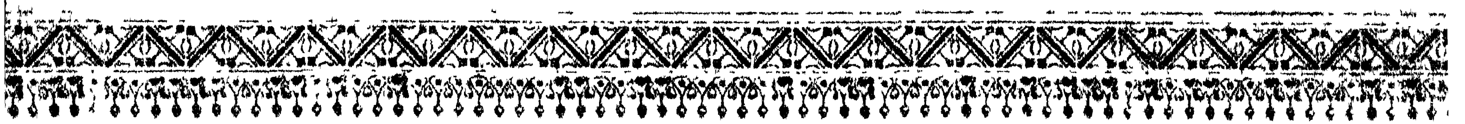
GUJARATI-ENGLISH PROVERBS.

"The people's voice the voice of God we call;
And what are proverbs but the people's voice?
Coined first, and current made by common choice?
Then sure they must have weight and truth withal."—*Howell.*

DESAI.

Price Annas 12.

A COLLECTION

OF

GUJARATI PROVERBS

WITH THEIR

ENGLISH EQUIVALENTS

BY

DESAI.

"Jewels five words long,
That on the stretch'd forefinger of all Time,
Sparkle for ever."—*Tennyson.*

* * *

"The people's voice the voice of God we call;
And what are proverbs but the people's voice?
Coined first, and current made by common choice?
Then sure they must have weight and truth withal."—*Howell.*

TO BE HAD OF

Messrs. N. M. TRIPATHI & Co.,

BOOK-SELLERS, KALBADEVI ROAD, BOMBAY.

BOMBAY:

PRINTED AT THE "TATVA-VIVECHAKA" PRESS.

1900.

As Love and I late harboured in one inn,
With proverbs thus each other entertain;
"In love there is no lack" thus I begin;
"Fair words make fools," replieth he again;
"Who spares to speak doth spare to speed" quoth I;
"As well" saith he, "too forward as too slow;"
"Fortune assists the boldest," I reply;
"A hasty man" quoth he, "never wanted woe;"
"Labour is light," quoth I, "where love doth pay;"
Saith he "Light burden's heavy, if far borne;"
Quoth I, "The main lost, cast the by away;"
"Y' have spun a fair thread," he replies in scorn.
And having thus awhile each other thwarted,
Fools as we met, so fools again we parted.—*Michael Drayton.*

ABBREVIATIONS EXPLAINED.

A.	American.	*I.*	Irish.
Arab.	Arabic.	*Ital.*	Italian.
Dan.	Danish.	*Jap.*	Japanese.
Fr.	French.	*Lat.*	Latin.
Fri.	Frisian.	*Port.*	Portuguese.
Ger.	German.	*Sc.*	Scotch.
Gr.	Greek.	*Sp.*	Spanish.
Heb.	Hebrew.	*Wel.*	Welsh.

PREFACE.

WHAT is a proverb? It is sometimes hard to define a well-known thing. Here is a handful of definitions more or less accurate:—

"Remnants which, on account of their shortness and correctness, have been saved out of the wreck and ruins of ancient philosophy."—*Aristotle.*

"Short sentences, into which, as in rules, the ancients have compressed life."—*Agricola.*

"Well-known and well-used dicta, framed in a somewhat out of the way form or fashion."—*Erasmus.*

"Edge tools of speech, which cut and penetrate the knots of business and affairs."—*Bacon.*

"*Jacula prudentium,*" darts or javelins of the wise.—*Herbert.*

"Fragments of wisdom."—*D'Israeli.*

"Short sentences drawn from long experience."—*Cervantes.*

"Short sentences frequently repeated by the people."—*Dr. Johnson.*

"Sense, shortness, and salt,"—"The people's voice."—*Howell.*

"Intense expression of condensed idea."—*Tupper.*

Ere letters were invented, wisdom was abroad in the world, and proverbs abounded amongst the common people in every part of the world. Men of highest rank did not disdain to use them, although there have been those like Lord Chester field, who disapproved of their use by the upper class. Proverbs are older than the oldest books, and, undoubtedly, in the earliest ages, long served as the unwritten language of morality. Like the oral traditions of the Jews, they floated down from age to age on the lips of successive generations. They may be regarded as the gem of language, not only in the sense that they are small, bright and of universal currency, but also in the mystery of their composition, as being a work of ages, a secret birth. We probably none of us know how much we use proverbs in our daily speech; but it is certain that if they were withdrawn from the language, we should find ourselves pulled up at every turn; for we may also say that a language is not a language till it has proverbs imbeded in it, as a people are not a people till they have antiquities and a past to refer to. A proverb speaks with the assumption of universal knowledge; it expects general acquiescence as a right—as a matter of course; its tone allows of no dispute or question, and is an appeal to universal knowledge.

Proverbs are to the common people not only a sort of metaphysical language, but a kind of substitute for philosophical principles. A man whose mind has been enlarged by education and who has a complete mastery over the riches of his native language, expresses his ideas in his own words ; and when he refers to anything beyond the matter under his view glances towards an abstract principle. An uneducated man, on the other hand, uses those proverbial forms which tradition and daily use have made familiar to him ; and when he makes a remark which needs confirmation, he clenches it by a proverb. Thus both, though in a different way, illustrate the observation of Lord Bacon, that the nature of man doth extremely covet to have something fixed and immoveable, and as a rest and support to the mind.

It is a question how far any body is really guided by proverbs. They point a moral, they confirm an opinion, they impart force to a criticism. Do they help us in action ? Not often probably ; yet where we hesitate it may sometimes urge to a resolution to remember "He that will not when he may, shall not when he would"; when our courage flags "Where there's a will there's a way" may act as a needful stimulus. "One story's good till another's told" is sometimes a check to precipitate judgment. "Two heads are bettter than one" may well drive us to seek counsel ; and "Man proposes, but God disposes" should bring at critical moments of perplexity and disappointment its lesson of resignation. That is, all this ought to happen if proverbs are of the use the world thinks them.

The compiler of these pages, when a school-boy, was very fond of proverbes, and had collected a good many proverbs with their English equivalents in a note book. The collection lay with him for many years, when a friend happening to see it, advised him to publish it with some improvements. The compiler therefore revised and enlarged the collection by reference to various English as well as Gujarati works or proverbs, and now humbly puts the same before the public in the present form.

D.

A COLLECTION

OF

GUJARATI PROVERBS

WITH THEIR

ENGLISH EQUIVALENTS.

અકર્મીના પડીઆ કાણા.

અકર્મીની મા (બઈયર) મરે ને સકર્મીની સાસુ મરે.

એક આફત ઉપર બીજી.

કાળમાં વળી અધીક માસ.

ગરીબનું નસીબ ગરીબ.

દુખ ઉપર ડહામ.

દુખ આવે ત્યારે સામટાં.

દુખતી આંખે ઝોકો વાગે.

હંડ ઉપર ડહામ.

નબળા ઢોરને બગાઈઓ ઘણી.

નબળી વાડે છીંડાં ઘણાં.

પડયા ઉપર પાટુ.

પડતી ઉપર પચાસ.

મરતાને સૌ મારે.

When sorrows come they come not single.
Misfortunes seldom come single.
Misfortunes (miseries) come by forties. *Wel.*
Misfortunes come on wings and depart on foot.
Blessed is that misfortune which comes single.
Mischiefs come by the pound and go away by the ounce.
Evil comes to us by ells and goes away by inches.
Welcome, misfortune, if thou comest alone. *Sp.*
One sorrow never comes but brings an heir.
When the mountains bring forth, the waters dance. *Fri.*
Woe to the vanquished. *Lat.*
After losing, one loses more. *Fr.*
A lean dog gets nothing but fleas. *Sp.*
It never rains but it pours.
Poor cattle are plagued with virmins.
One great event is followed by another.
Any rumour is sufficient against calamity. *Lat.*
When a man is distressed a breath may complete his ruin.
What is worse than ill luck?

See અનાજ હોય ત્યારે... નરમ દેખી... નીચી બારડી... નસીબ તો....

અક્કલ કોઈના બાપની છે?

It is great folly to think of being wise alone.
God has placed no limits to the exercise of the intellect He has given us.

અક્કલ કાંઈ વેચાતી મળતી નથી.

Wit is like a coquette; those who run after it are the least favoured. *Fr.*
Some by wit get wealth, but none by wealth can purchase wit.

અક્કલનો ઓથમીર, મંગાવી ભાજી તો લઈ આવ્યો કોથમીર.

See આપી મતને....

અક્કલ બડી કે ભેંશ?

પથ્થર તળે આંગળી દબાઇ હોય તો બળે નહી પણ કળે નીકળે.

બળ કરતાં કળ વધે.

બળથી ન થાય તે કળથી થાય.

Policy often effects what force cannot.
Wood in wilderness and strength in a fool avails nothing.
Reason can generally do more than blind force. *Lat.*
If the lion's skin is not enough sew the fox's to it. *Fr. Lat.*
What cannot be done by might or force must be done by craft or cunning.
A bird may be caught with a snare that will not be shot.
Valour is worth (can do) little without discretion.
What will not do by might do by slight. *Sc.*
Mildness governs better than anger.
When many strike on an anvil they must strike by measure.

Pull hair and hair and you'll make the carle bald.
Force without forecast is of little avail.
Force without wisdom falls of its own accord.
One good head is better than an hundred strong hands.
Policy goes beyond strength.
The better part of valour is discretion.
It's skill, not strength, that governs a ship.

અક્કલ વગર જેવું ખાવાં.

To commit as many absurdities as a clown in eating an egg.

અક્કલસે તો (ખુદા) પીછાન ?

Do it by guess as the blind man felled the dog. *Sc.*
A man need not look in your mouth to know how old you are.

આખણ ગયા, દખણ ગયા, પણ લખણ નહીં ગયાં.
કુતરાની પૂંછડી ભોંયમાં દાટો તોપણ વાંકીને વાંકી.
જાકા પડ્યા સ્વભાવ, જાયગા જીવસે.
ટાઢ જાય રૂવે અને આદત જાય મુવે.
પ્રાણને પ્રકૃતિ સાથે જાય.
સ્વભાવનુ કંઈ ઓસડ નથી.

An old dog cannot alter his way of barking.
What is bred in the bone will not come out in the flesh.
The wolf changes his coat (hair) but not his disposition. *Lat.*
N.B.—To change hair means to grow old.
Though the wolf may lose his teeth he never loses his inclinations (nature).
As well try to keep ducks from water. *I.*
'Tis hard to break a hog of an ill custom.
If an ass goes a travelling, he will not come home a horse.
Crooked by nature is never made straight by education.
Let dogs delight to bark and bite, for God has made them so.
That which comes out of a cat will catch mice. *Ital.*
That which comes naturally continues till death. *Ital.*
Those who cross the seas change their climate, but not their mind.
You can never bring a crab fish to go straight forwards.
Seasons may roll,
But the true soul,
Burns the same where'er it goes.
Wood that grows crooked will hardly be straightened.
Persons naturally inclined to any vice will hardly be reclaimed.
See **જાત કાંઈ....સો મણ સાબુએ....**

અગમ બુદ્ધિ વાણીઓ પચ્છમ બુદ્ધિ બ્રહ્મ :
તરત બુધી તરકડો કે મુક્કી મારે ધમ.

The Italian is wise before he undertakes a thing, the German while he is doing it, and the Frenchman when it is over.
See **ગરથ ગયા પછીનું...**

અગસ્ત મુનીના વાયદા.
મેસાણાના ભાટ જમે કાલ.
સઈની સાંજ અને મોચીનું વહાણું.
સોમવતી અમાસ ને શુક્ર વાર.
હોળી દીવાળી વચ્ચેનો વાયદો.

When two Sundays meet, *i. e.*, Never.
They will come again as Goodyer's pigs did, *i. e.*, Never.
To serve one a dog trick.
To give one the dog to hold.
At the Greek Kalends. *Lat.*
N. B.—The Kalends formed a division of the Roman month which had no place in the Greek reckoning of time.
When Calais and Dover meet.
To-morrow comes never.
To send by Tom Long, the carrier.
To wait for Tom Long, the carrier.
i. e., To wait to no purpose.

અધાણો ઉકરડો દેખે (ઝંખે).
કુંભારનું મન હાંલ્લાંમાં.
ચોરને ચંદની દેખાય.
જો મનમે બસે સો સ્વપ્ને દીસે.
લાડવા મળ્યા કે બ્રાહ્મણ રળીઆત.
સુથારનું (ઉંટનું) મન બાવળીએ.

A cat always dreams of mice.
In the dreams of a fowl barley is barley.
A man environed by wild beasts might dream of lions.
A thief is ever fancying the moon is up.

અધ્યા ત્યારે દાટાળો અને છેર્યા ત્યારે પાણી.
અતિશય ભલા ન બોલના, અતિશય ભલી ન ચૂપ;
અતિશય ભલા ન બરસના, અતિશય ભલી ન ધૂપ.
આપે તેને દીકરા આપે નહીં તો સામુ ખુંચાવી લે.
ધાઈને મળીએ નહીં અને અળગા રહીએ નહીં.
વચલી પંકતીમાં રહેવું.
વરસે ત્યારે વાડમાં પણ, અને ના વરસે ત્યારે ખેતરમાં પણ નહીં.

He is either all honey or all dirt.
To take the extreme courses.

To be ever in extremes.
One may as much miss the mark by aiming too high as too low.
A woman either loves or hates; there is no intermediate course with her. *Lat.*
He runs into extremes. *Fr.*
He goes from white to black.
Haste not, rest not.

The middle course is the best in everything. *Gr.*
You will advance more safely in the middle. *Lat.*
Keep between both. *Lat.*

See અતિશયમાં સાર...

અધીને ઉસડવું.

See ધપ્પો મારીને...

અજવાળી પણ રાત અને મોળી પણ છાશ.

An ape is an ape, a varlet a varlet;
Though clothed in silk, or clothed in scarlet.

અજાણી વાતમાં માથું ન મારવું (ઘાલવું).
કરતા હોય સો કીજીએ, ઓર ન કરીએ કામ.

Every man as his business lies.
Do not give way to any bold novelties.
The shoe-maker to his last.
Let the cobbler stick to his last.
Let not the shoe-maker go beyond his last.
N. B.—This censure was addressed by Apelles, a distinguished painter in the time of Alexander the Great, to a certain shoe-maker who presumed to criticise his paintings.
He who doth his own business defileth not his hands. *Ital.*
He that doth his own business hurteth not his hand.
What have I to do with Bradshaw's wind-mill?
N. B.—What have I to do with other men's matters?
To stand to the old paths. *Lat.*

અજાણે રસ્તે જવું નહીં, અજાણ્યું ફળ ખાવું નહીં.

Never wade in unknown waters.
No safe wading in unknown waters.

અજાણ્યો હા એ હા પાડે.
અજાણ્યું અને આંધળું બરાબર.

He who knows nothing is confident in every-thing.
He who knows nothing doubts of nothing. *Ital.*
Ignorance has no light.

અટાઉનો માલ બટાઉમાં જાય.
આમણની પુંજી દામણમાં.
જીસ મુલસે આયા, તીસ મુલસે ગયા, નફેમેં દો જુતીયાં.
જે રીતે આવે તે રીતે જાય.
જે રસ્તે આયા, વો રસ્તે ગયા, નફેમેં દો જુતીયાં.
દૂધના દૂધમાં, પાણીના પાણીમાં.

Light come, light go.
The ebb will fetch off what the tide brings in.
Acquire wickedly and spend foolishly.
Quick come, quick go.
Come with the wind and go with the water.
Soon gotten, soon spent.
So got, so gone.
Dishonestly came the lamb, and dishonestly goes the skin. *Fr.*
What is got one way is lost another.
Things ill-acquired are as badly expended. *Lat.*
Evil gotten, evil spent.
Ill gotten, ill spent.
To naught it goes that came from naught.

See ચોરીનો માલ...ઠગો કોઇનો...

અટક પારેખની ને જાત હજામની.
ઊંચી દુકાન ફીકા પકવાન.
ખાવા ન મળે ખાખરો ને નામ મારૂં ધનપાળશા.
ઢમઢોલને માંહે પોલ.
દળનારીના દીકરાને નામ દારાબશા (ગુલાબરાય).
દેખનેમે ઢબુ ઓર ચલનેમે સીવરાઈ.
નામ મોટાંને દરસન ખોટાં.
પેટમાં પુમડું પાણી નહીં ને નામ દરીઆવખાં.
બંદા તો ફાંકડાં પણ ગેલીકા મું સાંકડા.
ભરમ ભારી ખીસા ખાલી.
મોટા એટલા ખોટા.

Clean clothes and empty pockets.
Don't trust to appearances.
Great indeed but little worth.
Fat hens are very ill layers.
The greatest strokes make not the best music.
The biggest horses are not always the best travellers.
The greatest crabs are not always the best meat.
A great head and little brains.
Large trees give more shade than fruit.
Leaves enough but few grapes.

See કોરા વાગા...

અડધીની સોપારી ને હીરો દલાલ વેપારી.
જુલાબનું ઓસડ આવડ્યું એટલે વઈદ થયા.
હળદર (સુંઠ) નો ગાંઠીઓ મળ્યો એટલે ગાંધી થયા.

There's a craft in daubing.
There's more craft in daubing than throwing dirt on the wall.
N. B.—There is a mystery in the meanest trade.
One sparrow does not make summer.
One swallow does not make a spring.
One swallow makes not a spring, nor one wood-cock a winter.
One flower does not make a garland.
Jack would be a gentleman if he but knew (could but speak) French.
There is reason in roasting of eggs.
There is skill in gruel making.
See ઉજળું એટલું...

અડધી મૂકીને આખીને ન ધાવું.
હાથમાં આવ્યું તેજ ખરૂં.

A bird in the hand is worth two in the bush.
A sparrow in hand is more than a vulture flying. *Sp.*
A bird in the hand is worth ten fleeing. *Sc.*
Better a fowl in hand than two flying.
One bird in the net is better than a hundred flying. *Heb.*
A sparrow in hand is worth a pheasant that flieth by.
A sparrow in the hand is better than a goose on the wing. *Fr.*
A wren in the hand is better than a crane to be caught.
I'll not change a cottage in possession for a kingdom in reversion.
A little in one's own pocket is better than much in another man's purse.
Possession is eleven points of the law, and they say there are but twelve.
A small benefit obtained is better than a good one in expectation.
Cast not out thy foul water till thou hast clean.
Cast not out the old water till the new come in.
Better master one than engage with ten.
Catch not at the shadow and lose the substance.
He that leaves certainty and sticks to chance, when fools pipe, he may dance.
Never quit certainty for hope.
It is better to have an egg to-day than a hen to-morrow. *Ital.*
A laying hen is better than a standing mill.
'Tis best to take half in hand, and the rest by and by.
Of a bad paymaster get what you can, though it be but a straw. *Sp.*
See બધું લેવા જાય તે... અતિ લોભ તે...

અણ કસબી હજામને અસ્ત્રા ઘણા.
અણ કમાઉને ઉન્હાં પાણી.
See અધુરો ઘડો...

અણુકસબી (નવો) હજામ પાડા મુંડે (મુંડતાં શીખે).

By trimming fools abut the gill,
A barber's 'prentice learns his skill.
A barber learns to shave by shaving fools. *Ital.*
Men learn to shave on the chin of a fool. *Fr.*
Wise man learn to shave on the chins of fools.
The barber learns to shave on the orphan's face. *Arab.*
Try your skill in gilt first, and then in gold.

અણદીઠાનું દીઠું, માર મુળાને મીઠું.
અવાટકીઆને વાટકી મળી, પાણી પી પીને પેટ ફાટ્યું.

Set a beggar on a horse-back, he'll ride to the devil.
There is no pride equal to the enriched beggar's. *Fr.*
Beggars mounted run their horses to death.
See ઓછું પાત્ર...

અણધાર્યું આગળ થાય અને વિચાર્યું વાએ જાય.

The hare springs out when one thinks not of it. *Sp.*
Likely lies in the mire when unlikely gets over.
See આદર્યા અધુરા...

અણવીંધ્યું મોતી નીવડે વખાણ.
See નીવડે વખાણ.... ઘઉં ખેતમાં....

અણી ચૂક્યો સો વરસ જીવે.
અવસર ચુક્યા મેહુલા.
મહોમાં આવેલો કોળીઓ પાછો જાય.

Threatened folks live long.
Between the hand and the lip, the morsel may slip.
There's many a slip between the cup and the lip.
Many things fall between the cup and the lip.
Between the hand and the mouth the broth is many times shed. *Fr.*
He that fights and runs away, may live to fight another day.

અતિ ઘણું નહીં તાણીએ, તાણે તૂટી જાય.

Too too will in two.

N. B.—Strain a thing too much and it will not hold.

Double charging will break even a cannon.

When the bow is too much bent it will break.

અતિ લોભ તે પાપનું મૂળ.

કેળ લઈ કે લુમ લઈ.

બધું લેવા જાયતે સઘળું ખુવે.

લોભનો થોભ નહીં.

લોભે લક્ષણ જાય.

Covetousness brings nothing home.

Much wants more and loses all.

Avarice is the root of all evils.

Avarice blinds our eyes.

Covet nothing over much.

Covetousness bursts the bag.

A covetous man is his own tormentor.

You may go farther and fare worst *Sc.*

The miser is ever in want. *Lat.*

He lacks most that longs most.

He who grasps at everything, catches nothing. *Ital.*

Poverty is in want of much, but avarice of everything. *Lat.*

Much is wanting to those that covet much. *Lat.*

Ambition knows no gorge but the grave. *A.*

The more we have the more we want; and the more we want the less we have. *A.*

They need much whom nothing will content.

Grasp all, lose all. All covet, all lose.

He who pursues two hares, catches neither *Lat.*

Grasp no more than your hand will hold.

Covetousness is always filling a bottomless vessel.

He that grasps at too much holds fast nothing.

He that hath many irons in the fire, some of them will burn (cool).

He that hires one garden (which he is able to look after) eats birds; he that hires more than one will be eaten by the birds. *Heb.*

Better master one than engage with ten.

Drive not too many ploughs at once; some will make foul work.

He who commences many things, finishes but few. *Ital.*

Who hunts two hares, leaves one, and loses the other. *Ital.*

See સંતોષી નર... અડધી મુકીને... ધનથી કોઈ.....

અતિશયમાં સાર નહીં.

અતિશય સર્વ વરજ્જતમ્.

અતિશય વલોવીને વિખ કહાડવું.

અતિશય શરમ ત્યાં છીનાળું.

અતિ વેપારે દેવાળું, અતિ ભક્તિએ છીનાળું.

ઘણું તો ઘાસ, થોડું તો ખાસ.

ઘણે પૈસે દેવાળું અને ઘણી ભક્તિ એ છીનાળું.

રંગના તો ચટકા, કંઈ કુંડાં હોય?

Too far east is west.

Farther east, the shorter west.

Everything within its bounds.

There is a measure in all things.

Pleasures become bitter as soon as they are abused. *Fr.*

Too much of a thing is good for nothing. *Gr.*

Things enjoyed in moderation are of long continuance. *Lat.*

Enough is as good as a feast.

Every excess becomes a vice. *Lat.*

Our pleasures have a higher relish when they are but rarely used. *Lat.*

There is enough if there be not too much. *Fr.*

If you have too many irons in the fire some of them will burn.

Too much is stark naught.

Too much breaks the bag. *Sp.*

Little sticks kindle the fire, but great ones put it out.

Better a little fire that warms than a great that burns.

Double charges rive cannons.

Men live best upon a little. *Lat.*

Pleasure in excess is criminal.

Friendship is often profitable, love often injurious.

Too much scratching pains, too much talking plagues. *Fr.*

A little wind kindleth a great fire; a great one bloweth it out.

Overdoing is doing nothing to the purpose.

Spin not too fine a thread, lest it break in weaving up.

See અધ્યા ત્યારે... ઘોડાસો મીઠા... હસવાનું ખસવું...

અતિશય લાડથી છોકરૂં બગડે.

A child may have too much of his mother's blessing.

N. B.—Mothers are oftentimes too tender and fond of their children who are ruined and spoiled by their cockering and indulgence.

A tender mother breeds a scabby daughter. *Fr.*
He that has but one son makes him a fool.
See જણી પણ...

અતો ભ્રષ્ટ તતો ભ્રષ્ટ.
ધોબીનો કૂતરો નહીં ઘરનો કે નહીં ઘાટનો.
નહીં ત્રણમાં, નહી તેરમાં કે નહીં છપનના મેળમાં.
He has no *locus standi.*
He is nowhere.
See ઘણા ઘરનો...

અધવસાનું આદમી, વીસ વસાનાં કપડાં.
See એક નુર...

અધુરો ઘડો છલકાય.
અણ કમાઉને ઉન્હાં પાણી.
અણકસબી હજામને અસ્ત્રા ઘણા.
અલ્પ જ્ઞાન અતિ હાણ.
ખાલી વાસણ ખખડે ઘણું.
ઠાલો ચણો વાગે ઘણો.
ઢોઠ નીશાળીઆને વતરણાં ઘણાં (લેખણોઝાઝી).
ભણ્યો કણબી કટમ બોળે.

A little knowledge is a dangerous thing.
An empty vessel sounds most.
A little pot is soon hot.
N. B.—Little persons are commonly choleric.
Shallow streams (waters) make most din.
Shallow brooks are noisy.
A fool's voice is known by the multitude of words.
None more apt to boast than those who have least real worth.
The weeds over-grow the corn.
He who has the worst cause makes the most noise.
He that knows least commonly presumes most.
A blow with a reed makes noise but hurts not.
Pride is the effect of self-ignorance.
He has more jaw than judgment. *Sc.*
The worst wheel of a cart creaks most.
N. B.—The least capable of the company engrosses the discourse.
See થોડું બોલે...ઓછું પાત્રને...

અનાજ પારકું કાંઇ પેટ પારકું ?
Do no scald your own mouth with another folk's kail. *Sc.*
Never scald your lips with another man's porridge. *I.*

અનાજ હોય ત્યારે ભાણાં આવે, અને ન હોય ત્યારે પરોણા આવે.
ગરીબને ઘેર ગોહો, પૈસાદારને સોહો.
ભરતામાં ભરતી.
ભરતામાં ભરે, ખાલી પર બુંદ ન પડે.
God helps the rich, the poor can beg.
Riches beget riches, poverty poverty.
See અકર્મીના... પંડ રળે તો... ભાગ્યશાળીને ઘેર ભૂત રળે.

અનાથસ્ય દેવ રક્ષકઃ.
ગરીબનો બેલી પરમેશ્વર.
ગરીબનો વાલી ખુદા.
જેનું કોઈ નહીં તેનો પરમેશ્વર.
નહીં બેલી તેનો રામ બેલી.
God helps the harmless.
The prayer of the innocent is never unheard. *I.*
God helps the poor, for the rich can help themselves.
See પરમેશ્વરને સૌની કાળજી છે.

અન્ન તેવા ઓડકાર.
હઈયે તેવું હોઠે.
As we think so we speak.
Nearest the heart comes first out.
Nearest the heart, nearest the mouth.
What the heart thinketh, the tongue speaketh.
He who hath bitter in his breast, spits not sweet.

અન્નને અને દાંતને વેર.
See દહાડે ધણી ના દેખે....

અપકારને બદલે ઉપકાર.
If you beat spice, it will smell the sweeter.

અપના રખ, પરાયા ચખ.
See મારૂં તે મારા... મેં સબકા...

અપવાસીને ઘેર ઢોકળાં!
See ઘરનાં છોકરાં....

અફીણનો કીડો સાકરમાં ન જીવે.
ખારાજળનો જીવ મીઠા જળમાંહી મરે છે;
મીસરી મીઠી ઘણી, ગધાના પ્રાણ હરે છે.
ગવેડા આગળ સાકર.
છાણનો કીડો ઘીમાં મરે.
વિખનો વિલાસી જીવ સાકરને શું કરે?
One man's meat is another man's poison.
Sad souls are slain in merry company.
No medicine is the same for all persons. *Lat.*
To him that hath lost his taste sweet is sour.

અબી બોલ્યા અબી ફોક.

જેને બોલે બંધ નહી તેને ક્યાં પકડવો ?

શીંગડે ઝાલીએ તો બાંડો અને પૂંછડે ઝાલીએ તો બાંડો.

Who takes an eel by the tail, and a woman by her word, may say that he holds nothing. *Ital.*

You hold the eel by the tail. *Gr. Lat.* *i. e.,* he is a slippery fellow.

There is as much hold of his word as of a wet eel by the tail.

As a slippery as an eel.

To eat one's words.

To blow hot and cold with the same mouth.

To play fast and loose.

A thread will tie an honest man better than a rope will do a rogue.

He will find some hole to creep out at.

See મરદનું તો... જુગારીના...

અભિમાન રાજા રાવણનો પણ રહ્યો નથી.

ઘણુંકરે તે થોડાને માટે.

વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ.

Pride never leaves its master till he gets a fall.

Pride goes before and shame follows after.

Pride will have a fall.

Pride goes before destruction.

When pride rides, shame lacqueys.

Pride is an ill horse to ride.

The best manners are stained by the addition of pride. *Lat.*

Pride in prosperity turns to misery in adversity.

Pride of heart foreruns destruction.

Pride breakfasted with plenty, dined with poverty, and supped with infamy.

He that exalts himself shall be humbled.

The hotter war the sooner peace.

Never rode, never fell.

What is violent is not durable. *Lat.*

Adversity deprives men of their reason. *Lat.*

See ચડે તે પડે.

અલા ગઈ અને બલા આવી.

કફન ફાડું ગયો અને મેખ મારૂ આવ્યો.

ઘરના બળ્યા વનમાં ગયા તો વનમાં લાગી લાહ્ય.

ઘરમાં રાંડે ખાધો અને બહાર ગયો તો ભૂતે ખાધો.

ચુલામાંથી નીકળી ઓલામાં પડવું.

ભૂત મુવું અને પ્રેત જાગ્યું.

Out of the frying pan into the fire.

From bad to worse.

The thrush, avoiding the trap, fell into birdlime.

To get out of one mire to run into another.

To fall into Scylla after escaping Charybdis. *Lat.*

N. B.—Scylla and Charybdis were the names of two rocks between Italy and Sicily inhabited by fearful monsters.

Out of the smoke into the fire. *Gr.*

King Stork for king Log.

He leaps into a deep river to avoid a shallow brook.

અલ્પ જ્ઞાન અતિ હાણ.

See અધુરો ઘડો...

અલ્લા યાર હે તો બેડા પાર હે.

ખુદા મેહેરબાન તો ગદ્ધા પેહેલવાન.

જેને રામ રાખે તેને કોણ ચાખે.

પરમેશ્વર પાધરા તો વેરી આંધળા.

ભાગ્યશાળી જંગલમાં મંગળ કરે.

Hap and half-penny goods enough.

i. e., good luck is enough though a man hath not a penny left him.

If God be with us who shall be against us? *Lat.*

Whom God will help, none can hinder.

With God's assistance there is naught to be feared. *Lat.*

Fortune often raises a man more than merit.

Give a man luck and fling him into the sea.

He dances the best to whom fortune pipes.

When God wills all winds bring rain.

When God pleases the most unlikely things turn to our advantage.

અવસર ચુકયા મેહુલા.

અવસર ચેતે તે નર ભલો.

See અણી ચૂકયો... ગઈપલ... લાગ જોઇને... વખત જોઇને...

અવળાનું સવળું થઈ જાય.

Misfortune does not always come to injure. *Ital.*

Some use or benefit may possibly be derived from an evil. *Lat.*

A foul morn may turn to a fair day.

Bad luck often brings good luck.

અવાટકીઆને વાટકી મળી, પાણી પી પીને પેટ ફાટયું.

See અણ દીઠાનું...

અશક્તિમાન ભવેત્ સાધુ.

The grapes are sour, as the fox said when he could not reach them.
Foxes when they cannot reach the grapes, say they are not ripe.
Fie upon hens, quoth the fox, because he could not reach them.
Honest as the cat when the meat is out of reach.

અંગુઠા પ્રમાણે રાવણ.
એક દાણાઉપરથી આખા દેગ (ચરૂ)ની પરીક્ષા.
થોડા ઉપરથી આખાની પરીક્ષા.

By the husk you may guess at the nut.
The lion is known by his paw. *Fr.*
You may judge of the size of the statue of Hercules from that of the foot. *Lat.*
You may decide upon the whole from the specimen which is furnished.
To judge of the whole by a part. *Lat.*
You may know by a handful the whole sack.
Every bird is known by its feathers.

અંધારાની ખાધી બે.

He that runs in the night stumbles.
Vice lives and thrives by concealment. *Lat.*
Ignorance augments our evils.
The night is a cloak for sinners.
He that runs in the dark may well stumble.
No wonder if he break his shins that walks in the dark.
It is in the nature of foul deeds to delight in darkness.
See રાત અંધારીને....

અંધેકી ગાવડી (જોરૂ) ઓર ખુદાકા રખવાલા.
ખોટો (ત્રાંબાનો) રૂપીઓ ખોવાય નહીં.
રખડતી વસ્તુનો આવરદા ઘણો.

A bad vessel is seldom broken. *Lat.*
Things which are held most cheaply are in general the most secure from danger.
A creaking door hangs long on the hinges.
Ill weeds grow apace.
A bad thing never dies.
Weeds want no sowing.
Fools grow without watering. *Ital.*

આકીન બડા કે દેવ!
ગણે (પૂજે) તો દેવ નહીં તો પથ્થર.
ભાવ તેવી ભક્તિ.
ભાવના તેવી સિધ્ધી.
મન ચંગા તો કથરોટમાં ગંગા.

Faith bears the laurel.
They who worship God merely for fear,
Would worship the devil should he appear.
Faith is everything. *Fr.*
Confidence is the companion of success.
See જટાધરે જગદીશ...

આકૃતિ ગુણાન્ કથયતિ.
મહોડા ઉપરથી માણસની પરીક્ષા.

In the forehead and the eye,
The lecture of the mind doth lie.
The countenance is the index of the mind. *Lat.*
A good horse cannot be of a bad colour.

આખી રાત દળીને કુલડીમાં વાળ્યું.
આખીરાત રોઈ ત્યારે એક ડોશી મોઈ.
કાંત્યું પીંજ્યું કપાસ.
ખાતરી ભાઈ ખાડમાં ને ખાડમાં.
ખોદવો ડુંગર અને કહાડવો ઊંદર.
ગદ્ધી કયાં જઈ આવ્યા, તો કે ઘેરના ઘેર ને ભાઈડકા ભેર.
ઘાંચીનો બળદ ઠામનો ઠામ.
દરની માટી દરમાં ને દરમાં.
ભલી ભેંશે પાડો જણ્યો.

To have one's going for one's coming. *Fr.*
To have one's journey in vain.
To have nothing but one's labour for one's pain.
You sift night and day and get nothing but bran.
The mountains in labour.
The mountains have brought forth a mouse.
The mountains are in labour and only bring forth a mouse. *Lat.*
With great efforts to be delivered of some mighty trifle. *Lat.*
Great toil and little work.
Great pain, little gain.
Great cry and little wool.
Much ado about nothing.
Mickle ado and little help.
Much smoke and little fire.
The more you heap the worse you cheap.
N. B.—The more busy you are the less you gain.
You fish fair and catch a frog.
To fish for a herring and catch a sprat.
Thou hast dived deep into the water and hast brought up a potsherd. *Heb.*
You have staid long and brought little with you.
Win at first and lose at last.
Much bruit, little fruit.

Farewell, frost, nothing got, nor nothing lost.

Like a mill horse that goes much but performs no journey.

A long harvest and a little corn.

To run a wild goose chase.

See કોઠી ધોઇને... નસીબતો...

આખુનજી લકડી તોડશો? તો કે વો કાફરકા કામ;
આખુનજી ખીચડી ખાશો? તો કે બીસમીલ્લાહ.
કામપર તો મન નહીં, ને અન્ન બોત ભાવે,
ઉન્હી ઉન્હી ખીચડી તો નીંદ ઘરાઘર આવે.

He has two stomachs to eat and one to work.

આગ લગંતા ઝુંપડા જે નીકસે સો લાભ.
મોઈ પાદીએ લાભ.
નહીં મામા કરતાં કાણા (કહેણા) મામા સારા.

Something is better than nothing.

Better half a loaf than no bread.

When bread is wanting oaten cakes are excellent. *Sp.*

Half a loaf is better than no bread.

A bit in the morning is better than a fast (nothing) all day.

Bannocks are better than no bread. *Sc.*

They that have no other meat;

Bread and butter are glad to eat.

Better half an egg than an empty shell.

Small fish are better than none.

Better a small fish, than an empty dish.

Better small fish than no fish.

Better some of the pudding than none of the pie.

Tripe broth is better than no porridge.

Better a mouse (louse) in the pot than no flesh at all.

Better my hog dirty home than no hog at all.

A bad bush is better than the open field.

A thin bush is better than no shelter.

Better a bare foot than no foot at all.

A wooden leg is better than no leg.

A man were better behalf-blind, than have both his eyes out.

A tired traveller must be glad of an ass if he have not a horse.

Where nothing is, a little doth ease.

A bad shift is better than none.

A bad excuse is better than none at all.

Better a lean jade than an empty halter.

Bad is a bad servant, but 'tis worse being without him.

Better late than never.

It is better than its want. *I.*

See અડધી મૂકીને...

આગ લાગી રહ્યા પછી પાણી.

See કાકા ખીચડી...

આગ (તરસ) લાગે ત્યારે કૂવો ખોદવો.

Have not thy cloak to make when it begins to rain.

Like the wife that never cries for the laddle till the pot runs over.

The day of a storm is not the time for thatching.

See પાણી પહેલાં...

આગળ આગળથી ફુલાવું નહીં.

Who laughs the last does laugh with great success. *Fr.*

See ઘઉં ખેતમાં...

આગળ બેડે ઢાળ નહીં, અને પાછળ બેડે ઉલાળ નહીં.

See નાગો નહાય શું...

આગળ સાપ અને પાછળ વાઘ.
એક બાજુ કૂવો બીજી બાજુ હવાડો.
કહું તો મા મારી જાય, ન કહું તો બાપ કુત્તા ખાય.
ગળે ગાંઠ અને મહોડે ડુચો.
પખવાજને બે પાસાનો માર.
સૂડી વચે સોપરી.

A precipice in the front of you, and wolves behind you. *Lat.*

Go forward and fall; go backward and mar all.

Between the hammer and the anvil. *Fr.*

To hold a wolf by the ears. *Lat.*

N. B.—We can neither conveniently hold nor safely let him go. If we quit our hold, he will destroy us, yet we shall not be able long to retain him.

It cuts both ways, like a two-edged sword.

આગુ પીછુ સમાલીઓ.
કાચના ઘરમાં રહીને રાહદારી ઉપર પથરા ન મારવા.
રોગી વઈદ શું કામનો?

Physician heal thyself.

Though the physician of others, yet thou thyself art full of sores. *Lat.*

Do not trust a poor alchymist or a sick physician. *Ital.*

That city is in a bad case whose physician hath the gout. *Heb.*

Reprove others but correct yourself.

People who live in glass houses should never throw stones.

Don't throw stones at your neighbour's if your own windows are glass. *A.*

He that hath a head made of glass, must not throw stones at another. *Sp.*

Who hath glass windows must take heed how he throws stones. *Sp.*

Mock no pannier-men, your father was a fisher.
Speak good of pipers, your father was a fiddler.
Point not at another's spots with a foul finger.
He that scoffs at the crooked had need go very upright himself.
Reform those things in yourself that you blame in others.
One ass nicknames another Longears.
The kettle calls the pot black.
The kiln calls the oven burnt-house.
The chimney sweeper calls the collier to wash his face.
The raven chides blackness.
The raven said to the rook, stand away, black-coat.
The sooty oven mocks the black chimney.
The priest forgets that he was clerk.
The mother-in-law does not remember that she was a daughter-in-law. *Sp.*

N. B.—Proud upstarts remember not the meanness of their former condition.

Blind men must not run.

See ડાહી સાસરે... પગતળે બળે... પોતાનો વાંસો...

આઘા રહ્યા હેત વધે.

પાસે વસ્યું ને ગાંડે ઘસ્યું.

Too much familiarity breeds contempt.
Over great familiarity genders despite.
Respect is greater when coming from a distance. *Lat.*
A maid often seen, a gown often worn;
Are disesteem'd and held in scorn.
Hot love is soon cold.
No man was ever a hero to his valet.

See ડુંગરા દૂરથી... નવ દહાડાની... પહેલે દહાડે...

આજનું કામ કાલ ઉપર ન રાખવું.

કર્યું એ કામ અને વીંધ્યું એ મોતી.

કલ કરતા હોય સો આજ કર, આજ કરતા હોય સો અભી કર.

Delay is dangerous.
Procrastination is the thief of time.
Whilst we consider when we are to begin, it is often too late to act.
The time to come is no more ours than the time past.
Do not defer until to-morrow that which you have it in your power to do to-day. *Fr.*
The remedy of to-morrow is too late for the evil of to-day. *Sp.*
Defer not till the evening what the morning may accomplish.
One hour to day is worth two to-morrow.
To-morrow comes never.
One to-day is worth two to-morrow.
That may be done at any time will be done at no time.

See આળસ દરીદ્રતાનું... શરૂ કરી દેવું તે...

આજે અમીર, કાલે ફકીર.

આજે રાજા, કાલે રંક.

To-day gold, to-morrow dust. *Danish.*
To-day a king, to-morrow nothing. *Fr.*

See ચઢતી પડતી...

આજે કોઈની, તો કાલે આપણી.

પીપળ પાન ખરંતા, હસતી કુંપળીઆં,
મુજવીતી તુજ વીતશે, ધીરી બાપુડીઆં.

વારા ફરતી વારો, આજ મારો ને કાલ તારો.

To-day me, to-morrow thee.
What's my case to-day, may be thine to-morrow.
If you mock the lame, you will go so yourself in time.

See વીતી હોય તે...

આજે નહીં તો કાલે.

If to-day will not, to-morrow may.

આજે રોકડા કાલે ઉધાર.

ઉધારની માને કૂતરા પરણે.

Pay to-day, trust to-morrow.
This day there is no trust, come to-morrow.
Open thy purse (*i.e.*, receive thy money) and then open thy sack (*i.e.*, then deliver thy goods). *Heb.*

આટલું ત્યારે એટલું, અને ઘાંચજે જમે કેટલું.

ઘા ભેગો ઘસરકો.

લાખ ત્યારે સવાલાખ.

નવાણું ત્યાં પૂરા (ભર્યા) સો.

Do not grieve for trifles.
As good twenty as nineteen.

આટા તોલ કે ઠીકરી જલતી હે.

Living from hand to mouth.

આટામાં લુણ કેટલું ?

કયાં રાજા ભોજ, કયાં ગાંગા તેલી !

સમુદ્ર આગળ ખાબોચીયું (ટીપૂ) !

હાથીની ગાંડમાં હરડે.

What is a pound of butter among a kennel of hounds ?
What's a crab in a cow's mouth ?
A drop in the ocean.

To compare great things with small. *Lat.*
A dwarf threatens Hercules.
Every light is not the sun.
A scepter is one thing, a ladle another.

આટો વેચીને ગાજર ખાવાં.
આદાની સુંઠ.
ઘર વેચીને તીરથ કરવું (ધી લેવું).
થાળી ભાગીને વાડકા કરવા.
નાગા થઈને ચંદરવો બાંધવો.
રૂપીઆનું પાવલું.
લુગડાં ફાડીને ચીંથરાં કરવાં.
સોના સાઠ કરવા.

To dig up a nail and plant a pin. *Ital.*
To cut a cloak to a button.
To cut down an oak and set up a strawberry (plant a thistle).
He has brought his noble to nine pence and nine pence to nothing.
To buy and sell and live by the loss.
He dwindled down from a pot to a pipkin.
To bring an abbey to a grange.
He has made of a lance a thorn, and of a pair of breeches, a purse. *Ital.*
Make not balks of good ground.

N. B.—A balk is a piece of earth which the plough slips over without turning up or breaking.

To make orts of good hay.
To lose a sheep for want of a half penny worth of tar.
He has thwitten a mill post to a pudding prick.
His wind-mill is dwindled into a nut-cracker.
To make Robin Hood's pennyworths.

N. B.—He sells things for half their worth; Robin Hood afforded rich pennyworths of his plundered goods.

Let not the plough stand to kill a mouse.

See વાધેર સારૂ...

આડી રાત તેની શી વાત.
કાલ કોણે દીઠી છે?

Who knows what the morrow may bring forth.

આડે લાકડે આડો વેહ.

Cleave the log according to the grain.

આથમ્યા પછી અસુર શું અને લુટાયા પછી ભો શો?

See થયું તે થયું...

આદર્યાં અધુરાં રહે, હરી કરે સો હોય.
ધારવું માણસને હાથ, કરવું પરમેશ્વરને હાથ.
પુરૂષ પ્રયત્ન, ઈશ્વર આશ્રય.
માણસ ધારે અને ખુદા પાર ઉતારે.
વીચાર્યું વાએ જાય અને અણધાર્યું આગળ થાય.

Man proposes, God disposes.
God's will be done.
The hare springs out when one thinks not of it. *Sp.*
Man doth what he can, and God what he will.

See અણધાર્યું... નસીબ તો બે ડગલાં...

આદાની સુંઠ.

See આટો વેચીને...

આન ફસે ભાઈ આન ફસે.
ચેં કર કે ચું કર, તોલમે આયાહે.

There is no going back. *Lat.*
It is a danger from which there is no retreat.

આનંદ પરમ સુખં.
હસ્યાં તેનાં વસ્યાં, રોયાં તેનાં ખોયાં.

Cheerfulness is the medicine for the mind.
A pennyworth of mirth is worth a pound of sorrow.
A cheerful heart robs the physician of his fee.

આની પાઘડી એને માથે, અને એની આને માથે.

Robbing Peter to pay Paul.
Borrowing of Peter to pay paul.
Putting on the mill the thatch of the kiln.

આપ આપકે મનમેં ગધા ભી મસ્તાન.

Every cock is proud on his own dung hill
Every ass thinks himself worthy to stand with the king's horses.
The way of a fool is right in his own eye. *Solomon.*
Every ass loves to hear himself bray.
Self-love is the greatest of all flatterers.

See પોતાનો વાંસો...

આપકીતો લાપસી અને પરાઈતો કુસકી.
છગન મગન સોનાના અને બીજા તો માટીના.
દેવનું મહાત્મ્ય પૂજારો વધારે.
પીરની માનતા મુંજાવર વધારે.
મીયાંકી લેંસકુ ડોબા કહ્યા!
વરને કોણ વખાણે તો કે વરની મા.
સબકે ઘેર તો રાંડભાંડ અને મેરે ઘેર તો સતી.

Nothing so good as one's own.
The owl thinks all her young ones beauties.
The crow thinks her own bird the fairest.
To every animal its own offspring appears the fairest in the whole creation. *Lat.*
Everyone thinks his own geese swans.
Every bird thinks its own nest beautiful. *Fr.*
With every bird its own nest is charming.
Each bird loves to hear himself sing. *Wel.*
Every potter praises his own pot, and more if it be broken.

Every cook praises his own broth.
It is not as thy mother says but as thy neighbours say. *Heb.*
Self love is the greatest of all flatterers.
He thinks his fart as sweet as musk.
He counts his bawbee (shilling) (penny) good silver. *Sc.*
Every man thinks his shilling worth thirteen pence.
See પોતાના ઘર જેવું... પોતાની માને... સ્વદેશ જેવો...

આપણે કામને છોડીએ તો કામ આપણને છોડે.
Business neglected is business lost.
See આજનું કામ...

આપ તેવા જગ.
કમળા વાળો પીળું દેખે.
ગાંડાને મન બધા ગાંડા.
ચોર હોય તે બધાને ચોર જાણે.
પોતે હોય તેવા સામાને ધારે.
He that is warm thinks all are so.
The thief thinks that all persons are like himself. *Sp.*
To a jaundiced eye everything appears yellow.
He that is giddy thinks the world turns round.
Every mad man thinks that all the rest of the world is mad. *Lat.*
They who seek only for faults seek nothing else.
You measure every man's honesty by your own.
You measure other people's corn by your own bushel.
Seek not to reform every man's dial by your own watch.
Wisdom and goodness to the vile seem vile.

આપ બુદ્ધિએ જે જે કાર, પર બુદ્ધિએ પલ્લેકાર.
ટટ્ટુ વેચવા જનાર મીયાં.
સાંભળવું સૌનું, કરવું પોતાના મનનું.
સાંભળીએ જનનું (સૌનું) અને કરીએ મનનું.
You must use your own judgment in the guidance of yourself. *Lat.*
Inquire and consult but act upon your judgment.
He that would please all, and himself too, undertakes what he cannot do.
He who studies to please everyone, labours in vain. *Lat.*
Though thou has never so many counsellors, yet do not forsake the counsel of thy own soul. *Heb.*
It is hard to please all parties.
Too much consulting confounds.
He that seeks all opinions comes ill speed.
Hear all, do as you like.
See ગામ વચ્ચે કૂવો...

આપ ભલા તો જગ ભલા.
આપણે વેંત નમીએ તો સામો હાથ નમે.
Good mind, good find. Love begets love.
Do good and have good.
Respect a man, he will do the more.
One good turn deserves another.
As you salute you will be saluted. *Ital.*
Do as you would be done by.
Lie for him and he will swear for you.
He who does a service expects one in return. *Ital.*

આપ મુવા પીછે ડુબ ગઈ દુનીઆ.
મરનારને કાંઈ ઉચકનારની ફીકર છે?
મુવા પછી ભીંત થાઓ.
After me will come the deluge.
Death's day is doomsday.
A dead mouse feels no cold.

આપ સમાન બળ નહીં, મેઘ સમાન જળ નહીં.
આપ મુવા વીના સ્વર્ગે ન જવાય.
ખેતી ધનકો નાશ, જો ધણી ન હોય પાસ.
જણનારીમાં જોર નહી ત્યારે સુયાણી શું કરે.
ધણી વિનાનાં ઢોર સુનાં.
ધણી વિના ઘરાળ ખેડું.
પારકી આશ સદા નીરાશ (અપવાસ).
હૈયું બાળ્યા કરતાં હાથ બાળવા સારા.
If you want to do a thing right, do it yourself.
The master is the most sharp-sighted in his own affairs.
One eye of the master sees more than four of the servants. *Ital.*
Keep the staff in your own hand.
Never trust to another what you should do yourself.
Neglect watching over your workmen and you will throw your money away. *Sp.*
The eye of the master does more work than both his hands.
The foot of the owner is the best manure for his land. *Sp.*
For what thou canst do thyself rely not on another.
If you wish a thing done, go; if not, send.
Servants will not be diligent if the masters are negligent.
The plough goes not well if the ploughman holds it not.

The master's eye makes the horse fat (thrive).
Not to oversee your workmen is to leave them your house (purse) open.
'Tis the farmer's care that makes the field bear.
He that by the plough would thrive, himself must either hold or drive.
Every tub must stand on its own bottom.
Every one must go to the mill with his own sack. *Fr.*
Every bird must hatch her own egg.
Every man for himself.
Let every pedlar carry his own burden.
Every bird must hatch her own egg.
Every sow to her own trough.
N. B.—Every man should support himself and not hang upon another.
Every man must bear his own burden.
Let every man soap his own beard.
Keep thy shop, and thy shop will keep thee
To stand in one's own light.
An army without a leader.
Better do it than wish it done.
Dependence is a poor trade to follow.
Who depends upon another man's table often dines late.
Wishers and woulders are never good householders.
He that lives upon hope has a slim diet.
Hope is a good breakfast but a bad supper.
He that waits upon another's trencher, makes many a little (late) dinner.
He who depends on another dines ill and sups worse.
He that liveth in hope danceth without a fiddle.
While one trusts another, the work is left undone.
See હાથ હલાવ્યા વગર... હીમતે મરદા...

આપસમે ફુટે કબુ કાહુકો ભલો ન હોત.
Divide and govern.
See બહુ તાંતણે...

આ પાર કે પેલે પાર.
કરના તો ડરના નહીં; ડરના તો કરના નહીં.
ગાદી તકીઓ કે દોરી લોટો.
પૂરૂં કરવું કે પુરા થવું.
મરૂં કે માળવો લઉં.
માલ તો માથા સાટે છે.
સીર જાય કે લડુ ખાય.
હળવદ કે જળવદ.
He will be a Cæsar or a nobody; either cock of the walk or nothing. *Lat.*
I will attain the highest station, or perish in the attempt.
Sink or swim.
He will be either everything or nothing. *Fr.*
Either never attempt anything, or accomplish it. *Lat.*
Attempt not, or accomplish what you have in view. *Lat.*
To accomplish one's object or to die in the attempt.
The lion's skin is never cheap.
See ખમે તે ખાય.

આપીને માગે તેની અક્કલ જાય આગે.
આપીને માગે તે દુશ્મન.
જર કરાવે વેર.
ધનકા ધન ગયા ઓર દોસ્તકા દોસ્ત ગયા.
Give a thing and take again,
And you shall ride in hell's wain.
If you would make an enemy, lend a man money, and ask it of him again. *Port.*
Lend your money and lose your friend.
He who lends his money to a friend is sure to lose both. *Fr.*
Lend and lose, so play fools.
A small loan makes a friend, a great one an enemy. *Ital.*
He that doth lend, doth lose his friend.
He that lends to his friend, loseth double. *Fr.*
A ready way to lose your friend is to lend him money.
He that his money lends, loses both coin and friends.
A man's wealth is his enemy.

આપી મત ને દીધી શીખામણ, ક્યાં સુધી?
અક્કલનો ઓથમીર, મંગાવી ભાજી તો લઈ આવ્યો કોથમીર.
પથર ઉપર પાણી રેડયા કરો તો પણ તેવો ને તેવો
શેઠની શીખામણ ઝાંપા સુધી.
In at one ear and out at the other.
'Tis in vain to speak reason where 'twill not be heard.
He who goes to Rome as a beast, returns from it a beast. *Ital.*
Send a fool to the market, and a fool he will return.
Send a fool to France, and a fool he will come back.
It is in vain to preach to those who care not to mend. *Fr.*
We fling our saying into a cask that is bored through. *Lat.*
Our advice is wholly thrown away in that quarter.

We spend our breath in vain.
We talk to no purpose.
A cracked bell will never mend.
It is a bad cloth that will take no colour indeed. *Ital.*
See સોમણ સાબુએ...

આપીશું, કાંઈ ઘાલ્યા તો નથી?
સોકા હુવા સાઠ, આધા ગયા નાઠ, દસ દેંગે દસ દીલાઇંગે, ઓર દસકા લેના બી કયા ઓર દેના બી કયા.
Putting one off does not necessarily imply refusal. *Ger.*

આપે તેને દીકરા આપે. નહીં તો સામું ખુંચાવીલે.
See અધ્યા ત્યારે...

આપે તેવું પામે.
See વાવે તેવું...

આ બલા પકડ ગલા.
આવ કુહાડા મારા પગ ઉપર પડ.
ઉન્હું ખાતાં મહો દાઝે તે કોને કહે?
પેટ ચોળીને શૂળ ઉભું કરવું.
શેડની ગાંઠે ફોલ્લી થઈ, પપાળી પંપાળીને મોટી કરી.
હાથે કરીને પેટમાં પાળી મારવી.
હાથે કરીને પોતાના પગ ઉપર કુહાડો મારવો.
You meet a danger half way.
He runs against the point of a spear.
He cut his feet with an axe.
I'll not pull the thorn out of your foot and put it into my own.
He brings a staff to break his own head.
I have given a stick to break my own head.
He makes a rod for his own breech.
To catch a Tartar.
He that cuts himself wilfully deserves no balsam.
He that seeks danger perisheth therein unpitied.
The burden which was thoughtlessly got must be patiently borne.
It's a foolish sheep that makes the wolf his confessor.
To bring an old house on one's head.
N. B.—To be instrumental to one's ruin.
See ઊંઘ વેચીને... બળતામાં હાથ... સુતો સાપ...

આભ ફાટયું ત્યાં ઠીગડું કયાં દઈએ?
See મીયાં મરતેહો...

આમણની પુંજી દામણમાં.
See અટાઉનો માલ...

આમલીએ કોહોળાં બતાવવાં.
ધૂળ હોય ત્યાં પાણી બતાવવું.
ધોળે દહાડે તારા બતાવવા.
To make very great promises of what one is going to do. *Fr.*

આમે તોટો ને આમે તોટો, ખાને શંડ ઘી ને રોટો.
શોક કરે કાંઈ બને નહીં.
A hundred cartloads of thoughts will not pay an ounce of debt. *Ital.*
A pound of care will not pay an ounce of debt.
Sorrow will pay no debt.
Of all sorrow a full sorrow is best.
Fat sorrow is better than lean sorrow.
N. B.—A consolation to a young female marrying a rich old man.

આયતા ઉપર કોયતો.
To have one's pear ready pared. *Ital.*
You have a ready mouth for a ripe cherry.
See વાવે કોઈ... પારકે પૈસે...

આરતી ઉતારૂં ને મંગળ ગાઉં, તેને આપું ત્યારે હું શું ખાઉં?
See ઘરનાં છોકરાં...

આવડે એટલું બોલવું નહીં અને ભાવે એટલું ખાવું નહીં.
See નહીં બોલ્યામાં... ભાવે એટલું...

આવ ભાઈ હરખા, આપણ બન્ને સરખા.
શેરને માથે સવાશેર.
Art must be deluded by art.
To give one as good as he brings (*or* as his own).
To give one a *Rowland* for an *Oliver*.
Diamonds cut diamonds.
Tit for tat. Like cures like.
Measure for measure.
Trick against trick. *Fr.*
Deceiving of a deceiver is no knavery.
To pay one back in his own coin.
Pay him home in his own coin.
With foxes we must play the fox.
The biter is sometimes bit.
The biter bit.
To answer one in his own language.
The fox knows much, but more he that catcheth him.
See જેસેકુ મીલા... દાઢીના દોઢસો...

આવ મારી કાણી તું કયાંઈ ના સમાણી.
See જ્યાં જાય ઉકો...

આવ મીયાં, જાવ મીયાં, ઘરબાર તુમેરા;
ઘરકી ખાઓ ખીચડી ઓર મીજબાન હમેરા

ખાના પીના ખેરસલ્લા, ધીંગાના બહોતેરા.

ભાભાજી(નથુભાઈ)ની જાનમાં, ખાવાપીવા કાનમાં.

લીલા લહેર અને જમવાનાં ઘેર.

Great boast, small roast.

To dine with Duke Humphry (*i.e.* to go without dinner).

Great boast and small roast make unsavoury mouths.

Much smoke and little fire.

આવી સાઠી ને બુદ્ધિ નાઠી.

ઘડપણ અને બચપણ.

ઘરડાં અને ઘેલાં.

ઘરડાં થાય એટલે ગત જાય.

જેની દાઢી લાંબી તેની અક્કલ ટૂંકી.

વરસ વધે તેમ અક્કલ ઘટે.

Old age is second childhood.

The brains do not lie in the beard.

The older the Welshman, the more mad man.

Old men are twice children. *Gr.*

An old dog will learn no tricks.

'Tis all one to physic the dead as to instruct old men.

આશા અમર છે.

જબલગ સાસ તબલગ આસ.

જેમ જેમ દીવસો જાય તેમ તેમ આશા વધતી જાય.

માણસ આશાએ આશાએ જીવે છે.

While there is life there is hope.

He that wants hope is the poorest man alive.

Desires are nourished by delays.

Quench not hope, for when hope dies, all dies.

If it were not for hope, the heart would break.

Hope is a waking man's dream. *Pliny.*

Hope is the dream of a man awake. *Fr.*

A man who is in adversity is sustained by hope. *Gr.*

Hope soothes the tired heart. *I.*

It is hope alone that makes us willing to live.

See કોઠી હશે તો...

આશાના કરમમાં આડું, જ્યાં જાય ત્યાં ખાતરનું ગાડું.

See નસીબ તો...

આળસ અને ધીરજ કાંઈ એક ન કહેવાય.

Indolence is often taken for patience.

Deliberate slowly and execute promptly.

આળસ દરીદ્રતાનું મૂળ છે.

આળસુના કરમમાં ધૂળની ધૂળ.

Idleness clothes a man with rags.

Love not sleep lest thou come to want.

By the streets of "by-and-by" one comes to the house of "never."

Idleness is the key of beggary.

Idleness is the parent of want and shame.

A slothful man is a beggar's brother.

Sloth is the mother of poverty.

Idleness is the greatest prodigality.

Idleness is the root of all evil.

Idleness must thank itself if it goes barefoot.

See આજનુ કામ... જાગતાની...

આંખ કાણી કરવી પણ દીશ કાણી ન કરવી.

ખાવાની થાળીમાં અધરું નહીં.

ખાવું તેનુ ખોદવું નહીં.

જે ડાળ ઉપર બેઠા તે ડાળ તોડવું નહીં.

Cast not dirt into the well that gives you water.

The mad dog bites his master.

He loses many a good but that strives with his betters.

If you would enjoy the fruit, pluck not the blossom.

આંખ કાણી કરીને વેર લેવું.

Set not your house to fire to be revenged of the moon.

Burn not your house to fright away the mice.

આંખના પાટા જેવો.

He is as welcome as water in a riven ship.

He is as welcome as water in your shoes.

આંગળી આપીએ તો પહોંચો (હાથ) પકડે.

સામુ જોઈએ તો ઉભો રહે, આવો કહેતાં બેસે;

ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું, વણ છોલ્યું પેસે.

Give him an inch and he will take an ell.

Give a clown your finger and he will take your wrist (whole hand).

Never open the door to a little voice lest a great one enter with it.

Small faults indulged are little thieves, that let in greater.

The way to avoid great faults is to beware of small ones.

The little wimble will let in the great auger.

આંગળીથી નખ વેગળા તે વેગળા.

See પહેલાં પોતાનું...

આંધળા આગળ આરશી, બેહેરા આગળ શંખ.

આંધળા સસરાની લાજ કહાડે તે શા લેખે?

હીરાની કીમત ઝવેરી આગળ.

A blind man needs no looking-glass.

A blind man's wife needs no painting.

He holds a looking-glass to a mole.

A blind man will not thank you for a looking-glass.
A pebble and a diamond are alike to a blind man.
A book to a blind man signifies nothing.
The blind man is a bad judge of colours. *Sp.*
A blind horse is no judge of colours. *Sc.*
To throw pearls before swine.
Give not pearls to the hogs (swine).
What should a cow do with a nutmeg ?
A barley corn is better than a diamond to a cock.

આંધળાના ગામમાં કાણો રાજા.
ઉજડ ગામમાં એરંડો પ્રધાન.

He is greater who is better than the rest.
A figure among ciphers.
Among the blind the one-eyed are kings.
Among the common people Scaggin is a doctor.

આંધળાને હઈયાફુટા મળે.
આંધળે બહેરૂં કુટાવા દો.
See અકર્મીના પડીઆ... જેસેકુ મીલા...

આંધળો કહે ભીંત અને બહેરો કહે મસીદ.
See રામરામ...

આંબુ લેતાં જાંબુ ગયું.
ઘેટી કપાસ ખાવા ગઈ અને ઉન મુકી આવી.
ઢીંગલા સારૂ (પાજી સારૂ) પીટવા ગઈ અને ઉંટ કઢામણ અડચો બેઠો.
નાક વીંધવા ગઈ અને કાન વીંધાવી આવી.
બકરૂં કાઢતાં ઉંટ પેઠું.
લેણેકો દેણો હુવો.
લેને ગઈ પૂત, ઓર ખો આઈ ખસમ.

You came for wool but shall return shorn yourself.
To go for wool and come home shorn.
Striving to better oft we mar what's well.
King Stork for king Log.
The camel going to seek horns, lost his ears. *Heb.*
The foolish alchymist sought to make gold of iron and made iron of gold. *Ital.*

ઈનસાફ આંધળો છે.
ઈનસાફ લુલો છે.
ઈનસાફને મહો માથું નથી.
ઈનસાફને હાથ પગ નથી.
ઈનસાફ જેમ ફેરવે તેમ ફરે.
ત્રણ ખુણાની ટોપી જેમ ફેરવે તેમ ફરે.
સરકાર દરબારના અવળા પગ.

Justice is blind.
The laws go as kings please.
The law is not the same at morning and night.
Strictness of law is sometimes the greatest injustice.
The more law the less justice.
Law enforced to strictness sometimes becomes the severest injustice. *Lat.*
Laws catch flies but let hornets go free.
In excessive altercation truth is lost. *Lat.*
In protracted disputes, men forget both themselves and the subject.
See પાને પાને...

ઈનસાફને શરમ નથી.

In a thousand pounds of law, there is not an ounce of love.
Justice is blind.

ઈશક આંધળો છે.
ઈશક ન જુવે જાત કજાત.
ઈશકના માર્યા ગાજરાં ખાવાં.
ઈશકના માર્યા ચપ્પણમાં (ઠીકરામાં) ખાવું.
કામી પુરૂષ બાર ગાઉ ઉજડ દેખે.
નાગી દેખી મુનીવર ચળે.

Love is blind.
Passion has no eyes.
You cannot love and be wise.
Love often makes a fool of the cleverest man. *Fr.*
It is with a man in love as with a sparrow caught with bird-line; the more he strives the more he is entangled. *Fr.*
Lovers conclude first and reason afterwards.
No folly like being in love.
Reason and love often keep not company.
He that loves glass without a G;
Take away L and that is he.
Passion is like an unruly horse.
Sensuality and sentiment are as wide as the poles asunder.
Love is without prudence.
Love is sweet tyarrany, because the lover endureth his torments willingly.
Love sees no faults.
Beauty provoketh thieves sooner than gold.
You shall never beat the fly from the candle though she burn for it.
Dignity and love cannot blend well; nor do they continue long together. *Lat.*
Love and lordship like no fellowship.
See રાજાને ગમી...

ઈશક ઢાંક્યો રહે નહીં.
ચંચલ નારીકો નેન છુપે નહીં.
Love and smoke are two things which cannot be concealed. *Fr.*
Love and cough cannot be concealed. *Lat.*
Love and cough cannot be hid.
The eyes are the leaders that first whisper "the soft tale" in love affairs. *Lat.*
Eyes shall utter what the lips conceal.
Lovers' eyes are silent orators.
Love will creep where it cannot go.

ઈશકના દરદીને વૈદ શું કરે ?
Where love is in the case the doctor is an ass.

ઈશકની મારી જાય નાતરે અને સાહ્લો કાઢીને પાથરે.
Who marries for love without money, hath good nights and sorry days. *Ital. Sp.*

ઈંટાળાના (લાકડાના) દેવને ખાસડાંની પૂજા.
દેવ તેવી પાત્રી.
દેવ તેવો થાળ.
દેવ તેવા પૂજારા.
પૂજારા તેવો થાળ.
Like god, like offering.
Like for like.
Like priest, like offering.
See ઉંટે કર્યા... જેસેકુ મીલા... થાય તેવા... શેરને માથે...

ઈંદર વરણા જેવું રૂપાળું.
See ઉપરકી તો...

ઉકરડાને વધતાં વાર શી ?
Weeds want no sowing.
Ill weeds grow apace.

ઉગતાને સૌ પૂજે.
ઉભો વાણીઓ લાખનો અને પડયો કોડીનો.
Men use to worship the rising sun.
Men shut their doors against a setting sun.
See ખરચી ખૂટી... શેઠના સાળા...

ઉધરાણી ચાંપીને કરવી.
A man may lose his goods for want of demanding them.
See ગાજે તેનું વાજે.

ઉજડ ગામમાં એરંડો પ્રધાન.
See આંધળાના ગામમાં...

ઉજળું એટલું દૂધ નહીં.
પીળું એટલું સોનુ નહીં.
All are not hunters that blow the horn.
All is not gold that glitters.
All are not maidens that wear bare hair.
Every light is not the sun.
All is not butter that comes from the cow.
All are not saints who go to church.
They are not all saints that use holy water.
A broad hat does not always cover a venerable head.
See કાળા એટલા... ખોટો રૂપીઓ ચળકે...

ઉજળે (ધોએલે) લુગડે લખેસરી !
Fine dressing is usually a foul house swept before the door (windows).
Fine clothes oftentimes hide a base descent.
A white glove often conceals a dirty hand. *Ital.*
More goes to the making of a fine gentleman than fine clothes.
It's not the gay coat makes the gentleman.
Don't value a gem by what it is set in.
See ઉપરકી તો...

ઉજળે (ધોળે) લુગડે વહેલો ડાઘ બેસે.
The fairer the paper the fouler the blot.
Youth and white paper take any impression.
The fairest silk is soonest stained.
The finest lawn soonest stains.
A spot is most seen upon the finest cloth.

ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર.
ઉતાવળીઓ સાત વાર પાછો પડે.
ઉતાવળે આંબા પાકે નહીં.
ઉતાવળીઓ પગ ભાગે.
ઉતાવળીઓ વહેલો થાકે.
The more haste the worst speed, quoth the tailor to the long thread.
He that goes softly goes safely.
They tumble down who run fast.
Over fast, over loose; forward, not rashly.
Wisely and slowly.
A hasty man never wanted woe.
Haste makes waste; waste makes want.
Haste is slow.
Hastily and well never meet.
Hasty resolutions seldom speed well.
Rash judgment maketh haste to repentance.
Hasty climbers have sudden falls. *Ital.*
He who goes gently goes safely and also far. *Ital.*
Fair and softly go far in a day.
He that runs fast will not run long.
Learn to say before you sing.
He may run ill that cannot go.
You must learn to creep before you go (run.)
Anger and haste hinder good counsel.
Error is always in haste.

Good and quickly seldom meet.
Three things only are well done in haste; flying from the plague, escaping quarrels, and catching fleas.
Nothing must be done hastily but the killing of fleas.
Better to wait than marry in haste and repent it. *I.*
Marry in haste, repent at leisure.
He who is hasty fishes in an empty pond.
The hasty hand catches frogs for fish.
Step after step the ladder is ascended.
See ઉપજ્યું ત્યાંથી... ધીરજ મોટી... મૂરખને ધીરજ...

ઉદ્યમ વિના માણસ શોભે નહીં.

To be employed is to be happy.
Business is the soul (salt) of life.
Employment is the nature's physician, and is essential to human happiness.
See નવરો બેઠો...

ઉધાર આપ અને ખરૂં જોખ.

See દાન ઉપર...

ઉધારની માને કૂતરા પરણે.

See આજે રોકડા...

ઉનું ખાતાં મ્હોં દાઝે તે કોને કહે?

See અનાજ પારકું... આ બલા...

ઉપકારને બદલે અપકાર.

See ગુણના ભાઈ... દૂધ પાઈને...

ઉપજ્યું ત્યાંથી નીપજ્યું.
એકદમ કાંઈ આખો લાડવો ખાઈ જવાય?

Apelles was not a master painter the first day.
No man is his craft's master the first day.
Rome was not built in a day.
Troy was not taken in a day.
An oak is not felled with one blow.
The tree falls not at the first stroke.
See ઉતાવળા સો... બધું લેવા જાય...

ઉપરકી તો ટાપટીપ, ભીતરકી તો રામજી જાણે.
ઇંદરવરણા જેવું રૂપાળું.

A fair face may hide a foul heart.
The finest shoe aften hurts the foot.
You cann't judge of the horse by the harness.
The handsomest flower is not the sweetest.
The bait hides the hook.
An honest look covereth many faults.
Trust not to outward show.
Trust not to appearances.
Never judge from appearance.
He is like a silvered pin;
Fair without but foul within.
Varnishing hides a crack.
See ઉજળે લુગડે... મુખમેં રામ...

ઉપર વાગા અને માંહે નાગા.

See કોરા વાગા...

ઉભો ઉભો દૂધ ન પીએ, છેવટે આડો રહીને મૂતર પીએ.
થાકે ત્યારે પાકે.
વાર્યું ન કરે પણ હાર્યું કરે.

In the end things will mend.
That which reason could not cure has often been cured by delay. *Lat.*
What reason and endeavour cannot bring about, time often will.
If well and them cannot, then ill and them can.

ઉલટો ચોર કોટવાલને દંડે.
ચોરી ઉપર સરજોરી.

No man can take advantage of his own wrong. *Lat.*
Roguery supplants justice.

ઉંઘતી બીલાડીથી ઉંદર ન પકડાય.

See જાગતાની પાડી...

ઉંઘતો બોલે પણ જાગતો ન બોલે.
એક કાને સાંભળવુ અને બીજે કાને કહાડી નાખવું.
તુમ બકતે હો હમ સુનતે હેં.
મતલબ બહેરો.

There's no man so deaf as he that will not hear.
In at one ear, out at the other. *Ital.*

ઉંઘ વેચીને ઉજાગરો લેવો.
બેસવાનું મટાડીને ઉભા રહેવાનું કરવું.

I like not to make a toil of a pleasure.
He that is well sheltered is a fool if he turns out into rain.
He who is well and seeks ill, if it comes, God help him. *Sp.*
That mischief comes justly that is of your own seeking.
See આ બલા...

ઉંઘે બગાસું મોકલ્યું.

Stretching and yawning leadeth to bed.

ઉંચી દુકાન ફીકા પકવાન.

See અડક પારેખની...

ઉંચે કાગડે મોર.

See ડુંગરા દૂરથી...

ઉંચે પગથીએથી નીચે પગથીએ આવવું.
કાકા રીટીને ભત્રીજા થવું.
ઘરધણી રીટીને પાડોશી થવું.
દંતાશા દાતણીઓ થયો અને સદાવ્રત લેવાને ગયો.
શેઠ મટીને વાણોતર થવું.

From a bishop to become a miller. *Fr.*
From an abbess to become a lay-sister. *Ital.*
From horses to asses. *Lat.*
From a coach and six to double-soled shoes.
See આટો વેચીને...

ઉંટના મ્હોને ઝાંખરાં.
ભૂંડા મ્હોને ભઈડકું.

Like lips, like lettuce.
Good things are not fit for fools. *Sp.*
Give the devil his due.

ઉંટનાં અઢારે વાંકાં.

Thy beard and head are of a different dye;
Short of one foot, distorted in an eye;
With all these tokens of a knave complete;
Should'st thou be honest, thou'rt a roguish cheat.

ઉંટનું મન બાવળીએ.
See અધાણ્યા ..

ઉંટનું મન બાવળીએ રાજી.
ભૂંડ કાદવે રાજી.

Thistles are salads for asses.
See રાજાને ગમી...

ઉંટ લુલું થાય અને ગધેડા ડહામ ખાય.
See પાડાને દરદ...

ઉંટ વઈદું કરવું.
જુલાબનું ઓસડ આવડયું એટલે વઈદ થયા.

To cure all diseases with the same salve. *Lat.*

ઉંટે કર્યા ટેકા તો માણસે કર્યા કાઠડા.
મસ્તાની ભેંશને ગળે ડેહેટો.

A restive horse must have a sharp spur.
When the State is most corrupt, then are the laws most multiplied.
More laws, more offenders.
A disorderly patient makes the physician cruel.

N. B.—He compels him to use restraints which would otherwise be unnecessary.

For a mischievous dog a heavy clog.
Restive horses must be roughly dealt with.
A cursed cur must be tied short.
Desperate cuts must have desperate cures.
Desperate remedies are necessary for desperate maladies.

Take a bull by the horns.
See ઇંટાળાના.. થાય એવા... શેરને માથે...

ઉંડો કૂવો અને ફુટેલી (કાણી) બોખ.
ઉંધે (કાણે) ઘડે પાણી ભરવું.

To draw water with a sieve.
A broken sack will hold no corn.
All's lost that's put in a riven dish.

ઉંદરના મ્હોમાંથી હાથી દાંતની શી આશા?
See કચુકા પીલે...

ઉંદર બીલાડીનો મેળ.
બારમા ચંદ્રમા.

At daggers drawn.
They agree like cats and dogs.
Can a mouse fall in love with a cat?
He could eat my heart with garlic.

N. B.—He hates me mortally.

એક અંગારો સો મણ જાર બાળે.
See ઝીણો ઝીણો પણ...

એક આફત ઉપર બીજી.
See અકર્મીના પડીઆ...

એક કાને સાંભળવું અને બીજે કાને કહાડી નાખવું.
See ઉંઘતો બોલે... આપી મત ને...

એકડા વગરના સો મીંડાં.
વર વિનાની જાન.

Ciphers without a figure.
An army without a general (leader).

એક તનદુરસ્તી હજાર ન્યામત.
See પહેલું સુખ તે...

એક થા રામ, એક થા રાવણા;
ઉન્ને ઉસકી નેરૂ ચુરાઈ, તો ઉન્ને મારા ઉસકા ગાંવડા.
See તારો બાપ...

એકથી બે ભલા.
એક દીકરો દીકરામાં નહીં અને સો રૂપીઆ પુંજીમાં નહીં.

Two eyes see better than one. *Fr.*
Two heads are better than one, though they be but sheep's heads. *Sc.*
Two wits (bits) are better than one.
One man's company is no company. *Ital.*
The lone sheep is in danger of the wolf.
Good riding at two anchors men have told;
For if one may break, the other may hold.
It is good (safe) riding at two anchors.

એક દઈને દસ સાંભળવી.

He that speaks the thing he should not, hears the things he would not.
He who says what he likes, hears what he does not like.

એકદમ કાંઈ આખો લાડવો ખાઈ જવાય?
See ઉપન્યું ત્યાંથી...

એક દહાડાની શોભા અને જન્મારાની ઓભા.
એક ઘડીની શોખાઈ અને જન્મારાનું દુ:ખ.
નખભર સુખ અને હાથભર દુ:ખ.
શોભા એટલી ઓભા.

Short pleasure, long lament. *Fr.*
War, hunting, and love bring a thousand pains for one pleasure. *Sp.*
Hunting, hawking, and paramours, for one joy a hundred displeasures.
One day of pleasure is worth two of sorrow.

એક દહાડે બે પરવ.
Two saints on one day. *Sp.*

એક દાણા ઉપરથી આખા દેગ (ચરૂ)ની પરીક્ષા.
See અંગુઠા પ્રમાણે...

એક દીવે દીવો અને બહુ દીવે દીવાળી.
See નાને દીવે...

એક નકટો સોને નકટા કરે.
બ્રાહ્મણા ભાઈ માગે અને મગવે.
વટલ્યું વટલાવે; આભડયું અભડાવે; બગડયું બગાડે; ડુબતો ડુબાડે.

One fool makes a hundred.
Drown not thyself to save a drowning man.
He will try to bring you to his own level.
A hog that's bemired endeavours to bemire others.

એક નન્નો સો દુ:ખ હણે.
He will soon be a beggar that cannot say *No.*
One refusal prevents a hundred reproaches.

એકની મહેનત બીજો ખાઇ જાય.
કમાવે ટોપીવાલા ઓર ઉડાવે ધોતીવાલા.
કાંતી કાંતીને મોઈ, અને લાભ લઈ ગયા કોઈ.
કીડી સંચે ને તેતર ખાય.
તુમ લડો હમેરી ફત્તેહ હોયગી.
રાંધે કોઈ અને જમી જાય કોઈ.
વાવે કોઈ અને લણે કોઈ.
સીપાઈ લડે અને જમાદાર જસ લઈ જાય.

Some do the sowing and others the reaping. *Lat.*
One soweth, another reapeth.
One beats the bush, and another catches the bird.
God healeth and the physician hath the thanks.
God cures and the doctor get the credit (takes the fee).
The little dogs find out (hunt out) but the great ones seize the hare. *Ital.*
Little dogs start the hare but great ones catch it.
The blood of the soldier makes the glory of the general.
Bees do not make honey, nor sheeps bear fleeces for their own use. *Lat.*
Fools lade water, and wise men catch the fish.
Fools make feasts and wise men eat them.
The poor man turns his cake and another comes and takes it away. *Heb.*
See ખોદે કોળ... પારકે પૈસે.

એક નુર આદમી, દસ નુર કપડાં.
મોર પીંછે રળીઆમણો.
અધ (પાંચ) વસાનું આદમી, વીસ વસાનાં કપડાં.
શણગારેલો બાવળ પણ શોભે.

Fine feathers make fine birds.
Fair feathers make fair fowls.
In my own city my name, in a strange city my clothes, procure me a respect. *Heb.*
Good clothes open all doors.
You may know the horse by his harness.

એકનું કરેલું બીજો ઉથાપે.
New lords have new laws.

એકનું પાપ બધાને નડે.
એકને પાપે વહાણ ડુબે.
એક પાન સોને કહોવરાવે.
કણબી બગડયા કઈડવે અને મણીધર બગડયા પઈડવે.

One scabbed sheep will taint a whole flock. *Fr.*
One sheep will mar a flock.
A rotten sheep infects the whole flock.
A rotten apple injures its companions.
The just sometimes suffer for the unjust.
One ungrateful man does an injury to all who stand in need of aid.
The wickedness of a few may be laid to the account of all.
One ill weed mars a whole pot of pottage.
One evil example spoils many good.

એક પગ દૂધમાં અને એક દહીંમાં.
To carry two faces under one hood. *Ital.*
To play a double part.
See ચોરના ચોર... ધણીને કહેશે...

એક પંથ દો કાજ.
ગાજરકી પીપી બજી તો બજી નહીં તો કાટખાઈ.
દાઢીની દાઢી અને સાવરણીની સાવરણી.

પડોશી ગયા જાત્રા, આવશે તો હાથ જોડ, નહીં તો જમીશું લાડવા.

બેઍ હાથે લાડુ.

ભાડેકા ભાડા ઓર કબાડેકા કબાડા.

To kill two birds with one stone. *Fr.*
He fells two dogs with one stone. *Sc.*
To have (keep) two strings to one's bow.
To get one's self two sons-in-law with one daughter. *Fr.*
To catch two pigeons with one bean.
To kill two flies with one flap.
To make two nails with one hit. *Ital.*
To make two friends with one gift. *Ital.*
To stop two mouths with one morsel.
To stop two gaps with one bush. *Ital.*
If it will not be a good shoe, we will make a bushel of it. *Sc.*
That which will not be butter must be made into cheese.
See વર મરોકે...

એક બાજુ કૂવો અને બીજી બાજુ હવાડો.
See આગળ સાપ...

એક મ્યાનમાં બે તલવાર ન સમાય.

Two heads in one cap; two hands in one glove; two swords in one scabbard; two wives in one house.
Two cats and a mouse, two wives in one house;
Two dogs and a bone, never agree in one.
Two whores in a house will never agree.
One cannot serve two masters at the same time.

એક મરણીઓ સોને ભારે.

Necessity is a powerful (hard) weapon (arm). *Lat.*
It is dangerous to oppose those whom necessity has driven to extremes.
Risk not a contest with desperate necessity.
Necessity and opportunity may make a coward valiant.

એક રાંડને સો સાંઢ.

ઝાઝા હાથ રળીઆમણા.
ઝાઝી કીડીઓ સાપને તાણે.
ઝાઝે કાગડે ઘુવડ ઘેર્યું.
પાંચ આંગળે પહોંચો સબધો.
બહુ તાંતણે બળીયું.
સંપ ત્યાં જંપ.

Where every hand fleeceth the sheep goes naked.
Many hounds may soon worry a hare.
Many dogs soon eat up a horse.
Many sands will sink a ship.
Many drops of water will sink a ship.
Many hands make light (quick) work.
Union is strength.
Unanimity is the bond of friendship.
Unanimity is the best fortress. *Dan.*
Weak things united become strong.
By union the smallest states thrive and flourish.
Small wounds, if many, may be mortal.
The greatest things are done by the help of small ones.
The multitude of offenders is their protection.
See ટીપે ટીપે...

એક લખ્યા સો બક્યા.

ડાટચા ભૂલે પણ લખ્યા ન ભૂલે.
ધોળા ઉપર કાળું.
લખાણું તે વંચાણું.

The written letter remains as evidence in black and white. *Lat.*
Words may pass away and be forgotten, but that which is committed to writing will remain as evidence.

એક વાર ખત્તા, બે વાર ખત્તા, અને ત્રીજી વાર માદરબખત્તા.

જે રસ્તે ખત્તા ખાધા તે રસ્તે ફરી જવું નહીં.
ફીર ફીર બનીઆ ગુડ નહીં દેવે.
કૂતરૂં એકવાર રોટલો લઈ જાય.

The wolf once cautioned by experience dreads the pitfall, the hawk suspects the snare, and the fish the covered hook.
Beware of the stone thou stumbledst at before.
He who stumbles twice over one stone deserves to break his shins. *Sp.*
It is a silly fish that is caught twice with the same bait.
It is my own fault if I am deceived by the same man twice.
Confide not in him who has once deceived you.
They complain wrongfully of Neptune that twice suffer ship-wreck.
The man improperly blames the sea who is a second time ship-wrecked. *Lat.*
See દૂધનો દાઝયો...

એકવાર જુઠો તે સદાએ જુઠો.

એર જુઠું છુપાવવાને સો વાર જુઠું બોલવું પડે.

False in one point, false in every point. *Lat.*
One lie makes many.

One lie begets another.
He who tries to hide a fault turns his fault to two.
One trick needs a great many more to make it good.
A fault once denied is twice committed.

એક હાથે તાળી ન પડે.
કાંઈક રંગ હોય, કાંઈક પોત હોય.
ડોઢ વાંક વગર કજીઓ ન થાય.

It takes two to make a bargain; it takes two to make a quarrel.
It requires two for a quarrel.
The second blow makes the fray.

એ કાંઈ પરમેશ્વર થઈ આવ્યો નથી.

All is not gospel that comes out of his mouth.

એ કોની દીકરીનો દીકરો ?
એને ઓળખે છે કોણ ?

Hedge-born.
A son of the earth.

N.B.—As distinguished from "A son of some body" (બડે બાપકે પૂત).

એ તો કાચુ સોનુ છે.

It is as good as money in one's pocket. *Fr.*
It is as good as ready money. *Fr.*

એ તો ખરો નર છે.
એની માએ તો એનેજ જણ્યો છે.

He is true blue; he'll never stain.
He is a man every inch of him.
He is steel to the back bone.

એ તો સદાએ રડતોજ છે.

He that always complains is never pitied.
It is better for a man to forget his misfortunes than to talk of them. *Fr.*
Small griefs are loud, but great ones are mostly silent.
Constant complaints never get pity.
He who is too querulous not only feeds his own regret, but excites disgust in others.
It is a poor heart that never rejoices.
He must be a sad fellow that nobody can please.

See જેને શરમ નહીં...

એ તો સીંહનું બચ્ચું છે; ગાંજ્યો જાય તેવો નથી.

Sprung from an oak and not from a willow. *Lat.*
A chip of the old block.

એ તો સોનાને પાળણે ઝુલેલો છે.

He was born with a silver spoon in his mouth. *Fr.*

એના ટાંટીઆ એનાજ ગળામાં.

Let the smith wear the fetters which he himself made. *Lat.*

See ખાડો ખોદે...

એની ગાંડે ભમરો છે.

He has a breeze (*i.e.*, a gad-fly) in his breech.

N.B.—Spoken of one that frisks about and cannot rest in a place.

એની તો ગાંડ ફાટે છે (ટટ્કે છે).

His breech makes buttons.

N. B.—This is said of a man in fear. We know vehement fear causes a relaxation of the *sphincter ani*, and involuntary dejection. Buttons, because the excrements of some animals are not unlike buttons or pellets, as of sheep, hares, &c. Nay, they are so like that they are called by the same name.

એની લાકડી અને એનોજ બરડો.

With his own sword do I stab this man. *Lat.*

એનું ગાડું અટકવા આવ્યું છે.

He is at a low ebb. *Fr.*
It goes hard with him.
He is on his last legs.

એનું ગાડું ઠીક ચાલે છે.

He steers his boat well. *Fr.*

એનું મન ઢચુ પચુ છે.

He is like the bird on the branch. *Fr.*
His disposition is too wavering.
He knows not on which leg to dance. *Fr.*

એને મન ગોળ અને ખોળ એકજ છે.
ટકે શેર ભાજી ટકે શેર ખાજાં.

He knows not a pig from a dog.
He knows not a B from a bull's foot (battle-door).
He knows not a hawk from a hand-saw.
All is fish that comes to his net.

એમાં કાંઈક ભેદ છે.

There is an eel under the rock. *Fr.*

એરણની ચોરી અને સોયનું દાન.
ચોરીને દાને ધરમ નહીં.
લેંશ ચોરીને ખીલીનું દાન.

To steal a hog and give away the feet in alms. *Sp.*
Steal a pig and give the trotters for God's sake. *Sp.*
Steal the goose and give the giblets in alms.

N. B.—A reflection upon those who are charitable with the wealth of others.

Steal my cow and give away the hide.
Steal my goose and stick me down a feather.
She plays the whore for apples and then bestows them upon the sick. *Heb.*

N. B.—This is used against those who give alms of what they get unjustly.

Charity excuseth not cheating.

See પારકે પૈસે ધરમાતી.

એવું શું રળીએ કે દીવો મુકીને દળીએ ?

The game is not worth the candle. *Fr.*
The play won't pay the candles.
It's a poor sport that is not worth the candle.

એવું સોનુ શું પહેરીએ કે કાન તૂટે.

એવું ઉન્હું શું ખાઈ એ કે મ્હોં દાઝે.

Why do you make a pain of a pleasure?

એવો ભોળો કે આપી જાય ચડવો અને લઈ જાય ગોળો.

એસા બનીઆ ભોલા કે જાફરાનમેં (લવંગમેં) પૈસા તોલા.

ઠામ લે ત્યારે ઠીકરૂં આપે.

કોઈની ખારેક આંખ કહાડે.

બોર આપીને કહીઆ કહાડી લેવી.

મીઠું નાખીને ભાગ ભળવો.

લોભીઆ હોય ત્યાં ધુતારા ભુખે ન મરે.

સોય આપીને કોશ લઈ જવી.

More knave than fool.
You bring a bit of wire and take away a bar.
If he gives you a duck he looks for a goose.
It is not much to give a leg to him who gave you the fowl. *Sp.*
Venture a small fish to catch a great one.
A hook well lost to catch a salmon.
You may lose a fly to catch a trout.
Throw a sprat to catch a whale.

ઓછું પાત્ર ને અધકું ભણ્યો.

ઢેડને હાથ હવાલદારી.

ભણ્યો કણબી કટમ બોળે.

હજામને હાથ કારભાર.

An ill man in office is a mischief to the public.
Nothing is more harsh than a low man when raised to a certain height. *Lat.*
Unless a fool knows Latin he is never a great fool. *Sp.*
Learning makes a good man better, and an ill man worse.
The higher the ape goes, the more he shows his tail.

N. B.—The higher beggars or base bred persons are advanced, the more they discover the lowness of their spirits and tempers.

Honour is unseemly for a fool.
The clown ennobled will not own his kindred and parentage. *Ital.*

See અણદીઠાનું... અધુરો ઘડો...

ઓળનું ડોળ કરવું.

હરખાને ઠેકાણે પરખો.

Lay the saddle on the right horse.
Don't put the cart before the horse.
The last put first. *Gr.*
He gives straw to his dog an bones to his ass.
He paints a dolphin in the woods and a boar in the waves. *Lat.*

કચુકા પીલે તેલ ન નીકળે.

ઉંદરના મ્હોંમાંથી હાથીદાંતની શી આશા.

ગધેડાના લીંડાના કાંઈ પાપડ થાય ?

ગધેડે મુલક લેવાય તો ઘોડાનો ભાવ કોણ પૂછે ?

ચીભડામાંથી વરાળ ન નીકળે.

પથરમાંથી લોહી ન નીકળે.

પાડામાંથી દુધ ન નીકળે.

પાણી વલોવે ઘી ન નીકળે.

સુપડાં બાંધે કાંઈ ઉડાય ?

You cannot have blood out of stone.
You cannot flay a stone.
You cannot bleed a stone.
He ploughs the air.
Make not a gauntlet of a hedge-glove.
To turn the canes into lances.
An ass's tail will not make a sieve.
You don't gather figs from thistles.
Can you make a pipe of a pig's tail?
If you squeeze a cork you will get but little juice.
Would you draw oil out of sand?
You ask an elm tree for pears.
You cannot have wool from an ass. *Lat.*
You are shearing an ass. *Lat.*
Going to a goat's house to look for wool.
You cannot make a silk (velvet) purse out of a sow's ear.
You cannot make a horn of a pig's tail.

See થુંકે પુડા...

કડી લેતાં પાટણ ગયું.

See આંબુ લેતાં...

કણબી બગડયા કઈડવે અને મણીધર બગડયા પઈડવે.

See એકનું પાપ...

કણીઆને કહે કાંઈ વરસાદ અટકે ?

કાગને કહે (શ્રાપે) ડોબાં (ઢોર) મરતાં નથી.

બીલાડીને કહે શીંકુ તૂટનાર નથી.

સતી શ્રાપ દે નહીં અને શંખણીનો લાગે નહીં.

Cattle do not die from crow's cursing.

કણેકમાં પાણી પડયું તે પડયું.

See થયું તે થયું...

કનક આગળ કથીર.

See આટામાં...

કનિષ્ટ ચાકરી.

પરાધિન સ્વપ્ને સુખ નહીં.

Dependence is a poor trade to follow.

That state alone is free which rests upon its own strength, and depends not on the arbitrary will of another.

Poverty at large is better than wealth in a prison.

It is better to be a bird at liberty than a bird in a cage. *Fr.*

No man loves his fetters, though of gold.

Lean liberty is better than fat slavery.

Better be the head of a pike than the tail of a sturgeon. *Fr.*

Better be the head of a dog than the tail of a lion. *Ital.*

Better be the head of a sprat than the tail of a sturgeon. *Ital.*

Better be the head of an ass than the tail of a horse.

Better be the head of the yeomanry than the tail of the gentry.

N.B.—Men love priority and precedency, had rather govern than be ruled, command than obey, lead than be led, though in an inferior rank or quality.

કપટ તેનું ચપટ.

ચોરને પોટલે ધૂળની ધૂળ.

ચોરીનો (હરામનો) માલ પચે નહીં.

ચોરીનો માલ ચંડાળે જાય, પાપી હાથ ઘસતા થાય.

જેવી દાનત તેવી બરકત.

ઠગબાજીએ ઘર ન ભરાય

દગો કોઈનો સગો નહીં.

પાપનો ઘડો ફૂટયા વગર રહે નહીં.

વેશ્યાના કરમમાં લપોડો.

Cheating play never thrives.

Evil to him who evil thinks.

Craft brings nothing home.

Knavery may serve a turn, but honesty is best in the end.

Every rogue is at length outrogued.

The crafty are at length surprised.

Sin and sorrow cannot long be separated.

Every fox must pay his own skin to the flayer.

Underhand practices fail in the end.

Thieves most commonly come to the gallows at last.

Murder will out.

Nothing is profitable which is dishonest.

A pitcher that often goes to the well breaks at last.

Crimes may be secret but not secure.

An ill life, an ill end.

God permits the wicked, but not for ever.

He that flings dirt at another dirtieth himself most.

An ill won penny will cast down a pound.

Gain got by a lie will burn one's fingers.

Honesty is the best policy.

Fraust and fraud both end in foul.

He who swims in sin will sink in sorrow.

Ill gotten goods seldom prosper.

The third heir scarcely enjoys that which has been dishonestly acquired.

See અટાઉનો માલ...

કપાસીએ કાંઈ કોઠી ફાટે ?

Birchen twigs break no ribs.

The dust raised by the sheep does not choke the wolf.

કપાળ પ્રમાણે ટીલું.

See ગજા પ્રમાણે...

કપાળે કપાળે જૂદી મત.

કોઠે કોઠે બુદ્ધિ.

Many heads, many brains.

So many men, so many minds. *Fr.*

કફન ફાડુ ગયો અને મેખ મારૂ આવ્યો.

See અલા ગઈ ને...

કમજોર ને ગુસ્સા બોત.

કાણું ઘોડુ ને વળી કઈડકણું.

ખેંચપકડ મુજે જોર આતા હે.

મળે નહીં ને મચકો ઘણો.

મીયાં પડયા પણ ટંગડી ઉંચી.

હેડમાં પગ અને મુછો મરડે.

Pride and poverty are ill met, yet are often together.

Poor and proud.

His prosperity is fled but his pride remains.

No pride is like that of a poor man who has once become rich. *Fr.*

Mettle is dangerous in a blind horse.

A little pot is soon hot.

The devil wipes his tail with the poor man's pride.

There's nothing agrees worse than a proud mind and a beggar's purse.

Black and proud, little and loud.
It is a miserable sight to see a poor man proud and a rich man avaricious. *Ital.*
Pride may lurk under a threadbare cloak.
Never show your teeth unless you can bite.
'Tis in vain to kick after you have once put on fetters.

કમળા વાળો પીળું દેખે.
See આપ તેવા જગ.

કમાવે ટોપીવાલા ઓર ઉડાવે ધોતીવાલા.
See એકની મહેનત...

કમોસમના કેરોળાં સ્વાદ નહીં આપે.
See વખતે સૌ શોભે.

ક્યાં રાજા ભોજ અને ક્યાં ગાંગા તેલી.
See આટામાં...

કર્યું એ કામ, વીંધ્યું એ મોતી.
કર્યું એ ખરૂં, કરીશું એ ખોટું.
કર્યું એ કરવું ઓછું.
કલ કરતા હોય સો આજ કર, આજ કરતા હોય સો અબી કર.
See આજનું કામ...

કરડે માકણ અને માર ખાય ખાટલો.
કરે કોઈ અને ભોગવે કોઈ.
See પાડાને દરદ...

કરવા ગયા કંસાર ને થઈ ગઈ થુલી.
See ધારવું માણસને હાથ... નસીબ તો બેડગલાં...

કરણી તેવી પાર ઉતરણી.
કરે તેવું પામે; કરે તેવું ભરે.
See વાવે તેવું...

કરતા હોયસો કીજીએ, ઓર ન કરીએ કામ.
See અજાણી વાતમાં...

કરના તો ડરના નહીં; ડરના તો કરના નહીં.
See આ પાર કે...

કરમ વિનાનો ખેતી કરે, બદળ મરે કે સુકવણું પડે.
See નસીબ તો બે ડગલાં...

કરવી લડાઈ તો બોલવું આડું.
તે નહીંને તારા બાપ દાદાએ.
હોઠ સાજા તો ઉત્તર ઝાઝા.

In excessive altercation truth is lost. *Lat.*
In too much dispute truth is lost.
In all quarrels the truth is lost.
Wranglers never want words.
He that is disposed for mischief will never want occasion.
If you want a pretence to whip a dog, it is enough to say he ate up the frying-pan.
He that has a mind to do mischief will always find a pretence. *Lat.*
The wolf never wants a pretence against the lamb.
To do evil a slight pretence or occasion will serve men's turns.

કલ કરતા હોય સો આજ કર, આજ કરતા હોય સો અબી કર.
See આજનું કામ...

કલાલની દુકાને બેસીને દૂધ પીએ તો કહેશે દારૂ પીધો.
See સોબત તેવી...

કષ્ટ વિના ફળ નહીં.
ખમે એ ખાય (જમે).
દુઃખ ખમે એ સુખ પામે.
મહેનતનાં ફળ મીઠાં.

No pain no gain.
No venture, no gain.
He who risks nothing, gains nothing. *Ital.*
Nothing venture, nothing have.
Nothing to be got without pains but poverty.
Chance is the providence of adventures.
Ease and honour are seldom bed-fellows.
Honour and recompense are due to the man who nobly enterprises.
He deserves not the sweet that will not take the sour.
Past labour is present delight.
Good luck comes by cuffing.

N. B.—A man must exert himself and take pains to succeed.

No mill, no meal.
They that would have honey must have bees.
He that would have eggs must endure the cackling of hens.
If you would have a hen lay, you must bear with her cackling.
If pains be a pleasure to you, profit will follow.
A horse that will not carry a saddle must have no oats.
Nothing stake, nothing draw.
Take your venture as many a good ship has done.
He that dares not venture must not complain of ill luck.
Let him that earns the bread eat it.
He that will eat the kernel must crack the nut. *Lat.*

He that would have the gain must take the pain.
He is worth no good that can bide no woe.
They must hunger in frost that will not work in heat.
He prospers who labours.
See આપાર કે... જસતો જાન ગએ....

કસબે તરક અને બજારે બકાલ ન છેડીએ.
See પોતપોતાના ઘરમાં...

કસાઈને ગાય સોંપવી.
ચોરને ધન સોંપવું.
જેની વ્હાર તેનીજ ધાડ.
રાજા થઈને લૂટી લેતો પછી ફરીયાદ ક્યાં જવું.
વાઘને બકરી સોંપવી.

To set the fox to keep the geese. *Lat. Ital.*
To intrust the sheep to the care of the wolf.
To give the wolf the wether to keep.
To give the lettuce in charge of the geese. *Ital.*
He covers me with his wings and bites me with his bill.
A fox should not be of the jury at a goose trial.
See ચોરના ચોર...

કસાઇને ઘેર કુશળ અને ધરમીને ઘેર ધાડ.
ખુબીપર ખાસડાં અને નેકીપર પેજાર.
ક્ષુવરે કેળું અને આંબે લીંબોળી.
નીમાજ પડતાં મસીદ કોટે વળગે.
પતિવ્રતા ભૂખે મરે, અને કસબણ ખાય લાડુ.
ભલાની દુનીઆ નથી.
સારાની કદર કોણ જાણે છે?
હલાલમેં હરકત, હરામમેં બરકત.

Honesty is praised, but starves.
Intrepid villany succeeds, whilst virtue finds only a cold approbation.
The properer man (and so the honester), the worse luck.
There is more money got by ill means than by good acts.
Desert and reward seldom keep company (go not often together).
Knaves are in such repute, that honest men are accounted fools.
The world is so much knave, that it holds honesty to be a vice and a folly.
Merit seldom meets with reward.
The more knave, the better luck.
It is not time to do good.
A good bone does not always come to a good dog. *Fr.*
Plain dealing is a jewel but they that use it die beggars.
See ગુણના ભાઈ...

કહું તો મા મારી જાય, ન કહું તો બાપ કુત્તા ખાય.
See આગળ સાપ...

કહેતા બી દીવાના ઓર સુનતા બી દીવાના.
He is not the fool that the fool is but he that with the fool deals.
Either the hearer or relater of fopperies must be a fool.

કહે બે લોડી નવાબ, તો કે નવાબ.
See જર ચહાયસો કર.

કહેવા કરતાં કરવું ભલું.
કહેવુ કાંઈ, કરવું કાંઈ.
કરવું અને મરવું બરાબર.
કહેનેકે, કુચ કરનેકે નહીં.
વાતે પાપડ વાતે વડી, વાતે વહુ ગધેડે ચડી.

Saying and doing are very different things. *Fr.*
Saying and doing are two things.
To say is one thing, to do another.
There is a great distance between said and done.
Deeds are fruits, words are but leaves.
It is better to do well than to say well.
Promise little and do much.
Be slow to give advice, ready to do a service. *Ital.*
'Tis sooner said than done.
Be slow to promise but quick to perform.
A man of words, and not of deeds;
Is like a garden full of weeds.
Say well is good, but do well is better.
The best of the sport is do the deed, and say nothing.
To promise much and perform little.
It is in vain to use words when deeds are expected.
The shortest answer is doing.
A fool when he hath spoke hath done all.
Words are for women, action for men.
Deeds are males and words are females. *Ital.*
A good example is the best sermon.
Precepts may lead but examples draw.
Example is better than precept.
Precept begins, but example completes. *Fr.*
Many talk like philosophers and live like fools.
Practice what you preach.
The best mode of instruction is to practice what we teach.

Between promising and performing a man may marry his daughter. *Fr. Port.*
A long tongue is the sign of a short hand.
The greatest talkers are always the least doers.
Men who have little business are great talkers. *Fr.*
Great boasters, little doers. *Fr.*
Great braggers, little doers. *Fr.*
Great promises and but little deeds. *Fr.*
Do the work and leave your boasting. *I.*
See ગજ ભરે પણ...ડાહીસાસરે...પોથીમાંના... વાત તો સોના...

કહેવા સૌ આવે પણ કરી આપે કોઈ નહીં.
કહેવું સહેલ પણ કરવું મુશકેલ.
He may find fault that cannot mend.
He may find fault but let him mend it if he can.
There is none so simple but cannot give counsel.
Saying goes cheap.
Men give away nothing so liberally as their advice. *Fr.*
See સૌ કહે બાપડી...

કંકાસથી ગોળીનું પાણી પણ સુકાય.
Where there is no peace there is no feast.
Union is strength.

કાકા ખીચડી તો કે નાખો ખાળમાં (ગાંડમાં ઘાલો).
આગ લાગી રહ્યા પછી પાણી.
After death the doctor.
When the house is burnt down you bring water.
When a dog is drowning every one offers him water.
When the child is christened you may have godfathers enough.
N. B.—When a man's need is supplied or his occasion over, people are ready to offer their assistance or service.
He brings his machines after the war is over.
After a man's house is burnt to ashes it is too late to pour on water.
After meat comes mustard.
N. B.—When there is no more use of it.
To come a day after the fair.
Good that comes too late, is good as nothing.
You plead after sentence is given.
See સુવા પછી...

કાકા મટીને ભત્રીજા થવું.
Give a loaf and beg a shive.
He begs at them that borrowed at him.

કાકા મરશો? તો કે સુમાઈનેજ તો.
See મીયાં મરતે હો...

કાકામામા કહેવાના અને ઘરમાં (ગાંઠે) હોય તો ખાવાના.
ખરચી ખૂટી કે યારી તૂટી.
પૈસાના સૌ સગા.
સુખના સૌ સગા, દુ:ખનો બેલી રામ.
No friendship lives long that owes its rise to the pot.
When a man is in difficulties his friends keep aloof. *Gr.*
Many kinsfolk, few friends.
If storms set in, you will be left alone. *Lat.*
An empty purse frights away friends.
In the day of prosperity we may number many friends. *Lat.*
Dogs wag their tails not so much in love to you as to your bread.
Poverty parts friends (fellowship).
Poverty parts good company.
In time of prosperity friends will be plenty; in time of adversity not one amongst twenty.
Prosperity gets followers, but adversity distinguishes them.
When poverty comes in at the door love (friendship) flies (leaps) out at the window
When good cheer is lacking, our friends will be packing. *Sp.*
Poverty breeds strife.
Want makes strife between man and wife.
No longer foster no longer friend.
No body is fond of fading flowers.
See શેઠના સાળા સૌ...

કાગડાની કોટે રતન.
કાગડો દહીંથરૂં લઈ ગયો.
નવસેં (નવખંડ) નાગનું નખોદ ગયું અને આંધળી ચાકળણને (અળસીઆને) રાજ આવ્યું.
પડે પાસો ને જીતે ગમાર.
પથ્થર સાથે રતન પછાડવું.
ભલભલા કુંવારા અને ખોજાને બે.
Fortune favours fools.
Fools have the best luck. *Lat.*
An ill cook should have a good cleaver.
Fortune often raises a man more than merit.
An ape may chance to sit amongst doctors.
The hindmost dog may catch the hare.
Into the mouth of a bad dog often falls a good bone.
The worst pig often gets the best pear.
A cow (cripple) may catch a hare.
See કાગનુ બેસવું...

કાગડાને કાળો રંગવો પડે?
Would you dye a raven black?

કાગડાને મન રમત અને ઉંદરનો જીવ જાય.
See વીંછી હોય તે...

કાગડાને હાથ કંકોતરી!
રડતો જાય તે મુવાની ખબર લાવે.
A crow was never the bearer of good news.
See જ્યાં જાય ઉકો...

કાગનું બેસવું અને તાડ (ડાળ)નું પડવું.
પડે પાસોને જીતે ગમાર.
લાગ્યું તો તીર નહીંતો તુકો.
A chance shot may kill the *devil*. *I.*
He that's always shooting must sometimes hit.
'Tis killing a crow with an empty sling.
A fool's bolt may sometimes hit the mark.
By chance the arrow may hit the object.
By chance a cripple may grip a hare.
As the blind man shot the crow.
To try one's chance.
See કાગડાની કોટે...

કાગને કહે (શ્રાપે) ડોબાં (ઢોર) મરતાં નથી.
See કણીઆના...

કાગનો વાઘ કરવો.
કીડીનો કુંજર કરવો.
રજનું ગજ કરવું.
To make a mountain of a mole-hill.
Make no meikle of a little. *Sc.*
To Make a castle of a common sewer. *Lat.*
To make an elephant from a fly. *Lat.*
He changes a fly into an elephant.
To make a monster from a fly.
To give weight to trifles. *Lat.*
Much ado about nothing.
Much matter of a wooden platter.
You love to make much of naught.

કાગળની હોડીએ દરીઓ તરાય?
'Tis hard to sail over the sea in an egg-shell.
To sail in a sow's ear.
See કચુકા પીલે....

કાચના ઘરમાં રહીને શાહદારી ઉપર પથરા ન મારવા.
See આગુ પીછુ...

કાજીજી દૂબળે ક્યું તો કે સારે શેહેરકી ફીકર.
A Paul pry is ever uneasy.

કાજીની કુતરી મુઈ ત્યારે બધું ગામ, અને કાજી મુવા ત્યારે કોઈ નહીં.
બે આંખની શરમ.
Out of sight, out of mind.
Seldom seen, soon forgotten.
See નજરે દીઠાનું...

કાજીની ભેંશ આખા ગામનાં ખેતર ભેલાડે.
King's calf is worth other men's corn.

કાણાને મ્હોડે કાણો કહેવું.
God spare your eyesight, for your nose won't bear glasses.
N. B.—Applied to people with diminutive noses.

કાણું ઘોડું અને વળી કઈડકણું.
See કમ જોર...

કાણે ઘડે પાણી ભરવું.
See ઉંડો કુવો...

કાદવમાં પથ્થર નાખીએ તો છાંટે ભરાઈએ.
નીચને છેડીને ક્યાં જઈએ?
Gather thistles, expect prickles.
He that blows in the dust fills his eyes.

કાદવમાં રતન (સોનું) પડયાથી કાંઈ બગડતું નથી.
A diamond is valuable though it be on a dung-hill.
A myrtle among thorns is a myrtle still.

કામ ઉપરથી કારીગરની પરીક્ષા.
They may know the workman by his work. *Ital.*

કામ કામને શીખવે.
It is working that makes a workman.
Practice makes perfect.

કામ ખલાસ થયા પછી તેને છેડવું નહીં.
Do not overdo what has been already done. *Lat.*
The work which is finished may be endangered by the touches of anxiety.
The best is the enemy of well. *Fr.*

કામ જરા મળે નહીં (કોડીની કમાણી નહીં) અને ઘડીની ફુરસદ નહીં.
કાણો કારભારમાં અને આંધળો રોજગારમાં.
ધંધો થોડો ને ધાંધળ ઘણી.
પુંજી બાઈનો પરવાર.
Much ado about nothing.
Who more busy than they that have least to do?
Busy doing nothing.
Some are always busy, and never do anything.
Idle folks have most labour.
Idle folks have the least leisure.

કામ પરતો મન નહીં ને અન્ન ખોત ભાવે, ઉન્હી ઉન્હી ખીચડી તો નીંદ ઘસઘર આવે.
See આખુનજી...

કામ વખત કાકી નીકર મેલો હુંકી.
See ગરજ સરી...

કામી પુરૂષ બાર ગાઉ ઉજડ દેખે.
See ઇશક આંધળો છે.

કાયરથી કાંઈ ન બને.
It is not work that kills, it is worry.

કાયર સીપાઈ આખા લશ્કરને નસાડે.
See એકનું પાપ...

કારણ વગર કાર્ય ન હોય.
થડ વગર ડાળ હોય નહીં.
થડ વિના ડાળ શાનાં હોય?
When the cause is removed, the effect must cease. *Lat.*
Take away fuel, take away flame.

કાલની વાત કાલે છે.
કાલ છે ને ખુદા છે.
કાલ કોણે દીઠી છે?
જે ભોગવી લીધું તે ખરૂં.
Let to-morrow take care of to-morrow, leave things of the future to fate;
What's the use to anticipate sorrow? Life's troubles never come too late.
Sufficient for the day is the evil thereof.
To-morrow will take care of itself.
Enjoy the present day, as distrusting that which is to follow.
The present is for those who enjoy, the future for those who suffer. *Fr.*
See આડીરાત... ખાનાર પીનાર...ભોગવે તે...

કાશીનું કરવત આવતાંએ વેરે અને જતાંએ વેરે.
The lower mill-stone grinds as well as the upper.

કાળમાં કોદરા પણ સારા લાગે.
ભૂખ ન જુવે એઠો ભાત (ભઈડકું).
ભૂખે ભરડો ભાવે.
ભૂખેકો ક્યા લૂખા.
A hungry horse makes a clean manger.
Hungry dogs will eat dirty puddings. *Fr.*
A hungry dog will eat dung. *Heb.*
Hunger makes hard bones sweet beans.
To the hungry every bitter thing is sweet.
Hunger makes raw beans relish well.
All's good in a famine.
Hunger finds no fault with the cookery.
Hunger is good kitchen meat.
Hunger is the best sauce. *Fr.*
A good stomach is the best sauce.
With hunger no bread is nasty. *Fr.*

કાળમાં વળી અધીક માસ.
See અકર્મીના...

કાળા એટલા ભૂતના સાળા નહીં.
All are not thieves that dogs bark at.
All that are black dig not for coals.
See ઉજળું એટલું...

કાળા કાળા મંકોડા અને રાતી રાતી ઝીમેલો.
કાળા અક્ષરને કૂટી મારે.
I can make nothing out of it.
It is Greek to me.

કાંઈક રંગ દોષ, કાંઈક પોત દોષ.
See એક હાથે તાળી...

કાંઈ ચાર હાથ થાય?
A man can do no more than he can.

કાંઈ ન આવડે તો વઈદું શીખ.
Every man at forty is a fool or a physician.

કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય.
See ટીપે ટીપે સરોવર... દમડી દમડી...

કાંટો (ત્રાજવું) કોઈની શરમ ન રાખે.
The balance distinguishes not between gold and lead.

કાંત્યું પીંજ્યું કપાસ.
See આખી રાત દળીને...

કાંતી કાંતીને મોઈ અને લાભ લઈ ગયા કોઈ.
See એકની મહેનત...

કીડી ઉપર કતક.
He puts a rope to the eye of a needle.
Trust not a great weight to a slender thread.
The little boy always carries the great fiddle.
See મારવી માંખ....

કીડીનું એક કોગળે પૂર.
In the ant's house, a little dew makes a great deluge.

કીડીને કણ અને હાથીને મણ.
Great ships require deep waters.
A little ship needs but a little sail.
A little bird wants but a little nest.
A prince wants a million, a beggar a groat.
See કુકડીનુ મન...

કીડીને દેખીને હાય હાય કરે, અને ઘરમાં હાથીને મારે.
To strain at a gnat and swallow a camel.
To stumble at a straw and leap over a block.

કીડીનો કુંજર કરવો.

See કાગનો વાઘ...

કીડી સંચે ને તેતર ખાય.

See એકની મહેનત...

કીનારે આવેલું વહાણ ડુબવું.

See સમુદ્ર તરવો...

કીસબ કોઈ બતાવે નહીં.

The perfection in art is to conceal art. *Lat.*

The greatest skill is shown in disguising our skill.

કીસબ ખાર.

See વઈદ વઈદનો...

કીસીકા ઘર જલે, કીસીકા પૂત મરે, બંદા ખાવે ઓર તાપે.

કીસીકી વેહેલ, કીસીકા બેલ, ઓર બંદેકા ડચકારા.

See નાગો નહાય શું... પારકે પૈસે દીવાળી...

વર મરો કે... વીતી હોય તે...

કુમળું ઝાડ જેમ વાળીએ તેમ વળે.

પાકી કોઠીએ કાના ન ચડે.

લીલી ડાંખળી જેમ વાળીએ તેમ વળે.

Old and tough, young and tender.

Bend the twig, bend the tree.

Best to bend while it is a twig.

A young twig is easier twisted than an old tree.

You may mould the youth into any shape you please, like soft clay. *Lat.*

Youth and white paper take any impression.

Custom in infancy becomes nature in old age.

Raw leather will stretch.

A colt you may break, but an old horse you never can.

કુસંપ ત્યાં પડતી.

Divide and govern. *Lat.*

By discord the greatest are wasted and destroyed.

See ઘર ફુટે...

કુળદેવ દીવો ન પામે અને પારકા દેવને પૂજા.

See ઘરનાં છોકરાં...

કુંભારના કરતાં ગધેડું ડાહ્યું!

Fools rush in where angels fear to tread.

The goslings lead the geese..

કુંભારનું મન હાંલ્લાંમાં.

See અઘાણો...

કુંભારનો નીમાડો નીવડે વખાણ.

See ઘઉં ખેતમાં... નીવડે વખાણ...

કુંભાર સાજે હાંલ્લે ન ખાય.

The shoemaker's wife and the smith's mare, go often barefooted.

The smith's mare is the worst shod.

Who is worse shod than the shoe-maker's wife?

The tailor's wife is the worst clad.

The cobbler's wife goes the worst shod.

કુંવારી કન્યા સાચવવી અને સાપનો ભારો સાચવવો બરાબર.

કુંવારી કન્યાના સો વર ને સો ઘર.

કન્યા પારકું ધન છે.

જેને ઘેર કન્યા તેને પરમેશ્વરે દંડયા.

દીકરી અને એઠું ધાન વાસી ન રખાય.

The worst store is a maiden unbestowed.

Daughters and dead fish are not keeping ware.

Marry your son when you will, and your daughter when you can.

Marry your daughters betimes, lest they marry themselves. *Sp.*

કુંવારો કોડે મરે અને પરણેલો પીડાએ મરે.

રાંડીએ રડે અને માંડીએ રડે.

લક્કડસઈ લાડુ, ખાયગા સો પસ્તાયગા. નહીં ખાયગા સો બી પસ્તાયગા.

Those who do not love seldom feel great enjoyments; those who do are frequently liable to deep sorrows. *Fr.*

The land of marriage has this peculiarity, that strangers are desirous of inhabiting it whilst its natural inhabitants would willingly be banished from thence. *Fr.*

Wedlock is a padlock.

Commend a wedded life, but keep thyself a bachelor.

He who marrieth does well, but he who marrieth not, better. *Sp.*

Age and wedlock we all desire and repent of.

કૂકડીનું મન ઢેપલે રાજી.

કોહલું કાકડીએ રળીઆત.

રાવળીઆં ટુકડે રાજી.

Poor folks are glad of pottage.

A poor man is fain of little.

Little things attract light minds.

See કીડીને કણ...

કૂતરાની પુંછડી ભોંયમાં દાટો તો પણ વાંકીને વાંકી.

See અખણ ગયા...

કૂતરાનું મ્હોં બીલાડાએ ચાટયું અને બીલાડાનું મ્હોં કૂતરાએ ચાટયું.

See નકટા દેવ...

કૂતરૂં એકવાર રોટલો લઈ જાય.

See એકવાર ખત્તા...

કૂવાને મ્હોડે ઢાંકણું, દુનીઆને મહોડે ઢાંકણું હોય? દુનીઆ જેવું દેખે તેવું કહે.

The world is bound to no man.

See ગામ વચ્ચે...

કૂવાનો દેડકો કુવામાં (સમુદ્ર નીવાત શું જાણે). ખાખરની ખીલોડી સાકરનો સ્વાદ શું જાણે? ઘડામાંના દીવાનું ઘડામાંજ અજવાળું.

They that be in hell think there's no other heaven.

He who stays in the valley will never go over the hill.

The frog cannot out of her bog.

કૂવામાં હોય તો હવાડામાં આવે.

If you put nothing into your purse, you can take nothing out.

Nothing comes out of the sack but what was in it.

Nothing can come out of nothing.

Out of nothing nothing is made.

If you squeeze a cork you will get but little juice.

કેડમાં છોકરો ને ગામમાં ઢંઢેરો. હાથ કાંકણું ને આરશી ખોળવી.

The sea complains it wants water.

You cannot see wood for trees.

The butcher looked for his knife, when he had it in his mouth (pocket).

You have found what was never lost.

કેરાંના અથાણામાં કરેડે શું અને કાપે શું?

He will make nineteen bits of a bilberry.

કેળ લઉં કે લુમ લઉં.

See અતિ લોભ તે...

કેળાંમાં ખાંડ અને મુળામાં મીઠું. દૂધમાં સાકર અને છાશમાં મીઠું.

Like for like.

To a good cat a good rat.

કેળે કેળ અને કવચે કવચ.

See જેનાં જેવાં...

કોઈ કહેશે શું ખાઉં, અને કોઈ કહેશે શામાં ખાઉં. ચારો છે ત્યાં ચલીયાં નહીં, અને ચલીયાં છે ત્યાં ચારો નહીં.

The difference between the poor man and the rich is that the poor walketh to get meat for his stomach; the rich a stomach for his meat.

Poor men seek meat for their stomach; rich men stomach for their meat.

કોઈના પેટ ઉપર પગ મુકવો નહીં.

The great secret of life is never to be in the way of others.

કોઈના પેટમાં કોઈ પેશી નીકળ્યું છે?

Every one's faults are not written on their foreheads.

કોઈની જીભ ચાલે ત્યારે કોઈના હાથ ચાલે.

Words may pass but blows fall heavy.

Words are but winds but blows unkind.

Who has not a good tongue ought to have good hands.

કોઈની દાઢી બળે અને કોઈને અજવાળું થાય.

See વીતી હોય તે...

કોઈની રીસ કોઈના ઉપર.

See પાડાને દરદ...

કોઈનો વાદ કરવો નહીં.

Be not hasty to outbid another.

Comparisons are odious.

See લાંબાની જોડે...

કોગળે દવ ન ઓલાય. ફુંક મારે વાદળ ન ખસે.

You cannot drive a wind-mill with a pair of bellows.

A fog cannot be dispelled by a fan. *Jap.*

Puff not against the wind.

Blow not against the hurricane.

કોટમાં માળા અને પેટમાં લાળા.

See મુખમેં રામ...

કોઠી ધોઇને કાદવ કહાડવો. અતિશય વલોવીને વીખ કહાડવું.

Great pain, little gain.

Harrow hell and rake up the devil.

See આખી રાત દળીને...

કોઠીમાં ઘાલ્યા જીવે નહીં. મરતા માંદીને બાપ કહે કાંઈ જીવે? મોત આગળ વઈદનું શું ચાલે? મોત કોઇને મુકતું નથી. મોતને કાંઈ વાયદો થાય એમ છે?

Death defies the doctor.

There is no medicine against death. *Ital.*

For everything there's a remedy but death. *Ital.*

Death keeps no calendar.

They that live longest must die at last.

Death is deaf and hears no denial.

Of young men die many, of old men escape not any. *Ital.*

See ગયા તે તો...

કોઠી હશે તો ઢાંકણુ ઘણુંએ.
જીવતો નર ભદ્રા પામશે.
જીવેગા નર ફીર બસાયગા ઘર.
જીવે તેને બધું.
જીવ્યો જોગી સારો પણ મુવો પાદશાહ માઠો.
મરીને કાંઈ માળવો લેવાય ?
સીર સલામત તો પગડી બોતેરી.

To the living there is hope.
A living dog is better than a dead lion.
Lose a leg rather than life.
Better give the wool than the sheep. *Ital.*
To the living there are hopes, while the dying are in total despair. *Gr.*
Better be poor and live, than rich and perish.
Better live in a poor hovel than be buried in a rich sepulchre.
You take more care of your shoe than your foot.
See આશા અમર છે...

કોડી ચોર તે પાડી ચોર.
જેણે માંખ મારી તે માણસ મારે.
તરણે ચોર તે તખલે ચોર.
નામીઓ ચોર માર્યો જાય.
હલકું લોહી હવાલદારનું.

He that will steal an egg will steal an ox.
He who hath done ill once will do it again.
In for a penny, in for a pound.
Once a knave, always a knave.
Once a thief always a thief.
He that will steal a pin will steal a better thing.
He that hath an ill name is half hanged.
Give a dog an ill name (a nick name) and hang him.
Give a dog an ill name and he will soon be hanged.
He that is evil deemed is half hanged.

કોડી (તનખા) હરામ બચકા હલાલ.
To strain at a gnat and swallow a camel.

કોણ કહે છે રાંપીનો ઘા ?
If the cap fits, wear it.
A guilty mind needs no accuser.
He who takes it to himself makes the allusion. *Lat.*
He declares himself guilty who justifies himself before accusation.
He who feels himself scabby, let him scratch. *Fr.*
Let him who feels the allusion resent it.
The truest jest sounds worst in guilty ears.

કોયલાની દલાલીમાં હાથ કાળા.
સંગ તેવો રંગ.

He that deals in dirt has foul fingers.
He that measureth oil shall anoint his fingers.
If you wrestle with a collier you will get a blotch.
He that handles pitch shall foul his fingers.
See સોબત તેવી...

કોરા વાગા કકડે અને ઘરની રાંડ કુકડે (ભૂખે મરે).
ઉપર વાગા અને માંહે નાગા.

Fond pride of dress is sure a very curse;
Ere fancy you consult, consult your purse.
Foppish dressing tells the world the outside is the best of the puppet.
See અડક પારેખની...

કોહલીનું કામ પડયું ત્યારે ડુંગર ઉપર ચઢી બેઠી.
બોલાવે ત્યારે આડું જુવે.

The more you court a mean man the statelier he grows. *Sp.*
The more you wish for a thing the further it goes.
See વાટ જોનારને...

કોહલું કાકડીએ રળીઆત.
See કુકડીનું મન...

કોહી છાશ ઉકરડે નાખવાની.
Spill't (spilt) ale is worse than water. *Sc.*

ખપ તેનો છોછ નહીં.
Necessity has no law.
All is fine that is fit.
To make virtue of necessity.
Need makes virtue.
Love rules without law.
Need teaches things unlawful.
Necessity dispenses with decorum.
See મીયાં મરતે હો...

ખખડે ખીલા હડે નવસેં નવાણું રોકડા.
He that shows his purse longs to be rid of it (bribes the thief).
He that showeth his wealth to a thief is the cause of his own pillage.

ખમે તે જમે (ખાય).
See કષ્ટ વિના...

ખરચી ખૂટી કે યારી તૂટી.
See કાકા મામા...

ખાઇને ખાસડાં મારવાં.
See ગુણના ભાઈ...

ખાઈને સુઈ જવું.
ખાધેલે પેટે ઉંઘ સારી આવે.
He who sups well sleeps well. *Ital.*

ખાખરની ખીલોડી સાકરનો સ્વાદ શું જાણે.
See કુવાનો દેડકો...

ખા ગયા ને ખો ગયા.
Eaten bread is forgotten.

ખાડો ખોદે તે પડે.
ભૂંડુ તાકે તેનું ભૂંડુ થાય.
To be caught in one's own trap.
Evil to him who evil thinks.
The biter bit.
Subtility set a trap and caught itself.
Bloody and deceitful men dig their own graves.
They hurt themselves that wrong others.
See એના ટાંટીઆ... કપટ તેનું...

ખાણીઆમાં માથું અને ધમકારાથી બ્હીવું શું?
It is idle to dread that which you cannot avoid. *Lat.*
When a plunge is to be made into the water, it's of no use lingering on the bank.
Bear your misfortunes with fortitude.

ખાતર ઉપર દીવેલ.
To throw good money after bad.
To throw the helve after the hatchet. *Lat.*
It is hard to suffer wrong and to pay for it too.

ખાતરીભાઈ ખાડમાં ને ખાડમાં.
See આખી રાત... કાંત્યું પીંજ્યું...

ખાતાં સારૂં લાગે, પઈસા આપતાં ગાંડ ફાટે.
Sweet is the wine, but sour is the payment.
Merry is the feast making till we come to the reckoning.

ખાવે તો ભંડાર ખૂટી જાય.
Who dainties love shall beggars prove.
The table robs more than the thief.

ખાનાપીના ખેરસલા ધીંગાના બહોતેરા.
See આવ મીયાં...

ખાનાર પીનારને ખુદા આપનાર.
ખાના પીના ખુશ રહેના.
ખાધે પીધે દીવાળી અને ઉગરે ઉચાટ.
Spend and God will send.
He that eats good meat shall have good meat. *Fr.*
Better spent than spared.
Capon comes to him who eats capon. *Fr.*
To a good spender God is the treasurer.
See કાલની વાત... ભોગવે તે...

ખાય તે ખમે.
He should endure the burden who derives the advantage. *Lat.*
Who eats his dinner alone, must saddle his horse alone.
What's none of my profit shall be none of my peril.
Let him that receives the profit repair the inn.

ખાય તે ધાય.
Quick at meat quick at work.

ખાય પીએ ખાંડણી, કુટાઈ મરે સુપડું.
See એકની મહેનત... પારકે પૈસે દીવાળી.

ખારા જળનો જીવ મીઠા જળમાંહી મરે છે.
મીસરી મીઠી ઘણી, ગધાના પ્રાણ હરે છે.
See અફીણનો કીડો...

ખાલી વાસણ ખખડે ઘણું.
See અધુરો ઘડો...

ખાવા ન મળે ખાખરો ને નામ મારૂં ધનપાળશા.
See અડક પારેખની...

ખાવાનું પારકું, કાંઈ પેટ પારકું?
See મીતાહારીને...

ખાવાનું મળે તો બીજું દુઃખ શા હીસાબમાં છે.
ખાધાનું દુઃખ સૌથી મોટું.
Sorrows with something to eat are endurable. *Sp.*
A fat sorrow is better than a lean one.

ખાવી ધૂળ અને માંહે કાંટા.
Great pain, little gain.

ખાવું ખરૂં અને મ્હો બગડે નહીં.
See નાચવા જવું...

ખાવું તેનું ખોદવું નહીં.
See આંખ કાણી કરીએ...

ખાવું નહીં અને ખાવા દેવુંએ નહીં (ઘાસની ગંજીમાંના કુતરાની માફક).
મરવું એ નહીં અને માંચો મુકવો એ નહીં.
Like Wood's dog, he'll neither go to church, nor stay at home.
To play the dog in the manger.
Like the dog in the manger, you'll not eat yourself, nor let the horse eat.
Like the gardener's dog, that neither eats cabbage himself, nor lets any body else.
He will neither do nor let do.
He will neither dance nor hold the candle.
Like the cur in the crub he'll neither do nor let do.

I had rather my cake-burn than you should turn it.
As wilful as a pig that will neither lead nor drive.
He would neither lead nor drive.

ખાંડાબળે રાજ (લેવાય).
A crown from the spear. *Lat.*
See જસતો જાન...

ખીલે તે કરમાય.
The best rose will wither at last.

ખીસકોલી ભેળી એની પુંછડી પણ હાલે.
સોય પછવાડે દોરો.
ગાય પછવાડે વાછડી.
મીયાં બોલે ત્યારે દાઢી હાલે.
બાવો નાચ્યો ત્યારે બોદલી પણ નાચી.
When the crow flies, her tail follows.
Let the horns go with the hide.
When the dam leaps over, the kid follows.
You never speak but your mouth opens.

ખીસા તર ચહાય સો કર.
See જર ચહાય સો કર.

ખીંટી વાસ્તે મહેલ પાડવો.
See વાઘર સારૂ...

ખુદા મહેરબાન તો ગધા પહેલવાન.
See અલ્લા યાર હે...

ખુબીપર ખાસડાં અને નેકીપર પેંજાર.
See કસાઈને ઘેર...

ખેડ ખાતરને પાણી અનાજ (નશીબ) ને લાવે તાણી.
A field requireth three things; fair weather, good seed, and a good husbandman.

ખેતી ધનકો નાશ, જો ધણી ન હોય પાસ.
See આપ સમાન...

ખેપ હાર્યા કાંઈ જનમતો હાર્યા નથી?
ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરીથી ગણો.
'Tis never too late to repent (mend).
Try again.
Patience and perseverance overcome mountains.
Never give up.
After a bad crop you should instantly sow again. *Lat.*

ખેચ પકડ મુજે જોર આતા હે.
See કમ જોર...

ખોઈને ખુશી થવાનુ.
Betimes the best gain is to lose.

ખોટો તો પણ ગાંઠનો અને ઘેલો તો પણ પેટનો.
One's own is faultless.
See આપકી તો...

ખોટો રૂપીઓ ચળકે ઘણો.
Never judge from appearance.
Never trust to appearances.
See અડક પારેખની... અધુરો ઘડો... ઉજળું એટલું...

ખોટો રૂપીઓ ખોવાય નહીં.
See અંધેકી ગાવડી...

ખોદવો ડુંગર અને કહાડવો ઉંદર.
See આખી રાત દળીને...

ખોદે કોળ અને ભોગવે ભોરીંગ, રળે બળદ અને ખાય તોરીંગ.
Foxes dig not their own holes.
See એકની મહેનત... પારકે પૈસે...

ખોળનું ઘરાક ચાંચી.
Firewood must at last come to the fireplace.
See જેસેકુ મીલા...

ગઈ આબરૂ પાછી ન આવે.
The evil wound is cured, but not the evil name.

ગઈ ગુજરી સંભારવી નહીં.
ગઈ તીથી જોશીએ ન વાંચે.
Let by-gones be by-gones.
Say no more of what has passed.
Old recokonings cause new disputes.
Forgive and forget.
To forget the past.
To make up for past differences.
See થયું તે થયું.

ગઈ પલ પાછી ન આવે.
અવસર ચૂક્યા મેહુલા.
Past time is irrecoverable.
Opportunities neglected are irrecoverable.
Once neglected is lost for ever.
An occasion lost cannot be redeemed.
The mill cannot grind with the water that is past.
See લક્ષ્મી ચાંલ્લો...

ગજ ભરે પણ તસુ ન ફાડે.
He that promiseth too much means nothing.
Meikle spoken, little split. *Sc.*
Great braggers, little doers.
He is more talking than doing.
Measure thrice but cut once what you buy.
See કહેવા કરતાં...મોટાં મોટાં પાગડ...

ગજા પ્રમાણે ખરચ કરવો (ચાલવું).
ગજા ઉપરાંત ચાલવું નહીં.
કપાળ પ્રમાણે ટીલું.
ઘર પ્રમાણે બારસાખ (મોભ).
ઘંટી પ્રમાણે ઓયણું અને ચુલા પ્રમાણે ખોયણું.
પગ જોઇને પાથરણું તાણવું.
પારકાની હવેલી જોઇને આપણી ઝુંપડી તોડી ન પાડવી.
માથા કરતાં મનોહર મોટું.
વેહેવાઈ પ્રમાણે વીવાહ અને ઘર પ્રમાણે દીવા.
સોડ પ્રમાણે સાથરો.

He who spends more than he should, will not have to spend when he would.
He is a fool that spends more money than his receipts. *Fr.*
Ask thy purse what thou shouldest buy.
Confine your expenses or they will confine you.
We must spend according to our means. *Ital.*
Cut your coat according to your cloth.
Put your hand no further than your sleeve will reach.
Stretch your legs according to your coverlet.
As you make your bed so you lie on it.
Make not your sail too large for your ship.
Make not thy tail broader than thy wings.
Little boats should keep the shore;
Larger ships may venture more.
Wherries must not put out to sea.
Never venture out of your depth till you can swim.
One must know one's own measure and keep it in view in the greatest and in the most trifling matters.
Every man should measure himself by his own model and standard. *Lat.*
When we cannot act as we wish, we must act as we can.
Every one according to his means.
According to the bread must be the knife. *Fr.*
Raise no more spirits than you can conjure down.
Kindle not a fire that you cannot extinguish.
A small pack becomes a small pedlar.
He that takes too great a leap falls into the ditch.
Things above thy height are to be looked at, not reached at.

See લાંબાની જોડે... સાહસ કરવું નહીં.

ગજાવિનાની ગધેડી ને અમદાવાદનું (સિદ્ધપુરનું) ભાડું.

To drive a snail to Rome.

ગઢવી કયાં જઈ આવ્યા, તો કે ઘેરના ઘેર ને ભાઈડકા ભેર.

See આખી રાત દળીને...

ગણે તો દેવ નહીં તો પથ્થર.

See આકીન ખડા...

ગધેડા આગળ સાકર.

See અફીણનો કીડો...

ગધેડા ઉપર અંબાડી ન શોભે.

Put not an embroidered crupper on an ass.
It does not set a sow to wear a saddle. *Sc.*
A leaden sword in an ivory scabbard.
It looks as well as a diamond necklace about a sow's neck.
You need not get a golden pen to write upon dirt.
A great ceremony for a small saint.

ગધેડાની સાથે ઘોડું બાંધ્યું, ભુંકયું નહીં પણ આળોટવા શીખ્યું.

An evil lesson is soon learnt.

See સોબત તેવી...

ગધેડું ન્હવરાવે ઘોડું ન થાય.

See સો મણ સાબુએ...

ગધેડે મુલક લેવાય તો ઘોડાનો ભાવ કોણ પૂછે?
ગધેડાના લીંડાના કાંઈ પાપડ થાય?

See કચુકા પીલે...

ગધ્ધેને ખાયા ખેત, નહીં પાપ કે પુન્ય.
ગાય દોહીને કૂતરીને પાવું.
સુપાત્ર દાન.

Even the benevolent man reflects on the cause of giving. *Lat.*
There is but little merit in inconsiderate bounty.
Liberality is not giving largely but wisely.
Liberality does not consist so much in giving a great deal, as in giving seasonably. *Fr.*
A favour ill placed is great waste.
To rob Peter to pay Paul.

ગપ્પીને ઘેર ગપ્પી આવ્યા, આવો ગપ્પીજી,
બાર મણનું કહોળું અને તેર મણનું બી.
બારા કોસકા માંડવા હમને દેખા.

Travellers have the privilege of lying. *Fr.*
A travelled man has leave to lie.
Old men and far travellers may lie by authority.
To draw the long bow.
This is a cock and bull story.
A canterbury tale.
A camel in Media dances in a little cab. *Heb.*

N. B.—Used against those who tell incredible things.

He travelled with Munchausen.

ગમે તેની ગાંડ પણ ગમે, ન ગમે તેનું મ્હોં પણ ન ગમે.

See રાજાને ગમી...

ગમે તેમ સુવો પણ ગાંડ વચેની વચે.

As broad as long, *i. e.*, take it which way you will, there's no difference, it is all one

ગર્ભ શ્રીમંત.

He was born with a silver spoon in his mouth.

He came in hosed and shod.

He was born to a good estate.

He came into the world as a bee into the hive.

ગરજ સરી (ગુમડું ફાટયું) એટલે વઈદ વેરી.

ગરજ સરો અને વઈદ મરો.

ગરજ સરી એટલે દેવ વેરી.

ગરજ હુઈ હુમેરી, કયા પરવા તેરી.

કામ વખત કાકી, નીકર મેલો હાંકી.

A fig to the doctor when cured.

Good bye, basket, the grapes are gathered. *Fr.*

When I have thatched his house, he would needs throw me down.

When the cow is old, she is soon sold.

As soon as you have drank you turn your back upon the spring.

The nurse is valued till the child has done sucking.

See મેં તો ખુદાકુ...

ગરજે ગધેડાને બાપ કહેવો પડે.

ગરજ બીચારી બાપડી.

ગરજીયું અને દરદીયું.

ગરજ આગળ અક્કલ આંધળી.

ગરજને અક્કલ નહીં.

Necessity has no law.

Need makes the old wife trot.

Need makes the naked man run or the naked queen spin.

We must fall down before a fox in season. *Heb.*

ગરથ ખરચીને ધુ ખાવું.

Many there be, that buy nothing with their money but repentance

ગરથ ગયા પછીનું જ્ઞાન અને રાંડયા પછીનું ડહાપણ (શા કામનું)?

જો મતી પીછે ઉપજે, સો મતી આગે હોય;

કાર્ય ન બીગડે આપકો, દુરી જન હસે ન કોય.

Forethought spares after thought.

A word before is worth two behind.

Better one ward in time than two afterwards.

Repentance comes too late.

It is too late to spare when all is spent.

It is too late to shut the stable door when the steed is stolen.

When a thing is done advice comes too late.

When all is consumed, repentance comes too late.

A new house and an empty purse makes a man wise but too late. *Port.*

Adversity makes a man wise, not rich.

Economy is useless when all is spent. *Lat.*

Counsel is irksome when the matter is past remedy.

Too late to grieve when the chance is past.

A stitch in time saves nine.

Who looks not before, finds himself behind.

Let your letter stay for the post, and not the post for the letter. *Ital.*

N. B.—Be always beforehand with your business.

When the wine is run out you'd stop the leak.

Better spare at the brim than at the bottom.

'Tis too late to spare when the bottom is bare.

See અગમ બુદ્ધિ... સવેળાએ સંઘરેલું...પાણી પહેલાં...

ગરમી ગરમીને મારે.

Like cures like.

Diamonds cut diamonds.

ગરીબકી જોરૂ સબકી ભાભી.

See નરમ દેખી... નીચી બોરડી...

ગરીબની ગાંડમાં દાંત.

ગરીબ હરામી.

He is a wolf in a lamb's skin.

ગરીબનું ખાય તેનું સત્યાનાશ જાય.

તુલસી હાય ગરીબકી, કબી ન ખાલી જાય,

મુવે ઢોરકે ચામસે, લોહા ભસ્મ હો જાય.

He who devours the substance of the poor will find in it at length a bone to choke him.

The poor man's penny, unjustly detained, is a coal of fire in a rich man's purse.

ગરીબનું નસીબ ગરીબ.

See અકર્મીના...

ગરીબને ઘેર ગોદો અને પૈસાદારને સોદો.

See અનાજ હોય ત્યારે...

ગરીબને મન પોતાની ઝુંપડી મેહેલ બરાબર.

A hut is a palace to a poor man.

A countryman may be as warm in kersey as a king in velvet.

ગરીબનો બેલી પરમેશ્વર.

See અનાથસ્ય...

ગરીબ બીચારો ગમારમાં ખપે.

ચાક બીન ગાડા જેસા, ધન બીન મનુષ્ય તેસા.

પૈસા વગરનો ઘેલો અને સાબુ વગરનો મેલો.

વસુ વિના નર પશુ.

Every poor man is counted a fool.

Wit in a poor man's head avails nothing.

Money makes the man complete. *Sp.*

God makes and apparel shapes; but money makes the man.

But high descent and meritorious deeds, Unblest with wealth, are viler than see-weeds.

God send us silver, for they are little thought of that want it.

All complain of want of silver, none of want of sense. *Sc.*

God send you more wit, and me more money.

He that wants money is accounted among those that want wit.

The poor man's wisdom is as needless as a palace in a wilderness.

The unfortunate are counted fools.

Worth without wealth is a good servant out of place.

Health without wealth is half a sickness.

The skilfullest without money is scorned.

A gentleman without living is like a pudding without a suet.

See પૈસાવાળો મૂરખ હોય...

ગરીબાઈની કાંઈ દવા (ઉપાય) નથી.

Poverty is a boundary difficult to pass.

ગરીબાઈમાં કાંઈ શરમ નથી.

Poverty is no vice.

ગળે ગાંઠ અને મ્હોડે ડુચો.

See આગળ સાપ અને...

ગાઈ ગાઈને મરી ગયા, અને વરનું નામ ધુળ.

Silly is the labour that is bestowed on trifles. *Lat.*

ગાજરકી પીપી બજી તો બજી નહીં તો કાટ ખાઈ.

See એક પંથ...

ગાજ્યા મેહ વરસે નહીં.

See ભસે કુત્તા સો...

ગાજે તેનું વાજે.

બોલે તેના બોર વેચાય.

માગ્યા વિના માએ ન પીરસે.

Unreasonable silence is folly.

Dumb folks get no lands.

The bashful hog eats no ripe pears. *Ital.*

Who spares to speak doth spare to speed.

A close month catches no flies.

He that asketh faintly beggeth a denial.

ગાડરીઓ પ્રવાહ.

If one sheep leap the dike, all the rest will follow. *Sc.*

One sheep follows another.

They follow each other like ducks in a gutter.

See બાપદાદાના કૂવામાં...

ગાડું દેખી ગૂડા ભાગે.

See નજરે દીઠાનું...

ગાણું ગળામાં, ઉલટ વિના આવે નહીં;

ખાણું ખોળામાં, ભૂખ વિના ભાવે નહીં.

નાચવું નહીં ત્યારે આંગણું વાંકું.

મનવિનાનું મળવું (મ્હાલવું) અને પગ વિનાનું ચાલવું.

મન હોય તો માળવે જવાય.

Where there is will there is always a way.

A willing mind makes a light foot.

Nothing is impossible (hard) to a willing mind.

Where the will is ready the feet are light.

In love there is no lack.

Nothing is easy to the unwilling.

All things are easy that are done willingly

A burden which one chooses is not felt.

To him that wills, ways are not wanting.

To believe a business impossible is the way to make it so.

ગાદી તકીયો કે દોરી લોટો.

See આપાર કે...

ગામકા જોગી જોગટા, ઓર ગામકા સિદ્ધ.

See આઘા રહ્યા... ડુંગરા દૂરથી...

ગામડે (ઘોધે) ભેંશ અને ઘેર ઝડકા (ધીંગાણું).

ઘઉં ખેતમાં અને બેટા પેટમાં.

પેટમાં છોકરૂં અને નામ પાડો હીરા.

ભેંશ ભાગોળે, છાશ છાગોળે, અને ઘેર ઝડકા.

મુવા પહેલી ઘોર ખોદવી (મહોકાણ).

વીવાહ (પરણ્યા) પહેલી અધરણી.

Count not your chickens before they are hatched.

Do not triumph before you have gained the victory. *Lat.*

Gut no fish till you get them.
Catch the bear, before you sell his skin.
Boil not the pap before the child is born.
Make not your sauce till you have caught the fish.
Stay till you have sheep before you shear them.
I'll drive my mare before me.
I'll not go before my mare to the market.
N.B.—I'll do nothing preposterously.

ગામ ત્યાં ઢેડવાડો (ઉકરડો) હોય.
શેરડીનો સાંઠો પૂંછડા સુધી ગળ્યો ન હોય.

There is a good and a bad side to all things.
Every light has its shadow.
Every bean has its black.
There was never a good *toun* but there was a *dub* at the end of it. *Sc.*
Every path hath a puddle.
Roses have their thorns.
A good garden may have some weeds.
The best cloth may have a moth in it.
The brightest of all things, the sun, hath its spots.
There is no general rule without some exception.

ગામમાં પેસવાના સાંસા અને પટેલને ઘેર ઉન્હાં પાણી.
જાનમાં કોઈ જાણે નહીં, અને વરનો બાપ હું.

He has neither house nor family, and the gentleman is called a housekeeper.

ગામમાં રહેવું અને પટેલથી વેર.
પાણીમાં રહેવું અને મઘરથી વેર.

To live in Rome and fight with the Pope.
Going to law with the devil, and the court held in hell.

ગામ રીત તે ગાલ્લા રીત.
દેશ તેવો વેશ.
મહાજન જાય તે રસ્તો.

Keep the common road and thou'rt safe.
Do as the most do, and fewest will speak evil of you.
Better be dead than out of fashion.
As good be out of the world as out of the fashion.
To follow the fashion.
To howl with the wolves.
To howl when others yell.
To do like the rest.
To accomodate one's self to the whims and fancies of others.
When you are at Rome do as they do at Rome.
In Rome I am a Roman.
See પંચ કહે તે...

ગામ વચ્ચે કુવો, કોઈ ઉંડો કહે અને કોઈ છતળો કહે.
દુનીઆ આમ પણ બોલે અને આમ પણ બોલે.

He that builds a house by the highway side, it is either too high or too low.
A house built by the wayside is either too high or too low.
Make your affairs known in the market-place, and one will call them black and another white.
No dish pleases all palates alike.
No gale can equally serve all passengers.
There is no banquet but some dislike something in it.
He that listens to what people say of him shall never have peace.
See આપ બુદ્ધિએ...

ગાય દોહીને કુતરીને (ગધેડાને) પાવું.
See ગધ્ધેને ખાયા..

ગાય પછવાડે વાછડી.
See ખીસકોલી બેળી...

ગાય બકરાંનાં વાડા, કાંઈ વાઘના વાડા હોય ?

Eagles fly alone; they are but sheep which always herd together.
The net is never spread either for the hawk or for the kite, but for such birds as are quite harmless. *Lat.*

ગાલ્લા તળે કુતરૂં ચાલે તોકે બધો ભાર હુંજ તાણું છું.

What a dust have I raised! quoth the fly upon the coach.

ગાંડ કરીએ કાળા તો મ્હો થાય રાતું.

Beauty is produced by labour.

ગાંડ તળે આવ્યો રેલો, વાત પડતી મેલો.

Every man loves justice at another man's house; nobody cares for it at his own.
It is a common practice to overlook every fault in ourselves, but none in others. *Lat.*
The case is altered, quoth Plowden.

N. B.—Plowden was an eminent lawyer in Queen Elizabeth's time. He being asked by a neighbour of his what remedy there was in law against his neighbour for some hogs that had trespassed his ground, answerd, he might have very good remedy; but the other replying, that they were his hogs, Nay then, neighbour, (quoth he,) the case is altered.

ગાંડના વેહ લગી ડાહ્યો.
ડેઢ ડાહ્યો.

An eighth wise man. *Lat.*
N.B.—One added to the seven wise men of Greece.
A wiseacre. You cannot do but you overdo.
See ડાહીને બોલાવો...

ગાંડ વગરના ગોળવાનું ઠેકાણું ન પડે.

A rolling stone gathers no moss.

A plant too often removed cannot (will not) thrive.

Better master one than engage with ten.

ગાંડાના તે કાંઈ જુદાં ગામ વસતાં હશે ?

Folly is the product of all countries and ages.

ગાંડાની સાથે માથાં ફોડવાં.

He who deals with a blockhead will have need of much brains. *Sp.*

ગાંડાને મન બધા ગાંડા.

See આપ તેવા જગ.

ગાંડી ગુજરાત, આગુસે લાત, પીછુસે બાત.

Jeddart justice; first hang a man, then try him. *Sc.*

Lidford law; first hang and draw, then hear the cause.

ગાંડીનું ગોતર ગાંડું.

A wild goose never had a tame egg.

ગાંડે હાથ અને જગન્નાથ.

See નાગો નહાય શું...

ગુણના ભાઈ દોષ.

ઉપકારને બદલે અપકાર.

ખાઈ ને ખાસડાં મારવાં.

જસને બદલે જુતીયાં.

પાળેલો સાપ કરડે.

If you save a rogue from the gallows, he will rob you that same night.

Save a thief from the gallows, and he will be the first to cut your throat. *Ital.*

I have taught you to dive, and you in return seek to drown me. *Gr.*

When I have thatched his house, he would needs throw me down.

A man may cause his own dog to bite him.

See દૂધ પાઈને...

ગુણ વિના તે શાનું રૂપ.

As a jewel of gold in a hog's snout, so is a fair woman without virtue. *Solomon.*

Beauty and virtue seldom combine.

Rare is the union of beauty and virtue. *Lat.*

Beauty without virtue is like a flower without perfume. *Fr.*

Beauty without virtue is a curse.

ગુમડું ફાટયું એટલે વઈદ વેરી.

See ગરજ સરી...

ગુરૂ કહે તે કરવું, કરે તે કરવું નહીં.

Do as the friar saith, not as he doth. *Sp.*

ગુરૂ તેવા ચેલા.

As is the master, so are the pupils.

ગોર તેવા યજમાન.

Like priest, like people. *Ital.*

ગોરને આપો ઘરડી ગાય, પૂન્ય થાય ને પાપ જાય.

ઘરડી ગાય ગોરને.

બળતું ઘર કૃષ્ણાર્પણ.

When Tom's pitcher is broken, I shall have the shreads.

N. B.—Kindness after others are done with it. *i. e.* the refuse.

ગોર પરણાવી આપે, પણ ઘર નહીં ચલાવી આપે.

Marry! Marry! and who is to manage the house?

ગોલો ગોલી લડે અને ગધેડીના કાન આમળે.

હાથીએ હાથી લડે અને ઝાડનો ખો.

Those who are inferior in strength are oppressed whenever the powerful are at variance. *Lat.*

The poor do penance for the follies of their superiors. *Ital.*

See પાડાને દરદ...

ગોળથી મરે તેને વિખ શામાટે આપવું.

ટાઢા પાણીએ ખસ ગઈ.

Never draw your dirk, when a dunt will do. *Sc.*

ગોળ નાખે તેવું ગળ્યું થાય.

Light cheap, lither yield.

Plenty makes dainty.

N. B.—That that costs little will do little service.

The cheap buyer takes bad meat.

See સોંઘી અધામણ...

ગોળ વિના મોળો કંસાર, સ્રીવિના સુનો સંસાર.

See સ્રીવિના...

ગોળે વીંટીને આપવું.

Apothecaries would not give pills in sugar unless they were bitter.

If the pills were pleasant, they would not want gilding.

To wrap it up in clean linen.

N. B.—To deliver sordid or uncleanly matter in decent language.

ઘઉં ખેતમાં, ખેટા પેટમાં.

See ગામડે બેંશ...

ઘડામાંના દીવાનું ઘડામાંજ અજવાળું.

See કૂવાનો દેડકો...

ઘડીની નવરાશ નહીં અને પૈસાની પેદાશ નહીં.

See કામ જરા મળે...

ઘડીમાં ઘોડું અને ઘડીમાં ગધેડું.
ઘડી ઘડીના રંગ.

Mental wavering must ever be ruinous to our pursuits.
Ever changing.
He giveth one knock on the hoop and another on the barrel. *Ital.*
N. B.—He speaketh now to the purpose, now on matters wholly extraneous.

ઘણા (બે) ઘરનો પરોણો ભૂખે મરે.
ધોબીનો કુતરો નહીં ઘરનો કે નહીં ઘાટનો.
બે ગોળીનો ચડવો.
સઈચારી સાસુની ઉકરડે મહોકાણ.

He who has many friends has none.
Between two stools the breech comes to the ground.
Between two stools we come to the ground.
He who pursues two hares catches neither. *Lat.*
What belongs to the public belongs to no body.
He that serves the public obliges no body. *Ital.*
No man can serve two masters at the same time.
He that serves every body is paid by no body.
A friend to every body is a friend to no body.
A pot that belongs to many, is ill stirred and worse boiled.
Many dressers put the bride's dress out of order.
Many sculptors spoil the statue.
The common horse is worst shod.
See અતો ભ્રષ્ટ...

ઘણા પટેલે ગામ વંઠે.
ઘણા ગુલામે ઘર ઉજડ.
ઘણે હાથે રસોઈ ન સુધરે.
ઝાઝાં મળ્યાં અને ખાવા ટળ્યાં.
સાત સુયાણીએ વેતર વંઠે.

Many cooks spoil the soup (broth).
Everybody's business is nobody's business.
That is idly done by many, which may be done by a few. *Lat.*
The mob has many heads but no brains.

ઘણાવાળાને ઘણી લાહ્ય, ને છતે ઘીએ લુખું ખાય.
ઘણાવાળો ઘણાને ઘાય.
ઘેર ઘોડાને પાળો જાય, ઘેર દુઝણું ને લુખું ખાય,
એવો કોણ મૂરખનો રાય?
છતે પૈસે ભીખારી.

To live poor and die rich.
Poor in the midst of wealth. *Lat.*
Avarice increases with wealth. *Ital.*
Great wealth and content seldom live together.

ઘણું કરે તે થોડાને માટે.

The longer east, the shorter west.
Soon hot, soon cold.
Holding an eel too fast is the way to let it escape.
That which proves too much proves nothing.
Orators are most vehement when they have the weakest cause.
He who has the worst cause makes the most noise.
Too much asseveration is a good ground of suspicion.
The more light a torch gives the shorter it lasts.
See અતિશયમાં... અભિમાન રાજા....

ઘણું ઘસ્યાથી નીકળે, ચંદનમાંથી પણ આગ.
ઘણું તાણે તૂટી જાય.
ધીરજની પણ હદ હોય છે.

Patience when too often outraged, is converted into madness. *Lat.*
A man may bear till his back breaks.
When the bow is too much bent it breaks.
The fire in the flint shows not till it is struck.
In the coldest flint there is hot fire.
Provoke not the rage of a patient man.
Oppression causeth rebellion.
Tread on a worm and it will turn.
Tread on a snail and it will shoot out its horns.
Abused patience turns to fury.
Oppression will make a wise man mad.
The orange that is too hard squeezed gives a bitter juice.

ઘણું તો ઘાસ, થોડું તો ખાસ.
See અતિશયમાં...થોડા સો...

ઘણું હસે તે રડવાના.
હસવાનું ખસવું થઈ જાય.

Jocular slanders often prove serious injuries
A jest drawn too far brings home hate.
Jesting lies bring serious sorrows.
Excessive merriment is the mother of grief.
Better lose your joke than lose your friend.
Little mischief, too much.
Often does sorrow succeed intense joy. *Lat.*
Trifles will lead into serious mischief.
Those who smile on Saturdays weep on Sundays.
An ill-timed jest hath ruined many.

Joy surfeited turns to sorrow.
All unwarrantable delights have an ill farewell.
In the time of mirth take heed.
It is as much intemperance to weep too much, as to laugh too much.
See અતિશયમાં...

ઘણે પૈસે દેવાળું અને ઘણી ભક્તિએ છીનાળું.
See અતિશયમાં...

ઘણા કાયદા ત્યાં ઘણા ચોર.
Where there are many laws there are many enormities.
The more laws, the more offenders.

ઘણો ડાહ્યો ઘણો ખરડાય.
ચતુર ચાર ઠેકાણે ખરડાય.
ડાહ્યો કાગડો નરક (હાડકા) ઉપર બેસે.
Positive men are most often in error.
There are none so well shod but may slip.
He that will meddle with all things may go shoe the goslings.
The most exquisite folly is made of wisdom too fine spun.
Too much care may be as bad as downright negligence.
Truths too fine spun are subtle fooleries.
See અતિશયમાં... અતિશય શરમ... સો મત સડબડી...

ઘણો બ્હીએ તે ઘણો સપડાય.
Harm watch, harm catch.

ઘર ઉકેલી જુવો અને વીવાહ માંડી જુવો.
Building and marrying of children are great wasters.
A house ready made and a wife to make.
Fools build houses, and wise men take (buy) them.
He that buys a house ready wrought, hath many a pin and nail for nought.

ઘર કરે ને નાખે પાયો તે સમજવો પહેલો ડાહ્યો.
No good building without a good foundation.

ઘરકી ગાયકા બછડા.
A pig of my own sow.

ઘર દેખીને વહેલા પગ ઉપડે.
A dull ass near home needs no spur.

ઘર ધણી રીઠીને પાડોશી થવું.
See ઉંચે પગથીએથી...

ઘરનાં છોકરાં ઘંટી ચાટે અને ઉપાધ્યાને આટો ભાવે.
અપવાસીને ઘેર ઢોકળાં!
આરતી ઉતારૂં ને મંગળ ગાઉં, તને આપું ત્યારે હું શું ખાઉં?
કૂળદેવ દીવો ન પામે અને પારકા દેવને પૂજા.
ઘરમાં અંધારૂં અને આંગણે દીવો.
દેરામાં દેવ ન માય અને પૂજારીને પલંગ ભાવે.
પેટને પુરૂં નહીં, અને ઝોટંગશાને વડાં.
મ્હોંને મરચું નહીં, અને ગાંડને જાયફળ જોઇએ.
Charity begins at home.
No feast to a miser's.
There is no body nearer than one's own.
The thing that is good to give is good to keep.
Do good to thyself and thine, and afterwards to others if thou canst. *Ital.*
He can give little to his servant who licks his own trencher. *Ital.*
Starve not yourself to feed lackeys.
Self interest is the rule; self sacrifice, the exception.
See પગ તળે બળે... પહેલાં પોતાનું...

ઘર નાનું અને ગરબડ મોટી.
Much ado about nothing.
Great boast, small roast.

ઘરના પીરને તેલનો મલીદો.
See ડુંગરા દૂરથી...

ઘરના બળ્યા વનમાં ગયા તો વનમાં લાગી લાહ્ય.
See અલા ગઇ ને...

ઘરના ભૂવા અને ઘરના ડાંધરીઆ.
He whose father is judge goes safe to his trial.

ઘરની કસર અને વહાણની સફર.
See ટીપે ટીપે...દમડી દમડી...બચ્યું તે ખરૂં...

ઘરનું ઢાંકણ નાર.
The wife is the key of the house.

ઘરનું ભુંડું કોઈ ન વાંચે.
પોતાની માને કોઈ ડાકણ કહે નહીં.
Nobody calls himself rogue.
No one cries "stinking fish."
Ask your host if he have good wine. *Ital.*
See આપકી તો... પોતાનો વાંસો...

ઘર પ્રમાણે બારસાખ (મોભ).
See ગજા પ્રમાણે...

ઘર ફૂટે ઘર જાય (શત્રુ ફાવે).
ઘર ફૂટયું તેનુ કરમ ફૂટયું.
વન પતળ્યું તોકે કુહાડીમાં હાથો ભળ્યો.
When highwaymen fall out, robberies are discovered.
When rogues fall out many a secret is revealed.
Set a thief to catch a thief.

The axe goes to the wood from whence it borrowed its helve. *Heb.*

See કુસંપ ત્યાં... જાતે જાતને ખાય... બેની લડાઈમાં...

ઘરમાં તો કાંઈ ચાલે નહીં અને બહાર ત્રણ તલવારો બાંધે.

Though a hare, he would forsooth wish to be considered a Briareus. *Gr.*

N. B.—Briareus was a huge and powerful giant whom the poets represent to have had a hundred arms and fifty heads.

Many who wear rapiers are afraid of goose quills.

ઘરમાં તો વાંસ ફરે છે.

See દહાડે ધણી ના દેખે...

ઘરમાં બીલાડીથી બ્હીએ અને બહાર વાઘ મારે.

You have daily to do with the devil, and pretend to be frightened at a mouse.

To strain at a gnat and swallow a camel.

See કીડી દેખીને...

ઘરમાં વાઘ અને બહાર બકરી.

Argus at home, but a mole abroad.

ઘરમાં વાંસ ફરે અને બહાર તો બાપ લાખ ચાલીશના.

He robs his belly to provide for his back.

What good can it do an ass to be called a lion?

See અડક પારેખની...

ઘર વેચીને તીરથ કરવું.

ઘર વેચીને ઘી લેવું.

Burn not your house to fright away the mice.

Set not your house on fire to be revenged of the Moon.

See આટો વેચીને...

ઘરડા થાય એટલે ગત જાય.

See આવી સાઠી...

ઘરડાને પણ જીવવાની આશા.

None so old that he hopes not for a year of life.

ઘરડાં ગાડાં વાળે.

ઘરડાંની અક્કલે ચાલવું.

An old man in a house is a good sign in a house. *Heb.*

N. B.—Old men are fit to give wise counsel.

If you want good advice consult an old man. *Port.*

An old fox is not caught in a trap. *Lat.*

Older and wiser.

An old ape hath an old eye.

You cannot catch old birds with chaff.

An old knave is no babe.

Old foxes want no tutors.

ઘરડાંને પગલે ચાલવું.

Remove not the ancient land marks which thy fathers have set. *Solomon.*

ઘરડી ગાય ગોરને.

See ગોરને આપો...

ઘરડો થયો તોએ ચસકો ન ગયો.

ઘરડી ઘોડીને લાલ લગામ.

He has a colt's tooth yet in his old head.

Old mares lust after new cruppers.

ઘંટીના સો ને ઘંટાનો એક.

સોનીના સો અને લવારનો એક.

One shift of the cat is worth a hundred of the fox.

ઘંટી પ્રમાણે ઓયણ અને ચુલા પ્રમાણે ખાયણ.

See ગજા પ્રમાણે...

ઘા ઉપર મીઠું છાંટવું.

મરતાને સો મારે.

See અકર્મીના... નીચી બોરડી...

ઘા ભેગો ઘસરકો.

See આટલું ત્યારે...

ઘાસના ગાડાંઉપર ગોળપાપડીનું ભાથું.

ઈસ ભોજનપર દ્વાદસ તીલક.

To ride post for a pudding.

ઘાંચીનો બળદ ઠામનો ઠામ.

See આખી રાત દળીને...

ઘી કયાં ઢોળાયું તો કે ખીચડીમાં.

It is not lost that a friend gets.

The things of friends are in common.

It is not lost that comes at last.

ઘી ખાના સકરસે, દુનીયા ચલાના મકરસે.

લાલચ વગર કોઈ ફસાય નહીં.

The people are to be taken by the ears as a pot is by the handle. *Fr.*

People must then be plied when they are in good humour or mood. *Fr.*

With empty hands no man should hawks allure.

Throwing your cap at a bird is not the way to catch it.

Wisdom rides upon the ruins of folly.

See માછલીનું મોત...

ઘી ખીચડી એક અને પાપડ બેડો દેખ.

Don't put your finger between the wood and the bark.

N. B.—Meddle not in family affairs.

See ધણી ધણીયાણી...

ઘીના ઘડા ઢળતા મૂક્યા અને કાટલી કોડીયાંને કોટે વળગાવ્યાં.

See દરવાજા મોકળા...

ઘેટી કપાસ ખાવા જતાં ઉન મૂકી આવી.

See આંસુ લેતાં...

ઘેર આવે ત્યારે માલમ પડે.

Put yourself in his position.

ઘેર ઘંટી ને પર ઘેર દળવા જાય.

See પારકે ભાણે...

ઘેર ઘોડો ને પાળો જાય, ઘેર દુઝણું ને લુખું ખાય, એવો કોણ મૂરખનો રાય ?

See ઘણાવાળાને...

ઘેર બેઠાં ગંગા.

See લક્ષ્મી ચાંલ્લો...

ઘેરે ઘેરના પરોણા (ઉંદર).

Here, there, and everywhere.

ઘેરે ઘેર માટીના ચુલા.

All have their misfortunes.

Every bean has its black.

No family is without feud.

ઘોઘે લેરા અને ઘેર ઘીંગાણું.

See ગામડે લેરા...

ઘોલ્લામાં આવે અને પાંચ પતરાળી (પાટલા) માગે.

ઘોલ્લામાં આવ્યો હોય તેનાથી ઉચું ન જોવાય.

Come uncalled, sit unserved.

Come unbidden, sit unserved.

Uninvited guests sit on thorns.

An unbidden guest must bring his stool with him.

ચડે તે પડે.

ખીલે તે કરમાય.

ઘણું કરે તે થોડાને માટે.

ભોંય ઉપર બેઠેલાને કાંઈ પડવાની ફીકર છે ?

Never rode never fell.

Who never climbs will never fall.

Who never climbed never fell.

Better sit still than rise and get a fall.

Every thing rises but to fall.

Every thing rises but to fall, and increases but to decay.

The higher up the greater fall.

The highest branch is not the safest roost.

The higher standing the lower fall.

Climb not too high lest the fall be the greater.

High places have their precipices.

The more exalted the fortune, the less secure. *Sp.*

The higher the fool, the greater the fall.

He who swells in prosperity will shrink in adversity.

Every tide has its ebb.

A flow will have an ebb.

The higher flood hath always the lower ebb.

He sits not sure that sits too high.

He that lieth upon the ground can fall no lower.

See અભિમાન રાજા... મોટાને મોટું...

ચઢ ચુલા ખાઉં.

ચુલાઉપર કાંઈ ચઢી બેસાય ?

A hungry man thinks the cook lazy.

You want to taste the broth as soon as the meat is in.

ચઢજા બેટા શુળીપર, રામજી ભલા કરેગા.

See હે દરીઆમાં...

ચઢતી પડતી ચાલ્યાજ કરે છે.

વેળા વેળાની છાંયડી.

The world is like a staircase, up which one goes and down which another comes. *Ital.*

There are ups and downs in life. *Fr.*

He who swells in prosperity will shrink in adversity.

See આજે અમીર... સુખ પાછળ દુઃખ...

ચતુર ચાર ઠેકાણે ખરડાય.

See ઘણો ડાહ્યો...

ચતુરીને ચાટલે ઘુ.

ચતુરીના ઘરમાં એઠી કડછી.

The more women look in their glasses, the less they look at their houses.

You may know a foolish woman by her finery.

More nice than wise.

ચમડી (જાય) તૂટે પણ દમડી ન (જાય) તૂટે.

દાળમાં માંખ પડી હોય તો નીચોવી લે.

નરકમાં પાઈ પડી હોય તો દાંતવતે ઉચકીલે.

મખ્ખીચુસ.

He will flay a flint (*or* flay a groat).

Skinning a flea for its hide and tallow.

He will draw blood from a turnip. *Ital.*

He would flay a louse to get the skin.

He would skin a louse and send the hide and fat to market.
He would rake hell for a farthing.
He will not lose the paring of his nails.
He'll not lose the droppings of his nose.
He would not lend the devil a knife even to cut his own throat.
N.B.—So excessive is his avarice.
He bewails the loss of the water when he washes himself. *Lat.*
Money comes from him like drops of blood.
He could stoop to snatch with his teeth gold from dirt. *Lat.*
He will make nineteen bits of a bilberry.
His purse is made of toad's skin.
He is close-fisted.
He bestows his gifts as broom doth honey.
You may follow him long ere a shilling drop from him.

ચલને દો ભાઈ ચલને દો, સાંઈ કે ટટ્ટુ ચલને દો.
In a merry-go-lucky way.
By fits and starts.

ચંચલ નારીકો નેન છુપે નહીં.
See ઈશક ઢાંકયો...

ચંદુમંદુની જોડી.
See જેસેકુ મીલા...

ચાક બીન ગાડા જેસા, ધન બીન મનુષ્ય તેસા.
See ગરીબ બીચારો...

ચાકરી કરે તો ભાખરી પામે.
No gain without pain.
No sweat no sweet.
They must hunger in frost that will not work in heat.

ચાર ચાર ગાઉ ચાલતાં લાંબો પંથ કપાય.
Step by step one goes very far. *Fr.*
An inch an hour, a foot a day.
See દીપે દીપે...

ચાર દીવસનું ચાંદરણું.
See નવો નીશાળીઓ...

ચારો છે ત્યાં ચલીયાં નહીં, અને ચલીયાં છે ત્યાં ચારો નહીં.
See કોઈ કહેશે...

ચાલતા બળદને આર ન મારવી.
It is ill to set spurs to a flying horse.
Don't spur a going (free) horse. *Sp.*
Running hares do not need the spur. *Ital.*
Untimeous spurring spoils the steed. *Sc.*
The horse that draws is most whipped. *Fr.*
A good horse should be seldom spurred.
A gentle horse should not be o'er-spurred.

ચાળણીમાં પાણી ભરવું.
To draw water in a sieve. *Lat.*

ચીભડામાંથી વરાળ ન નીકળે.
See કચુકા પીલે...

ચીંતાનું ઓસડ નહીં.
Care has no cure. *Port.*

ચુકયા કે મુવા.
One wrong step may give you a great fall.

ચુગલીખોરનો વિશ્વાસ નહીં.
Suspect a tale-bearer and trust him not.
Far from my table be the tell-tale guest. *Gr.*

ચુલા ઉપર કાંઈ ચઢી બેસાય ?
See ચઢ ચુલા...

ચુલાની સાખ ભુંગળી.
ચોરનો ભાઈ ઘંટી ચોર (શાહુચોર).
A gambler and a swindler are near neighbours.
One hand rubs the other. *Lat.*
Ask my companion if I be a thief.
Swear for me and I will do as much for you.
Commend me and I will commed you.
Ka me and I'll ka thee.
Claw me and I'll claw thee.
Nab me and I'll nab thee.
Scratch my breech and I'll claw your elbow.
N.B.—Undeserving persons commend one another.
They agree like bells, they want nothing but hanging.
An accomplice in guilt.
The receiver is as bad as the thief.
See જેસેકુ મીલા...

ચુલામાંથી નીકળી ઓલામાં પડવું.
See અલા ગઈ...

ચેતતા નર ભલા.
A man forewarned is forearmed.
See લાગ જોઈને... નાની ભૂલ...

ચેં કર કે ચું કર, તોલમેં આયાહે.
See આન ફસે...

ચોરના ચોર અને વળાવાના વળાવા.
એક પગ દૂધમાં અને એક પગ દહીંમાં.
ધણીને કહેશે ધા અને ચોરને કહેશે નાશ.
માંહીના માંહી અને બહારના બહાર.
To hold with the hare, and run with the hounds. *Lat.*

To be on both sides.
To be Jack on both sides.

ચોરની ગત ચોર જાણે.
ચોરના પગલાં ચોર ઓળખે.
Set a thief to catch a thief.
Set a knave to grip a knave. *Sc.*
A thief knows a thief; as a wolf knows a wolf.
A wool-seller knows a wool-buyer.
Hiders are good finders.
One nail drives out another.

ચોરને ચંદની દેખાય.
See અધાણો...

ચોરને ચાંદરણું ન ગમે.
Wisdom and goodness to the vile seem vile.
He that does ill hates light.

ચોરને ધન સોંપવું.
See કસાઇને ગાય...

ચોરનો ભાઈ ઘંટી ચોર (શાહ ચોર).
See ચુલાની સાખ...

ચોર હોય તે બધાને ચોર જાણે.
See આપ તેવા...

ચોરી ઉપર સરજોરી.
See ઉલટો ચોર...

ચોરીને દાને ધરમ નહીં.
See એરણની ચોરી...

ચોરીનો માલ પચે નહીં.
ચોરને પોટલે ધૂળની ધૂળ.
ચોરીનો માલ ચંડાળે જાય પાપી હાથ ઘસતા થાય.
ચોરની મા કોઠીમાં મ્હોં ઘાલીને રડે.
ચોરની માને ભાંડ પરણે.
See કપટ તેનું ચપટ... અટાઉનો માલ...

ચોરીમાંથી દાંત કચડવા માંડયા.
પહેલેજ કોળીએ મક્ષીકા.
Evil beginnings have wretched endings.

ચૌદવાળા આગળ ચાર વાળાનું શું ચાલે ?
I have lived too near a wood to be frightened by owls.
A butcher does not fear many sheep.

છગન મગન સોનાના અને બીજા તો માટીના.
See આપકી તો...

છછુંદરનાં છએ સરખાં.
There's never a best among them, as the fellow said by the fox-cubs.
One devil is like another.
There is but bad choice where the whole stock is bad.
There is small choice in rotten apples.

છતી આંખે આંધળાં બનવું.
દીવો લઈને કૂવામાં પડવું.
Well may he stumble who chooses a stony way.
None so blind as those who will not see.
If you leap into a well, Providence is not bound to fetch you out.

છતે પૈસે ભીખારી.
See ઘણાવાળાને...

છાણનો કીડો ધીમાં મરે.
See અફીણનો કીડો...

છાણમાં તલવાર મારવી.
મુવેલાને મારવું.
મુવેલાની નીંદા કરવી.
It is a poor deed to crush a worm.
To stab the dead. *Lat.*
It is a base thing to tear a dead lion's beard off.
Even hares (the most timid of aminals) can insult a dead lion. *Lat.*
To flog a dead mule.
See નીચી બોરડી...

છાનો માનો આવજે તો કે ઉંટે ચડીને (ઢોલ નીશાન લઈને) આવીશ.
Forbid a fool a thing and that he'll do.
A mewing cat is not a good hunter. *Sp.*
A mewing cat catches no mice.
The noisy fowler catches no birds.
To fright a bird is not the way to catch her.
Drumming is not the way to catch a hare.

છાશ માગવા જવી અને દહોણી સંતાડવી.
He is a poor beggar that cannot go by a door. *Sc.*
See નાચવા જવું...

છાશમાં માખણ જાય અને વહુ ફુવડ કહેવાય.
Who loseth his due getteth no thanks.

છેટેથીજ નમસ્કાર.
They that know one another salute afar off.

છેલ્લું ઓસડ છાશ.
The last resource or expedient.
Ultima ratio.
Ultimum remedium.

છેલ્લે ક્યારે પાણી આવ્યું છે.
દીવામાં દીવેલ ખુટયું છે.
He has no ink in his pen.
He is on his last legs.

છેલ્લે તખલે ઉંટ બેસે.

A little more breaks a horse's back.
The last drop makes the cup run over.
The last straw breaks the camel's back.
The last feather breaks a horse's back.
'Tis the last straw that breaks the horse's back.

See ઘણું ઘસ્યાથી... ધીરજની પણ...

છેવટે સોનું અને માટી એકજ છે.

A thousand pounds and a bottle of hay are all one at doomsday.

છોકરાને ડાઢી મુછ આવશે.

Lads will be men.

છોકરાં આગળ છાની વાત કરવી નહીં.
છોકરાં હારે છાશ પીવી.

What the child hears by the fire is soon known as far as Monstier (a town in Savoy). *Fr.*
Little pitchers have great ears.
The child saith nothing but what he heard at the fire-side. *Sp.*
What children hear at home soon flies abroad.
Children pick up words as pigeons peas;
And utter them again as God shall please.
Children have wide ears and long tongues.

છોકરાંને મન રમત અને દેડકાનો જીવ જાય.

Boys' play is death to the birds.

See વીતી હોય તે...

જટા ઘરે જગદીશ મળે તો વડવા વૈકુંઠ પામે.
ભગવાં પહેર્યાં એટલે સાધુ થઈ ગયા!

It is not the cowl that makes the friar.
It is not the habit that makes the monk.
It is not the beard that makes the philosopher.
The brains do not lie in the beard.

જણનારીમાં જોર નહીં ત્યારે સુયાણી શું કરે.

See આપ સમાન...

જણી પણ વણી નહીં.

Birth is good but breeding is better.
Birth is much but breeding more.
Nurture goes beyond nature. *Fr.*
Better be unborn than unbred.
A tender mother breeds a scabby daughter. *Fr.*
They who educate children well are more to be honoured than they who produce them; for these only gave them life, those the art of living well. *Aristotle.*
A light-heeled mother makes a heavy-heeled daughter.

N.B.—Because she doth all her work herself, and her daughter the meantime sitting idle, contracts a habit of sloth.

See અતિશય લાડથી...

જબલગ સાસ તબલગ આસ.

See આશા અમર છે.

જબરો જીતે

See બળીઆના...

જબરો નબળાને ખાય.
જીવે જીવનો અહાર.

Great fish eat up the small.

See બળીઆના...

જમાની તે જોડવાની.
જામીની કોઈની કરવી નહીં.

Give advice to all, but be security for none.
He that is surety for another is never sure himself.

જર જોરૂ અને જમીન, એ કજીઆનાં મૂળ.

There's no mischief in the world done;
But a woman is always one.

જ્યાં જાય ઉકો ત્યાં સમુદ્ર સુકો.
આવ મારી કાણી તું ક્યાંઈ ના સમાણી.
હાડીઓ બેસે ત્યાં વિષ્ટા કરે.

It is an ill wind that blows nobody any good.
It is an ill wind blows nobody profit.
It is an ill air where nothing is to be gained.
To a crazy ship all winds are contrary.

See કાગડાને હાથ...

જ્યાં જોઇએ ત્યાં તૈયાર.

He will chime in with anything. *Fr.*
He is anybody's man.

જ્યાં ન પહોંચે રવિ ત્યાં પહોંચે કવિ.

Painters and poets have liberty to lie.
Fancy flees before the wind.

જ્યાં મળ્યું જંબા, ત્યાં મારો સંબા.
જ્યાં ચાવલકા દાણા, વહાં બંદેકા જાણા.
જ્યાં મળ્યા રોટી, ત્યાં પડ્યા આળોટી.
જીસકે તડને લાડુ, ઈસકે તડમે હમ.
મીની મીની દુધ પીશો? તો કે સસણી રહી છું.
શેખમીયાં શીરાવશો? તો કે શાણુંકું બગલમાંજ છે.

Small invitation will serve a beggar.
A beggar is at home wherever he goes.
Who are you for? I am for him whom I get most by.
Fish follow the bait.
To be a smell-feast.
Wasps haunt the honey-pot.

See ભીખારીને જ્યાં જાય... શીરા સારૂ...

જ્યાં રોજગાર ત્યાં ઘરબાર.

જ્યાં કમાયા ત્યાં આપણો દેશ.

Where one is well off there is his country. *Lat.*

Wheresoever we live well, that is our country.

જર કરાવે વેર.

See આપીને માગે...

જર (દામ) કરે કામ લોંડી કરે સલામ.

The smiles of a pretty woman are the tears of the purse. *Ital.*

N.B.—The latter must be drained to insure the continuance of the former.

The fairer the hostess the fouler the reckoning.

Beauty is potent but money is omnipotent.

Love makes rage, and money makes marriage. *Fr.*

જર રોતા અને મરદ રોતા.

જર ગયો એટલે જોર ગયું.

A wrinkled purse, a wrinkled face.

Empty purse fills the face with wrinkles.

A light purse is a heavy curse.

A light purse makes a heavy heart.

It is hard for an empty bag to stand upright.

જર, ચહાય સો કર.

કહે એ લોંડી નવાબ, તો કે નવાબ.

ખીસા તર, ચહાય સો કર.

પૈસાવાળાનો છોકરો ઘૂઘરે રમે.

Gift breaks rocks.

Money makes the mare go, let her have a leg or no.

A bribe in the lap blinds one's eyes.

Money will do more than my lord's letter.

Money does every thing. *Fr.*

Love does much, but money does every thing. *Fr.*

With money one may do almost every thing.

Naught is more eloquent than ready money. *Fr.*

He dances well whom Fortune pipes. *Ital.*

Riches rule the roast.

Money answereth all things.

He who has plenty of pepper can afford to season his cabbage well. *Lat.*

He who hath spice enough may season his meat as he pleaseth.

He who hath much pease may put the more in the pot.

They that have a good store of butter may lay it thick on their bread, or put some in their shoes.

Money will make the pot boil, though th devil piss in the fire.

Money is the only monarch.

Money is a sword that can cut even the Gordian knot.

An ass laden with gold climbs to the top of a castle.

A silver key can open an iron lock.

Wealth makes a leper sit at a balcony.

A penny in my purse will bid me drink when all the friends I have will not.

Penny in pocket's a good companion.

જર જોરૂ અને જમીન કોઈના થયાં નથી અને થવાનાં એ નથી.

Riches are not for ever.

જરૂર પડે બધું સુઝે.

Poverty is the mother of all arts.

Want is the mother of industry.

Necessity is the mother of invention.

Necessity sharpens industry.

Necessity is a powerful weapon (arm). *Lat. Sp.*

Distress and difficulty are often the spurs of diligence.

Need will have its course.

See પેટ કરાવે...

જવું જગન્નાથજી અને થાકયા થાણેથી.

પહેલે કોળીએજ મક્ષીકા.

Evil beginnings have wretched endings.

A thing well begun is half done.

See પુત્રના લક્ષણ... રડતો જાય તે...

જસ તો જાન ગએ મીલે.

The more cost (danger) the more honour.

The art of conquering is that of despising death. *Fr.*

Without fighting there can be no victory.

He that will conquer must fight.

A crown from the spear. *Lat.*

N. B.—Honour earned by military exploit.

Garlands are not for every brow.

See કષ્ટવિના ફળ...

જસને બદલે જુતીયાં.

See ગુણના ભાઈ...

જા બીલ્લી કુત્તેકુ માર.

Set a cow to catch a hare.

જાકા પડયા સ્વભાવ, જાયગા જીવસે.

See અખણ ગયા...

જાગતાની પાડી, ને ઉંઘતાનો પાડો.

જાગા સો પાયા, સોયા સો ખોયા.

જાગે તે જીવે, ઉંઘે તે મરે.

જાગે સો ગાજે, સોવે સો રોવે.
ઉંઘતી બીલાડીથી ઉંદર ન પકડાય.
સોયા ગદ્ધા ઘાસ નહીં ખાતા.

Good watch prevents harm.
Good watch prevents misfortune.
A good watch keeps of ugly customers (*i. e.* thieves). *Fr.*
It's easy to rob an orchard when none keeps it.
A careless watch bids the thief come in.
At open doors dogs come in.
Careless shepherds make many a feast for the wolf.
When the fox is asleep nothing falls into his mouth. *Fr.*
A sleeping cat catches no mice.
The sleeping fox catches no poultry.
Sure bind sure find.
See આળસ દરીદ્રતાનું...પોલા દેખકે...મ્હોડું બંધ રાખવું...સાત ગળણે...

જાણ્યો કોહ્યો કોડીનો.

A disease known is half cured.
See બાંધી મુઠી... નવ દહાડાની...

જાત કાંઈ ઢાંકી રહે ?

A hog in armour is still but a hog.
People can never help giving indications of the meanness of their birth. *Fr.*
No fine clothes can hide the clown.
You cannot hide an eel in a sack.
Reynard is still a Reynard though he put on a cowl (surplice).
An ape is an ape, a varlet a varlet;
Though clothed in silk, or clothed in scarlet.
An ass is but an ass though laden with gold.
See અખણુ ગયા...સો મણ સાબુએ...

જાત નમે, કજાત ન નમે.

The bows that bear most hang lowest.
Nobility binds to noble conduct. *Fr.*
True nobility consists in virtue. *Fr.*
The more noble the more humble.

જાતે જાત મળે ત્યારે ગોડે.

See જેસેકુ મીલા...

જાતે જાતને ખાય.

Diamond cuts diamond.
One nail drives out another.
The axe goes to the wood from whence it borrowed its helve. *Heb.*

જાનમાં કોઈ જાણે નહીં અને વરનો બાપ હું.

See ગામમાં પેસવાના...

જામીની કોઈની કરવી નહીં.

See જમાની તે...

જાયા તે તો જવાના.

Dust thou art and to dust shalt thou return.
See કોઠીમાં ઘાલ્યા...

જીભ કરે આળ પંપાળ, અને ખાસડાં ખાય શીર કપાળ.
માથા, મ્હોંને વારજે, મ્હો માથું ભંગાવશે.

A fool's tongue is long enough to cut his throat.
Let not your tongue cut your throat. *Arab.*
He that strikes with his tongue must ward with his head. *Fr.*
The tongue breaketh bone though itself have none.
The tongue talks at the head's cost.
Confine your tongue, lest it confine you.
The tongue is the rudder of our ship.
See નહીં બોલ્યામાં...

જીવતાં લાખ, મુવે સવાલાખ.
જીવતો હાથી હજારનો, અને મુવા પછી લાખનો.
જીવતાં પારોર પાણી (ખાટી છાશ) નહીં, અને મુવા પછી મસાણ ગાય.
જીવત બાપકુ મારે દંડા, મુવાપીછે પહોચાવત ગંગા.
મુઈ ભેંશના મોટા ડોળા.
મુઈ ભેંશનું ઘી ઘણું.
મુવા પછી કીમત વધે (સૌ વખણાય).
રતન જેસી મેરી હાંડી તોડ ડાલી.

Lifeless, faultless.
A good, when lost, is valued most.
Once lost, then prized. *Fr.*
Speak well of the dead.
See વસ્તુનો ખપ પડે...

જીવતો નર ભદ્રા પામશે.

See કોઠી હશે તો...

જીવે જીવનો અહાર.

See જબરો નબળાને...

જીસ મુલસે આયા, તીસ મુલસે ગયા, નફેમેં દો જુતીયાં.

See અટાઉનો માલ...

જીસકે તડમેં લાડુ, ઈસકે તડમેં હમ.

See જ્યાં મળ્યું જંબા...

જુગારીના સોગન.
સમ ખાય તે સદા જુઠો.

He that fears not an oath will not tremble at a lie.
Conditions make and conditions break.
To swear and forswear.
Promises are too much like pie-crust, made to be broken.
Rash vows are much better broken than kept.
See અખી બોલ્યા...

જુગારીને હાથ ધન.

Gamesters and racers never last long.

જુઠું ક્યાં લગી નભે?

જુઠાનો આવરદા બે ઘડી.

The credit got by a lie lasts only till the truth comes out.

A lie has no legs.

Liars have short wings.

Liars begin by imposing upon others, but end by deceiving themselves.

જુલાબનું ઓસડ આવડયું એટલે વઈદ થયા !

See અડધીની સોપારી... ઉંટ વઈદું...

જુવો ભાગું કાંઈ પહેરણું કહાડી નંખાય ?

Forsake not the market for the toll.

A butcher does not fear many sheep.

The anvil fears no blows.

જે કોદરે કાળ ગયા તે કોદરા મીણા થયા.

મળ્યાની મા કુંડીઓ (મલકુદીઓ, મકરકુદીઓ).

The stomach which is seldom hungry holds vulgar fare in contempt.

Never quarrel with your bread and butter.

'Tis plenty that makes you dainty.

જે ઘેર બઈરીનું જોર ત્યાં મોટું રોળ.

It is a bad house where the hen crows more than the cock. *Ital.*

If the dog bark, go in; if the bitch bake, go out. *Heb.*

His wife wears the breeches.

He lives under the sign of the cat's foot.

N. B.—He is hen-pecked; his wife scratches him.

જે ચોદ જાણે તેને ચારવાળો શું શીખવે?

Let not a pig presume to teach Minerva (Goddess of power and wisdom). *Lat.*

A fool may give a wise man counsel.

Teach not thy granny to suck eggs.

The lamb teaching its dam to bleat. *I.*

Jack Sprat would teach his grandame.

Teach your grandame to spin (to grope her ducks) (to sup your milk) (to suck eggs).

Teach your father to beget children.

You teach old persons before you yourself have a beard. *Lat.*

You teach old persons while you are but a boy. *Lat.*

You must not teach fish to swim.

Teach an eagle to fly or a dolphin to swim.

Shall the goslings teach the goose to swim?

The goslings lead the geese.

An old fox needs learn no craft.

Old foxes want no tutors.

An old fox need not be taught tricks.

No halting before a cripple.

N.B.—For fear of being detected.

જે જાય દરબાર, તેનાં જાય ઘરબાર.

દીવાનીમાં જવું અને દીવાના થવું.

જેને ઘેર દોલત તેનો ભાગીઓ કોરટ.

સરકાર દરબાર ચડવું નહીં.

સરકાર દરબાર જવા કરતાં ઘર મેળે માંડી વાળવું.

સરકાર દરબાર ચડે તેને આટો અને આવરદા જોઈએ.

Take a pint and agree, the law is costly.

Law licks up all. Sc.

Far from Court, far from care.

Avoid law-suits above all things; they affect your conscience, impair your health and dissipate your property. *Fr.*

Don't go to the law uncalled.

Fools and obstinate persons enrich the lawyers. *Ital.*

Come not to the counsel uncalled.

The worst of law is that one suit breeds twenty. *Sp.*

A suit of law and a urinal brings a man to the hospital. *Sp.*

Keep aloof from quarrels; be neither a witness nor a party.

જેટલાં દરદ એટલી દવા.

પરમેશ્વરે સૌ સૌના ઉતાર (ઉપાય) કરી મૂક્યા છે.

Every sore has its salve.

For everything there is a remedy but death. *Ital.*

જે ડાળઉપર બેઠા તે ડાળ તોડવું નહીં.

See આંખ કાણી કરવી...

જેણે ઇંદ્રીઓ જીતી તેણે આખું જગત જીત્યું.

He is a wise man that leads passion by the bridle.

It is no small conquest to overcome yourself.

He that ruleth his spirit is better than he that taketh a city. *Heb.*

Most powerful is he who has himself in his power. *Lat.*

Command yourself and you will command others.

He who masters passions conquers his greatest enemy.

જેણે માંખ મારી તે માણસ મારે.

See કોડી ચોર તે...

જેણે મુકી લાજ તેને નાનું સરખું રાજ.

જેણે ઓઢી ચાદર તેને પાવાગઢ સુધી પાધર.

Beware of him who regards not his reputation.
When the heart is past hope, the face is past shame.
He that has no modesty has all the town for his own.
He who has no shame has no conscience. *Sp.*
See નાગો નહાય...

જે થવાનું હશે તે થશેજ.
લખ્યા લેખ સો નહીં મીટનેકા.
No fence against a flail (ill fortune).
What will be, will be.
He that is born to be hanged will never be drowned.
See નસીબ તો...

જે થાય છે તે સારાને માટે.
જે થયું તે ઠીકજ થયું.
All for the better, nothing for the worse.
Misfortune is good for something. *Fr.*
It is well it is no worse.

જે નહીં ખાવે તનખા માલ, તે ખાવે બચકા માલ.
See તનખા હરામ...

જેના પેટ ઉપર સાપ પડચો હોય તે ઉછાળે.
જેના પેટમાં દુખે તે અજમો ફાકે.
Every one for himself.
Let them that are cold blow at the coal.
See વીતી હોય તે...

જેના હાથમાં તેના મ્હોંમાં.
He's an ill cook that cannot lick his own fingers.
He is an ill keeper of honey who tastes it not.

જેનાં કામ જે કરે.
જેનું કામ જેથી થાય, બીજો કરતાં માર્યો જાય.
નરેણી તે નખજ કાપે, કાંઈ માથું મુંડે?
હાથીના ભાર તે હાથીજ ઉપાડે.
Every man is to be trusted in his own art. *Lat.*
Never put a sword in a woodman's hand.
Pigs may whistle, but they have an ill mouth for it.
He can ill pipe that wants his upper lip.
An emmet may work its heart out, but can never make honey.
Every reed will not make a pipe.
See અજાણી વાતમાં... અજાણ્યે રસ્તે...

જેનાં જેવાં તેના તેવાં.
કળે કેળ અને કૌવચે કૌવચ.
જેનું થડ વાંકું તેના ડાળ પણ વાંકાં.
ઠામ તેવી ઠીકરી અને મા તેવી દીકરી.
બાપ તેવા બેટા અને વડ તેવા ટેટા.
Like father, like son.
As is the father, so is the son.
Like carpenter, like chips. *Sp.*
A chip of the old block.
Kit after kind.
As the crow is the egg will be.
From a bad crow a bad egg. *Fr.*
We may not expect a good whelp from an ill dog. *Heb.*
As the tree is, so is the fruit.
I know the tree by its fruit. *Lat.*
A crooked tree will have a crooked shadow.
A crooked stick has a crooked shadow. *Sc.*
Of evil grain no good seed can come.
Sweet water cannot flow from foul springs.
As is the gardener, so is the goose.
Take a vine of a good soil, and a daughter of a good mother. *Ital.*

જેની દાઢી લાંબી તેની અક્કલ ટુંકી.
See આની સાઠી...

જેની દાનત પાક તેને શાનો ધાક?
See સાચને કદી...

જેની વ્હાર તેનીજ ધાડ.
વાડ કારેલાં ખાશે ત્યારે બાકી શું રહેશે?
Woe to him whose advocate becomes his accuser. *Heb.*
See કસાઇને ગાય... ચોરના ચોર...

જેની વેહેલે બેશીએ (ભને જઈએ) તેનાં ગીત ગાઈએ (ઢોલ વગાડીએ).
જેની ઘંટી તેનાં ગીત.
જેની ઘંટીએ દળવું તેના છોકરાંના ગીત ગાવાં.
It is an ill guest that never drinks to his host.
Let every man praise the bridge he goes over.
Set your sails as the wind blows.

જેની સાથે ના બને તેના ખોતરણાં કહાડવાં (તેના બધા દોષ સુજે).
તેરી ભેંસાને મેરી ખીજાં પાડી.
રાંડ મારો રોટલો ઘડતાં ભાગ્યો.
વહુ ભાગે તે કલેડાં અને સાસુ ભાગે તે ઠીકરાં.
Faults are thick when love is thin.
In an enemy spots are soon seen.
We are never very just towards a rival. *Fr.*
They who seek only for faults see nothing else.
When love fails we espy all faults.
When a man is not liked, whatever he doth is amiss.
Where there is no love, all are faults.

જેનું કોઈ નહીં તેનો પરમેશ્વર.
See અનાથસ્ય...

જેનું થડ વાંકું તેનાં ડાળ પણ વાંકાં.
See જેનાં જેવાં...

જેને ખાતાં વાર તેના કામમાં શો ભલીવાર.
Slow at meat, slow at work. *Ital.*
Quick at meat, quick at work. *Fr.*
A good beast gets heated in eating. *Fr.*

જેને ઘેર કન્યા તેને પરમેશ્વરે દંડ્યા.
See કુંવારી કન્યા સાચવવી...

જેને ઘેર દોલત તેનો ભાગીઓ કોરટ.
See જે જાય દરબાર...

જેને બોલે બંધ નહીં તેને ક્યાં પકડવો ?
See અબી બોલ્યા...

જેને રામ રાખે તેને કોણ ચાખે ?
See અલ્લા યાર હે...

જેને શરમ નહીં તેને રોકડો જવાબ.
Shameless craving must have shameful nay. *Fr.*
A good asker should have a good nay-say.
They who are silent on the subject of their poverty will receive more than those who are importunate.
A shameless beggar must have a short denial.
See એ તો સદાએ...

જેનો અહીંઆં ખપ તેનો ત્યાં પણ ખપ.
He whom the Gods love dies young. *Gr.*

જેનો આગવો આંધળો તેનું લશકર કૂવામાં.
How can the blind lead the blind.
A good leader makes a good follower. *Lat.*

જે ભોગવી લીધું તે ખરૂં.
See કાલની વાત...

જેમ જેને ધાયો તેમ તેને પાયો.
Everyone rides his own hobby.
See રાજાને ગમી...

જેમ જેમ દીવસો જાય તેમ તેમ આશા વધતી જાય.
See આશા અમર છે.

જે રીતે આવે તે રીતે જાય.
See અટાઉનો માલ...

જેવા દેવ તેવો થાળ.
See ઇંટાળાના દેવ...

જેવા પોતે હોય તેવા સામાને ધારે.
See આપ તેવા...

જેવાં ભાઈનાં મોસાળાં તેવાં બેહેનનાં ગીત.
જેવી ભાઈની હીંગ તેવો બેહેનનો વધાર.
જેવા મીયાંના કાદરા તેવો બુનો વધાર.
જેવી તમારી ઢોલકી તેવો હમારો તંબુરો.
જેવી માલણ મકવાણી તેવો જલસો જોગી.
બ્રાહ્મણ વચને ખડ દાલ, તો કે જજમાન વચને દેડકી ગાય.
Like for like.
Like fish, like knife.
As the bell is, so is the clapper.
As is the gardener, so is the goose.
See જેસેકુ મીલા...

જેવા શેઠ તેવા વાણોતર.
Like master like man. *Fr.*
Punctual masters make punctual servants.
A good leader makes a good follower. *Lat.*
Servants will not be diligent where master's negligent.
Such as the priest, such is the clerk.
You may know the master by the man.

જેવી દાનત તેવી બરકત.
See કપટ તેનું... ખાડો ખોદે તે...

જેવું સાંભળે તેવું શીખે.
Depraved (evil) conversations will corrupt the best morals. *Lat.*

જેવો માએ જણ્યો તેવો.
In a purely natural state. *Lat.*

જેસેકુ મીલા તેસા, તેસેકુ મીલા તાઈ, તીનોને મીલકે તુનતુની બજાઈ.
ચંદુમંદુની જોડી.
જાતે જાત મળે ત્યારે ગોઠ.
તલનું ઘરાક ઘાંચી.
મીયાં ખોડા ને બીબી ઝમકુ.
Like will to like.
Like will to like as the devil said to the collier.
Like will to like as the scabbed squire said to the mangy knight, when they both met over a dish of buttered fish.
Like draws to like.
Like goes to like.
Like draws aye to like, an old horse to a fell dike. *Sc.*
Geese with geese, and women with women.
Birds of a feather flock together. *Lat.*
You two are finger and thumb.
A balm-cricket is dear to a balm-cricket and an aunt to an aunt. *Lat.*
As like as two peas.
Every Jack has (must have) his Jill.

Where you are Jack; there I am Jill.
A noble pair of brothers. *Lat.*
They have tied their navels together. *Ital.* *i.e.*, they are inseparable companions.
A scabbed horse is good enough for a scabbed knight.
Hedge-hogs lodge among thorns, because they themselves are prickly.
Like to like and Nan to Nicholas.
There's not so bad a Jill, but there's as bad a Will.
A froward wife and a peevish husband.
See આવ ભાઈ હરખા...

જે મતી પીછે ઉપજે, સો મતી આગે હોય,
કાર્ય ન બીગડે આપકો, દુરીજન હસે ન કોય.
See ગરથ ગયા પછીનું...

જે મનમેં બસે, તો સ્વપ્ને દીસે.
See અધાણો ઉકરડો...

ઝાઝા હાથ રળીઆમણા.
See એક રાંડ...

ઝાઝામાં સાર નહીં.
See અતિશયમાં...

ઝાઝાં મ્હો અદીઠ.
Many children and little bread is a painful pleasure. *Sp.*

ઝાઝાં મળ્યાં અને ખાવા ટળ્યાં.
See ઘણા પટેલે...

ઝાઝી કીડીઓ સાપને તાણે.
See એક રાંડ...

ઝાઝે કાગડે ઘૂડ ઘેર્યું.
See એક રાંડ...

ઝાઝે હાથ રસોઈ ન સુધરે.
See ઘણા પટેલે...

ઝાલેલું પૂછડું મુકવું નહીં.
He would dance to nothing but his own pipe.
A wise man changes his mind, a fool never. *Sp.*
Fools are not to be convinced.
The foolish and the dead alone never change their opinions.

ઝીણો ઝીણો પણ રાઈનો દાણો.
એક અંગારો સો મણ જાર બાળે.
ઠીકરી ઘડાને ફોડે.
ભાગ્યું ભાગ્યું પણ ભરૂચ.
A small spark makes a great fire.
A little fire burns up a great deal of corn. *Heb.*
One grain of pepper is worth a cart-load of hail.
One grain of sharp pepper is better than a basketful of gourds. *Heb.*
A small (little) leak will sink a great ship.
One cloud s enough to eclipse all the sun.
Wrens may prey where eagles dare not perch.

ટકાની ડોશી ને ઢબુ (ઢબુઓ) મુંડામણ.
સોના કરતાં ઘડામણ મોંઘું.
To burn a bawbee candle seeking a farthing. *Sc.*

ટકે શેર ભાજી ટકે શેર ખાજા.
See એને મન ગોળ...

ટટ્ટુ વેચવા જનાર મીયાં...
See આપ બુદ્ધિએ...

ટાઢ જાય રૂવે અને આદત જાય મુવે.
See અખણ ગયા...

ટાઢા પાણીએ ખસ ગઈ.
See ગોળથી મરે...

ટાઢા લોહીનો સુકો રોટલો સારો.
A cake eaten in peace is better than two in trouble. *Dan.*
Better a little with ease than a great deal with anxiety.
Dry bread is better with love than a fat capon with fear.

ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય.
ટીપે ટીપે પથ્થર ઘસાય.
કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય.
દમડી દમડી કરતાં રૂપીઓ થાય.
દોરડીએ છેદાય છે, પાકા કાળા પહાણ.
Small streams make great river. *Fr.*
The whole ocean is made up of drops.
Drop by drop the sea is drained.
Many drops of water will sink a ship.
Constant dropping wears away stones.
A rugged stone grows smooth from hand to hand.
A continual dropping of water hollows out a stone. *Lat.*
If you make not much of threepence you'll ne'er be worth a groat.
Keep adding to little, and you will soon have a good hoard. *Lat.*
Penny and penny laid up will make many.
A pin a day is a groat a year.
Little and oft fill the purse.
Who will not keep a penny shall never have many.

Take care of the pence, and the pounds will take care of themselves.
A whole bushel of wheat is made up of single grains.
Though one grain fills not the sack, it helps.
The greatest number is made up of units.
Every thing great is composed of many things which are small. *Lat.*
Sands form the mountain, moments make the year.
Many a little (littles) make a muckle (much). *Sc.*
Feather by feather the goose is plucked. *Ital.*
Grain by grain and the hen fills her belly.
The longest life is but a parcel of moments.
Little strokes fell great oaks.
Constant application overcomes greatest difficulties.
See નાનામાંથી... બચ્યું તે ખરૂં...

ટીપેથી બગડી તે તળાવથી ન સુધરે.
See થયું તે થયું...

ઠગબાજીએ ઘર ન ભરાય.
See કપટ તેનું...

ઠામ તેવી ઠીકરી, મા તેવી દીકરી.
See જેનાં જેવાં...

ઠામ લે ત્યારે ઠીકરૂં આપે.
See એવો ભોળો કે...

ઠાલો ચણો વાગે ઘણો.
See અધુરો ઘડો...

ઠીકરી ઘડાને ફોડે.
See ઝીણો ઝીણો પણ...

ઠોકરો ખાતાં ખાતાં હુશીઆર થવાય.
ઠોકરો ખાય તેમ સમજણ આવે.
બત્રીસ ગોદા ખાય ત્યારે બત્રીસ લક્ષણો થાય.
Wisdom is a good purchase, though we pay dear for it.
Experience is our instructor. *Lat.*
Experience teaches us. *Lat.*
Misfortunes make us wise.
Bought wit is best.
Wit once bought is worth twice taught.
Business makes a man as well as tries him.
Experience teaches fools; and he is a great one that will not learn by it.

ડોઠ નીશાળીઆને વતરણાં ઘણાં.
An ill cook should have a good cleaver.
See અધુરો ઘડો...

ડોઠ નીશાળીઓ લેખણનો વાંક કહાડે.
નાચતાં ન આવડે ત્યારે આંગણું વાંકું.
A bad workman quarrels with his tools.
The loosing horse blames the saddle. *I.*
To a crazy ship all winds are contrary.

ડાટયા ભૂલે પણ લખ્યા ન ભૂલે.
See એક લખ્યા...

ડાહી સાસરે ન જાય અને ગાંડીને શીખામણ દે.
All is but lip-wisdom that wanteth experience.
Wise for others but fools to themselves.
It is easier to be wise for other persons than for ourselves. *Fr.*
He is not wise who is not wise for himself.
See કહેવા કરતાં... પોતાનો વાંસો...પોથી-માંના...

ડાહીને બોલાવો ને ખીરમાં મીઠું નંખાવો.
A eighth wise woman.

ડાહ્યો કાગડો નરક (હાડકાં) ઉપર બેસે.
See ઘણો ડાહ્યો...

ડાહ્યો તે ઘરડો.
Wisdom alone is age.

ડાહ્યો દીકરો દેશાવર ભોગવે, ડાહી વહુ ચુલામાં પેસે.
'Tis the abilities of a horse that occasions his slavery.

ડુબતો ડુબાડે; વટલ્યો વટલાવે; આભડચો અભડાવે; બગડચો બગાડે.
See એક નકટો... એકનું પાપ...

ડુબતો માણસ તરણાને (શીણને–શેવાળને) બાઝે.
A drowning man will catch at a straw (rush).
He that is carried down the torrent catcheth at everything.

ડુંગરા દૂરથી રળીઆમણા, પાસે જાઓ તો બીહામણા.
ઉંચે કાગડે મોર.
ગામકા જોગી જોગટા, ઓર ગામકા સિદ્ધ.
ઘરના પીરને તેલનો મલીદો.
પાદરના દેવ પૂજાય નહીં; આઘા દેવને માન ઘણાં.
The hills look green that are far away.
'Tis distance lends enchantment to the view;
And robes the mountains with their azure hue.
Fair heights make fools fain.
They are all good that are far away.
We admire at a distance the things that deceive us. *Lat.*
Far away cows have long horns. *I.*
Like Flanders mares, fairest afar off.
Judge not of a ship as she lieth on the stock. *Ital.*

The higher the plum-tree, the riper the plum.
All things are good untried.
Far fowls have fair feathers.
Respect is greater when coming from a distance.
The fire that lighteth us at a distance, will burn us when near.
See આઘા રહ્યા...

ડુંગળીમાંથી એલચીની વાસ ન આવે.
See મસાણીઆ...

ડોઢ ડાહ્યો.
See ગાંડના વેહ લગી...

ડોઢ વાંક વગર કજીઓ ન થાય.
See એક હાથે તાળી...

ડોસાનો દાબડો, મરશે ત્યારે નીકળશે.
He'll not put off his doublet before he goes to bed (*i.e.* part with his estate before he die).

ઢમ ઢોલ માંહે પોલ.
The noisiest drum hath nothing in it but air.
A small house well filled is better than an empty palace.
See અડક પારેખની...

ઢીલાકી ગાંડમાં ખીલા.
See નીચી બોરડી...

ઢીંગલાસારૂ કુટવા ગઈ અને ઉંટ કઢામણ અડઘો બેઠો.
See આંબુ લેતાં...

ઢેડને હાથ હવાલદારી.
See અધુરો ઘડો... ઓછું પાત્રને...

ઢેડવાડામાં તરક પેઠો.
When there are many women and geese, there is no lack of tittle-tattle and gabble. *Ital.*
Three women and a goose make a market. *Ital.*
Where there are women and geese there wants no noise.
The cat's fallen in the cream-pot.
N. B.—Used when people hear a great noise and hubbub amongst the good wives of the town, and know not what it means.
When all men speak no man hears.
Tower of Babel.

ઢોલ, ગમાર, પશુ, ઓર નારી, એ સબ તાડનકે અધીકારી.
ઢોલ અને સ્રી તો કુટયાંજ કામનાં.
A spaniel, a woman, and a walnut-tree;
The more they're beaten, the better (still) they be.

ઢોલ વગાડીને સંભળાવવું.
To proclaim from house-tops.

તનખા હરામ, બચકા હલાલ.
To strain at a gnat, and swallow a camel.

તમાકુનું પાતરૂં, માગું તો નહીં આલે;
એક ગુડો ચોરૂં, તો પંદર દહાડા ચાલે.
He, all whose wants you have, when asked supplied;
Will learn to take as soon as he is denied.

તરણે ચોર તે તખલે ચોર.
See કોડી ચોર...

તરતદાન મહાપુન્ય.
ધરમના કામમાં ઢીલ શી?
He doubles his gift who gives in time.
He gives twice who gives in a trice. *Lat.*
A gift long waited for is sold and not given. *Ital.*
A gift with a kind countenance, is a double present.
He loseth his thanks who promiseth and delayeth.
See દાતાથી સુમ...

ત્રણ ખૂણાની ટોપી જેમ ફેરવે તેમ ફરે.
See ઈનસાફ આંધળો છે.

તલનું ઘરાક ઘાંચી.
See જેસેકુ મીલા...

તળાવે (નદીએ) જઈને તરસ્યા આવવું.
લીલા (ભર્યા) ખેતરમાં ભૂખે મરવું.
To put up with thirst near a fountain. *Fr.*
To starve in a cook's shop.
It is an ill cook that cannot lick his own fingers.
He is a bad manager who tastes not the honey of which he has the charge, and also licks his fingers. *Fr.*

તળે નાગા અને ઉપર વાગા.
See અડક પારેખની...

તાજો માલ તડાકે જાય, વાસી માલ કુત્તા ખાય.
Pleasing ware is soon sold.
Pleasing ware is half sold.
Goods which please are already half sold. *Fr.*
Good ware makes quick markets.
Please the eye and pick the purse.
See રૂપાળીને કાંઈ...

તાતે ઘાએ સૌ થાય.
A green wound is soon healed.

ત્રાંબાની તોલડી તેર વાનાં માગે.

More belongs to marriage than four bare legs in a bed.

'Tis hard to wive and thrive both in a year.

ત્રાંબાનો રૂપીઓ ખોવાય નહીં.

See અંધેકી ગાવડી...

તારા જેવા તો એના ખીસામાં ફરે છે.

He hath more wit in his little finger than thou in thy whole body.

He has lived too near the woods to be frightened by owls.

તારો બાપ કેમ મુવો, તો કે તાવ આવ્યો ને ટપ મુવો.

એક થા રામ, એક થા રાવણા,

ઉન્ને ઉસકી જોરૂ ચુરાઈ, તો ઉન્ને મારા ઉસકા ગાંવડા.

લાખ વાતની એક વાત.

To make short of a long story.

The long and short of a thing.

તાલેવંતના તેજમાં, ગરીબ માર્યો જાય.

સોનાના ચુડાવાળી દાતણવાળીનું ખાય.

The rich eat up the labours of the poor.

The poor man pays for all.

Great fishes eat up the small.

તુજ્ને ઘોડો હટે, મુજ્ને બોલ ન હટે.

તેરી બાવડી હટે, મેરી હઠ ન હટે.

થેં ડગુ પણ મેં ના ડગુ.

You will end him but you will not mend him.

See નરમ ગરમ... મીજાસીએ...

તુમ બકતે હો હમ સુનતે હૈ.

See ઉંઘતો બોલે...

તુમ મુજકુ તો મૈં તુજકુ.

One good turn deserves (asks) another.

See આપ ભલા...

તુમ લડો, હમેરી ફતેહ હોયગી.

See એકની મહેનત...

તુલસી હાય ગરીબકી, કભી ન ખાલી જાય,

મુવે ઢોર કે ચામસે, લોહા ભસ્મ હો જાય.

See ગરીબનું ખાય...

તૂટેગા તો તાઈકા, ને ફુટેગા તો નાઈકા.

See નાગો નહાય શું... પારકે પૈસે...વર મરો કે...

તેજીને ઈસારો, ગધેડાને ડીફાં.

શાણાને સાન, ગધડાને ડીફાં.

સમાણસ વળે વાતે અને કમાણસ વળે લાતે.

A nod for a wise, a rod for a fool.

A word is enough to the wise. *Fr.*

A sensible man understands half a word. *Fr.*

To a good and attentive hearer but few words are necessary. *Fr.*

Comprehend not few things in many words but many things in few words.

See થાય તેવા...

તેરા તેલ ગયા, મેરા ખેલ ગયા.

No longer pipe, no longer dance.

No more morter, no more brick.

Mills will not grind if you give them no water.

તેરી બાવડી હટે, મેરી હઠ ન હટે.

See તુજ્ને ઘોડો...

તેરી બી ચુપ, મેરી બી ચુપ.

Even reckonings keep long friends.

Short reckoning make long friends.

Old reckonings cause new disputes.

Do you tickle me, and I'll tickle you.

Accomplices in crime conceal the faults of each other.

A common blot is held no stain.

They agree like pick-pockets in a fair.

તેરી ભેંસાને મેરી ખીજ્યં પાડી.

See જેની સાથે ના બને...

તેલ જુવો તેલની ધાર જુવો.

The means are to be considered as well as the end.

Venture upon nothing till you have well-considered the ends.

તેલ બળનારનું બળે અને મશાલચીની ગાંડ ફાટે.

દાતારી દાન કરે અને ભંડારી પેટ કુટે.

The wine is the master's but the goodness of it is the butler's (drawer's). *Heb.*

તે નહીં ને તારા બાપ દાદાએ.

See કરવી લડાઈ...

થઈ થઇને શું થવાનું છે?

માળી એનાં ફુલ લેશે, બીજું શું કરશે?

Let the worst come to the worst.

થડ વગર ડાળ હોય નહીં.

See કારણ વગર...

થયું તે થયું; ન થયું થાય નહીં.

આથમ્યા પછી અસૂર શું, અને લૂટાયા પછી ભો શો?

કણેકમાં પાણી પડચું તે પડચું.

બુંદથી (ટીપાથી) બગડી તે હોજથી (તળાવથી) ન સુધરે.

Done is done, cannot be undone.

No weeping for shed milk.

Do not discuss what has already been decided.

Things past may be repented, but not recalled.
See ગઈ ગુજરી...

થવાનું હશે તે થશે અને કાશી કેવળીઆને જશે.
All should be well and Jack shall have Jill.

થાકે ત્યારે પાકે.
See ઉભો ઉભો...

થાય તેવા થઈએ, તો સુખે રહીએ.
As the man is, so must you conduct yourself towards him.
Knotty timber requires sharp wedges.
See ઇંટાળાના...ઉંટે કર્યા...નરમ દેખી... શેરને માથે...

થાળી ભાગીને વાડકા કરવા.
See આટો વેચીને...

થુવરને પેટ કેળાં?
See જેનાં જેવાં... કાગડાની કોટે...

થુવરે કેળું અને આંબે લીંબોળી!
See કસાઈને ઘેર કુશળ...

થુંકે પૂડા થાય?
હાથ ચાટે કાંઈ પેટ ભરાય?
દાતણ વેચે દળદર ન જાય.
They were never full that licked dishes. *Sc.*
Long fasting gains no meat.
Long fasting spares no bread. *Fri.*
The taste of the kitchen is better than the smell.
To fill the mouth with empty spoons.
See કચુકા પીલે...

થેં ડગુ પણ મેં ન ડગુ.
See તુજો ઘોડો...

થોડા ઉપરથી આખાની પરીક્ષા.
See અંગુઠા પ્રમાણે...

થોડા સો મીઠા.
થોડામાં મઝા.
Little things are pretty.
Measure is a treasure.
Short and sweet.
Soft fire makes sweet malt.
Little sticks kindle the fire but great ones put it out.
See અતિશયમાં...

થોડું બોલે તે થાંભલો કોરે.
થોડું બોલે તે જીતી જાય, બહુ બોલે તે ગોદા ખાય.
મોળું દહીં દાંત પાડે.
It is a good thing to be clever, but not to appear so. *Fr.*
If a man says little, he thinks the more.
Beware of a man that does not talk, and a dog that does not bark.
It is the surest and the wisest way to speak less and to think more.
He is a wise man who speaks little.
The more one thinks, the less one speaks. *Fr.*
I prefer silent prudence to loquacious folly. *Lat.*
Think much, speak little, and write less.
Listen, see, and hold your tongue, if you wish to live in peace. *Ital.*
Nature hath furnished man with two ears and but one tongue to signify, he must hear twice as much as he speaks.
Keep your mouth shut and your eyes open, if you would be happy.
Speak well, but speak little, if you wish to be esteemed. *Ital.*
Speak but little and well if you would be esteemed. *Fr.*
Few words are best.
A flow of words is no proof of wisdom.
Smooth waters run deep.
Silent waters are seldom shallow.
The deepest streams flow with least noise.
Deep rivers move with silent majesty, shallow brooks are noisy.
Silent men, like still waters, are deep and dangerous.
Still waters are the deepest.
Where the river is deepest, it runneth quietest.
See નહીં બોલ્યામાં... બહુ બોલવું તે... ભસે કુત્તા સો...

દગલબાજ દુહા નમે, ચીત્તા, ચોર, કમાન.
શીકાર લેવો હોય છે ત્યારે સીંહપણ નમે છે.
To retreat a few paces in order to leap the better. *Fr.*
See મુખમેં રામ...

દગો કોઈનો સગો નહીં.
See અટાઉનો માલ... કપટ તેનું...

દમડી દમડી કરતાં રૂપીઓ થાય.
See ટીપે ટીપે...

દયા ડાકણ (થઈ) ને ખાય.
દયાની માને ડાકણ ખાય.
See કસાઈને ઘેર... ગુણના ભાઈ...હણતાને...

દરજીનો દીકરો જીવે ત્યાં સુધી શીવે.

મેલ કરવત મોચીના મોચી.

No day without a line. *Lat.*

N. B.—Throughout his life, Apelles, the most celebrated of Grecian painters, laboured to improve himself, especially in drawing, which he never spent a day without practising. Hence the above proverb.

The shoe maker for ever.

Every one to his trade.

Every one thinks his own sphere of life the best.

To what place can the ox go where he must not plough? *Sp.*

દરદ કરતાં ઈલાજ ભારી.

Remedy worse than the disease.

દરદ હોય ત્યાં દવા હોય.

Every sore has its salve.

There is a remedy for every thing but death.

દરની માટી દરમાં ને દરમાં.

See આખી રાત દળીને...

દરવાજા મોકળા અને ખાળે ડુચા.

ઘીના ઘડા ઢળતા મુક્યા અને કાટલી કોડીઆં કોટે વળગાવ્યાં.

Saving at the spigot and spending at the bung.

To spare at the spigot and let out at the bung-hole.

N.B.—To save what is worth nothing and be lavish of what is valuable.

Penny wise and pound foolish.

To lose a sheep for a half-penny worth of tar.

Never lose a hog for (want of) a half-penny worth of tar.

N.B.—A man may spare in an ill time; as some who will rather die than spend ten groats in physic. Indeed, tar is more used about sheep than swine. Some say—Lose not a sheep, &c.

Let not thy plough stand to kill (slay) a mouse.

Look to the main chance.

દરીઆ આગળ લુણની ભેટ.

લવારવાડે સોય વેચવી.

લંકામાં સોનું લઈ જવું.

To carry leaves to the wood. *Fr.*

To carry coals to Newcastle.

Wood in wilderness.

To give tree-fruit to Alcinous. *Lat.*

He digs the well at the river.

દલાલે દેવાળું નહીં, અને મશીદે ખાતર નહીં.

See નાગો નહાય...

દહાડે ધણી ના દેખે તો રાત્રે ચોર શું દેખે?

અન્નને અને દાંતને વેર.

ઘરમાં તો વાંસ ફરે છે.

રામ રળે શું કે સીતા દળે.

હનમાન હડીઓ કહાડે અને ભૂત ભુસકા મારે.

He lives from hand to mouth.

As poor as a church mouse. *Fr.*

See નાગો નહાય...

દળનારીના દીકરા ને નામ દારાબશા (ગુલાબરાય).

See અડક પારેખની...

દક્ષણ ગયા પણ લક્ષણ ન ગયાં.

See અખ્ખણ ગયા...

દંડ ઉપર ડહામ.

See અકર્મીના...

દંતાશા દાતણીઓ થયો અને સદાવ્રત લેવાને ગયો.

See ઉંચે પગથીએથી...

દાઢીના દોઢસો અને ચોટલીના ચારસો.

રાઈના પાડ તો રાતે ગયા.

Every rogue is at length out-rogued.

See આવ ભાઈ હરખા...

દાઢીની દાઢી અને સાવરણીની સાવરણી.

See એક પંથ...

દાતણ વેચે દળદર ન જાય.

See થુંકે પુડા...

દાતાથી (સખીથી) સુમ ભલો કે ઝટ પાડે ના (દે જવાબ).

It is something like kindness at once to refuse what you have no intentin of granting. *Lat.*

A civil denial is better than a rude grant.

It is charity not to excite hopes that must end in disappointment.

See તરત દાન...

દાતારી દાન કરે અને ભંડારી પેટ કૂટે.

See તેલ બળનારનું...

દાન ઉપર દક્ષણા.

ધરમની ગાયના દાંત જોવા.

લાધ દે, લધામણ દે, ઓર લાધનેવાલા બી સાથ દે.

ઉધાર આપ અને ખરૂં જોખ.

Look not a gift horse in the mouth.

Beggars should not be choosers.

Beggars have no right to be choosers.

Borrowers should not be choosers.
Like the tailor who sewed for nothing, and found thread himself.
I must tell you a tale and find you ears too?

દાન કરવું અને કાશીક્ષેત્રમાં વાવવું.
What is given to the poor is laid up in heaven.

દાનત તેવી બરકત.
Cheating play never thrives.
Good mind, good find.
A crafy man is never at peace. *Sc.*
He goes long barefoot that waits for dead men's shoes.

દામ કરે કામ લોંડી કરે સલામ.
See જર કરે કામ... જર ચઢાયસો...

દારૂ ગોળા વગર લડાઈ કરવી.
To go rabit hunting with a dead ferret.
N. B.—To undertake a business with improper means.

દાવ આવે ત્યારે ઘા કરવો.
See લાગ જોઇને...

દાળમાં માંખ પડી હોયતો નીચોવી લે.
See ચમડી જાય...

દીકરી તો પારકું ધન.
દીકરી અને એઠું ધાન વાસી ન રખાય.
See કુંવારી કન્યા...

દીકરી તો સાસરે શોભે અને હાથી તો દરબાર શોભે.
Every thing is good in its place.

દીઠાનું ઝેર.
See નજરે દીઠાનું...

દીલાસાથી દુ:ખ ઓછું થાયછે.
Kind speeches comfort the heavy-hearted.

દીવાનીમાં જવું અને દીવાના થવું.
See જે જાય દરબાર...

દીવા પછવાડે અંધારૂં.
It is dark under the lamp.
See કાજીની કુતરી...

દીવામાં દીવેલ ખુટયું છે.
See છેલ્લે ક્યારે...

દીવામાંથી કાજળ નીકળે.
સુપાત્ર માબાપના કુપાત્ર છોકરાં.
દેવતાના છોકરા કોયલા.
A good goose indeed, but she has an ill gosling.
A good goose may have an ill gosling. *Sc.*
Many a good cow hath but a bad calf.
The children of the brave are often a disgrace to them. *Gr.*
White silver draws black lines.
He is a puddled stream from a pure spring.

દીવો લઈ કૂવામાં પડવું.
Who so blind as he that will not see?
See આ બલા... છતી આંખે...

દુકાળમાં અધિક માસ.
See અકર્મીના...

દુ:ખ ઉપર ડહામ.
દુ:ખતી આંખે ઝોકો વાગે.
દુ:ખ આવે ત્યારે સામટાં.
To apply salt to a wound.
See અકર્મીના...

દુ:ખ ખમે તો સુખ પામે.
See કષ્ટ વિના...

દુ:ખ તેને વેણ.
See વીતી હોય તે...

દુ:ખનું ઓસડ દહાડા.
No grief is so acute but time ameliorates it.
Time alleys human grief. *Lat.*
Patience is the best remedy for grief.
Patience with poverty is all a poor man's remedy.
See ધીરજ મોટી...

દુ:ખ પડે માણસની પરીક્ષા.
Adversity tries men.

દુ:ખ પાછળ સુખ, અને સુખ પાછળ દુ:ખ.
સુખની સાથે દુ:ખ લાગેલુંજ છે.
Every sorrow has its twin joy.
Every tide has its ebb.
After darkness comes light. *Lat.*
No rose without a thorn.
After a storm comes calm.
After rain comes fine weather. *Fr.*
Cloudy morns turn to clear evenings.
After cloudy weather shines the sun. *Lat.*
There is no joy without alloy. *Fr.*
After joy comes sorrow,
Laugh to-day and cry to-morrow.
Every light has its shadow.
When bale is hext, boot is next.
N. B.—*Hext* is a contraction of *highest* as *next* is of *nighest*. *Bale* is an old English word, signifying misery; and *boot*, profit or help; so it is as much as to say—When things are come to the worst, they will mend.

He that falls to-day may be up again to-morrow.

The worse luck now, the better another time.

Every day has its night, every weal its woe. *Dan.*

Sadness and gladness succeed each other.

See ચઢતી પડતી...

દુઃખ વિના સુખનો અનુભવ ન થાય.

He knows best what good is that has endured evil.

દુઃખીએ દુઃખીઆને દીલાસો મળે.

It's good to have company in trouble.

દુનીયા આમ પણ બોલે અને આમ પણ બોલે.

See ગામ વચે કૂવો... દોરંગી દુનીયા.

દુનીયા કાંઈ આંધળી નથી.

You dance (hide yourself) in a net and think no body sees you.

દુનીયા ગમે એવી નઠારી છે પણ કાંઈ દુનીયાની બહાર જવાયું?

We may despise the world, but can't do without it.

It is a wicked world and we make part of it.

દુનીયા જેવું દેખે તેવું કહે.

Common fame's seldom to blame.

A general report is rarely without some ground.

No smoke without some fire.

See કૂવાને મ્હોડે...

દુનીયામાં કોઈ ચીજ નકામી નથી.

ધૂળનોએ ખપ પડેછે.

Nature makes nothing in vain. *Gr.*

Little things have their value. *Lat.*

Trifles are not to be despised.

The great and the little have need of one another.

દુબળાને દુઃખ દેવા સૌ તૈયાર થાય.

See નીચી ઓરડી...

દુરજનથી દૂર રહેવું.

The best remedy aganist ill men is much ground between both. *Sp.*

Distance is the best remedy for evil-disposed persons.

Take heed of an ox before, an ass behind, and a monk on all sides. *Sp.*

He that contends with vile persons will get nothing but a stain by it.

One cannot touch pitch without being defiled.

What can you expect of a hog but his bristles?

દુશ્મનના પણ ભુંડામાં રાજી ન થવું.

Rejoice not when your enemy stumbleth.

દૂઝણી ભેંશની લાત પણ સારી.

Better fare hard with good men than feast with bad.

દૂધના દૂધમાં અને પાણીના પાણીમાં.

Spare well and spend well.

See અટાઉનો માલ...

દૂધનો દાઝ્યો છાશ ફુંકીને પીએ.

સાપે કરડેલો દોરડીથી (છછુંદરથી) બ્હીએ.

He that is stung by a serpent is afraid of a rope.

Whom a serpent has bitten, a lizard alarms. *Sp.*

A burnt child dreads the fire.

A scalded dog fears hot water and afterwards cold. *Ital.*

A scalded cat dreads cold water. *Fr.*

દૂધ પાઇને સાપ ઉછેરવો.

પાળેલો સાપ કરડે.

He who renders assistance to the wicked repents it ere long. *Lat.*

He that protects an ill man may live to repent it.

To cherish a snake in your bosom.

To nourish a viper in one's bosom.

Clouds that the sun builds up, darken him.

Kindness is lost upon an ungrateful man.

He has brought up a bird (raven) to pick out his own eyes.

Breed up a crow and he will pluck out your eyes.

Though you stroke the nettle ever so kindly, yet it will sting you.

See ગુણના ભાઈ...

દૂધમાંથી પોરા કહાડવા.

To correct or mend the Magnificat.

N. B.—To correct that which is without any fault or error. *Magnificat* is the Virgin Mary's Hymn, Luke 1.

દૂધમાં સાકર અને છાશમાં મીઠું.

See કેળાંમાં ખાંડ...

દેખતી આંખે આંધળા થવું (કૂવામાં પડવું).

See છતી આંખે...

દેખનેમે ઢબુ ઓર ચલનેમે શીવરાઈ.

See અડક પારેખની...

દેખવું નહીં અને દાઝવુંએ નહીં.

See નજરે દીઠાનું...

દેખાડે ગોળા (ગોળી) અને આપે ચડવા (કુલ્લી).

After having boasted of their wine they sell us vinigar. *Sp.*

He cries wine and sells vinigar.

દેખે તેવું શીખે.

As the old cock crows, the young cock learns.

The young pig grunts like the old sow.

Evil communications corrupt good manners.

Ill examples are like contageous diseases.

See સોબત તેવી...

દે દરીઆમાં દોટ કે તારણવાળો રામ છે.

ચડજા બેટા સુળીપર, રામજી ભલા કરેંગા.

પારકાં છોકરાંને જતી કરવાં.

Talk of camps, but stay at home.

A wise lawyer never goes to law himself.

Praise the sea, but keep on land.

Talk of the war, but do not go to it. *Sp.*

See કહેવું પણ... પારકે પૈસે... પોથીમાંનાં...

દેરામાં દેવ ન માય અને પૂજારી (ને પલંગ ભાવે) પેસતા જાય.

See ઘરનાં છોકરાં...

દેવ તેવી પાત્રી.

See ઇંટાળાના...

દેવતાના છોકરા કોયલા.

See દીવામાંથી કાજળ...

દેવનું મહાત્મ્ય પૂજારો વધારે.

See આપકીતો... ઘરનું ભુંડું...

દેવું પત્યું એટલે ગંગા નાહ્યા.

દેવાવાળો સુખે ન સુવે.

દેવાના દાસ.

Out of debt out of danger.

Debt is the worst kind of poverty.

He that gets out of debt grows rich.

Happy is the man who owes nothing. *Lat.*

Better to go to bed supperless than rise in debt. *Gr.*

He that goes a-borrowing goes a-sorrowing.

He who oweth is always in the wrong. *Ital.*

N. B.—He must endure every insult, lest he incur the creditor's displeasure.

દેશ ખાઈને દરવાજા કોટે બાંધ્યા છે.

Steal the horse and honestly carry home the bridle.

દેશ તેવો વેસ.

See ગામ રીત તે...

દેશ દેશનો રીવાજ.

So many countries, so many customs.

દોઢ ડાહ્યો.

See ગાંડના વેહ લગી...

દોરડી બળે પણ વળ ન જાય.

See અખણ ગયા... કમજોર... મીયાં પડ્યા...

દોરડીએ છેદાય છે, પાકા કાળા પહાણ.

See ટીપે ટીપે...

દોરંગી દુનીયા.

The world is shifting from side to side.

One man receives crucifixion as the reward of his villany; another a regal crown. *Lat.*

One murderer ascends a throne, whilst another mounts a scaffold.

Man is to man either a god or a wolf. *Lat.*

Man alone is either a god or a devil. *Lat.*

ધણી ધણીઆણીના કજીઆ.

Man is fire, and woman tow; the devil comes and sets them in a blaze. *Sp.*

ધણી ધણીઆણી રાજી, તો કયા કરે મીયાં કાજી.

ધણી ધણીઆણી વઢે ઝગડે પણ એકનાં એક.

બીબી લડતી હય, ઝગડતી હય, લેકીન ઘરકી ખબર રખતી હય.

The quarrels of lovers are but the renewals of love. *Lat.*

The disputes of lovers generally end in a warm reconciliation.

War, and again peace.

Alternate warfare and reconciliation.

By biting and scratching, cats and dogs come together.

Biting and scratching gets the cat with kitlin.

N. B.—Men and maid servants, that wrangle and quarrel most one with the other, are often observed to marry together.

See ઘી ખીચડી...

ધણીની માનીતી ઢેઢડી આખું ગામ ઉજડ કરે.

See ઓછું પાત્ર ને... કાજીની ભેંશ...

ધણીને કહેશે ધા અને ચોરને કહેશે નાશ.

ધણીને કહેશે જાગતા રહેજો અને ચોરને કહેશે ખાતર પાડજો.

See ચોરના ચોર...

ધણીને સુજે ઢાંકણીમાં, અને પડોસીને ન સુજે આરસીમાં.

A gamester always sees more than a looker on.

See રાજાને ગમી...

ધણી વિનાનાં ઢોર સુનાં.

See આપ સમાન...

ધન કરતાં આબરૂ વધે.

A good name is better than riches.
A good name keeps its lustre in the dark.

ધનકા ધન ગયા ઓર દોસ્તકા દોસ્ત ગયા.

See આપીને માગે...

ધનથી કોઈ ધરાયું છે?

The love of money increases as much as the money itself increases.
Corroding care, and thirst of more;
Attends the still increasing store.

See અતિ લોભ તે...

ધન મકર ને સામો તારો, યજમાન મરે તો ડગલો મારો.
મુલ્લાં ક્યારે મરે અને મસીદે દીવા થાય!
બાવા મરેંગે ઓર મહેલ બાટેંગે.

He who is anxious for the death of another has a long rope to pull. *Fr.*
He that waits for dead men's shoes may go long enough barefoot.

N. B.—He hath but a cold suit, who longs for another man's death.

ધનવાનનો કચરો તે ગરીબનો પેટભરો.
ધનવાન જરા ડોકું હલાવે ને ગરીબનું કામ થઈ જાય.

A great man's nod is a poor man's feast.

ધપ્પો મારીને માફ માગવી.
માથું કાપીને પાઘડી બંધાવવી.
અધીને ઉસડવું.

He breaks his wife's head and then buys a plaster for it. *I.*
A plaster is but a small amends for a broken head.
Cry you mercy, killed my cat.

N. B.—This is spoken to them who do one a shrewd turn, and then make satisfaction with asking pardon, or crying mercy.

Break my head and bring me a plaster.
You break my head and then give me a plaster.

ધરમના કામમાં ઢીલ શી?

See તરત દાન...

ધરમની ગાયના દાંત જોવા.

See દાન ઉપર...

ધરમીને ઘેર ધાડ અને કસાઇને ઘેર કુશળ.
ધરમ કરતાં ધાડ.

See કસાઈને ઘેર... ગુણના ભાઈ...

ધરમે જય અને પાપે ક્ષય.

See કપટ તેનું... સાચને કદી...

ધરાયલો ભૂખ્યાનું દુ:ખ શું જાણે?
રઈયત ક્યા ખાતી હય? તો કે દૂધ ચાવલ.

A full belly knows not the meaning of hunger. *Ital.*
One half of the world does not know how the other half lives.
Little knows the fat sow what the lean one means.
He that's full takes no care of him that's fasting.

See વીતી હોય તે...

ધંધો થોડો ને ધાંધલ ઘણી.

See કામ જરા મળે...

ધાઇને મળીએ નહીં અને અળગા રહીએ નહીં.

See અધ્યા ત્યારે... આઘા રહ્યા... બહુ મેળાપ ત્યાં...

ધાતુના વાસણ સાથે કાદવનું અથડાય તો કાદવનુંજ ભાગે.

Beware of him who has nothing to lose.

See ભયથી દૂર...

ધારવું માણસને હાથ, કરવું પરમેશ્વરને હાથ.
ધાર્યું કોઇનું થતું નથી.

See આદર્યા અધુરા... નસીબતો બે ડગલાં...

ધીરજ મોટી વાત છે.
ધીરજનાં (સબુરીનાં) ફળ મીઠાં છે.
ધીરા સો ગંભીર.
સબુરીનો બદલો સાહેબ આપે.

Patience is a plaster for all sores.
Patience is bitter but its fruits are sweet. *Fr.*
Patience is the asylum of affliction. *Lat.*
Patience is a flower that grows not in every-one's garden. *I.*
The salt of patience seasons every thing.
Patience is so like fortitude that she seems either her sister or her daughter. *Aristotle.*
Those that are slow are sure.
The ox when weariest treads surest.
None patient but the wise.
Drink little that you may drink long.

See ઉતાવળા સો... ખેપ હાર્યો... દુ:ખનું ઓસડ...

ધીરજની પણ હદ હોયછે.

See ઘણું ઘસ્યાથી... છેલ્લે તખલે...

ધૂમાડાના બાચકા.

Out of nothing nothing is made. *Lat.*
He who runs after a shadow has a wearisome race.

To seek a needle in a bottle of hay.
To twist a rope of sand.
You cannot make a rope from the sand of the sea.
To lick honey through a cleft stick.
It is in vain to cast your net where there is no fish.
It's lost labour to sow where there's no soil.

ધૂળ ઉપર લીપણુ.
See પથ્થર ઉપર... શેઠની શીખામણ... સો મણુ સાબુએ...

ધૂળ ગજા વાસ્તે વેર કરવું.
Fall not out with a friend for a trifle.
A dispute about goat's wool.

ધૂળનોએ ખપ પડેછે.
See દુનીયામાં કોઈ ચીજ...

ધૂળમાંથી ધન પેદા કરવું.
To make gold from dung. *Lat.*
To make something out of nothing.

ધૂળ હોય ત્યાં પાણી બતાવવું.
See આમલીએ...

ધોએલે લુગડે લખેસરી.
See ઉજળે લુગડે લખેસરી!

ધોબીનું ખાતર પડે ધરાકનું જાય.
See હશે તેનું...

ધોબીનો કૂતરો નહીં ઘરનો કે નહીં ઘાટનો.
See અતો ભ્રષ્ટ... ઘણાં ઘરનો...

ધોળા ઉપર કાળું.
See એક લખ્યા...

ધોળે દહાડે તારા બતાવવા.
See આમલીએ...

ધોળે લુગડે વહેલો ડાઘ બેસે.
See ઉજળે લુગડે વહેલો...

ન આવે તેને નવ નોતરાં.
Respect is greater when coming from a distance.
See ડુંગરા દૂરથી...

નકટા દેવ અને સરડા (ઢસળા) પૂજારા.
નકટા જોગીની જમાત.
કૂતરાનું મ્હો બીલાડાએ ચાટ્યું, અને બીલાડાનું મ્હો કૂતરાએ ચાટ્યું.
War and again peace.
Alternate warfare and reconciliation.
By biting and scratching, cats and dogs come together.

નકટીનું નાક કાપે એવી (છરી) છે.
'Tis a good knife, it will cut butter when 'tis melted.

નકામું થુંક ઉરાડવું (ધાંટો તોડવો).
So much does the wind carry away. *Fr.*
It is all idle talk.
See બહુ બોલવું તે...

નખભર સુખ અને હાથભર દુ:ખ.
See એક દહાડાની...

નગારાના અવાજમાં તતુડી ક્યાં સંભળાય?
The moon's not seen where the sun shines.
See આટામાં લૂણ...

નજરે જોયા વગર ખાતરી નહીં.
Seeing is believing.
See and believe. *Lat.*
He who sees with the eye believes with the heart. *Ital.*
Words are but wind but seeing is believing.
A single fact is worth a ship-load of arguments.

નજરે દીઠાનું ઝેર.
ગાડું દેખી ગુડા ભાગે.
દેખવુંએ નહીં અને દાઝવુંએ નહીં.
સાંભળ્યાનો સંતાપ, અને દીઠાનું ઝેર.
Who knows nothing doubts nothing.
Ignorance is bliss.
Out of sight out of mind.
Unseen, unrued.
The thing you do not know does not anger you. *Sc.*
When the eye sees not, the heart rues not.
Unminded, unmoaned.
What the eye vieweth not, the heart rueth not.
You cannot see green cheese, but your teeth must water.
Learn not and know not.
No desire is felt for that which is unknown. *Lat.*
A blind dog won't bark at the moon. *I.*
See કાજીની કૂતરી...

નથી અધાતું અને નથી ઘર રખાતું.
See આગળ સાપ...

નથુભાઈની જાનમાં અને ખાવા પીવા કાનમાં.
See આવ મીયાં...

નદીએથી તરસ્યા આવવું.

See તળાવે જઈને...

નબળા ઢોરને બગાઈઓ ઘણી.

નબળી વાડે છીંડાં ઘણાં.

See અકર્મીના...

નબળો માટી બૈયર ઉપર શૂરો.

નબળો સીપાઈ ઢેડવાડે શૂરો.

A coward husband is a hero to his wife.

Many soldiers are brave at table, who are cowards in the field. *Ital.*

નમ્યો એ પરમેશ્વરને ગમ્યો, અક્કડ ઉડી જાય.

He that humbleth himself God will exalt.

Humility is the foundation of all virtue.

Better to bow than break.

Better bend the neck than bruise the forehead. *Dan.*

Conciliatory manners command esteem.

Condescend to compliance rather than continue an angry dispute.

Oaks may fall when reeds may brave the storm.

The oak is demolished while the willow only bends itself before the storm.

The willow bends but the stick breaks.

Willows are weak, yet they bind other wood. *Ital.*

A short tree stands long.

See વાણીઆ મૂછ...

નમતે ત્રાજવે સૌ બેસે.

See ઉગતાને... શેઠના સાળા... શેઠ બોલે તે...

નરકમાં પાઈ પડી હોય તો દાંતવતે ઉચકી લે.

See ચમડી તૂટે...

નરમ ગરમ થયા વિના બને નહીં.

મીનસીએ મીનસીને બને નહીં.

Hard with hard never makes a good wall. *Ital.*

N. B.—"Hard with hard," that is, stone without mortar or cement, "makes not the stone wall."

Two men may have a friendly meeting but never two mountains. *Fr.*

Friends may meet but mountains never greet.

If the mountain will not come to Mahomed, Mahomed must go to the mountain.

Bring your line to the wall, not the wall to the line.

નરમ દેખી સૌ કોઈ આંગળી ઘાલે.

નરમ શીરે ટપલા પડે, છતી જાય સમર્થ.

ગરીબકી જોરૂ સબકી ભાભી.

All lay load on the willing horse.

The little boy always carries the great fiddle.

He that makes himself a sheep shall be eaten by the wolf. *Ital.*

A man may bear till his back breaks.

N. B.—If people find him patient, they will be sure to load him.

He that makes himself an ass must not take it ill if men ride him.

See થાય તેવા થઇએ... નીચી બોરડી...

નરમાશથી સૌ કામ થાય.

When a man strong in argument fails, a woman with her gentle tenderness often succeeds.

Soft words are hard arguments.

Mildness governs better than anger.

Complacency is more persuasive than anger.

Humility often gains more than pride. *Ital.*

See અક્કલ બડી...

નરેણી તે નખજ કાપે, કાંઈ માથું મુંડે ?

A hand-saw is a good thing, but not to shave with.

See જેનાં કામ...

નરો વા કુંજરો વા.

વાણીઆ મગનું નામ પાડે નહીં.

Either a ship or a fur-cap. *Lat.*

Something if you could but tell what.

'Tis either a hare or a brake-bush.

નવ દહાડાની નવાઈ.

નહીં જાણ્યાની નવાઈ.

જાણ્યો કોલ્હડો કોડીનો.

Wonder lasts but nine days in a town. *Sc.*

Wonder (admiration) is the daughter of ignorance.

New things are most looked at.

Novelty always appears handsome.

Things not understood are admired.

See બાંધી મુઠી...

નવરો બેઠો નખોદ વાળે.

નવરો નાગર નૃત્ય કરે કે નિંદા કરે.

નવરો વાણીઓ કાટલાં જોખે (સાંખે).

નવરો બ્રાહ્મણ દાળ ચાટે (પાટલા પુજે).

નવરો મહેતાજી (હજામ) પાટલા મુંડે.

નવરો સલાટ પથરા ભાગે.

નવરા હાથ તખલાં તોડે કે વાળ ઉપાડે.

An idle brain is the devil's work-shop.

An idle man tempts the devil.

An idle person is the devil's play-fellow.

The devil tempts everyone, but the lazy man tempts the devil. *Ital.*

He that is busy is tempted but by one devil, he that is idle by a legion.
When we do ill, the devil tempts us; when we do nothing, we tempt him.
If the devil catch a man idle, he'll set him at work.
They that do nothing, learn to do ill.
Doing nothing is doing ill.
If the brain sows not corn, it plants thistles.
I would rather be sick than idle. *Lat.*
Idle dogs worry sheep.
Idle folks have most labour.
Idle folks have the least leisure.
Idleness is the greatest prodigality.
Idleness is root of all evil.
That's doing something, as the man said who was shoeing a goose. *Ital.*
He that will meddle with all things may go shoe the goslings.
See ઉધમ વિના...

નવસેં (નવખંડ) નાગનું નખોદ ગયું, અને આંધળી ચાકળણને (અળસીઆને) રાજ આવ્યું.
See કાગડાની કોટે...

નવાણું ત્યાં પૂરા સો.
See આટલું ત્યારે...

નવો નીશાળીઓ નવ દહાડા.
ચાર દહાડાનું ચાંદરણું.
The first dish pleaseth all.
Alert in the beginning, but negligent in the end. *Lat.*
A new broom sweeps clean. *Fr.*
N. B.—Applied to servants, who discharge their duties well on entering on new situations.
Every one has a penny to spend at a new ale-house.
When a couple are newly married, the first month is honey-moon, or smick-smack; the second is hither and thither; the third is thwick-thwack; the fourth, the devil take them that brought thee and I together.

નસીબતો બે ડગલાં આગળનું આગળ.
આશાના કરમમાં આડું, જ્યાં જાય ત્યાં ખાતરનું ગાડું.
કરમ વિનાની ખેતી કરે, બળદ મરે કે સુકવણું પડે.
કરવા ગયા કંસાર ને થઈ ગઈ થુલી.
કરમ વિનાના કરસનીઆ, જાને કોની જાઉં;
કરમમાં લખ્યું ડોળીયું, તે ઘી ક્યાંથી ખાઉં.
નસીબના એવા બળીઆ, પકાવા ગયા ખીચડી તો થઈ ગયા ઢળીઆ.
By flying men often meet the very fate which they wish to avoid. *Lat.*
Where shall the ox go but he must labour?
To what place can the ox go where he must not plough? *Sp.*
The more I try the further I am off.
There is no flying against fate.
Who can help misluck?
That which one most forehets soonest comes to pass.
Harm watch harm catch.
Why seekest thou rest when thou wast born to labour?
See અકર્મીના... આખી રાત... આદર્યાં અધૂરા... જે થવાનું...

નસીબનો સૌ વાંક કહાડે છે.
Every one blames his fortune.
When fools make mistakes they lay the blame on Providence.

નહીં ત્રણમાં, નહી તેરમાં, કે નહીં છપનના મેળમાં.
See અતો ભ્રષ્ટ...

નહીં ધણીઆતાના સૌ ધણી.
Land was never lost for want of an heir.

નહીં બેલી તેનો રામ બેલી.
See અનાથસ્ય...

નહીં બોલ્યામાં નવ ગુણ.
આવડે એટલું બોલવું નહીં અને ભાવે એટલું ખાવું નહીં.
મૌનમ્ સર્વાર્થ સાધનમ્.
સબસે બડી ચૂપ.
Even a fool when he holdeth his peace is counted wise.
There is no way to conceal folly but by silence.
From hearing comes wisdom; from speaking repentence.
He that keepeth his mouth keepeth his life.
Silence doth seldom any harm.
A wise head makes a close mouth.
Keep your tongue within your teeth.
Keep your mouth shut and your eyes open, if you will lead a peaceful life. *Lat.*
It is a good thing to speak, but it is better to be silent. *Fr.*
Speak not rather than speak ill.
A quiet tongue shows a wise head.
Silence is wisdom when speaking is folly.
Hear twice before you speak once.
Silence is golden.
Silence is a gift without peril and a treasure without enemies.

All things are good unsaid.
A bridle for the tongue is a necessary piece of furniture.
A wise look may secure a fool if he talk not.
He that speaks doth sow, he that holds his peace doth reap. *Ital.*
Few offend by silence, but a prattling tongue is always troublesome.
Silence is the best virtue.
More have repented of speech than of silence.
No wisdom to silence.
Silence is wisdom.
If a word is worth one shekel, silence is worth two. *Heb.*
Wider ears and shorter tongue.
See જીભ કરે... થોડું બોલે તે...

નહીં મામા કરતાં કાણા (કહેણા) મામા સારા.
See આગ લગંતા...

નાક વીંધવાં ગઈ અને કાન વીંધાવી આવી.
See આંબુ લેતાં...

નાગા આવ્યા છીએ અને નાગા જવું છે.
Naked hast thou come and naked shalt thou go.

નાગા થઇને ચંદરવો બાંધવો.
See આટો વેચીને... નાગો નહાય શું...

નાગાને કુલે બાવળીઓ ઉગ્યો, તો કે મને છાંયડો થયો.
Fools laugh at their own sport.

નાગાને લૂટાવાનો શો ભય ?
માયાને ભો છે, કાયાને નથી.
The empty traveller will sing before the robber.
The beggar may sing before the thief.
Who doth sing so merry a note,
As he that cannot change a groat ?
Now, void of care, the beggar trips along,
And in the spoiler's presence trolls his song.
A thread-bare coat is armour proof against highway men.
Beggars fear no rebellion.
Naught is never in danger.
He that has nothing is frighted at nothing.
None throws a stone at a tree that bears no fruit.
See હશે તેનું જશે.

નાગી દેખી મુનીવર ચળે.
See ઇશક આંધળો છે.

નાગો ગર્જના ઘણી કરે.
નાગો કૂદે કે ઢાંકયો કૂદે.
Neither great poverty nor great riches will hear reason.
See અધુરો ઘડો...

નાગો નહાય શું અને નીચોવે શું ?
નાગા સૌથી આઘા.
નાગો પાદશાહથી આઘો.
નાગે કુલે ફત્તેખાં.
નંગા ખુદાસે જોરાવર.
આગળ બેઠે ઢાળ નહીં અને પાછળ બેઠે ઉલાળ નહીં.
ગાંડે હાથ અને જગન્નાથ.
બાવા ઉઠયા બગલમાં હાથ.
દલાલે દેવાળું નહીં અને મશીદે ખાતર નહીં.
જેણે ઓઢી ચાદર તેને પાવાગઢ સુધી પાધર.
A beggar will never be a bankrupt.
Beware of him who has nothing to lose. *Ital.*
Sue a beggar and catch (gain—get) a louse.
He who has lost his purse will go whither you will. *Lat.*
'Tis very hard to shave an egg.
N. B.—Where nothing is, nothing can be had.
Where nothing's to be had, the king must lose his right.
See જેણે મૂકી લાજ...

નાચતાં ન આવડે ત્યારે આંગણું વાંકું.
See ઠોઠ નીશાળીઓ લેખણનો...

નાચવા જવું ને ઘુંઘટો તાણવો, બને નહીં.
ખાવું ખરૂં અને મ્હોં બગડે નહીં.
The cat loves fish, but she is loth to wet her feet.
Fain would the cat fish eat ;
But she is loth to wet her feet.
He who would catch fish must not mind getting wet.
See છાશ માગવા...

નાચવું નહીં ત્યારે આંગણું વાંકું.
See ગાણું ગળામાં...

નાતનું નાત જમે અને મુસા ભાઇના વા ને પાણી.
See પારકે પૈસે ધરમાલી.

નાતરે જવું અને દહાડા શા ભાગવા.
Long a widow weds with shame.
Those who are prepared should never delay. *Lat.*
Whatever is well resolved should be quickly performed.

નાદાનકી દોસ્તી ઓર જીવકા જાન.
નાદાન (મૂરખ) દોસ્ત વેરીને ઠામ.
નાદાન દોસ્ત કરતાં દાનો દુશ્મન ભલો.

A sensible foe is preferable to a foolish friend.
We are better alone than with a fool. *Fr.*
He is not the fool that the fool is, but he that with the fool deals.
Better fare hard with good men than feast with bad.
If you play with a fool at home, he'll play with you in the market.
Consult not with a fool, for he can neither give nor keep counsel.
Jest with an ass, and he will flap you in the face with his tail.
See ભોળો ભુંડાનો...

નાનાને આધારે મોટા.
Great engines turn on small pivots.
Great weights may hang on small wires.
There would be no great, were there no little ones.

નાનાને નાનું દુઃખ.
Little goods, little care.

નાનામાંથી મોટું થવાય.
From small we arrive at the great. *Fr.*
The greatest oaks have been little acorns.
See ટીપે ટીપે...

નાની ભુલ મોટું નુકશાન કરે.
નાનુ કાણું મોટું વહાણ ડુબાડે.
Who repairs not his gutter, repairs his whole house. *Sp.*
N. B.—We must have a care of little things, lest by degrees we fall into great inconveniences.
A little neglect may breed a great mischief.
For want of a nail the shoe is lost; for want of a shoe the horse is lost; for want of a horse the rider is lost.
A small leak will sink a great ship.
A stitch in time saves nine.
Trifles will lead into serious mischief.
Better a clout than a hole out.

નાને દીવે અજવાળું, અને મોટે ભડકે હોળી.
એક દીવે દીવો અને બહુ દીવે દીવાળી.
A goose and gander and gosling are three sounds but one thing.
It comes to the same thing.

નામ ખુદાનું લે અને કામ સેતાનનાં કરે.
See મુખમે રામ...

નામ મોટાં અને દરસન ખોટાં.
See અડક પારેખની...

નામીચો ચોર માર્યો જાય.
See કોડી ચોર...

નામીચો સાહુકાર રળી ખાય.
If one's name be up he may lie in bed.

નાયક વિનાનું ટોળું.
An army without a leader.

નાસે તે ચોર.
Flight is a tacit admission of guilt.
He who flies from judgment confesses his crime. *Lat.*

નીચને છેડીને કયાં જઇએ ?
See કાદવમાં પથ્થર...

નીચી ઓરડી સૌ કોઈ ઝુડે.
ગરીબકી જોરૂ સબકી ભાભી.
ઢીલાકી ગાંડમે ખીલા.
દુબળાને દુઃખ દેવા સૌ તૈયાર થાય.
પડ્યા ઉપર પાટું.
પડતી ઉપર પચાસ.
મરતાને સૌ મારે.
In a calm sea every one is a pilot.
When the tree is (thrown) down any body can pick up the wood. *Lat.*
When the tree is fallen every one goeth to it with his hatchet. *Fr.*
The tree is no sooner down, but every one runs for his hatchet.
It is in the power of the meanest to triumph over fallen greatness.
They that are once down shall be sure to be trampled on. *Fr.*
All the world will beat the man whom fortune buffets.
It is a base thing to tread upon a man that is down.
He that's down, down with him, cries the world.
The weak man will always have some one to tyrannise over him. *Ital.*
If a man once fall all will tread upon him.
Even a child may beat a man that's bound.
When the lion is worn out with age, an ass even may throw his heels into his face.
Little birds may pick a dead lion.
Every one jeers at the king who has fallen from his high estate. *Fr.*
Where the hedge is lowest, men commonly leap over.
A low hedge is easily leapt over.
Where the hedge is lowest, commonly men leap over.
Pour not water on a drowned mouse.
N. B.—Add not affliction to misery.
Laws catch flies but let hornets go free.
If the ox fall, whet your knife. *Heb.*

When the ox falls there are many that will help to kill him. *Heb.*
The horse that draws is most whipped. *Fr.*
Never ride a free horse to death.
The willing horse is worked to death.
All lay load on the willing horse.

N. B.—All lay load upon those that are least able to bear it; for they that are least able to bear are least able to resist the imposition of the burden.

See અકર્મીના... નરમ દેખી...

નીમાજ પડતાં મશીદ કોટે વળગે.

See કસાઈને ઘેર...

નીવડે વખાણ્.

આણી વીંધ્યું મોતી નીવડે વખાણ્.
કુંભારને નીમાડો નીવડે વખાણ્.

'Tis not good praising a ford 'till a man be over.
Never praise a ford till you are safe over.
Judge not of men or things at first sight.
Never judge from appearance.
Men's actions are not to be judged of at first sight.
You cannot know wine by the barrel.
You can't judge of a horse by the harness.
A deformed body may have a beautiful soul.
A neat maiden often makes a dirty wife. *Sc.*
Praise a fair day at night.
The evening crowns the day.
Say no ill of the year till it be past.
Better the last smile than the first laughter.
The end crowns all.
At the end of the work you may judge of the workman.
The goodness of a pudding is known in the eating.
The proof of the pudding is in the eating.

See ઉપરકી તો...

નેવાંનાં પાણી કાંઈ મોભે ચડે?

There is no doing impossibilities.
To strive against the stream. *Lat.*
The coach (cart) draws the horse (ox). *Lat.*
To set the cart before the horse.
The stream can never rise above the spring head.

નેળના ગાડાં કાંઈ નેળમાં અટકી રહેશે?

Need will have its course.

પખવાજને બે પાસાનો માર.

See આગળ સાપ...

પગ જોઈને પાથરણું તાણવું.

See ગજાપ્રમાણે...

પગ તળે બળે અને લંકા ઓલવવા જાય.

Sweep before your own door.
Blow thy own pottage, not mine.
He tells me my way and don't know his own.
He that mindeth not his own business shall never be trusted with mine.
He will ill catch a bird flying that cannot keep his own in a cage.

See આગુ પીછુ... ઘરનાં છોકરાં...

પગે માછલાં મારે અને મ્હોડે રામ પુકારે.

See મુખમે રામ...

પચ્છમ બુદ્ધિ ભટ.

See જે મતી પીછે...

પડ્યા ઉપર પાટુ.

પડતી ઉપર પચાસ.

See અકર્મીના... નીચી બોરડી...

પડ્યા તો કે દેવને નમસ્કાર કર્યા.

સોને આવ્યો તો કે જાડા થયા.

To make virtue of necessity.
Need makes virtue.
To set a good face on a thing.

પડેગી જબ બુજેગી.

See વીતી હોય...

પડે પાસો ને જીતે ગમાર.

See કાગડાની કોટે... કાગનું બેસવું...

પડોશી ગયા જાત્રા, આવશે તો હાથ જોડ નહીં તો જમીશું લાડવા.

See એક પંથ...

પતિવ્રતા ભૂખે મરે અને કસબણ ખાય લાડુ.

See કસાઇને ઘેર...

પત્તેકી રોટી ઓર પાનીકા ઘી બન જાય તો બંદા ઝબોલ ઝબોલકે ખાય.

મનકે મલીદેમેં ઘીકી કયા કસર.
મનમાં પરણ્યા અને મનમાં રાંડ્યા.
મરજીપ્રમાણે થતું હોય તો બધા પાલખીએ બેસીને ફરે.
શેખચલ્લીના વિચાર.
હવામાં કીલ્લા બાંધવા.

If wishes were horses, beggars would (might) ride.
If wishes were butter cakes, beggars might bite.
If wishes were thrushes, beggars would eat birds.

If wishes would bide, beggars would ride.
If wishes might prevail, shepherds would be kings. *Fr.*
If straws were swords, I would have one by my side. *I.*
Imagine that you have it, and you have it.
To build castles in the air.
If the sky falls we shall catch larks.
If my aunt had been a man she would have been my uncle.

N. B.—Spoken in derision of those who make ridiculous surmises.

પથ્થર ઉપર પાણી રેડ્યા કરો તોપણ તેવો ને તેવો.

'Tis a bad cloth indeed that will take no colour.
He who is born a fool is never cured.
If an ass goes a travelling, he'll not come home a horse.
See આપી મત ને... સો મણ સાબુએ...

પથ્થર ઉપર પોયાણું ન ઉગે.

To plant flowers in a barren soil. *Fr.*
He is ploughing a rock.
He is sowing on the sand.
He that sows in the highway tires his oxen and loseth his corn.

પથ્થર તળે આંગળી દબાઈ હોય તો બળે નહીં પણ કળે નીકળે.

See અક્કલ બડી કે...

પથ્થરને બચકું ભરીએ તો સામા દાંત ભાગે.
ભીંતમાં લાત મારીએ તો પગમાં વાગે.

He must have iron nails that scratches a bear.
'Tis useless to kick against the bricks.
Kick not against the pricks.
An ass that kicketh against the wall receives the blow himself.
He that blows in the dust fills his eyes.

પથ્થરમાંથી લોહી ન નીકળે.

See કચુરા પીલે...

પથ્થર સાથે રતન પછાડવું.

A fine diamond may be ill set.
See કાગડાની કોટે...

પરમેશ્વર કાંઈ સાંખી રહેવાનો નથી.
પરમેશ્વરની લાકડીને કાંઈ અવાજ છે ?
પરમેશ્વર ગજ કાતર લઇને બેઠો છે.

God stays long but strikes at last.
There is an avenging God who sees everything.
God permits the wicked, but not for ever.

પરમેશ્વરથી ડરીને ચાલો.

So live with men as if God saw you.

પરમેશ્વરને સૌની કાળજી (ફીકર) છે.

God who gives the wound sends the cure.
God sends cold according to the cloth. *Fr.*
God sends cold after clothes.
God sends men cloth as they have cold.
God tempers the wind according to the shorn lamb. *Fr.*
God gives every man what he is able to bear. *Sp.*

પરમેશ્વર પાધરા તો વેરી આંધળાં.

See અલ્લા યાર હે...

પરમેશ્વર માથે શીંગડાં ઉગાડે તોએ ખમવાં પડે.

Natural defects are not the creature's fault, but the Creator's pleasure.
What cannot be cured must be endured.

પરમેશ્વરે ઉંટને શીંગડાં જાણીનેજ નથી આપ્યાં.

God gives short horns to a mischievous ox. *Lat.*
Providence so curtails the means of the malicious as to make them fall short of their end.

પરમેશ્વરે દાંત આપ્યા છે તે ચાવણું આપશેજ.
પરમેશ્વર ભૂખ્યા ઉઠાડે છે પણ કાંઈ ભૂખ્યા સુવાડે છે ?

God never sent the mouth but the meat with it.

પરમેશ્વરે સૌ સૌના ઉપાય (ઉતાર) કરી મુકયા છે.

See જેટલાં દરદ...

પ્રયત્નથી શું નથી થતું ?
પ્રયત્ને પ્રભુ સહાય.

Diligence overcomes all difficulties.
Nothing is so difficult but that by diligence and practice it may be overcome. *Lat.*
Diligence is the mistress of success.
Diligence is the mother of good luck. *A.*
Industry is fortune's right hand, and frugality her left.
Few things are impossible to skill and industry.
Courage, conduct and perseverance conquer all before them.
Patience and application will carry us through.
See હીમતે મરદા...

પ્રસૂતિની પીડા વાંઝણી શું જાણે ?

See વીતી હોય તે...

પરણ્યા પહેલી અઘરણી.

See ગામડે ભેંશ...

પરણેલો પીડાએ મરે અને કુંવારો કોડે મરે.

પરણેલો પસ્તાય અને કુંવારો પણ પસ્તાય.

See કુંવારો કોડે મરે...

પરાણે પ્રિત થાય નહીં.

પાની પીલાવત ક્યા રીરો, ઘરઘર સાહેર વાર;

તૃષાવંત જો હોયગા, પીવેગા જખમાર.

A man may lead a horse to the water but he cannot make him drink unless he will.

In vain do you lead the ox to the water if he be not thirsty. *Fr.*

Fann'd fire, and forced love, never did well yet. *Sc.*

પરાધીન સ્વપ્ને સુખ નહીં.

See કનિષ્ટ ચાકરી...

પસ્તાવામાં પછી પડે.

See જો મતી પીછે...

પહેલાને પાણી, છેલ્લાને કાદવ.

વેહેલો તે પહેલો.

Early birds pick up the crumbs (or worms).

The early bird catcheth the worm.

First come first served.

He that comes first to the hall may sit where he will.

The bones for those who come late. *Lat.*

N. B.—Applied to those who are always beyond their time in coming to dinner parties.

The foremost dog catcheth the hare.

પહેલાં પેટને પછી દેવને.

પહેલી પૂજા પેટની કરવી.

A sharp stomach makes short devotion (graces).

પહેલાં પોતાનું પછી પારકું.

પહેલાં મારૂં પછી તારૂં.

પહેલાં ઘરમાં પછી બહાર.

પહેલાં હું પછી તું.

પહેલે ઘરમેં પીછે મસજીદમેં.

આંગળીથી નખ વેગળા તે વેગળા.

Near is my petticoat, but nearer is my smock.

The shirt is nearer than the coat. *Sp.*

My flesh is nearer than my shirt. *Fr.*

Some friends are nearer to me than others; my parents and children, than my other relations; those than my neighbours; my neighbours than strangers; but above all I am next to myself.

'Tis good christening a man's own child first.

I'll christen my own child first.

The laundress washes her own smock first.

See ઘરનાં છોકરાં... પોતાથી વહાલું... પોતાના ઘરમાં આવતું...

પહેલું સુખ તે જાતે નર્યા.

એક તનદુરસ્તી હજાર ન્યામત.

Health is wealth.

Better health than wealth.

Good health is above wealth.

He that wants health, wants everything. *Fr.*

Health is not valued till sickness comes.

Life is not life but with the enjoyment of health. *Lat.*

A good wife and health is a man's best wealth.

A little house well filled, a little land well tilled, and a little wife well willed.

પહેલે કોળીએજ મક્ષીકા (માંખ).

See જતું જગન્નાથજી... પુત્રનાં લક્ષણ... રડતો જાય તે... ચોરીમાંથીજ...

પેહેલે દહાડે પરોણો, બીજે દહાડે પઈ, ત્રીજે દહાડે રહે તેની અક્કલ ગઈ.

A constant guest is never welcome.

Short visits and seldom are best.

Fish and visitors smell in three days.

Fresh fish and poor friends grow soon ill-favoured.

See આઘા રહ્યા...

પહેલો ઘાં રાણાનો.

A battle well begun is half won.

Well begun is half done.

પંચ કહે તે પ્રમાણ.

પંચ ત્યાં પરમેશ્વર.

What everybody says must be true.

If the jury says it is a cat it must be so.

When all men say you are an ass it is time to bray.

The voice of the people is the voice of God. *Lat.*

It may be true that some men say, it must be true that all men say. *Sc.*

That is true which all men say.

See ગામ રીત તે...

પંચકી લકડી ઓર એકકા બોજ.

Many a little make a meikle. *Sc.*

Many hands make light work.

See ટીપે ટીપે...

પંડ રળે તો પેટ ભરે, ધન રળે તો ઢગલો થાય.

પૈસો પૈસાને પેદા કરે.

પૈસો પૈસાને ખેંચે.
ભરતામાં ભરતી.

Money begets money.
Put two pennies in a purse and they will creep together. *Sc.*
Great gifts are for great men.
All strive to give to the rich man.
It requires but little effort to amass considerable riches, but much effort to collect but little. *Fr.*
The first thousand is more difficult of acquisition than the last million.
Riches beget riches, poverty, poverty.
Bodily labour earns not much.
See અનાજ હોય...

પંડયા મારેએ નહીં અને ભણાવેએ નહીં.

Like a chip in a pottage pot, doth neither good nor harm.
'Tis an ill horse can neither whinny nor wag his tail.

પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે જાય.

See આખણ ગયા...

પાકી કોઠીએ કાના ન ચડે.

See કુમળું ઝાડ...

પાઘડીનો વળ છેડે આવશે.
વાગતું વાગતું માંડવે આવશે.
વખત આવે સૌ જાણશે.

All will be brought to light.
Time brings to light all things. *Lat.*
Time will discover the truth.
At the end of the game one may see who hath won. *Ital.*
Truth is the daughter of time.
The longest day must have an end.

પાઘડી ફેરવીને બાંધવી.

To be a turn-coat (a weather-cock).
To turn one's coat.
To change one's views.
To turn over a new leaf.

પાઘડી ભેંશની ગાંડમાં પેશી ગઇ.

He that is won with a nut may be lost with an apple.

પાજી સારૂ પીટવા ગઈ ને ઉંટ કઢામણ અડવો બેઠો.

See આંબુ લેતાં...

પાડતાં વાર ન લાગે પણ બાંધતાં લાગે.

It is easier to pull down than build.

પાડાને દરદ અને પલાખીને ડહામ.
પાડાને બદલે પખાલીને ડહામ.
ઉંટ લુલું થાય અને ગધેડો ડહામ ખાય.
કરડે માકણ અને માર ખાય ખાટલો.
કરે કોઈ અને ભોગવે કોઈ.
કોઈની રીસ કોઈના ઉપર.

The monarchs err, the people are punished. *Lat.*
Since he cannot be revenged on the ass, he falls upon the pack saddle.
The fault of the ass must not be laid on the pack saddle.
No man is to be punished for the crime of another. *Lat.*
One doth the blame, another bears the shame.
One does the scath, and another hath the scorn.
N. B.—Scath signifies loss or harm.
One doth the harm and another bears the blame.
See ગોલો ગોલી...

પાડામાંથી દુધ ન નીકળે.
પાણી વલોવે માખણ ન નીકળે.

See કચુકા પીલે...

પાડાવાળો પણ સ્વારમાં !
મુળાપણીનું પણ ઝાડમાં લેખું !

We hounds slew the hare, quoth the messon. *Sc.*
We hounds killed the hare, quoth the lap-dog.
We dogs worried the hare.
All flesh is no vension. *Fr.*
See આટામાં લૂણ...

પાણી પહેલાં બાંધવી પાળ.

A stitch in time saves nine.
Before you marry be sure of a house wherein to tarry.
Never seek a wife till you know what to do with her.
Take time when time is, for time will away.
Take time by the forelock.
Prevention is better than cure.
When thy neighbour's house is on fire, beware of thine own.
A danger foreseen is half avoided.
A mill cannot grind with the water that is past.
In fair weather prepare for the foul.
A sluggard takes an hundred steps because he would not take one in due time.
Bind the sack ere it be full.
Lock the stable-door before the steed is stolen.
See આગ લાગે ત્યારે... ગરથ ગયા પછીનું...

પાણી પીને ઘર શું પૂછવું ?

હજામત કરાવીને વાર પૂછવો.

After the deed is done consultation is useless. *Lat.*

See થયું તે થયું...

પાણીમાં રહેવું અને મગરથી વેર.

See ગામમાં રહેવું...

પાદરના દેવ પૂજાય નહીં, આઘા દેવને માન ઘણાં.

See ડુંગરા દૂરથી...

*પાની પીલાવત કયા ફીરો, ઘર ઘર સાહેર વાર;

તૃષાવંત જો હોયગા, પીવેગા જખમાર.

See પરાણે પ્રિત...

પાને પાને કાયદો (લેં).

When the state is most corrupt, then are the laws most multiplied.

A very bad republic has generally a vast number of laws. *Lat.*

Much law but little justice.

See ઈનસાફ આંધળો છે.

પાપનો ઘડો ફૂટયા વગર રહે નહીં.

See કપટ તેનું...

પાપીનું અંતઃકરણજ પાપીને ડંખે છે.

Many a lash in the dark does conscience give the wicked.

પારકાની હવેલી જોઇને આપણી ઝુંપડી તોડી ન પાડવી.

Look down, not up.

See ગજાપ્રમાણે... લાંબાની જોડે...

પારકાનું નામ અને પોતાનું કામ.

He who beggeth for others is contriving for himself.

પારકાનું જોઇને શીખામણ લેવી.

By others' faults wise men correct their own.

Happy is he who learns prudence from the danger of others. *Lat.*

Better learn by your neighbour's skaith (*i. e.*, loss or harm) than by your own.

It is good to learn at other men's costs.

Learn wisdom by the follies of others. *Ital.*

Let another's ship-wreck be your sea-mark.

One man's fault is another man's lesson.

પારકી આશ સદા નીરાશ (અપવાસ).

See આપ સમાન...

પારકી ગાય, પારકું ખાય, જે હાંકે એનું સત્યાનાશ જાય.

The stone that lieth not in your way need not offend you.

પારકી નિંદા ન કરવી.

Seek not after the failings of others.

પારકી વાતમાં માથું ન મારવું.

Pry not into the affairs of others.

Enquire not what is in another's pot.

Fools will be meddling.

પારકે પૈસે દીવાળી.

પારકે ઘેર પહોળા પોતાને ઘેર સાંકડાં.

પારકી પૂંજી ઉપર તેહેવાર.

પારકી લેખણ (ખડીઓ), પારકી શાહી, મતું કરે મારા માવજી ભાઈ.

પારકા પેડુ ઉપર લાત, માગે દૂધ ને ભાત.

મફતના મરી તીખા ન લાગે.

મફતકા લડુ ખાઓ મેરે લાલ.

મફતકે મૂલેકી કેલે જેસી મજા.

મફતકા ચંદન ઘસ બે લાલીઆ.

Cocks make free of horses corn.

To cry yule at other men's costs.

N. B.—Yule means Christmas.

To thrust one's feet under another man's table. *Ital.*

To be merry at the expense of others.

To sponge on another.

The wholesomest meat is at another man's cost.

You cut muckle whangs out of other folk's cheese.

To cut large thongs from another man's leather. *Lat.*

The wine is the master's but the goodness of it is the butler's. *Heb.*

You are very free of another man's pottage.

It is a great pleasure to eat and have nothing to pay.

Wine that costs nothing is digested ere it be drunk.

An hired horse tired never.

See એકની મહેનત...

પારકે પૈસે ઘરમાતી.

નાતનું નાત જમે અને મુસાભાઈના વા ને પાણી.

બાઈના ફૂલ બાઇને અને શોભા મારા ભાઇને.

To be very liberal with what belongs to some one else.

See એરણની ચોરી...

પારકે પૈસે નાણાવટી.

That's but an empty purse that is full of other men's money.

Pay what you owe, and what you're worth you'll know.

પારકે ભાણે લાડવો મોટો.

ઘેર ઘંટી ને પર ઘેર દળવા જાય.

'Tis always fat in another man's platter. *Fri.*

The things which belong to others please us more, and that which is our own is more pleasing to others. *Lat.*
The crop is always greater on the lands of another.
Our neighbour's cattle are thought more productive than our own.
The lazy ox wishes for horse trappings, and the horse wishes to plough. *Lat.*

પારકે રોટલે જાડી કોર.
See આપકીતો... ઘરનું ભુંડું...

પારકાં છોકરાંને જતી કરવાં.
See હે દરીઆમાં...

પાવઈઆને પાનો ન ચડે.
It is a cold coal to blow at.

પાસે ન મળે કોડી અને ઉભી બજાર દોડી.
A sillerless (silverless) man gangs (goes) fast through the market.

પાસે વસ્યું ને ગાંડે ઘસ્યું.
See આઘા રહ્યા...

પાળેલો સાપ કરડે.
See ગુણના ભાઈ... દૂધ પાઇને...

પાંચ આંગળે પહોંચો સબળો.
See એક શાંડને...

પાંચ વસાનું આદમી ને વીસ વસાનું લુગડું.
See એક નુર...

પાંચે આંગળી સરખી ન હોય.
Every shoe fits not every foot.

પીઠી ચોળે વર્ણ ન પલટે.
See સો મણ સાબુએ...

પીપલ પાન ખરંતા, હસતી કુંપળીઆં,
મુજ વીતી તુજ વીતશે, ધીરી બાપુડીઆં.
See આજે કોઈની... વીતી હોય તે...

પીરની માનતા મુંજાવર વધારે.
A leader's glory is magnified by his followers.
See આપકીતો... ઘરનું ભુંડું...

પીળું એટલું સોનું નહીં.
See ઉજળું એટલું....

પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી અને વહુનાં લક્ષણ બારણામાંથી જણાય.
રૂડો દહાડો વહાણામાંથી જણાય.
લશ્કરકા ભેદ પાયા, આગુસે ગધ્ધા આયા.
Coming events cast their shadows before.
The childhood shows the man as the morning shows the day.
The child is the father of the man.
The morning shows the day.
Soon crooks the tree that good gambrel would be.

N. B.—A gambrel is a crooked piece of wood on which butchers hang up the carcases of beasts by the legs, from the Italian word *gamba*, a leg.

It early pricks that will be a thorn.
When a musician hath forgot his note,
He makes as though a crumb stuck in his throat.
The cough shows the embarrassment of the singer.
The paleness of the pilot is the sign of a storm.
A good beginning makes a good end. *Fr.*
See રડતો જાય તે...

પુરી એક અંધેરી ને ગંડુ રાજા,
ટકે શેર ભાજી ટકે શેર ખાજા.
That city cannot prosper where an ox is sold for less than a fish.

પુરૂષ પ્રયત્ન, ઈશ્વર આશ્રય.
See આદર્યા... હીમતે મરદા...

પુંજીબાઈનો પરવાર.
A woman's work is never at an end.
See કામ જરા...

પુછવામાં કાંઇ ગાંસડી જવાની નથી.
પૂછતા નર પંડીતા.
પૂછતાં પૂછતાં લંકા જવાય.
He that converseth not with men knoweth nothing.
He loses nothing for the asking.
The wise man by listening becomes still wiser. *Ital.*
He is never likely to have a good thing cheap that is afraid to ask the price.
He that nothing questioneth, nothing learns.

પૂછવું સૌને, કરવું પોતાનું ધાર્યું.
See આપ બુદ્ધિએ...

પૂજારા તેવો થાળ.
See ઇટાળાના...

પૂજે તો દેવ, નહીં તો પથ્થર.
See આકીન બડા...

પૂઠ તો પાદશાહની છે.
See હાથી પાછળ...

પૂરૂં કરવું કે પૂરા થવું.
See આ પાર કે...

પેટ કરાવે વેઠ.

પેટ (ભૂખ) બધું સુઝાડે.

Hunger teaches many things. *Lat.*

The belly is the bestower of genius. *Lat.*

The belly is the master of all art and the bestower of genuis. *Lat.*

Hunger fetches the wolf out of the woods.

See જરૂર પડે બધું... ભૂખ્યો શું ન કરે.

પેટ ચોળીને શૂળ ઉભું કરવું.

See આ બલા...

પેટની પીડા માથું ન જાણે.

See વીતી હોય તે...

પેટનું તો પૂરૂં થાય નહીં અને ઘેર ચાકર રાખે.

What enjoyment! to have little to eat and keep a servant. *Sp.*

પેટને પુરૂં નહીં ને ઝોટંગશાને વડાં!

પેટ આગળ પેટુ તો આગળ કોને તેડું.

પેટથી વહાલું કોઈ નહીં.

See ઘરનાં છોકરાં... પહેલાં પોતાનું...

પેટનો બળ્યો ગામ બાળે.

Indignation gives birth to verses.

Indignation prompts one to write verses.

Verses often follow from indignation.

Strong feelings often impel one to write.

N. B.—These proverbs are applied to poets.

Blowing coals sparkle oft.

N. B.—When the mind is heated with any passion, it will often break out in words and expressions.

પેટ પાકયું ત્યાં પાટો કયાં બાંધીએ?

What cannot be cured must be endured.

પેટ ભરા સો ભંડાર ભરા.

He is a worthless being who lives only for himself (he is unworthy to live).

પેટમાં કુરકુરીયાં બોલે છે.

Your belly chimes, it is time to go to dinner.

પેટમાં છોકરૂં અને નામ પાડો હીરા.

See ગામડે લૈશ...

પેટમાં પુમડું પાણી નહીં અને નામ મારૂં દરીઆવખાં.

See અડક પારેખની...

પેટ સૌને લાગ્યું છે.

See પહેલાં પોતાનું...

પેટે ન ખાય તે પારકાને શું આપે?

He that is ill to himself will be good to no body.

The avaricious man is kind to no person, but he is most unkind to himself. *Lat.*

પૈસા કરતાં અક્કલ વધે.

No wealth, but mind.

Want of wit is worse than want of wealth.

પૈસાના સૌ સગા.

See કાકા મામા...

પૈસાની કીમત ખપ પડે ત્યારે જણાય.

Wealth is best known by its want.

Would you know the value of money, go and borrow some. *Sp.*

In order to know the value of money a man must be obliged to borrow some. *Fr.*

To know the value of money try to borrow some from your friends.

પૈસા વગરનો ઘેલો અને સાણુ વગરનો મેલો.

See ગરીબ બીચારો...

પૈસાવાળાને માન ઘણાં.

Come, but come well stooping (*i. e.*, come well loaded), and you shall be welcome.

પૈસાવાળાનો છોકરો ઘૂઘરે રમે.

See જર ચહાય સો...

પૈસાવાળો મૂરખ હોય તોપણ ડાહ્યો કહેવાય.

શેઠ બોલે તે સવાવીસ.

The rich fool is said to speak sense.

Better to be lucky than wise. *Ital.*

When gold speaks every tongue is silent. *Ital.*

Be it for better or be it for worse,

Be ruled by him that bears the purse.

A great man's foolish saynigs pass for wise ones.

An ass covered with gold is more respected than a horse with a pack-saddle.

Rich men's spots are covered with money.

You may speak with your gold, and make other tongues dumb.

It is ill to say *It's wrong*, when my lord says *It's right*. *Sc.*

See ગરીબ બીચારો...

પૈસાવાળો સુખે ન સુવે.

The care of a large estate is an unpleasant thing. *Lat.*

See મોટાને મોટું...

પૈસાવાળો સોનાના મોર નચાવે.

The rich may fish with a golden hook. *Lat.*

પૈસો આપણો છે, કાંઈ આપણે પૈસાના નથી.

Money is a good servant, but a bad master. *Fr.*

પૈસો જવાનો થાય ત્યારે પાંખો કરીને જતો રહે.

Stronger than thunder's winged force,
All powerful gold can speed its course;
Through watchful guards its passage make,
And loves through solid walls to break.
Riches have wings.

પૈસો દુર્ગુણ શીખવે છે.

Vice ruleth where gold reigneth.
Many would have been worse if their estates had been better.
Wealth, like want, ruins many.
A man's wealth is his enemy.
Adversity makes men, but prosperity makes monsters. *Fr.*
The abundance of money ruins youth.

પૈસો પૈસાને પેદા કરે.

See પંડ રળે તો...

પૈસો બચાવ્યો તે પઈસો રળ્યા બરાબર છે.

See બચ્યું તે ખરૂં...

પૈસો મારો ઈષ્ટ દેવ.

Money is the God of the world.
All men now worship gold, all other reverence being done away. *Lat.*
The people will worship a calf, if it be a golden one.

પૈસો મેળવવોએ કઠણ અને સાચવવોએ કઠણ.

Riches though hard to gain are still more hard to keep.

પૈસો હોય તોએ દુઃખ અને ન હોય તોએ દુઃખ.

When we have gold we are in fear, when we have none we are in danger.
Gold, when present causeth fear; when absent, grief.

પોતપોતાના ઘરમાં સૌ રાજા.

કસબે તરક અને બજારે બકાલ ન છેડીએ.

Every man is a king in his own house. *Port.*
A man's house is his castle.
Every cock is proud on his own dung-hill.
Every dog is a lion at home.
A dog is bold in (stout on) his own dung-hill. *Fr.*
Every dog is valiant at his door.

પોતાથી વહાલું કોઈ નહીં.

There is nobody nearer than one's self.
Close sits my shirt, but closer my skin.
I love my friends well, but myself better.
None so dear to me as I am to myself.
My body is dearer to me than my goods.
Every one is naturally dear to himself. *Lat.*
There is no better friend or relation than one's self. *Fr.*
Self-preservation is the first law of Nature.

See પહેલાં પોતાનું...

પોતાના ઘર જેવું એકે વહાલું નહીં.

Home is home, though it be never so homely.
A strange ox often looks out for his former quarters. *Lat.*
A hut is a palace to a poor man.
East or west, home is best. *Sc.*
With every bird its own nest is charming. *Ital.*

પોતાના ઘરમાં આવતું બધાને સારૂં લાગે.

Every man wishes the water to his own mill.
Every one likes to make his own cabbages fat. *Fr.*
We all wish matters to go better with ourselves than with others. *Lat.*

See પહેલાં પોતાનું...

પોતાના દેશ જેવો એકે દેશ વહાલો નહીં.

The smoke of one's own country appears brighter than the fire of another country. *Lat.*
The smoke of a man's own house is better than the fire of another's. *Sp.*
Dry bread at home is better than roast meat abroad.

See આપકી તો...

પોતાના સ્હેજ ફાયદા માટે સામાને ગરદન મારવો.

He set my house on fire only to roast his eggs.

પોતાની આંખ કાણી કરીને વેર લેવું.

Set not your house on fire to be revenged of the moon.

પોતાની જાંગ ઉઘાડીએ તો નાગા દેખાઈએ.

See હાથે કરીને પોતાની...

પોતાની માને કોઈ ડાકણ કહે નહીં.

Ask the seller if his ware be bad.
Nobody is willing to acknowledge he is in fault.

See આપકીતો... ઘરનું ભુંડું...

પોતાને મ્હોડે પોતાની બડાઈ કરવી નહીં.

Never sound the trumpet of your own praise.

પોતાનો વાંસો અને વાંક કોઈને ન સુજે.

પોતપોતાને મન સૌ ડાહ્યા.

પોતાની ભૂલ પોતાને ન સુજે.

વહુ ભાગે તે ઠલેડાં અને સાસુ ભાગે તે ઠીકરાં.

Men's faults seldom to themselves appear.
It shows a remarkable want of reason to be always fancying one's self in the right.
Our own opinion is never wrong.
Men are blind in their own cause. *Lat.*
The fool thinks nothing well done but what is done by himself. *Lat.*
Every one rides his own hobby.
There are those who see the faults of others but who cannot discern their own.
A man can be a fool and not know it. *A.*
We carry our neighbour's failings in sight; we throw our own crimes over our shoulders.
We see not what is in the wallet behind.
Every one blows his own trumpet.
See આગુ પીછું... ઘરનું ભૂંડું... ડાહી સાસરે...

પોતે પક્ષકાર અને પોતેજ ન્યાયાધીશ.
No man may be both accuser and judge.
No man should be a judge in his own cause.

પોતે હોય તેવા સામાને ધારે.
See આપ તેવા...

પોથીમાંનાં રીંગણાં.
Precepts may lead but examples draw.
It is easy preaching to the fasting with a full belly.
The friar preached against stealing, when he had a pudding in his sleeve.
Practice what you preach.
An unjust judge preaching justice.
Law makers should never be law breakers.
The best mode of instruction is to practise what we teach.
A good example is the best sermon.
A grand eloquence, little conscience.
Do as the friar says, but not as he does.
Do as I say, but do not as I do.
Bells call others to church, but enter (go) not themselves.
See ડાહી સાસરે...

પોલ ત્યાં પરમેશ્વર.
Where'er you turn your eyes, 'tis God you see. *Lat.*
Nothing without God.

પોલું દેખી સૌ પેસે.
પોલા દેખકે પેઠ જા.
A careless watch bids the thief come in.
At open doors dogs come in.
It's easy to rob an orchard when none keeps it.
See જાગતાની પાડી...

ફરે તે ચરે બાંધ્યું ભૂખે મરે.
Things in motion sooner catch the eye than what move not.

ફાટેલામાં સૌ પગ (આંગળી) ઘાલે.
A stitch in time saves nine.

ફાટેલે લુગડે શરમાવું નહીં.
Poverty is no vice.

ફીર ફીર બનીઆ ગુડ નહીં દેવે.
See એકવાર ખત્તા...

ફુલ નહીં તો ફુલની પાંખડી.
A part for the whole. *Lat.*
When we cannot act as we wish, we must act as we can. *Lat.*
See રાજા દાને...

ફુલીબાઈની ફૂલ અને છોકરાં ખાય ધૂળ.
Vain glory blossoms but never bears.

ફુલે તે કરમાય.
See ચડે તે પડે...

ફુવડ દળે અને કૂતરાં લોટ ખાઈ જાય.
Cats eat what hussies spare. *Sc.*
Ill laying up makes many thieves.
How can the cat help it, if the maid be such a fool. *Ital.*
What the good wife spares the cat eats.

ફુંક મારે વાદળ ન ખસે.
See ફોગળે દવ...

ફોઈની ખારેક આંખ કઢાડે.
See એવો ભોળો કે...

બકરૂં કાઢતાં ઉંટ પેઠું
See આંબુ લેતાં...

બગ ભગત.
See મુખમેં રામ...

બચ્યું તે ખરૂં.
પૈસો બચાવ્યો તે પૈસો રળ્યા બરાબર છે.
Well spent is the half penny that saves penny. *Fr.*
A penny saved is a penny gained (got).
Economy is of itself a great revenue. *Lat.*
That penny is well spent that saves a groat.
Who will not keep a penny shall never have many.
Thrift is good revenue.
There is no gain so certain as that which arises from sparing what you have. *Lat.*
There is no road to wealth more certain than that of economy.

Thrift is the philosopher's stone.
No alchemy is equal to saving.
Get what you can and keep what you have.
Frugality is an estate.
Saving is getting.
Get what you can, and what you get hold,
'Tis the stone that will turn all your lead into gold.
If thou wouldst keep money, save money.
See દીપે દીપે...

બચાવવાનું હોય ત્યાં બચાવીએ.
Spend not where you may save; spare not where you may spend.

બડે બડેકું દુઃખ હય, છોટેસે દુઃખ દૂર,
તારે સબ ન્યારે રહે, ગ્રહે ચંદ્ર ઓર સૂર.
See મોટાને મોટું...

બડે બાપકે પુત.
Son of some body.
N. B.—As distinguished from, "A son of the earth" (એ કોની દીકરીનો દીકરો. એને ઓળખે છે કોણ?).

બત્રીસ ગોદા ખાય ત્યારે બત્રીસ લક્ષણો થાય.
See ઠોકરો ખાતાં...

બધા એકજ નાવમાં બેઠા છીએ.
સોકચો ના હારે ભાગે.
સૌની ગત તે વહુની ગત.
સૌનું થશે તે વહુનું.
All are rowing in the same boat.
We are all driven towards the same quarter.
You and I draw in the same yoke.
To be in the same predicament.

બધા પાલખીએ બેસે ત્યારે ઉપાડે કોણ?
હુંબી રાણી, તુંબી રાણી, કોણ ભરે આ બેડે પાણી?
The world would perish were all men learned.
There is no accord where every man would be a lord.
You stout, and I stout, who shall carry the dirt out?
All men can't be masters.

બધું લેવા જાય તે સમૂળગું ખુવે.
See અતિ લોભ તે...અડધી મૂકીને...

બન્ને બાજુએ તપાસવું.
બન્ને (બધી) બાજુનું સાંભળવું.
Every medal has its reverse. *Ital.*
There are two sides to every statement.
Hear all parties.
Hear the other side of the question.
Listen to what is said on both sides and then judge impartially.
There is a good and a bad side to all things, all the art is in finding it out.
One tale is good, 'till another is told.

બનીયા એસા ભોલા કે બકરાનમેં (લવંગમેં) પેસા તોલા.
See એવો ભોળો કે...

બહુ તાણે તૂટી જાય.
Straining breaks the bow.
A bow too much bent is soon broken. *Lat.*
The bow which is always bent must break.
See અતિશયમાં...

બહુ તાંતણે બળીયું.
See એક રાંડને...

બહુ બોલવું તે બકવામાં ખપે.
Talk much and err much. *Sp.*
Presons who talk much say nothing.
Half witted folks speak much and say little.
Gossiping and lying go hand in hand.
See ડાહ્યો ચણો...થોડું બોલે... નકામું શુંક...

બહુ મેળાપ ત્યાંજ વેર થાય.
Hot love is soon cold.
Next to love quietness.

બહેરા આગળ શંખ.
In vain doth the mill clack, if the miller his hearing lack.

બહેરો કહે બૂમ પડી; આંધળો કહે આવ્યા; નાગો કહે લૂટયા.
વા વાયાથી નળીયું ખસ્યું, તે દેખીને કૂતરું ભસ્યું;
ઘણો થયો ત્યાં શોર બકોર, કોઈ કહે મેં દીઠો ચોર.
વા વાયાથી ચમકે.
More afraid than hurt.
They are more threatened than struck.
Much ado about nothing.
Our alarms are much more numerous than our dangers, and we suffer much oftener in imagination than in reality. *Lat.*
Imaginary terrors occur more frequently than real dangers.
The fear is greater than the reason for it.
You cry out before you are hurt.
Fear anticipates and heightens future evils.
Fire! quoth the fox, when he pissed on the ice.
N. B.—He saw it smoked, and thought there would be fire ere long.
Afraid of far enough.
The very falling of leaves frightens hares.
See મંછા ભૂત...

બળ કરતાં કળ વધે.

બળથી ન થાય તે કળથી થાય.

See અક્કલ બડી...

બળતામાં ઘી હોમવું.

To add fuel to fire.
Fire is not to be quenched with tow.
He takes oil to extinguish the fire.
Do not throw oil into the fire.
To cast oil in the fire is not the way to quench it.
There is no quenching of fire with tow.

બળતામાં હાથ ઘાલવો.

To put one's finger in the fire.
To hold one's nose on the grind stone.

બળતામાં હાથ ઘાલીને પછી નસીબનો વાંક કહાડવો.

Put your finger in the fire, and say it was your fortune.

See આ બલા...

બળતું ઘર કૃષ્ણાર્પણ.

See ચોરને આપો...

બળતું ઘર ભાડે ન લેવું.

Do not buy a pig in a poke.

N. B.—The French say, cat in a poke.

બળીયાના બે ભાગ.

જબરો જીતે.

જબરો નબળાને ખાય.

મારે તેની તલવાર.

Might is (overcomes) right.
To have a lion's share.
Power is the measure of right. *Lat.*
Great fishes eat up the small.
Laws catch flies, but let hornets go free.
It is madness for a sheep to treat of peace with a wolf.

બળીયા સાથે બાથ ન ભીડવી.

See લાંબાની જોડે...

બળે નહીં તો કળે.

Either by might or by sleight.

બંદા તો ફાંકડા પણ થેલીકા મું સાંકડા.

A lord's heart and a beggar's purse agree not.
A man may be kind and have little to give. *Sc.*
When we cannot act as we wish, we must act as we can. *Lat.*

બંધાણી ને બાયડી, બેઉના એક સ્વભાવ;
મ્હોડે મ્હોડે ના કહે, પણ લીધા ઉપર ભાવ.
મનમાં ભાવે ને મુંડી હલાવે.

હૈયામાં હાશ હાશ, અને મ્હોડે ના ના.

Do as the lasses do, say no, and take it.
Maids say nay, and take.
Nineteen nay-says of a maiden are half a grant.
He refuseth the bribe but putteth forth his hand.

બાઈનાં ફૂલ બાઇને અને શોભા મારા ભાઈને.

See પારકે પૈસે ધરમાતી.

બાજી હાથથી જવી.

To miss one's mark. *Lat.*

બાપ તેવા બેટા ને વડ તેવા ટેટા.

See જેના જેવાં...

બાપદાદાના કૂવામાં ડુબી મરવું.

Custom is the guide of the ignorant.
Custom is the law of fools.
Men do more things from custom than from reason. *Lat.*

See ગાડરીઓ...

બાપ દેખાડ કે શ્રાધ કર.

Things non-apparent are to be considered as non-existent. *Lat.*

બાપનું નામ રાખે તેવો છે.

બાપ કરતાં સવાઈ.

કૂળદીપક.

He is the son of his father. *Lat.*
A worthy son of a worthy father.
A chip of the old block.

બાર મણનું કહોળું અને તેર મણનું બી.

The part greater than the whole.

See ગપ્પીને ઘેર...

બારમા ચંદ્રમા.

See ઉંદર બીલાડીનો...

બારા કોસકા માંડવા હમને દેખા.

See ગપ્પીને ઘેર...

બારા મહીનેમેં અઢાઈ કોસ.

To drive snails.
A snail's gallop.
To drive a snail to Rome.

બ્રાહ્મણ ભાઈ માગે અને મગવે.

See એક નકટો...

બ્રાહ્મણ વચને ખડ દાભ, તો કે જજમાન વચને દેડકી ગાય.

See જેવાં ભાઇનાં...

બાવા ઉઠયા બગલમાં હાથ.

See નાગો નહાય...

બાવા મરેંગે ઓર મહેલ બાટેંગે.
See ધન મકર ને... કુવામાં ફીલ્લા...

બાવો નાચ્યો ત્યારે બોદલી પણ નાચી.
See ખીસકોલી ભેળી...

બાવો બેઠો જપે, જે આવે તે ખપે.
What was good the friar never loved?
The sea refuses no river.
All is fish that comes to his net.
To set up one's sail to every wind. *Fr.*
He will chime in with everything. *Fr.*

બાંધી મુઠી લાખની, ઉઘાડે ત્યારે કોડીની.
જાણ્યો કોલ્હડો કોડીનો.
A closed fist is equal to a palm.
Everything of which we are ignorant is taken for something magnificent. *Lat.*

બીકણ સરદાર આખા લશ્કરને નાહીમત કરે (નસાડે).
An army of stags is more to be feared under the command of a lion, than an army of lions led by a stag. *Lat.*

બીબી લડતી હય, ઝગડતી હય, લેકીન ઘરકી ખબર રખતી હય.
See ધણી ધણીયાણી...

બીલાડીને કહે શીંકું તૂટનાર નથી.
See કણીઆને કહે...

બીલાડીને મન રમત અને ઉંદરનો જીવ જાય.
See વીતી હોય તે...

બુઢી ઘોડીને લાલ લગામ.
See ઘરડો થયો તોએ...

બુઢો પરણે બાળકી, તે પરને કાજ.
An old man who weds a buxom young maiden, bids fair to become a freeman of Buckingham.
N. B.—*i. e.*, a cuckold.

બુંદથી બગડી હોજથી ન સુધરે.
See થયું તે થયું...

બૂનો મરઘો હશે ત્યાંજ વહાણું વાશે?
If one will not, another will.
The world was never so dull, but if one won't, another will.
There are more ways to the wood than one.
There is seldom a cake but there's more of the make.

બે આંખની શરમ.
Long absent soon forgotten.
Out of sight out of mind.
See કાજીની કૂતરી .. નજરે દીઠાનું...

બએ હાથે લાડુ.
See એક પંથ... વર મરો કે...

બે ઘરનો પરોણો ભૂખે મરે.
બે ગોળાનો ચડવો.
See ઘણા ઘરનો...

બેઠેલો ઉભાનું દુઃખ શું જાણે?
See ધરાયલો... વીતી હોય તે...

બેઠેલો (ભોય પડ્યો) પોપડો ઉખેડવો નહીં.
Do not rip up old sores.
See ગઈ ગુજરી... થયું તે થયું... સુતો સાપ...

બેની લડાઈમાં ત્રીજાનું કામ થાય (ત્રીજો ખાઈ જાય).
બે બીલાડી અને વાંદરો.
Two dogs strive for a bone, and the third runs away with it.
In a quarrel between two, a third is the gainer.
If the frog and mouse quarrel, the kite will see them agreed.
When the frog and the mouse would take up the quarrel, the kite decided it.
Where rogues fall out, honest men come by their own.
See ઘર ફૂટે...

બેસવાનું જાણ્યું હતું પણ ઉંચકવાનું થયું.
The tables are turned.
See આંબુ લેતાં...

બેસવાનું મટાડીને ઉભા રહેવાનું કરવું.
See ઉંઘ વેચીને...

બેસીએ જોઈ તો ઉઠાડે નહીં કોઈ.
Sit in your place and none will make you rise.

બે હાથ વગર તાળી ન પડે.
See એક હાથે...

બે હાથે લાડવો ન ખવાય.
One cannot be in two places at once.
No man can serve two masters.
Expect not all at a time.
See અતિ લોભ તે...

બોખ અને વરેડું પડવાદો કૂવામાં.
લોઢું અને લવાર કૂટી મરશે.
Let the matter go to the dogs.

બોખ પાછળ વરેડું.
Let the tow go with the bucket. *Sc.*
To throw the helve after the hatchet.
To throw the rope after the bucket.

બોત લંબા સો બોત બેવકુફ.
Great head and little brains. *Fr.*

બોર આપીને કલ્લીઓ કહાડી લેવી.
See એવો ભોળો કે...

બોરના બમણા અને લાખની પાણ.
Quick returns make rich merchants.
Light gains make a heavy purse.
Little and oft fills the purse.
N. B.—They that sell for small profit vend more commodities, and make quick returns.

બોલ્યું બહાર પડે.
બોલ્યું ન બોલ્યું થાય નહીં.
The word which has once escaped can never be recalled. *Lat.*
Time and words cannot be recalled.
A word spoken is an arrow let fly.
A word and a stone let go cannot be recalled.
A slip of the foot may be soon recovered, but that of the tongue perhaps never.
Better the foot slip than the tongue.
Birds are entangled by their feet, and men by their tongues.
See વિચાર્યા વગર...

બોલવા ઉપરથી માણસની પરીક્ષા.
A bird is known by its note, and a man by his talk.
We know a bird by its song and a man by his words. *Ital.*
Speech is the picture of the mind.

બોલાવે ત્યારે બાડું જુવે.
See કોહલીનું કામ...

બોલે તેનાં બોર વેચાય.
See ગાજે તેનું વાજે.

બોલે તે બે ખાય.
See નહીં બોલ્યામાં...

બોલે નહીં ત્યારે હાજ સમજવી.
Silence is half consent.
He who is silent, confesses. *Ital.*

બોલે નહીં તે બોળે.
See થોડું બોલે એ... ભસે કુત્તા...

ભગવાં પહેર્યા એટલે સાધુ થઈ ગયા !
See જટા ધરે જગદીશ...

ભડભડીઆ આદમી ભોળા હોય છે.
Hot men harbour no malice.

ભણ્યા પણ ગણ્યા નહીં.
The greatest clerks are not always the wisest men.
N. B.—For prudence is gained more by practice and conversation than by study and contemplation.
A handful of good life is better than a bushel of learning.
Unbought experience is seldom worth much.
Book-learned.
Read not books alone but men.
Knowledge without practice makes but half an artist.
Practice makes a man perfect.

ભણ્યો કણબી કટમ બોળે.
See ઓછું પાત્ર...

ભણ્યો ગણ્યો નામું લખે, અને વગર ભણ્યો દીવો ધરે.
Set a fool to roast eggs and a wise man to eat them.
Who hath not understanding, let him have legs. *Ital.*

ભણ્યો ભૂલે, અને તારો ડુબે.
A pitcher goes often to the well but is broken at last. *Sp.*
Good swimmers are oftenest drowned.
A good marksman may miss.
The arrow will not always hit the object which it threatens. *Lat.*
No man can stand always upon his guard
He that pryeth into every cloud may be striken with a thunderbolt.
There are none so well shod but may slip.
He that bites on every weed must needs light on poisin.

ભણતાં પંડિત નીપજે, લખતાં લહીયો થાય.
Practice makes a man perfect.
Habit makes everything easy.

ભયથી દૂર રહેવું.
Better go about than fall into the ditch.
Better ride on an ass that carries me than a horse that throws me.
Better sit still than rise and fall.
Those who play with edge tools must expect to cut themselves.
'Tis safe riding in a good haven.
He that would sail without danger must never come on the main sea.
Barefooted men should not treat on thorns.
Be not a baker if your head be of butter. *Sp.*
He that hath a head of wax must not walk in the sun.

He that is afraid of every grass must not piss in a meadow.
He that's afraid of leaves must not come in a wood.
He that feareth every bush must not go a birding.
He that's afraid of the wagging of feathers must keep from among wild fowl.
He that's afraid of wounds must not come nigh a battle.
To see it rain is better than to be in it.
Every man will shoot at the enemy, but few will go to fetch the shaft.
To be out of harm's way.
To be out of gun-shot.
The kid that keeps above is in no danger of the wolf.
Who hath skirts of straw, needs fear the fire. *Sp.*
See સાત ગળણે...

ભરતામાં ભરતી થાય.
See અનાજ હોય ત્યારે... પંડ રળે તો... ભાગ્યશાળીને ઘેર...

ભરમ ભારી ખીસા ખાલી.
See અડક પારેખની...

ભર્યા પેટ ઉપર ખાંડ પણ ખારી.
The full stomach loaths the honey-comb.
To a full belly all meat is bad. *Ital.*

ભલ ભલા કુંવારા અને ખોજાને બે.
See કાગડાની કોટે...

ભલાની દુનીયા નથી.
See કસાઈને ઘેર...

ભલી (ભરોસાની) ભેંશે પાડો જણ્યો.
See આખી રાત દળીને... વખાણી ખીચડી...

ભલું થયું ભાગી જંજાળ.
He who desireth to sleep soundly, let him buy the bed of a bankrupt. *Sp.*
Make not a toil of a pleasure, as the man said when he buried his wife.

ભલે કે ભૂંડે.
Great vices, as well as great virtues, make men famous.

ભસતા કૂતરાને રોટલીનો કકડો.
મરદંગના મ્હોંઉપર આટો મુકીએ તો તે પણ સારી બોલે.
To stop the mouth of a dog with a sop.
Sop to Cerberus.
A dog will not howl (cry) if you fell (beat) him with a bone.
To stop one's mouth with gold.
N. B.—To bribe one.

ભસે કુત્તા સો કાટે નહીં.
ગાજ્યા મેહ વરસે નહીં.
Beware of a silent dog and still water. *Lat.*
Barking dogs seldom bite.
Beware of a man that does not talk and a dog that does not bark.
The dog that barks does not bite. *Ital.*
Dogs that bark at a distance bite not at hand.
Timid dogs bark the loudest. *Lat.*
The greatest barkers bite not sorest.
Great barkers are not great biters.
You cackle often, but never lay an egg.
Great talkers are but little doers. *Fr.*
They who boast most generally fail most, for deeds are silent.
Expect nothing from him who promises a great deal. *Ital.*
When a man repeats a promise again and again he means to fail you.
The greatest talkers are always the least doers.
True valour is fire; bullying is smoke.
A long tongue is the sign of a short hand.
Much smoke and little fire.
See કહેવું પણ... થોડું બોલે એ...

ભાઈ એવા ભોળા કે આપે ચડવા અને લઈ જાય ગોળા.
See એવો ભોળો...

ભાઈ કરતાં ભાઈબંધ વધે.
Here's to our friends, and hang up the rest of our kindred.
Friends are the nearest relations.
Friendship is stronger than kindred.

ભાગ્યશાળી જંગલમાં મંગળ કરે.
See અલ્લા યાર હે...

ભાગ્યશાળીને ઘેર ભુત રળે.
Whom God loves his bitch brings forth pigs.
N. B.—Under the blessing of heaven all things co-operate for his good, even beyond his expectations.
See અનાજ હોય ત્યારે...પંડ રળે તો...

ભાગ્યું ભાગ્યું પણ ભરૂચ.
See ઝીણો ઝીણો પણ...

ભાડેકા ભાડા ઓર કબાડેકા કબાડા.
See એક પંથ...

ભાભાજી ભારમાં તો વહુજી લાજમાં.

In the husband wisdom, in the wife gentleness.
A good Jack makes a good Gill.
Bad words make a woman worse.
If you make your wife an ass, she will make you an ox.
There's not so bad a Jill, but there's as bad a Will.

ભાભાજીની જાનમાં અને ખાવા પીવા કાનમાં.

See આવ મીઆં...

ભાલાનું દુઃખ સોયે (કાંટાએ) સર્યું (ટળ્યું).

A lot saved by a small sacrifice.
Give small, save all.

ભાવતું હતું ને વઈદે કહ્યું.

We are apt to believe what we wish for.
What a man desires he easily believes.

ભાવના તેવી સિદ્ધિ.
ભાવ તેવી ભક્તિ.

See આકીન બડા...

ભાવમાં સાટું, કાંઈ તોલમાં સાટું?

It is not a sin to sell dear, but it is to make ill measure.
Weigh right, and sell dear.
Cheat me in price but not in goods.

ભાવે એટલું ખાવું નહીં અને આવડે એટલું બોલવું નહીં.

Eating little and speaking little have never injured any one. *Ital.*
Speech is the gift of all, but thought of few.
He that hears much and speaks not all;
Shall be both welcome in bower and hall.
Do not all you can; spend not all you have; believe not all you hear; and tell not all you know.
Tell not all you know, nor do all you can. *Ital.*

See નહીં બોલ્યામાં... વિચાર્યા વગર...

ભીખ, ભારો, અને ભણવું, એ તો સવારમાં.

Early morning is favourable to study. *Lat.*
An hour in the morning is worth two in the evening.
He who doth not rise early never does a good day's work.
The morning hour has gold in its mouth. *Ger.*

ભીખનાં હાંલ્લાં શીકે ન ચડે.

Borrowed garments never fit well.
Ill-gotten goods seldom prosper.
He that feeds upon charity has a cold dinner and no supper.

ભીખારીને જ્યાં જાય ત્યાં પોતાનું ઘર.
ભીખને ભૂખ શાની?

The beggar is never out of his way.
The beggar is at home wherever he goes.
He that asks shall have plenty of bread.
A taking hand will never want.

See જ્યાં મળ્યું જંબા...

ભીંતમાં લાત મારીએ તો પગમાં વાગે.

See પથ્થરને બચકું...

ભૂખ્યો બ્રાહ્મણ, અને ધરાયલો કણબી, એમને છેડવા નહીં.

Do not encounter a hungry man. *Lat.*
A hungry man is an angry man. *Sc.*

ભૂખ્યો શું ન કરે?
ભૂખી કૂતરી ભટોળીયાં ખાય.

An empty belly hears no one. *Sp.*
A hungry belly has no ears. *Fr.*
Hunger will break through stone-walls.
A hungry man sees far.
A hungry louse bites sore.
Hungry flies bite sore.
A hungry kite sees a dead horse afar off.
A hungry man smells meat afar off.

ભૂખ બધું સુઝાડે.
ભૂખ મનાવે દુઃખ.

See પેટ કરાવે...

ભૂખે ભરડો ભાવે.
ભૂખેકો કયા લૂખા.

See કાળમાં કોદરા...

ભૂત મુવું ને પ્રેત જાગ્યું.

See અલા ગઈ...

ભૂતનું ઠેકાણું પીપળો (આમલી).

Where men are well used, they will (resort) frequent there.
Firewood must at last come to the fireplace.

ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરીથી ગણો.

See ખેપ હાર્યા કાંઈ...

ભૂલ ચૂક લેવી દેવી.

Wrong count is no payment.
Errors excepted.
Misreckoning is no payment.

ભૂલ બધા કહાડે પણ કરી આપે કોઈ નહીં.

See કહેવા કરતાં...

ભૂંડનું મન કાદવે રાજી.

See ઉંટનું મન...

ભૂંડા મ્હોંને ભઈડકું.
See ઉંટના મ્હોંને... જેવાં ભાઈનાં...

ભૂંડાથી બાર ગાઉ છેટે નાસવું.
ભૂંડાનો વિશ્વાસ નહીં.
Trust not a horse's heel, nor a dog's tooth.
Keep at a good distance from horse's feet. *Lat.*
See દુરજનથી...

ભૂંડી રાંડે બમણો વરો.
A man must ask his wife's leave to thrive.
A man's best fortune or his worst is his wife.

ભૂંડું તાકે તેનું ભૂંડું થાય.
See કપટ તેનું... ખાડો ખોદે તે...

ભેળ ભેળાની જાત્રા.
Confusion worse confounded.
The cards are mixed. *Fr.*

ભેંશ કૂદે તે ખીલાને જોરે.
Put off your armour and then talk of your courage.

ભેંશ ભાગોળે, છાશ છાગોળે, અને ઘેર ઝડકા (ધડાધડ).
See ગામડે ભેંશ...

ભેંશના મ્હો આગળ ભાગવત.
See આંધળા આગળ...

ભેંશો છાડીને ખીલીનાં દાન.
See એરણની ચોરી...

ભો ભાગ્યો એટલે થયું.
Better hazard once than be always in fear.
Better pass (face) a danger once than be always in fear. *Ital.*
Better a tooth (eye) out than always aching.
The only difficulty is in the first step. *Fr.*
To break the ice.

ભોગવે તે ભાગ્યશાળી.
વાપરે એ ખાપરે.
વાપરે એની દોલત.
Wealth is not his who has (gets) it, but his who enjoys it.
Not possession, but use, is the only riches.
Goods are theirs who enjoy them. *Ital.*
The gown is hers that wears it, and the world is his who enjoys it.
He that hoardeth up money, taketh pains for other men.
He that keeps up his riches and lives poorly, is like an ass that carries gold and eats thistles.
See ખાનાર પીનારને... ધણાવાળાને...

ભોળો ભૂંડાનો ભાઈ.
Of all thieves fools are the worst, they rob you of time and temper.
So good that he is good for nothing. *Lat.*
The fools do more hurt in this world than rascals.
Good nature is great misfortune if it want prudence.
Good nature without prudence is foolishness.
Fools rush in where angels fear to tread.
See નાદાનકી...

ભોંય પડયો પોદળો કાંઈક લઈને ઉખડે.
Slander stoutly, and some damage to the slandered is sure to result. *Lat.*
Throw plenty of mud and some of it will be sure to stick.
Plaster thick and some will stick.
If the ball does not stick to the wall, yet 'twill leave some mark.

ભોંય પડયો પોપડો ઉખેડવો નહીં.
See બેઠેલો પોપડો...

ભોંયપર બેઠેલાને કાંઈ પડવાની ફીકર છે?
See ચડે તે પડે...

મ્હોડાઉપર કહે તેજ મિત્ર.
મીઠા બોલા લોક, અને કડવા બોલી મા.
I cannot be your friend and your flatterer too.
Open rebuke is better than secret hatred.
A smart reproof is better than smooth deceipt.
All are not friends that speak us fair.

મ્હોડા ઉપરથી માણસની પરીક્ષા.
See આકૃતિ ગુણાન્...

મ્હોડેથી વાઘ પણ અંદરથી બકરી.
મ્હો વાઘનું અને પૂછડું શીઆળનું (ગાંડ શીઆળની).
Timid dogs bark the loudest. *Lat.*
In peace they are lions, in the battle, deer. *Lat.*
They are blusterers and cowards, lion-talkers, lamb-like fighters.
They are little to be feared whose tongues are their swords.

મ્હો તેવી લપડાક; ગાલ તેવો તમાચો.
મ્હો જોઈને ટીલાં તાણવાં.
See થાય તેવા થઈએ...

મ્હોંના મીઠા અને હૈયાના મેલા.
મ્હોડે મીઠાશ, હૈયામાં કાતી.
See મુખમેં રામ...

મ્હોને મરચું નહીં અને ગાંડને જાયફળ જોઈએ.
See ઘરનાં છોકરાં...

મ્હો બંધ રાખવું અને આંખો ઉઘાડી રાખવી.
See થોડું બોલે તે...

મ્હોમાં આવેલો કોળીઓ પાછો જાય.
See આણી ચૂકયો...

મખ્ખીચુસ.
See ચમડી જાય...

મતલબ બહેરો.
See ઉંઘતો બોલે...

મતલબ વગર કોઈ વખાણ કરે નહીં.
A man that flattereth his neighbour spreadeth a net for his feet.
'Tis an ill sign to see a fox lick a lamb.
Many kiss the child for the nurse's sake.
The fox praiseth the meat out of the crow's mouth.

મધ હોય ત્યાંજ મધમાંખ હોય.
See શેઠના સાળા...

મનકી મનમેં રહી, ઓર હો ગઈ ઓર.
See આદર્યાં અધુરાં... નસીબ તો...

મનકે મલીદેમેં ઘીકી કયા કસર.
See પત્તેકી રોટી...

મન ચંગા તો ઘેર બેઠાં (કથરોટમાં) ગંગા.
See આફીન બડા... જટા ધરે જગદીશ...

મન જાણે પાપ, અને મા જાણે બાપ.
Every man is best known to himself.
The mother knows best whether the child be like the father.

મનનું ધાર્યું થતું હોય તો પછી જોઈએ છે શું ?
The nature of things will not be altered by our fancies of them.
Wishes never can fill a sack.
See પત્તેકી રોટી...

મન માન્યું ત્યાં જાત શી જોવી.
વહાલાંમાં વટાળ નહીં.
See ઈશક આંધળો છે... રાજાને ગમી...

મનમાં ભાવે અને મુંડી હલાવે.
See બંધાણીને...

મનમાં રાજી અને આંખમાં આંસું.
Tho' weeping of a heir is laughter under a mask. *Lat.*
To cry with one eye and laugh with the other.
None mourn with more affectation of sorrow than those who are inwardly rejoiced. *Lat.*
Carrion crows bewail the dead sheep and then eat them. *Ital.*
The rich widow cries with one eye and laughs with the other.
To shed crocodile tears.

મન હોય તો માળવે જવાય.
See ગાણું ગળામાં...

મનુષ્ય પ્રયત્ન, ઈશ્વર સહાય.
See આદર્યાં અધુરાં... પ્રયત્નથી શું... હીમતે મરદા...

મફતકા લડુ ખાઓ મેરે લાલ.
મફતકે મૂલેકી કેસે જેસી મજા.
મફતકા ચંદન ઘસ બે લાલીઆ.
મફતનાં મરી તીખાં ન લાગે.
See પારકે પૈસે દીવાળી.

મફતનાં મરી મોઘાં પડે.
What is bought is cheaper than a gift. *Port.*

મફતનું ખાવું અને મસીદે સુવું.
Born merely for the purpose of digestion. *Fr.*
He is as free as the wind.
See નાગો નહાય...

મફતનો (પંતીઆળો) પોંક પેટ ફાટતાં લગી ખવાય.
Better belly burst than good meat or drink lost.
It is a great pleasure to eat and have nothing to pay.

મરજી પ્રમાણે થતું હોય તો બધા પાલખીએ બેસીને ફરે.
See પત્તેકી રોટી...

મરતાને સૌ મારે.
See અકર્મીના... નીચી બોરડી...

મરતા માંદીને બાપ કહે કાંઈ જીવે ?
See કોઠીમાં ઘાલ્યા...

મરદનું તો એકજ વચન.
The man of honour has but one word. *Fr.*
An honest man's word is as good as his bond.
A nod from an honest man is enough. *Sc.*
Ratify promises by performances.

મરદંગના મ્હોઉપર આટો મુકીએ તો તે પણ સારી બોલે.
See ભસતા કૂતરાને...

મરનારને કાંઈ ઉંચકનારની ફીકર છે ?
See આપ મુવા પીછે...

મરવુંએ નહીં અને માંચો મૂકવોએ નહીં.
See ખાવુંએ નહીં...

મરીને કાંઈ માળવો લેવાય?
See કોઠી હશે તો...

મરૂં કે માળવો લઉં.
See આ પાર કે પેલે પાર.

મશકરી સાચી પડે.
There's many a true tale told in jest.
Jesters do oft prove prophets.

મસ્તાની ભેંશને ગળે ડેહેડો.
See ઉંટે કર્યા ટેકા...

મસાણ ગયાં મુડદાં કાંઈ પાછાં આવે?
મુવેલો માથું ન ઉંચકે.
મુવાં મડદાં જીવે નહીં.
Dead men tell no tales.
Dead men bite not.
When the ewe is drowned, she is dead.

મસાણીઆ લાડુમાં એલચીનો સ્વાદ!
ડુંગળીમાંથી એલચીની વાસ ન આવે.
To expect wool from an ass.
Sweet water cannot flow from foul springs.
Look not for musk in a dog-kennel.

મહાજન જાય તે રસ્તો.
See ગામ રીત તે... પંચ કહે તે...

મહેતાજી મારેએ નહીં ને ભણાવેએ નહીં.
If I am not kind I am not cumbersome.

મહેનતનાં ફળ મીઠાં...
See કષ્ટ વિના...

મહેનતુને ખોટ શાની?
મહેનતુ ભૂખે ન મરે.
In all labour there is profit.
Plough deep whilst sluggards sleep, and you shall have corn to sell and keep.

મળ્યા ત્યારે મીર, નહીં તો ફકીર.
હોય તો ઈદ અને ન હોય તો રોજા.
Who dainties love shall beggars prove.
To day a king, to-marrow nothing.
Is there no mean but fast or feast?

મળ્યાની મલફૂદીઓ-મકરફૂદીઓ-માફાડીઓ.
See જે કોદરે કાળ...

મળે નહીં ને મચકો ઘણો.
See કમન્તેર ને...

મંછા ભૂત અને શંકા ડાકણ.
The imagination exercises a powerful influence over every idea. *Lat.*
See બહેરો કહે...

માગ્યામાંથી માગે તેની ઝુંપડી લાગે.
Neither beg of him who has been a beggar; nor serve him who has been a servant. *Sp.*

માગ્યાવિના માએ ન પીરસે.
See ગાજે તેનું વાજે.

માગવું અને મરવું બરાબર.
See સહેજ મીલા સો...

માઠી ખબર વહેલી પહોંચે.
Ill news travel apace.
A false report rides post.
Scandal has wings.
A lie has no legs, but a scandal has wings.

માણસ આશાએ આશાએ જીવે છે.
See આશા અમર છે.

માણસ જાત છે, ભૂલે પણ ખરો.
To err is human, to forgive divine.
The best of men are but men after all.
Man is liable to error.
Men in general are but great children.
It is natural to man to err. *Lat.*
No one is born without faults; the best man is he who has the smallest share of them. *Lat.*
Every man has his weak side.
There are none so well shod but may slip.
Every man hath his faults.
He is lifeless that is faultless.

માણસ જોવું વસી અને સોનું જોવું કસી.
માણસની પરીક્ષા પંથે કે પાડોસે.
A man is known in a long journey and a small inn.

માણસ ધારે અને ખુદા પાર ઉતારે.
See આદર્યા અધુરાં...

માણસનું નસીબ માણસના હાથમાં.
The wise man will govern his stars. *Lat.*
Destiny yields to care.
Man is the architect of his own fortune.
The wise man carves out his own destiny. *Lat.*
Fortune has no power over discretion.

માણસ પરખાય મનથી.
Mind is the measure of man.

માથા કરતાં મનોહર મોટું.
See ગજા પ્રમાણે...

માથા. મ્હોંને વારજે, મ્હોં માથું ભંગાવશે.
See જીભ કરે...

માથા વગર પાઘડી કેવી?
See મૂળમાં માંટી...

માથા સાટે માલ છે.
See આ પાર કે...

માથું આપે તે મિત્ર.
શેરી મિત્રો સોગણા, તાળી મિત્ર અનેક;
ભીડ પડે ભાગે નહીં, સો લાખનમેં એક.
A friend in need is a friend indeed.
A friend is never known till he is needed.
Peril proves who dearly loves.
Prosperity brings friends, adversity tries them.
A friend is best found in adversity.
A friend is never known till needed.
See કાકા મામા...

માથું કાપીને પાઘડી બંધાવવી.
See ધપ્પો મારીને...

માથું મુંડાવીને વાર પુછવો.
See પાણી પીને ઘર...

માથું મોટું અને અક્કલ થોડી.
Great head and little brains. *Fr.*

માથે ઓઢી ચાદર, જ્યાં બેઠા ત્યાં પાધર.
See જેણે મૂકી લાજ...

માથે પડી વસન દેવા.
વેઠ આવી, ઉપાડે છુટકો.
We must submit to the dispensation of providence.
The fates lead the willing and drag the unwilling. *Lat.*
Misfortunes that can't be avoided must be sweetened.
Whatever chance may lay upon us, let us bear it with courage and firmness. *Lat.*
Knaw the bone which is fallen to thy lot. *Heb.*
See મીયાં મરતે હો... સુખે કે દુઃખે.

માથે પડે એટલે સૌ સુજે.
See જરૂર પડે...

માન્યા ત્યાં સુધી દેવ, નહીં તો પથ્થર.
See આકીન બડા...

માના પેટમાંથી કોઈ શીખીને અવતરતું નથી.
No man is born wise or learned.

માના રેંટીઆમાં સમાય પણ બાપના રાજમાં ન સમાય.
Better a begging mother than a riding father.

મા, મૈં ભલા કે મેરા ભાઈ? મુવા તું ઢેર ઓર વો કસાઈ.
There is nothing to choose between them.
A noble pair of brothers.

માયાને ભો છે, કાયાને નથી.
See નાગાને લૂટાવાનો...

માર ચૌદમું રતન છે.
માર ભુંડું ને કર સુધું.
માર ભાગું ભૂત પણ નાસે.
See ઢોલ, ગમાર... સોટી વાગે...

મારવી માંખ ને ચડાવવી તોપ.
Send not for a hatchet to break open an egg with.
He opens the door with an axe.
He takes a spear to kill a fly.
Take not a musket to kill a butterfly.
He builds cages fit for oxen to keep birds in.
He calls for a shoeing horn to help on his gloves.
See કીડી ઉપર કટક...

મારવો તો હાથી અને લૂટવો તો ભંડાર.
'Tis good beating proud folks, for they'll not complain.
No fishing like (to) fishing in the sea.
'Tis good fishing in large water.

મારીને નાસી જવું.
હૈયે હામ ન હોય તો પગે જોર રાખવું.
He that has no heart ought to have heels.
He who has no heart (courage) should have a good pair of legs. *Ital.*
One pair of heels is often worth two pair of hands.
N. B.—Always for cowards.
He that fights and runs away, may live to fight another day.

મારીને મુસલમાન કરવા.
To use the argument of the staff. *Lat.*
To use club law.
Conviction per force.
To try the experiment of the cross. *Lat.*
Conviction enforced by drubbing.
Fann'd fire, and forced love, never did well yet. *Sc.*

મારૂં તે મારા બાપનું, અને તારૂં મારૂં સહિયારૂં.
અપના રખ, પરાયા ચખ.
She will keep her own side of the house, and go up and down yours. *Sc.*
What's my wife's is mine; what's mine is my own.

What's yours is mine, and what's mine is mine own.
See મેં સબકા ખાઉં...

મારૂં તે સારૂં.
See આપકી તો...

મારે તેની તલવાર.
See બળિયાના...

માળી એનાં ફૂલ લેશે, બીજું શું કરશે?
See થઈ થઈને...

માળી સીંચે સોગણા, રત બીન ફળ ન હોય.
See વખતે સો...

માંછલીનું મોત કાંટે.
The bait is the death of the fish.
Fish follow the bait.
See ઘી ખાના...

માંદા થયા પહેલાં વઈદ.
Call not a surgeon before you are wounded.
To take physic before one be sick.

માંહીના માંહી અને બહારના બહાર.
See ચોરના ચોર...

મીનાસીએ મીનાસીને બને નહીં.
See નરમ ગરમ...

મીઠા ઝાડનાં મૂળ કાપવાં (કહાડવાં).
We should restrain ourselves so as to *use* but not to *abuse* our enjoyments.
It is the duty of a good shepherd to shear his flock but not to flay them.
All lay load on the willing horse.

મીઠા બોલા લોક, અને કડવા બોલી મા.
See મ્હોડા ઉપર કહે...

મીઠી જીભ રાખવામાં કાંઈ જતું નથી.
Fair words cost nothing, but are worth much.
Good words cost no more than bad.
A drachm of goodness is worth a whole world of greatness.
Good words cool more than cold water.
Soft words scald not the tongue. *Fr.*
Soft words hurt not the mouth.
Lip-honour costs little, but may bring in much.
Mouth civility is no great pains, but may turn to good account.
A good word is as soon said as an ill one.
A good tongue is a good safeguard.
A kindly word cools anger.
Kind words are of great value and cost little. *Ital.*
Good language cures great sores.

મીઠું નાખીને આગ બળવો.
See એવો ભોળો કે...

મીઠું બોલે શું રંધાયું?
Fine words do not feed cats. *Ital.*
Good words fill not a sack (the belly).
The belly is not filled with fair words.
Fair words butter no parsnips.
Fair words will not make the pot boil. *Sc.*
Many words will not fill the bushel.
Never trust to fine promises.
Talking pays no toll.
Fair words make fools fain.
A fair promise makes a fool merry.
Fair promises gratify fools. *Fr.*
To promise and give nothing is comfort to a fool (is to comfort a fool).
Bare words buy no barley.
He who gives you fair words feeds you with an empty spoon.
Praise without profit puts little in the pot (into the pocket).
Good words without deeds are rushes and reeds.
Less of your courtesy and more of your purse.
Words are but sands; 'tis money buys lands.
Prate is but prate, 'tis money buys lands.
Fair words and nothing else.
Works and not words are the proof of love. *Sp.*

મીતાહારીને વઈદ શું કરવો છે?
ખાવાનું પારકું કાંઈ પેટ પારકું?
Eat and drink measurely and defy medicines.
Eat in measure and defy the doctor.
Diet cures more than doctor. *Sc.*
Diseases are the interest paid for pleasure.
Diseases are the tax on pleasures.
Pains are the wages of ill pleasures.
Keep the bowels open, the head cool, and the feet warm, and a fig for physicians.
Temperance is the best physic.
Sobriety, temperance, and tranquility are nature's best physicians.
Better lose a supper than have a hundred physicians.
Suppers kill more than doctor's cure. *Sc.*
The best physicians are Dr. Diet, Dr. Quiet and Dr. Merryman.
Much meat, much maladies.
Measure is a treasure.

મીની મીની દુધ પીશો ? તો કે સસણી રહી છું.
See જ્યાં મળ્યું જંખા...

મીયાંકી ભેંસકુ ડોબા કહા ?
It is our own vanity that makes the vanity of others intolerable.
See આપકી તો...

મીયાં ખોડા ને બીબી ઝમકુ.
See જેસેકુ મીલા... મા, મેં ભલા...

મીયાં પડયા પણ ટંગડી ઉંચી.
See કમજોર અને...

મીયાં બોલે ત્યારે દાઢી હાલે.
See ખીસકોલી ભેળી...

મીયાં ભાઈની ચોટલી કાંઈ હાથમાં આવે ?
To hold a wet eel by the tail.
See અબી બોલ્યા...

મીયાં મરતે હો ? તો કે જખ મારકે.
આભ ફાટયું ત્યાં ઠીંગડું કયાં દઈએ.
કાકા મરશો ? તો કે ચુમાઈનેજ તો.
What cannot be cured must be endured.
Death defies the doctor.
Submit where all opposition must be in vain.
Bear, and blame not, what you cannot change.
They that are bound must obey.
Patiently should that be borne, which no strength can overcome, nor counsel avoid.
Welcome death, quoth the rat, when the trap fell down.
See માથે પડી...

મીયાં મહાદેવનો મેળ.
At daggers drawn.

મુઈ ભેંસના મોટા ડોળા.
મુઈ ભેંસનું ઘી ઘણું.
મુવા પછી કીમત વધે (સૌ વખાણાય).
See જીવતાં લાખ...

મુખમેં રામ બગલમેં છુરી, ભગત ભયા પણ દાનત બુરી.
મુખે રામ પોકારે અને પગે માંછલાં મારે.
મુખ મીઠા ને મનમાં કપટ.
મ્હોના મીઠા અને હૈયાના મેલા.
મ્હોડે મીઠાશ અને હૈયામાં કાતી.
કોટમાં માળા અને પેટમાં લાળા.
ઘણી ભક્તિએ છીનાળું.
નામ ખુદાનું લે અને કામ સેતાનનાં કરે.
બગ ભગત.
લીંટે લીંટે હાલો મારા ભાયલા, ખાડામાં છે ખદબદીઆં.
સો ઉંદર ખાઈને મીની બાઈ પાટ બેઠાં.
હરીગુણ ગાતી અને હૈયામાં કાતી.
Full of courtesy full of craft.
Behind the Cross stands the devil. *Sp.*
The Cross on his breast and the devil in his heart.
He has one face to God and another to the devil.
To carry two faces under one hood. *Ital.*
Beads about the neck and the devil in the heart.
The hypocrite pays tribute to God that he may impose upon men.
When the pirate prays, there is great danger.
When the devil prays, he has a booty in his eye.
When the tod preaches, beware of the hens.
When the fox preaches beware of your geese.
God in his tongue, devil in his heart.
A honey tongue, a heart of gall. *Port.*
All saint without, all devil within.
Beware of a fine tongue; 'twill sting mortally.
Lickerish tongues, treacherous tails.
Some that smile have in their hearts millions of mischief.
Nearest the church, the farthest from God. *Sc.*
The nearer the church, the father from God. *Fr.*
The fair speeches of a bad man are designed for treachery. *Lat.*
A mouth of ivy and a heart of holly. *I.*
He has muckle prayer but little devotion. *Sc.*
Oral sanctity is mental impiety.
Bees that have honey in their mouths have stings in their tails.
Much praying but no piety.
Much religion but no goodness.
No rogue like the Godly rogue.
Dissembled holiness is double inequity.
Virtue dwells not in the tongue but in the heart.
Oh ! what a man may within him hide,
Though angel on the outward side.
Nothing more closely resembles an honest man than a knave. *Fr.*
He that flatters you more than you desire, either has deceived you, or wishes to deceive. *Ital.*
Reynard is still a Reynard though he put on a cowl.
A smooth speech is honeyed poison. *Lat.*
A kiss of the mouth often touches not the heart.
Many kiss the hands they wish to cut off. *Sp.*
To give one a cornish hug.

N. B.—Applied to the deceitful dealings of such who secretly design their overthrow whom they openly embrace.

You smile and bite.

To stroke with one hand and stab with the other.

When the cat winketh, little wots the mouse what the cat thinketh.

Though the cat winks a while, yet sure she is not blind.

The fox preys farthest from his hole.

N. B.—To avoid suspicion crafty thieves steal far from home.

A young whore, an old saint.

See ભગવાં પહેર્યાં...

મુલ્લાં ક્યારે મરે અને મસીદે દીવા થાય !

See ધન મકર ને... હવામાં કીલ્લા...

મુવા નહીં ને ભુત થયા (પાછા થયા).

It comes to the same thing.

It is all the same.

મુવા પછવાડે પણ કીર્ત્તિ રહે છે.

A good name will shine for ever.

Virtue survives the grave. *Lat.*

See સુરતસે...

મુવા પછવાડે ભીંત થાઓ.

See આપ મુવા પીછે...

મુવા પછી વઈદ !

After death, the doctor. *Fr.*

Help after the war. *Lat.*

See કાકા ખીચડી...

મુવા પહેલી ઘોર ખોદવી (મ્હોકાણ).

Call not a surgeon before you are wounded.

See ગામડે લેરા...

મુવેલાને મારવું.

મુવેલાના ઉપર ઘા કરવો.

See છાણમાં તલવાર...

મુવેલો માથું ન ઉંચકે.

મુવાં મુડદાં જીવે નહીં.

See મસાણ ગયાં મુડદાં...

મુસલમાનનું પાણી થોડું પીધું તોએ વટલ્યા અને ઘણું પીધું તોએ વટલ્યા.

Greater and less do not change the nature of a thing. *Lat.*

મુંડે માથે જતી નહીં અને આડું ઓઢે સતી નહીં.

See ભગવાં પહેર્યાં...

મુરખ દોસ્ત વેરીને ઠામ.

મુરખ જોડે કામ પાડે તેજ મુરખ.

See નાદાનકી દોસ્તી...

મુરખની પણ શીખામણ સાંભળવી.

A fool may put somewhat in a wise body's head.

મુરખને ધીરજ રહે નહીં.

મુરખ કાચું કાપે.

A fool's bolt is soon shot.

A foolish judge passes a hasty sentence. *Fr.*

To pluck the pear before it is ripe.

Fools rush in where angels fear to tread.

Zeal without knowledge is the sister of folly.

See ઉતાવળા સો...

મુરખને હાથ ધન.

The rich and ignorant are sheep with golden wool. *Ital.*

A fool and his money are soon parted.

મુરખનો સરદાર.

No fool like an old fool.

He is a fool of twenty-four carets. *Fr.*

N. B.—His folly is absolutely without an alloy.

મુળમાં માંટી નહીં અને સાસરે સંદેસો.

માથા વગર પાઘડી કેવી ?

It is lost labour to sow where there's no soil.

He makes an ill song who has never a tongue.

He that hath no head needs no hat.

No head, no hat.

He that hath no money needeth no purse.

મુળાપણીનું પણ ઝાડમાં લેખું !

See પાડાવાળો પણ...

મેલ કરવત મોચીના મોચી.

See દરજીનો દીકરો...

મેસાણાના ભાટ જમે કાલ.

See અગસ્ત મુનીના...

મેતો ખુદાકુ ફુસલાતી થી.

ગરજ સરી એટલે દેવ વેરી.

When the danger is passed, the saint is mocked. *Ital.*

Danger past, God forgotten.

Vows made in storms are forgotten in calms.

In the time of affliction a vow; in the time of prosperity an inundation; *or* (a greater increase of wickedness). *Heb.*

The devil was sick, the devil a monk would be;

The devil was well, the devil a monk was he.

મેં સબકા ખાઉં, ઓર મેરા ખાય સો મર જાય.

અપના રખ, પરાયા ચખ.

Giving is dead, and restoring very sick.

See મારૂં તે મારા...

મોઈ પાદીએ લાભ.

See આગ લગંતા...

મોટા એટલા ખોટા.

See અડક પારેખની...

મોટા થાઓ, પરણાવીએ છીએ.

To give one a mouthful of moonshine.

N. B.—To feed one with false hopes.

See મીઠું બોલે શું...

મોટાના ભાગ્ય મોટાં.

See અનાજ હોય ત્યારે... પંડ રળે તો...

મોટાની ગાંડમાં માથું મારીએ તો ભરાઈ રહીએ.

Who dangles after the great, is the last at table, and the first at blows. *Ital.*

The friendship of the great seems inviting to those that have never made trial; but he who has had experience, is cautious. *Lat.*

મોટાનું જોઈને નાના કરવા જાય.

The fashions and models take their progress downward, and everything depends on high example.

મોટાને ગુણ કર્યો હોય તે આટાલૂણમાં જાય.

An alliance with a powerful individual is never to be relied on. *Lat.*

Serve a great man and you will know what sorrow is.

See તાલેવંતના તેજમાં...

મોટાને મોટું દુઃખ.

મોભની ગાંડમાં સો ખીલા અને વળીમાં એક.

બડે બડેકું દુઃખ હય, છોટેસે દુઃખ દૂર;

તારે સબ ન્યારે રહે, ગ્રહે ચંદ્ર ઓર સૂર.

High winds blow on high hills.

Little gear, little care.

Regal honours have regal cares.

The statelier the tower, the heavier the crash.

The highest tree has the greatest fall.

A great fortune is a great slavery. *Lat.*

High regions are never without storms.

Much coin, much care.

Lowly sit richly warm.

N. B.—A mean condition is both more safe and more comfortable than a high estate.

The pine wishes herself a shrub, when the axe is at her foot.

See ચડે તે પડે...

મોટાનો કોઈ વાંક કહાડે નહીં.

Great men's vices are accounted sacred.

Rich men's spots (faults) are covered with money.

Rich men have no faults.

મોટા મોટા પાગડ બાંધે, માંહી ઘાલે ગાબા.

લેને દેનેકી બાત નહીં, બાત કરનેમેં આગા.

Be ready with your bonnet, but slow with your purse. *Sc.*

See ગજ ભરે પણ...

મોટો પૈસાવાળો તે મોટો લૂટારો.

મોટો નાનાને ખાઈ જાય.

Property is robbery.

The pleasures of the mighty are the tears of the poor.

The little cannot be great unless he devour many.

See તાલેવંતના તેજમાં...

મોત આગળ વઈદનું શું ચાલે ?

See કોઠીમાં ઘાલ્યા...

મોતથી સૌ બ્હીએ.

Men fear death, as children to go in the dark.

મોરના ઇંડાં ચીતરવાં ન પડે.

Good coral needs no colouring.

Right coral calls for no colouring.

Good wine needs no bush. *Fr.*

Gold does not require gilding nor lily painting.

A clean hand wants no washing.

Real beauty needs no paint.

A fair (good) face needs no paint (band).

મોર પીછે રળીઆમણો.

See એક નુર આદમી...

મોળું દહીં દાંત પાડે.

Serpents engender in still waters.

There is a snake under the grass.

See થોડું બોલે એ...

મૌનમ્ સર્વાર્થ સાધનમ્.

See નહીં બોલ્યામાં...

યત્ર યત્ર ધુમ્ર તત્ર તત્ર વન્હિ.

There is no fire without some smoke. *Sp.*

Where there is smoke there is fire.

યથા રાજા તથા પ્રજા.

The people are fashioned according to the example of their king.
As is the king so will be the people. *Lat.*
Such is the government, such are the people. *Ital.*

રઈયત ક્યા ખાતી હય તો કે દૂધચાવલ.

See ધરાયલો ભૂખ્યાનું...

રખડતી વસ્તુનો આવરદા ઘણો.

See અંધેકી ગાવડી...

રજનું ગજ કરવું.

See કાગનો વાઘ...

રડતો જાય તે મુવાની ખબર લાવે.

Things badly began seldom end well. *Lat.*
Like beginning, like end.
Evil beginnings have wretched endings.
See કાગડાને હાથ... જવું જગન્નાથજી... પુત્રનાં લક્ષણ...

રતન જેસી મેરી હાંડી તોડ ડાલી.

See જીવતાં લાખ...

રહે તો આપથી અને જાય તો સગા બાપથી.

It is in vain to watch a really bad woman.

રંગના તો ચટકા, કાંઈ કુંડા હોય?

See અતિશયમાં...

રંગમાં ભંગ.

Play ending in a fray.
See હવનમાં...

રાઈના પાડ રાત્રે વહી ગયા.

See દાઢીના દોઢસો...

રાજા થઈને લૂટી લે તો પછી ફરીયાદ ક્યાં જવું?

See કસાઈને ગાય...

રાજા દાને અને પ્રજા સ્નાને.

Every one according to his means.
See ફૂલ નહીં તો...

રાજાને ગમી તે રાણી અને છાણાં વીણતી આણી.
ગમે તેની ગાંડપણ ગમે અને ન ગમે તેનું મ્હોંપણ ન ગમે.
જેમ જેને ધાયો તેમ તેને પાયો.
મન માન્યું ત્યાં જાત શી જોવી?

Fair is not fair but that which pleases.
Let every one please himself.
Every man to his taste. *Fr.*
Everyone to his liking.
Every man has his own peculiar pleasure. *Lat.*
Every man is led by his own peculiar taste or pleasure. *Lat.*
Love sees no faults.
Love has no lack, be the dame ever so black.
A black plum is as sweet as a white.
N.B.—The prerogative of beauty proceeds from fancy.
Fancy passeth beauty.
Fancy may bolt bran and think it flour.
Every one as they like best, as the good man said when he kissed his cow.
See ઈશક આંધળો... ધણીને સુજે...

રાજા, વાજાં, ને વાંદરા, જેમ ભમાવીએ તેમ ભમે.
રાજાની મહેરબાનીનો ભરોંસો નહીં.

A king's favour is no inheritance.
See મોટાની ગાંડમાં...

રાજાસે રાજા મીલે, મીલે નીચસે નીચ;
પાનીસે પાની મીલે, મીલે કીચસે કીચ.

See જેસેકુ મીલા...

રાત અંધારી ને તલ કાળા.
રાતે આવી રાંડ અને પાશેર લઈ ગઈ ખાંડ.

All cats are gray in the dark.
When candles are out, all cats are grey.
All is fish that comes in the night.
Joan is as good as my lady in the dark.
Under the blanket the black one is as good as the white.
It is ill to drive black dogs in the dark.
See અંધારાની...

રાત થોડી ને વેશ ઘણા.

The day is short and the work is much. *Heb.*

રાતે વહેલા સુઈ, વહેલા ઉઠે વીર;
ધન બુદ્ધિ વિદ્યા વધે, સુખમાં રહે શરીર.

Early to bed, early to rise;
Makes a man healthy, wealthy, and wise.
Rise when the day daw's, bed when the night fa's. *Sc.*

રામ ઝરૂખે બેઠકે સબકા મુજરા લેત;
જેસી જીનકી નોકરી, વેસા ઉનકુ દેત.

God knows well which are the best pilgrims.

રામ રજે શું કે સીતા દળે?

See દહાડે ધણી ના દેખે...

રામરામ તો કહે રીંગણા.
આંધળો કહે ભીંત અને બહેરો કહે મસીદ.
સાવરણી મંગાવે ત્યારે સુંથીયું લાવે.

I talk of chalk, you talk of cheese.
I am talking of hay, and you of horse beans.
I ask for a fork and you bring me a rake.

શાવણીઆ હુકડે શણ.
See કુકડીનું મન...

શાંડ મારો રોટલો ઘડતાં ભાગ્યો.
See જેની સાથે ના બને...

શાંડ્યા પછીનું ડહાપણ.
See ગરથ ગયા પછીનું...

શાંડીએ રડે અને માંડીએ રડે.
See કુંવારો કોડે મરે...

શાંધ્યું વરે પડે.
All meat's to be eaten, all maids to be wed. *Sp.*

શાંધે કોઈ અને જમી જાય કોઈ.
See એકની મહેનત...

રૂડો દહાડો વહાણામાંથી જણાય.
See પુત્રનાં લક્ષણ...

રૂપની રડે અને કરમની ખાય.
Beauty weeps, and fortune enjoys.
Snow is white and lies in the dike, and everyone lets it lie;
Pepper is black and hath a good smack, and every man doth it buy.

રૂપાળીને કાંઈ ઘરની ખોટ છે ?
She who is born handsome is born married. *Ital.*
See તાજે માલ...

રૂપીઆનું પાવલું.
See આટા વેચીને...

રેતીમાં નાવ ન ચાલે.
You cannot make a rope from the sand of the sea. *Ir.*
See કાગળની હોડીએ...

રોગ આવે હાથીને વેગે અને જાય કીડીને વેગે.
Agues come on horse back but go on foot.
One is not so soon healed as hurt.
It may come in an hour that will not go in seven yeas. *Sc.*

રોગ શત્રુ અને દેવું, એમને ઉગતાંજ છેદવાં.
Prevention is better than cure.
One ounce of prevention is better than a pound of cure.
Nip the briar in the bud.
A stitch in time saves nine.
An evil at its birth is easily crushed, but it grows and strengthens by endurance. *Lat.*
Meet the disorder in its outset. *Lat.*
Medicine may be too late when the disease has gained ground through delay.
Destory the lion while he is but a whelp.
Kill the lion's whelp ; thou'lt strive in vain when he's grown.
See તાતે ઘાએ...

રોગી વઈદ શું કામનો ?
See આગુ પીછું...

રોશે રૂવાળો અને પીટશે પીંજારો.
See પારકે પૈસે... નાગો નહાય...

લક્કડસાઈ લાડુ ખાયગા સો પસ્તાયગા, નહીં ખાયગા સો બી પસ્તાયગા.
See કુંવારો કોડે મરે...

લખ્યા લેખ સો નહીં મીટનેકા.
See જે થવાનું હશે...

લખાણું તે વંચાણું.
See એક લખ્યા...

લગનના ઢોલી લગનેજ શોભે.
See વખતે સૌ...

લડે સીપાઈ, નામ સરદારકા.
See એકની મહેનત...

લપસી પડ્યા તો કે દેવને નમસ્કાર કર્યા.
To make virtue of necessity.

લપોડ શંખ લાખ તો કે સવાલાખ.
વચનેપિ કીમ્ દ્રારિદ્રં ?
Expect nothing from him who promises a great deal. *Ital.*
He is poor indeed that can promise nothing.
See કહેવા કરતાં... ભસે કુત્તા સો...

લવાર વાડે સોય વેચવી,
લંકામાં સોનું વેચવા જવું.
See દરીઆ આગળ...

લશ્કરકા ભેદ પાયા, આગુસે ગધ્ધા આયા.
See પુત્રનાં લક્ષણ...

લક્ષ્મી ચાંલ્લો કરવા આવે ત્યારે મ્હોં ધોવા ન જવું.
ઘેર બેઠાં ગંગા આવી.
શીકાર વખતે કુતરી મૂતરાણી થઈ.
Let thy hook be always ready, as a fish will often be in waters where thou least thinkest of it. *Lat.*
Take time when time is, for time will away.
When fortune smiles on thee take the advantage.
With speedy hand pluck the fruit that passes away.

Fortune knocks once at least at every man's gate.
Know your opportunity. *Gr.*
Every thing hath its time, and that time must be watched.
There is a tide in the affairs of men, which taken at the flood leads on to fortune.
One foolish act may undo a man, and a timely one make his fortune.
It is time to set when the oven comes to the dough.
It is time to marry when the maid woes the man.
It is time to yoke when the cart comes to the caples (*i. e.* horses).
When the pig's proffered, hold up the poke.
Never refuse a good offer.
The money you refuse will never do you good.
When it rains pottage, you must hold up your dish.
See ગઈ પલ... વખત જોઈને...

લક્ષ્મી દાને શોભે છે.
Riches are like muck (*i. e.*, manure), which stink in a heap, but spread abroad, make the earth fruitful.
Money, like manure, does no good till it is spread.
Giving much to the poor doth increase a man's store.
He who giveth to the poor, lendeth to the Lord.
The rich are trustees under God for the poor.

લાકડાની તલવારે લડવું (પગાર ખાવો).
To engage in an undertaking without having the things necessary to succeed. *Fr.*
'Tis killing a crow with an empty sling.

લાખ ત્યારે સવાલાખ.
See આટલું ત્યારે...

લાખ વાતની એક વાત.
See તારો બાપ કેમ...

લાગ્યું તો તીર, નહીં તો તુકો.
See કાગનું બેસવું...

લાગ જોઈને ઘા મારવો.
લાગે લાકડાં ભગાય.
દાવ આવે ત્યારે સોગઠી મારવી (ઘા કરવો).
અવસર ચેતે તે નર ભલો.
A mouse in time may bite in two a cable.
To hit the nail on the head. *Fr.*
While the shoe is on thy foot tread on the thorns. *Heb.*
Know your opportunity. *Gr.*
Strike the iron when it is hot.
When the iron is hot, it's time to strike.
When you are an anvil hold you still; when you are a hammer, strike your fill. *Ital.*
See વખત જોઈને...

લાડવા મળ્યા કે બ્રાહ્મણ રળીયાત.
See અધાણો ઉકરડો...

લાડી પાડી નીવડે વખાણ.
See નીવડે વખાણ.

લાધ દે, લધામણ દે, ઓર લાધનેવાલા બી સાથ દે.
See દાનઉપર...

લાલચ વગર કોઈ ફસાય નહીં.
See ઘી ખાના સક્કરસે... માંછલીનું મોત...

લાલચ (સોનું) દેખી મુનીવર ચળે.
The just man may sin with an open chest of gold before him. *Ital.*
When a chest lies open, a reputed honest man may sin.
When a chest lieth open, a righteous man may sin. *Ital.*
An open door tempts (may tempt) a saint. *Sp.*
Opportunity makes the thief.
No lock will hold against the power of gold.
Gift breaks rocks.
Gold is the dust that blinds all eyes.
Gold goes at every gate except heavens.
To grease a man in the fist.
N. B.—To put money into his hands; to fee or bribe him.
To angle with a silver hook.
N. B.—Money is the best bait to take all sorts of persons with.
A bribe in the lap blinds one's eyes.

લાંબાની જોડે ટૂંકો જાય, મરે નહીં તો માંદો થાય.
બળિયા સાથે બાથ ન ભીડવી.
Wide will wear, but narrow will tear.
The earthen pot must keep clear of the brass kettle.
A mouse must not think to cast a shadow like an elephant..
A great lord is a bad neighbour.
Gentility without ability is worse than plain beggary.
The poor man gains nought by an alliance with a powerful man.
A poor man who aspires to imitate the rich is sure to be ruined. *Lat.*
He who more than he's worth doth spend,
Makes a rope his life to end.

Those that eat cherries with great persons, shall have their eyes sprinted out with the stones.
Compete not with persons who have means beyond thy reach.
Set not your house on fire to be revenged of the moon.
See કોઈનો વાદ... ગજાપ્રમાણે... પારકાની હવેલી...

લીલા (ભર્યા) ખેતરમાં ભૂખે મરવું.
See તળાવે જઈને...

લીલા લહેર અને જમવાનાં ઘેર.
See આવ મીયાં...

લીલા વનના સૂડા ઘણા.
See શેઠના સાળા...

લીલી ડાંખળી જેમ વાળીએ તેમ વળે.
See કુમળું ઝાડ...

લીંટે લીંટે હાલો મારા ભાયલા, ખાડામાં છે ખદબદીઆં.
See મુખમેં રામ...

લુગડાં ફાડીને ચીંથરાં કરવાં.
See આટો વેચીને...

લુગડાં સોતું સંભળાવી દેવું.
To let the cat out of the bag.

લેને ગઈ પૂત ઓર ખો આઈ ખસમ.
લેણેકો દેણા હુવા.
See આંબુ લેતાં... બેસવાનું ભાણ્યું...

લેવા જઈએ ત્યારે લેવાઈએ.
There are more foolish buyers than sellers. *Fr.*

લોટ ખાવો અને વળી ભસવું !
One cannot do two things at the same time.
One cannot serve two masters at the same time.

લોઢું અને લવાર ફૂટી મરશે.
See ખાખ અને વરેડું...

લોભીઆ હોય ત્યાં ધૂતારા ભૂખે ન મરે.
Credulous men are the prey of crafty ones.
Knaves and fools divide the world.
That fish will soon be caught that nibbles at every bait.
See અતિ લોભ... એવા ભોળો કે... સોંઘી અધામણું...

લોભે લક્ષણ જાય.
લોભનો થોભ નહીં.
See અતિ લોભ તે...

વ્યસનીને વ્યસની ખોળી લે.
See જેસેકુ મીલા...

વ્યાજને ઘોડા પણ ન પહોંચે.
વ્યાજમાં ડુલી જવું.
વ્યાજ ઘોડા છોડવે.
To borrow on usury brings sudden beggary.

વઇદ તથા ગુરૂ આગળ જુઠું બોલવું નહીં.
Hide nothing from the minister, physician and lawyer. *Ital.*

વઈદ વઈદનો વેરી.
કીસબ ખાર.
Two of a trade never agree.

વકીલના હાથમાં આવેલો બરાબર મુંડાય.
A lawyer shaves clean.
A good lawyer is a bad neighbour. *Fr.*
Lawyers are not like coachmen, they take their tip before they start. *A.*
Fools and obstinate persons enrich the lawyers. *Ital.*
Lawyers' houses are built on the heads of fools.
Lawyers' gowns are lined with the wilfulness of their clients.

વખત આવે સૌ જણાય.
See પાઘડીનો વળ...

વખત આવે સૌની પરીક્ષા.
Time tries all.

વખત જોઇને વાત કરવી.
વા જોઈને વહાણ મુકવું.
He who will not when he may; when he will it, shall have nay.
Make hay when the sun shines.
Hoist your sail when the wind is fair.
See લાગ જોઇને...

વખતનો સૌ વાંક કહાડે છે.
Everyone puts his faults on time.
Accusing the times is but accusing ourselves.

વખત પોતાનું કામ કર્યા જાય છે.
Time fleeth away without delay.
Time and tide wait for no man.
One day presses on the heels of another. *Lat.*
Time is a file that wears and makes no noice.

વખતે મળે એ કેળાં.
If thou hast not a capon, feed on an onion. *Fr.*

વખતે સૌ શોભે.
લગનના ઢોલી લગનેજ શોભે.

વિવાહનાં ગીત વિવાહેજ શોભે.
કમોસમનાં કંટોળાં સ્વાદ નહીં આપે.
માળી સીંચે સો ગણું રતબીન ફળ ન હોય.
Keep the feast to feast-day.
Every thing is good in its season.

વખાણી ખીચડી દાંતે વળગે.
ભલી (ભરોંસાની) ભેંશે પાડો જણ્યો.
A pet lamb makes a cross ram. *A.*
The best cart may overthrow.
The finest shoe often hurts the foot.

વગર બોલાવ્યો બોલે અને તણખલાની તોલે.
Speak when you are spoken to; come when you are called.
Fools will be meddling.
Busy folks are always meddling.

વચનેપિ કીમ્ દ્રારિદ્રં ?
See લપોડ શંખ...

વચલી પંક્તિમાં રહેવું.
See અધ્યા ત્યારે...

વટલ્યું વટલાવે અને આભડયું અભડાવે.
See એક નકટો... એકનું પાપ...

વન પતળ્યું તો કે કુહાડીમાં હાથો ભળ્યો.
See ઘર ફૂટે...

વન વન ચંદન ન હોય.
A Mercury is not carved out of every piece of wood.
Every block will not make a Mercury.
N. B.—Mercury was a roman divinity of commerce and gain.
Good folks are scarce, take care of one.
Every reed will not make a pipe.

વપરાતી ચીજ સારી રહે.
Drawn wells are seldom dry.
Drawn wells have sweetest water.
A rugged stone grows smooth from hand to hand.
The used key is always bright.

વરને કોણ વખાણે? તો કે વરની મા.
See આપકી તો... પોતાની માને...

વર મરો કે કન્યા મરો પણ ગોરનું તરભાણું ભરો.
બેએ હાથે લાડુ.
His bread is buttered on both sides.
Plough or not plough, you must pay your rent. *Sp.*
See પોતાના ઘરમાં આવતું...

વર વિનાની જાન.
See એકડા વગરના...

વરસ વધે તેમ અક્કલ ઘટે.
See આવી સાઠી...

વરસે ત્યારે વાડમાં પણ, અને ના વરસે ત્યારે ખેતરમાં પણ નહીં.
See અધ્યા ત્યારે...

વસ્તુનો ખપ પડે ત્યારે તેની કીમત જણાય.
The ass knows not the value of his tail till he has lost it.
We never miss the water till the well runs dry. *I.*
We never know the want (worth) of water till the well goes (is) dry.
What costs little is little esteemed.
The worth of a thing is best known by the want of it.
That which is good is descried more strongly in its absence than in its enjoyment.
See જીવતાં લાખ...

વસુ વિના નર પશુ.
See ગરીબ બીચારો...

વહાલામાં વટાળ નહીં.
See મન માન્યું ત્યાં...

વહુ અને વાછડાં નીવડે વખાણ.
See નીવડે વખાણ...

વહુ ભાગે તે કલેડાં અને સાસુ ભાગે તે ઠીકરાં.
See જેની સાથે ના... પોતાનો વાંસો...

વહેમ પડે ત્યાંથી અટકવું.
When you doubt, abstain.

વહેલું ખીલે (ફૂલે) તે વહેલું કરમાય.
Soon ripe, soon rotten. *Lat.*

વહેલો તે પહેલો.
See પહેલાને પાણી...

વહેવાઇ પ્રમાણે વિવાહ અને ઘર પ્રમાણે દીવા.
See ગજા પ્રમાણે...

વહેવારે આપવું લેવું.
See હીસાબ કોડીનો...

વાગતું વાગતું માંડવે આવશે.
See પાઘડીનો વળ...

વાગે તેને સાલે.
See વીતી હોય તે...

વાઘને કુલે મધ.
The lion's skin is never cheap.
He that licks honey from thorns pays too dear for it.

વાઘને બકરી સોંપવી.
See કસાઈને ગાય...

વા જોઈને વહાણ મૂકવું.
See વખત જોઈને...

વાટ જોનારને વેળા લાંબી થાય.
A watched pan is long in boiling.
A watched pot never boils.
N. B.—Things longed for seem long in coming.
See કોહલીનું કામ...

વાડ કારેલાં ખાશે ત્યારે બાકી શું રહેશે?
See કસાઈને ગાય...

વાડમાં હાથ ઘાલીએ તો કાંટા વાગે.
He that handles thorns shall prick his fingers.

વાણીઆ મગનું નામ પાડે નહીં.
See નરો વા કુંજરો વા...

વાણીઆ મૂછ નીચી, તો કે સાડી સાત વાર નીચી.
Yielding is sometimes the best way of succeeding. *Ital.*
Yield to the opposer, by yielding you will obtain the victory.
Better bow than break.
Wisdom prefers an unjust peace to a just war.
See નમ્યો એ...

વાણીઓ તણાયો, તો કે લોભે તણાતો હશે.
See અતિ લોભ...

વાણીઓ સીંચે પળી પળી, રામ ઉઠાવે કુપ્પા.
Ever spare ever bare.

વાત તો સોના જેવી, પણ બીલાડીને ગળે ઘંટ બાંધવા કોણ જશે?
Who shall hang the bell about the cat's neck.
It is well said but who will bell the cat?
It is very showy in theory, but not reducible to practice.
N. B.—Applied to those who prescribe impossible or impracticable means for effecting any thing.
See કહેવા કરતાં...

વાતે પાપડ, વાતે વડી, વાતે વહુ ગધેડે ચડી.
A rouk-town's seldom a good house-wife at home.
N. B.—A rouk-town is a gossiping house-wife, who loves to go from house to house.
See કહેવા કરતાં...

વાઘર સારૂ ભેંશ મારવી.
ખીંટીવાસ્તે મેહેલ પાડવો.
If you cut down the woods, you'll catch the wolf.
To set one's house on fire to roast eggs.
See આટો વેચીને...

વાપરે એ ખાપરે.
વાપરે એની દોલત.
See ભોગવે તે...

વા ભરખીને કાંઈ રહેવાય?
A man cannot live by the air.

વાર્યું ન કરે પણ હાર્યું કરે.
See ઉભો ઉભો દૂધ...

વારા ફરતી વારો, આજ મારો ને કાલ તારો.
See આજે કોઈની...

વા વાત લઈ જાય.
વાડ ન સાંભળે અને વાડનો કાંટો સાંભળે.
હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.
The very walls have ears. *Fr.*
Hedges have eyes and walls have ears.
Fields have eyes and woods have ears. *Fr.*
Do not speak of secret matters in a field that is full of little hills. *Heb.*
N. B.—Because it is possible somebody may lie hid there and hear what is said.

વા વાયાથી નળીયું ખસ્યું, તે દેખીને કૂતરૂં ભસ્યું,
બહુ થયો ત્યાં શોર બકોર, કોઈ કહે મેં દીઠો ચોર.
See બહેરો કહે...

વાવે કોઈ અને લણે કોઈ.
See એકની મહેનત...

વાવે તેવું લણે.
આપે તેવું પામે.
કરણી તેવી પાર ઉતરણી.
As you sow, so you shall reap.
As I brew, so must I drink.
Do good and have good.
If thou wouldst reap money, sow money.
The hand that gives gathers.
Plant thistles, expect prickles.
He who knows not how to confer a kindness must ask for one unjustly. *Lat.*
Do good if thou expect to receive any.
He who would reap well must sow well.
Scatter with one hand, gather with two.
Ill sowers make ill harvest.
He that sows inequity shall reap sorrow.
Depend not on fortune but on conduct.

He who sows thorns will never reap grapes.
Such as you give such you will get. *Sc.*
Do evil and look for like.
He that slays shall be slain.
See કપટ તેનું... ખાડો ખોદે તે...

વાસી રહેવે નહીં અને કુત્તા ખાવે નહીં.
He that has but four and spends five has no need of a purse.
He that has nothing to spare must not keep a dog.

વાંકી આંગળી વગર ઘી નહીં નીકળે.'
See ઉટે કર્યા...

વાંઝણીને કાંઈ છોકરાં થાય ?
He has planted flowers on a barren soil. *Fr.*

વાંદરાના હાથમાં તલવાર.
Put not a naked sword in a mad man's hand.
Never put a sword in a woodman's hand.
Don't trust a boy with a sword. *Lat.*

વાંદરાની ગાંડમાં સળી કરવી.
To wind one up, *i. e.*, to put one in a passion.
See સુતો સાપ...

વાંદરાને નીસરણી ધરવી.
To hold a candle to the devil.

વાંદરાનો ઘા.
Search not a wound to deap, lest thou make a new one.

વિખનો વીલાસી જીવ સાકરને શું કરે ?
See અફીણનો કીડો...

વિચાર્યા વગર બોલવું નહીં.
To speak without thinking is like shooting without taking aim. *Sp.*
To talk without thinking is to shoot without aiming.
Think to-day and speak tomorrow.
A wise man thinks before he speaks; but a fool speaks and then thinks of what he has been saying. *Fr.*
Let not your tongue run away with your brains.
Speech is the gift of all, but thought of few.
Think before you speak.
He that speaks without care shall remember with sorrow.
See બોલ્યું બહાર પડે...

વિચાર્યું વાએ જાય અને અણધાર્યું આગળ થાય.
See આદર્યા અધુરા ...

વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ.
See અભિમાન રાજા...

વિવાહનાં ગીત વિવાહેજ શોભે.
See વખતે સૌ શોભે...

વિવાહની વરસી.
વિવાહનું બારમું.
વિવાહમાં વિઘન.
Funeral instead of marriage.

વિવાહ પહેલી અઘરણી.
See ગામડે લૈરા...

વીતી હોય તે નર જાણે.
કાગડા (બીલાડી) ને મન રમત અને ઉંદરનો જીવ જાય.
કીસીકા ઘર જલે, કીસીકા પૂત મરે, બંદા તાપે ઓર ખાવે.
કોઈની દાઢી બળે અને કોઈને અજવાળું થાય.
છોકરાંને મન રમત અને દેડકાંનો જીવ જાય.
દુઃખ તેને વેણ.
પડેગી જબ બુઝેગી.
પ્રસુતીની પીડા વાંઝણી શું જાણે ?
પેટની પીડા માથું શું જાણે ?
વાગે તેને સાલે.
None knows the weight of another's burden.
It is more easy to praise poverty than bear it. *Ital.*
Mock no man in his misfortunes.
He jests at scars that never felt a wound.
The wearer knows best where the shoe pinches him. *Sp.*
It is easy for a man in health to preach patience to the sick.
Secure ourselves, we too often view with indifference the dangers of others.
When a man's house burns, it is not good playing at chess.
See આજે કોઈની... ધરાયલો ભૂખ્યાનું... પારકે પૈસે...

વીંછીના મ્હોને ખાસડું.
See હણતાને હણીએ...

વીંધ્યું એ મોતી અને કર્યું એ કામ.
See આજનું કામ...

વેચવા જઈએ તો વેચાઈએ.
Buy at a market, but sell at home. *Sp.*
Proffered ware (service) stinks.
N. B.—Ware that is proffered is sold for half the worth, or at half the price.

વેઠ આવી ઉપાડે છૂટકો.
See માથે પડી...

વેર કરીને ઉંઘવું નહીં.

He who scatters thorns, let him not go barefoot. *Ital.*

He who sows brambles must not go barefoot. *Sp.*

Do well and doubt no man; do ill and doubt all men.

The prince that is feared of many must, of necessity, fear many.

Though thy enemy may seem a mouse, yet watch him like a lion.

વેશ્યાના કરમમાં લપેડો.

Whoring and bawdry do often end in beggary.

See કપટ તેનું...

વેશ્યાનો છોકરો કોને બાપ કહે?

What belongs to the public belongs to nobody.

A bastard is the son of no man, or the son of the people. *Lat.*

The son of a bachelor.

વેળા વેળાની છાંયડી.

See ચઢતી પડતી...

વો દીન કહાંસે કે મીયાંકે પાઉંમેં જુતી?

Jack would wipe his nose if he had it.

શઠમ્ પ્રતિ શઠમ્ કુર્યાત્.

See થાય તેવા...

શણગારેલો બાવળ પણ શોભે.

See એક નુર આદમી...

શરીર મોટું અને અક્કલ થોડી.

A fat belly, a lean brain. *Fr.*

શરૂ કરી દેવું તે અડધું કર્યા બરાબર છે.

કર્યું એ ખરૂં, કરીશું એ ખોટું.

The beginning is the half of the whole. *Gr.*

What's well begun is half done.

A washed beard is half shaved. *Ital.*

A good beginning is half the battle. *Fr.*

શાણાને સાન, ગધેડાને ડીફાં.

See તેજીને ઈસારો...

શ્રાવણ ચંડે નહીં અને ભાદરવો ઉતરે નહીં.

Be not too much elated in prosperity, and too much cast down in adversity. *Gr.*

A good day will not mend him, nor a bad day impare him.

શીઆળ તાણે શીમ ભણી અને કુતરૂં તાણે ગામ ભણી.

Two dogs never agree about a bone. *Fr.*

Two cats and a mouse.

Two cats and a mouse, two wives in one house,

Two dogs and a bone, never agree in one.

શીકાર લેવો હોય છે ત્યારે સીંહપણ નમે છે.

See દગલબાજ...

શીકાર વખતે કુતરી મુતરાણી થઈ.

See લક્ષ્મી ચાંલ્લો...

શીખવામાં શરમ શાની?

Never too old to learn.

It is no shame for a man to learn that which he knoweth not, whatever be his age. *Isocrates.*

શીરા સારૂ શ્રાવક થવું.

He adopts new views for loaves and fishes.

See જ્યાં મળ્યું જંબા...

શીંગડે ઝાલીએ તો ખાંડો અને પુછડે ઝાલીએ તો બાંડો.

See અબી બોલ્યા...

શેખચલ્લીના વિચાર.

See પત્તેકી રોટી...

શેખમીયાં શીરાવશો? તો કે શાણકું બગલમાંજ છે.

See જ્યાં મળ્યું જંબા...

શેઠના સાળા સૌ થવા જાય; પણ ગરીબનો બનેવી કોઈ નહીં થાય.

નમતે ત્રાજવે સૌ બેસે.

મધ હોય ત્યાંજ મધમાંખ હોય.

લીલા વનના સુડા ઘણા.

'Tis good to be near of kin to an estate.

Everyone is a kin to the rich man.

A full purse never lacks friends.

Friends are plenty when the purse is full.

When ye're poor no body kens (knows) ye, when ye're rich a' body lends ye.

The rich never have to seek for relations. *Ital.*

Prosperity has many friends. *Lat.*

The wealthy have many who claim kindred with them. *Lat.*

The purse-strings are the most common ties of friendship.

Where there is honey there will be bees. *Lat.*

Cover yourself with honey and the flies will have at you.

Daub yourself with honey and you shall have plenty of flies.

Wasps haunt the honey pot.

Where the carcase is, the ravens will gather.

I wot well how the world wags;

He is most loved that hath most bags.

Great men have more adorers than friends.

He that is poor, all his kindred scorn him;

He that is rich, all are kin to him.

The best friends are in the purse. *Ger.*

Where wealth, there friends.
The rich men never want kindred.
See કાકા મામા...

શેઠની ગાંડે ફોલ્લી થઈ, પંપાળી પંપાળીને મોટી કરી.
See આ બલા...

શેઠની શીખામણ ઝાંપા સુધી.
See આપી મત ને... સો મણ સાબુએ...

શેઠ બોલે તે સવાવીસ.
See પૈસાવાળો મૂરખ હોય...

શેઠ મટીને વાણોતર થવું.
See ઉંચે પગથીએથી...

શેરડીનો સાંઠો પૂછડા સુધી ગળ્યો ન હોય.
See ગામ ત્યાં...

શેરને માથે સવાશેર.
See આવ ભાઈ હરખા...

શેરી મિત્રો સો ગણા, તાળી મિત્ર અનેક;
ભીડ પડે ભાગે નહીં, સો લાખનમેં એક.
See માથું આપે તે...

શોક કરે કાંઈ બને નહીં.
See આમે તોટો...

શોભા એટલી ઓભા.
See એક દહાડાની...

સઈની સાંજ અને મોચીનું વહાણું.
See અગસ્ત મુનીના...

સઈ, સોની, ને સાળવી, ચોર્યા વગર રહે નહીં.
Put a miller, a weaver, and a tailor, in a bag, and shake them, the first that comes out will be a thief.

સઈચારી સાસુની ઉકરડે મ્હોકાણ.
See ઘણા ઘરનો...

સકર્મીની જીભ અને અકર્મીના ટાંટીઆ.
He who has no brains ought to have legs. *Ital.*
Who has not a good tongue ought to have good hands.
Who hath not understanding, let him have legs. *Ital.*
Little wit in the head makes much work for the feet.

સખીથી સુમ ભલો કે ઝટ પાડે ના (દે જવાબ).
See દાતાથી...

સગા બાપનો પણ ભરોંસો નહીં.
If you trust before you try, you may repent before you die.

સગાં કરતાં પાડોશી વધે.
We can live without our kin, but not without our neighbours. *Sc.*

સજીવો પૂછે નજીવાને, તું મને કાંઈ દે,
નજીવો પૂછે સજીવાને, તારી એક ફૂટી કે બે.
He begs a blessing of a wooden god.

સત્યમેવ જયતે.
See સાચને કદી...

સ્ત્રીના આગળ સાચું ન બોલવું.
સ્ત્રી જાતનો વીશ્વાસ નહીં.
He who tells his wife all is but newly married.
Beware of a bad woman and be careful how you trust a good one.
All truths must not be told at all times.
A woman can't keep a secret nor let any one else do it. *A.*
No relying on wine, women, and fortune.

સ્ત્રીની આંખમાં આંસું તો ભરેલાંજ.
Women laugh when they can, and weep when they will.
As great a pity to see a woman weep as to see a goose go barefoot.

સ્ત્રીની બુદ્ધિ પાનીએ.
When an ass climbs a ladder, we may find wisdom in women. *Heb.*
Let women spin and not preach.
A woman's counsel is not worth much, but he that despises it is no wiser than he should be. *Sp.*

સ્ત્રીનું જોર જબરૂં.
Women can do every thing, for they rule those who command every thing. *Fr.*

સ્ત્રીનું જોર જીભે.
A woman's strength is in her tongue.
Arthur could not tame a woman's tongue.
She is all tongue, does nothing but prate. *Fr.*
The tongue of a woman is her sword which she seldom suffers to rust. *Fr.*
A woman's tongue wags like a lamb's tail.

સ્ત્રી વિના સુનો સંસાર, ગોળ વિના મોળો કંસાર.
સ્ત્રી વગરનો સંસાર નહીં.
સુનું ઘર શ્યામા વિના.
No life without wife.

સ્ત્રી હઠ પૂરી ન પડે.
સ્ત્રીનું મન કોઈ દહાડો રાજી થાય નહીં.
Far sought and dear bought is good for ladies.
Every thing dear is a woman's fancy.
Swine, women and bees cannot be turned.
A ship and a woman are ever repairing.
Mills and wives are ever wailing (*i. e.*, in want of something).
Women, priests and poultry never have enough. *Ital.*

સતી શ્રાપ દે નહીં અને શંખણીનો લાગે નહીં.

See કણીઆને કહે...

સદ્ગુણ આફતમાંજ દીપી નીકળે છે.

Virtue grows under the imposed weight.

સબકે ઘેર તો રાંડ ભાંડ અને મેરે ઘેર તો સતી.

There is one good wife in the country, and every man thinks he hath her.

See આપકી તો...

સબ બંદરકા બેપારી.

સઘળામાં માથું ઘાલવા જાય તે બધામાંથી રહે.

Jack of all trades and master of none.

Jack of all trades is of no trade.

સબમેં મેરા લગતા હય.

સાતમાં સૂરો ને પાંચમાં પૂરો.

He has a mouth for every matter.

I have an oar in every man's boat.

He has a saddle to fit every horse.

He has a saddle for every horse.

He would have a finger in every pie.

He makes arrows of all sorts of wood.

He will go with all winds.

To set up one's sail to every wind.

To grind with every wind.

સબ સબકી સમાલીઓ.

Every man should sweep before his own door.

Everyone for himself.

To save one's bacon.

Let every one have his own. *Lat.*

Let every man soap his own beard.

When every one takes care of himself, care is taken of all.

See આપ સમાન...

સબ સબકું લગ રહી.

Every heart hath its own ache.

સબસે બડી ચુપ.

See નહીં બોલ્યામાં...

સબ સોનેકી ઓર ગાંડ પીતળકી.

See સોનાની થાળીમાં...

સબુરીના ફળ મીઠાં છે.

સબુરીનો બદલો સાહેબ આપે.

See ધીરજ મોટી...

સમ ખાય તે સદા જુઠો.

People swear because their words are worthless.

Common swearing argues in a man perpetual distrust of his own reputation.

He distrusts his own faith who often swears. *Ital.*

See જુગારીના સોગન.

સમાણુસ વળે વાતે અને કમાણુસ વળે લાતે.

See તેજીને ઈસારો...

સમુદ્ર આગળ ખાબોચીયું (ટીપું).

See આટામાં લૂણ.

સમુદ્ર તરવો અને ખાબોચીઆમાં ડુબી જવું.

કીનારે આવેલું વહાણ ડુબવું.

He came safe from the East Indies and was drowned in the Thames.

To escape Cluyd and be drowned in Conway.

To escape the rocks and perish in the sands.

સમુદ્રનું પાણી કાંઈ સાવરણીથી ખળે ?

To keep off the waters of the ocean with a broom.

It is hard to fight with the wide ocean. *I.*

સમે વરતે સાવધાન.

See લાગ જોઈને...

સરકાર દરબાર ચડવું નહીં.

See જે જાય દરબાર...

સરકાર દરબારના અવળા પગ.

See ઈનસાફ આંધળો છે.

સરખો હીસાબ લાવી મૂકવો.

To make both ends meet.

To bring buckle and thong together.

સ્વભાવનું કાંઈ ઓસડ નથી.

See અખણ ગયા...

સવેળાએ સંઘરેલું કવેળાએ (અવસરે) આવે કાજ.

They must hunger in fraust that will not work in heat.

Waste not, want not.

A young man idle, an old man needy. *Ital.*

No wonder to see wasters want.

He that saveth his dinner, will have the more for his supper. *Fr.*

He that spares when he is young, may the better spend when he is old.

He sups ill who eats all at dinner.

Spare when you are young, and spend when you are old.

Save something for the man that rides on the white horse.

N. B.—For old age, wherein the head grows white.

If youth knew what age would crave, it would both get and save.

See ગરથ ગયા પછીનું...

સહેજ મીલાસો દૂધ બરાબર, મંગ લીયા સો પાની.

માગવું અને મરવું બરાબર.

That which is necessary is doubly grateful, if you offer it of your own accord. *Lat.*

Spontaneous bounty is ever most acceptable.
Better buy than borrow.
Borrowed garments never fit well.

સંગ તેવો રંગ.

The smith and his penny are both black.
The collier and his money are both black.
Touch pitch and you will be defiled.
Who boils his pot with chips, makes his broth smell of smoke. *Ital.*

See કોયલાની દલાલીમાં... સોબત તેવી...

સંગાથ હોય તો રસ્તો વહેલો ખૂટે.

Good company on a journey is as good as a coach.

સંઘર્યો સાપ પણ કામનો છે.

Better keep now than seek anon.
Keep a thing for seven years and you will find a use for it.
A store is no sore.
Lay things by, they may come to use.

સંતોષી નર સદા સુખી.

સંતોષ એજ દોલત છે.

The greatest wealth is contentment with little.
I was well, but by endeavouring to be better I am here. *Ital.*
I was well, would be better, took physic and died.

N. B.—The epitaph on a hypochondriac, who, though well in health, was not easy until had quacked himself into his grave. Used to mark the discontent of those who are dissatisfied when in an eligible position.

The only happy man is he who thinks himself so. *Fr.*
He who has enough should wish for nothing more. *Lat.*
A contented mind is a continual feast.
Content is the philosopher's stone,
That turns all it touches into gold.
Content is the true philosopher's stone.
Enough is as good as a feast.
Create not imaginary wants lest thou fail to satisfy them.
Poor indeed is he who thinks he has never enough.
Content is happiness.
We lesson our wants by lessening our desires.
Content is more than a kingdom.
Content lodges oftener in cottages than in palaces.
He is rich enough that needeth neither flatter nor borrow.
He is rich that is satisfied.
He is the richest who is contented with least; for content is the wealth of a nation.
He is truly rich who desires nothing; and he is truly poor who covets all.

See અતિ લોભ તે...

સંપ ત્યાં જંપ.

From prudence peace; from peace abundance.

See એક શાંડને...

સંભારતાં પહેલાં આવીને ઉભો રહે.

Speak (talk) of the devil and he will appear.
Speak of the wolf and you will see his tail. *Fr.*
Talk of the devil and he'll either come or send.
Talk of the devil and his imp appears.
The devil is never nearer than when we are talking of him.

સાકર પીરસવી.

To grease one's boots.

N. B.—To cajole or flatter.

સાચને કદી ન લાગે આંચ.

સાચને શરમ શાની?

સત્યમેવ જયતે.

જેની દાનત પાક તેને શાનો ધાક?

Those who act faithfully act bravely.
Honesty is the best policy.
Virtue is as good as a thousand shields.
Truth seeks no corners.
A clear coscience is a wall of brass.
Truth has always a fast bottom.
Truth wants neither disguise nor ornament
Speak the truth and shame the devil.
Commend nothing so much as strict virtue.
Truth and oil are ever above. *Sp.*
Oil and truth will get uppermost at last
Truth is truth to the end of the reckoning
Though malice may darken truth, it cannot put it out.
Virtue may be overclouded for a while, but will shine at last.
Virtue though momentarily ashamed cannot be extinguished.
Virtue will shine at last.
Truth may be blamed, but it shall never be shamed.
Truth fears no colours.
Truth is God's daughter. *Sp.*

સાચા બોલાને સગી માએ માર્યો છે.

સાચું બોલેલું બધાને કડવું લાગે.

Follow truth too close at the heels, 'twill strike out your teeth.

Truth is the only thing that is offensive. *Fr.*
Obsequiousness gains friends, but truth begets hatred. *Lat.*
Truth finds foes where it makes none.
Flattery sits in the parlour, when plain dealing is kicked out of doors.

સાચું બોલું તો મા મારી જાય, નીકર બાપ કુત્તા ખાય.
See આગળ સાપ...

સાઠી અને બુદ્ધિ નાઠી.
See આવી સાઠી...

સાત ગળણે ગળીને પાણી પીવું.
Look twice ere you determine once.
Begin nothing without considering what the end may be.
The way to be safe is never to feel secure.
Forethought spares after-thought.
Wise fear begets care.
Plenty of caution can do no harm. *Lat.*
Never sign a writing till you have read it, never drink wine till you have seen it. *Sp.*
Do not close a letter without reading it, nor drink water without seeing it. *Sp.*
Take head is a good read.
Think of thy deliverance as well as of thy danger.
Good take heed doth surely speed.
Sure bind sure find.
Try the ice before you venture upon it.
See જાગતાની પાંડી... ભયથી દૂર... સાહસ કરવું નહીં.

સાતમાં સૂરો ને પાંચમાં પૂરો.
See સબમે મેરા...

સાત સાંધે ત્યારે તેર તૂટે.
Like Banbury tinkers, that in mending one hole make three.

સાત સુયાણીએ વેતર વંડે.
See ઘણા પટેલે...

સાપ કે ઘો જે નીકળે તે ખરૂં.
To take once chance.

સાપના પગ સાપ જાણે.
See ચોરની ગત...

સાપના મ્હોંમાંથી અમરત ન નીકળે.
Who hath bitter in his mouth, spits not all sweet.

સાપને ઘેર સાપ પરોણો, મ્હોં સુંઘીને પાછો જાય.
They are well matched.
See આવ ભાઈ હરખા...

સાપને માથે મણી.
સોનું લંકામાં (કોણ લેવા જાય?).

Wine in the bottle does not quench the thirst. *Ital.*
Moss on the mountain avails nothing.
Honey is sweet but the bee stings. *Ital.*
'Tis good fish, if it were but caught.
N. B.—It is spoken of any considerable good that one hath not, but talks more of, sues for, or endeavours after.
See વાત તો સોના જેવી...

સાપનો કરડેલો દોરડીથી (છછુંદરથી) બ્હીએ.
See દૂધનો દાઝ્યો...

સાપે છછુંદર ગળી, મૂકે તો આંધળો થાય અને ગળે તો મરી જાય.
See આગળ સાપ...

સામું જોતાં ઉભો રહે, અને આવો કહેતાં બેસે,
ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું, વણ છોલ્યું પેસે.
Beware of the fore part of a woman, the hind part of a mule, and all sides of a priest.
Take heed of an ox before, an ass behind, and a monk on all sides. *Sp.*

સાર હોય તે ગ્રહણ કરવો, અસાર છોડી દેવો.
Do as the bee does with the rose, take the honey and leave the thorn. *A.*

સારાના નશીબ સારાં.
To a good cat a good rat.

સારાની કદર કોણ જાણે છે?
See કસાઈને ઘેર...

સાવરણી મંગાવે ત્યારે સુંથીયું લાવે.
See રામ રામ...

સાસુ દમે સવેળા તો વહુ દમે કવેળા.
સો દહાડા સાસુના તો એક દહાડો વહુનો.
Every man has his hour.
Every dog has his day.
Every dog hath his day, and every man his hour.

સાસુ વહુને વેર (ની લડાઈ).
Mother-in-law and daughter-in-law are a tempest and hail-storm.

સાહસ કરવું નહીં.
Recklessness is the parent of miseries.
Look before you leap, for snakes among sweet flowers do creep.
Consider a business well and then despatch it carefully.
See ગજા પ્રમાણે... સાત ગળણે...

સાંભળ્યાનો સંતાપ અને દીઠાનું ઝેર.
See નજરે દીઠાનું...

સાંભળવું સૌનું પણ કરવું પોતાના મનનું.
See આપ બુદ્ધિએ.

સીપાઈ લડે અને જમાદાર જસ લઈ જાય.
See એકની મહેનત...

સીર જાય કે લડુ ખાય.
See આ પાર કે...

સીર સલામત તો પગડી બોતેરી.
See કોઠી હશે તો...

સીંહણ ભૂખે જો મરે, કદી ઘાસ નવ ખાય,
પતિવ્રતા મદને મરે, પર પાસે નવ જાય.
સીંહ થઈને શું દેડકાં મારશે?
Eagles do not care to feed themselves on flies. *Lat.*
Eagles catch no flies.
A goss-hawk beateth not a bunting.
A great mind does not stoop to low or trifling pursuits.
A great man will not trample on a worm.

સુખડ ઘસાય, કાંઈ ઓરસીઓ ઘસાય?
See જાત નમે...

સુખ જોડે દુઃખ.
No sunshine but hath some shadow.
Every grain has its own bran.
Every light has its shadow.
Conveniences have their inconveniences and comforts have their crosses.
In two cabs of date, there is one cab of stones, and more. *Heb.*

સુખ દુઃખ કાંઈ હમેશ રહેતું નથી.
Times will change.
Good times, and bad times, and all times get over.

સુખ દેખો તો રીરસે આઈયો.
A run away monk never praises his convent. *Ital.*

સુખનાં સૌ સગાં, દુઃખનો બેલી રામ.
See કાકા મામા...

સુખનો જીવ દુઃખમાં નાખવો.
See આ બલા... આંબુ લેતાં... સુતો સાપ...

સુખ પાછળ દુઃખ, અને દુઃખ પાછળ સુખ.
See દુઃખ પાછળ...

સુખે કે દુઃખે.
Whether you will or not. *Lat.*
See માથે પડી...

સુખે સોની, દુઃખે રામ.
In prosperity gold, in adversity God.
See ગરજ સરી એટલે દેવ વેરી.

સુડી વચ્ચે સોપારી.
See આગળ સાપ...

સુતો સાપ (સીંહ) જગાડવો નહીં.
Wake not sleeping dogs.
Let sleeping dogs lie.
When ill-luck falls asleep, let no body wake her.
When sorrow is asleep, wake it not.
Misfortunes when asleep are not to be awakened.
We must not awake the sleeping cat. *Fr.*
Do not seek the quarrel which there is an opportunity of escaping. *Lat.*
See આ બલા... ગઈ ગુજરી...બેઠેલો પોપડો...

સુથારનું મન બાવળીએ.
See અધાણ્યો ઉકરડો...

સુપડાં બાંધે કાંઈ ઉડાય?
There is no flying without wings. *Fr.*
He would fain fly, but he wants feathers.
See કચુકા પીલે...

સુપાત્ર દાન.
See ગધ્ધેને ખાયા...

સુપાત્ર માબાપનાં કુપાત્ર છોકરાં.
See દીવામાંથી...

સુનું ઘર શ્યામા વિના.
See સ્ત્રી વિના...

સુરજ સામી ધૂળ નાખીએ તો સામી આંખમાં પડે.
સુરજ સામી ધૂળ નાખે કાંઈ સુરજ ઢંકાય?
હાથી પાછળ કુતરાં ઘણાં ભસે છે.
He that blows in the dust fills his eyes.
Spit not against the heaven; it will fall back in the face.
He that spits against the wind spits in his own face.
Who spits against heaven, it falls in his face. *Sp.*
Piss not against the wind.
He that pisseth against the wind wets his shirt. *Ital.*

સુરતસે કીરત ભલી.
Better a good fame than a fine face. *Sc.*
A good fame is better than a good face.
Good deeds remain, all things else perish.
Good men must die, but death cannot kill their names.

સેતાનને પણ વટલાવે તેવો.
He knows one point more than the devil.

સો ઉંદર મારીને મીનીબાઈ પાટ બેઠાં.
સો ચુવા મારકર બીલ્લી હજકુ ચલી.
See મુખમેં રામ...

સોકયોના હારે ભાગે.
See બધા એકજ નાવમાં...

સો કાગડામાં એક હંસ.
When ignorance is bliss, 'tis folly to be wise.

સોકા હુવા સાઠ, આધા ગયા નાઠ, દસ દેગે દસ દીલાંઈગે, ઓર દસકા, લેના બી કયા ઓર દેના બી કયા.
See આપીશું કાંઈ...

સોનો આવ્યો તો કે જાડા થયા.
See પડયા તો કે...

સોટી વાગે ચમચમ, વિદ્યા આવે ધમધમ.
Spare the rod and spoil the child.
Lay on the rod and you will bring on good scholars.
A whip for a fool, and a rod for a school, is always in good season.
Foolish pity spoils a city.
Prudent cruelty is better than foolish pity.

સોડ જોઈને સાથરો તાણવો.
See ગજ પ્રમાણે...

સો દહાડા સાસુના તો એક દહાડો વહુનો.
See સાસુ દમે...

સોના કરતાં ઘડામણ મોઘું.
See ટકાની ડોશી...

સોના કરતાં પીળું શું?
As yellow as a golden noble (as a guinea).
Would you have better bread than is made of wheat? *Ital.*

સોનાના ચૂડાવાળી દાતણવાળીનું ખાય.
See તાલેવંતના તેજમાં...

સોનાની થાળીમાં લોઢાની મેખ.
સબ સોનેકી ઓર ગાંડ પીતળકી.
You spoil a good dish with ill sauce.

સોના સાઠ કરવા.
See આટો વેચીને...

સોનું જોવું કસી અને માણસ જોવું વસી.
The proof of gold is fire; the proof of woman, gold; the proof of a man, a woman. *A.*
Live with a man and you will know him.
Beware equally of a sudden friend and a slow enemy.
If you trust before you try, you may repent before you die.
There is none deceived but he that trusts. *Ital.*
Before you make a friend, eat a pack of salt with him.
Eat a pack of salt with a man before you trust him.
'Tis time, conversation, and business, that discover what a man is.
Sudden friendship, sure repentance.
See નીવડે વખાણ.

સોનું દેખી મુનીવર ચળે.
See લાલચ દેખી...

સોનું મુકીને પીતળમાં કોણ હાથ ઘાલે?
If you can kiss the mistress never kiss the maid.

સોનું લંકામાં (કોણ લેવા જાય?).
See સાપને માથે...

સોબત તેવી અસર.
સંગ તેવો રંગ.
A man is known (influenced) by the company he keeps.
Who keeps company with a wolf will learn to howl. *Ital.*
One is known by his companions. *Lat.*
He that lies down with dogs must (expect to) rise (up) with fleas.
It is of great importance with whom you live. *Lat.*
If you go a year with a cripple, you will limp at the end of it. *Sc.*
Keep good men company and you shall be of the number.
Tell me with whom thou goest and I will tell thee what thou doest. *Port. Sp.*
See ગધેડાની સાથે... દેખે તેવું શીખે.

સો ભણ્યું અને એક લખ્યું.
See એક લખ્યા...

સો મણ તેલે અંધારૂં.
It is dark under the lamp.

સો મણ સાબુએ નહાય તોપણ સીધી ભાઈ કાળા ને કાળા.
ગધેડું ગંગામાં નહાએ ઘોડું થઈ જાય?
ગધેડું નહવરાવે ઘોડું ન થાય.
પથ્થર ઉપર પાણી રેડયા કરો તોપણ તેવો ને તેવો.
પીઠી ચોળે વર્ણ ન પલટે.
You cannot wash the black-a-moor white.
The crows are none the whiter for washing themselves (often).
Black stones will not turn white.
Black will take no other hue.
A crow like snow you never saw. *Sc.*
To lather an ass's head is only wasting soap. *Sp.*
You will end him but you will not mend him.

To a bad character good doctrine avails nothing.
See અખણ અયા... આપી મત...જાત કાંઈ...

સો મત સડબડી, લાખ મત લડબડી.
His plenty made him poor. *Lat.*
His copiousness of ideas embarrassed him.
Too much cunning undoes. *Wel.*
See ઘણો ડાહ્યા...

સોમવતી અમાસ અને શુક્રવાર.
See અગસ્ત મુનીના...

સોમાં શૂરો, એકેમાં નહીં પૂરો.
Jack of all trades, but master of none.

સોય આપીને કોશ લેવી.
See એવો ભોળો કે...

સોય પાછળ દોરો.
See ખીસકોલી ભેળી...

સોયા ગધ્ધા ઘાસ નહીં ખાતા.
See જાગતાની પાડી...

સોળે સાન અને વીસે વાન, નહીં તો પછી પથ્થર પહાણ.
He who has no sense at thirty years of age, will never have any. *Fr.*
A fool at forty will never be wise. *Sc.*
He that's not handsome at twenty, strong at thirty, wise at forty, rich at fifty, will never be handsome, strong, wise or rich.

સોઘી અઘામણ મોંઘી પડે.
The best is always the cheapest. *Fr.*
N. B.—The best thing lasts for a long time, and so it is the cheapest in the long run.
Good cheap, is dear at the long run.
On a good bargain think twice. *Ital.*
At a great penny-worth pause a while.
The farthest way about is the nearest way home.
N. B.—What is gained in the shortness may be lost in the goodness of the way.
Light cheap, lither yield.
N. B.—That that costs little will do little service.
The cheap buyer takes bad meat.
See ગોળ નાખે તેવું...

સૌ કહે બાપડી કોઈ ન સીવે કાપડી.
He is my friend that succoureth me, not he that pitieth me.
There is no compassion like the penny.
Never sigh, but send.
See કહેવા સૌ આવે...

સૌની ગત તે વહુની ગત.
સૌનું થશે તે વહુનું થશે.
See બધા એકજ નાવમાં...

સૌ સારૂં જેનું છેવટ સારૂં.
All's well that ends well.
Good, though long staid for, is good.
The evening crowns the day.
The end of a business proves the nature of the acts.
Good to begin well, better to end well.

હજામત કરાવીને વારા પૂછવો.
See પાણી પીને...

હજામને હાથ કારભાર.
See ઓછું પાત્રને...

હજી તો પોળમાં પુણી છે (ચાક ઉપર પેંડો છે).
The business is still in embryo.

હણતાને હણીએ તેમાં પાપ ન ગણીએ.
વીંછીના મ્હોંને ખાસડું.
If you pity rogues, you are not great friend to honest men.
He hurts the good who spares the bad.
It is cruelty to the innocent not to punish the guilty.
Nothing emboldens sin so much as mercy.
To favour the ill is to injure the good.
Who pardons the bad injures the good.
He who spares the bad injures the good.
Foolish pity spoils a city.
I must be cruel only to be kind.

હથીઆર કરતાં હીમત વધે.
હાજર સો હથીઆર.
Courage is greater than the sword.
A man of courage never wants weapons.

હથેળીમાં નચાવવું.
To lead one by the nose.
N. B.—The metaphor is taken from buffaloes, who are led and guided by a ring put in one of their nostrils; bears are also similarly led.

હનમાન હડીઓ કહાડે અને ભૂત ભુશકા મારે.
See દહાડે ધણી...

હરખાને ઠેકાણે પરખો.
To take the wrong sow by the ear.
See ઓળનું ડોળ...

હરામીના બે ભાગ.
See બળીયાના ...

હરામનો માલ પચે નહીં.
See કપટ તેનું...

હરીગુણ ગાતી અને હૈયામાં કાતી.
See મુખમેં રામ...

હલકું લોહી હવાલદારનું.
See કોડી ચોર તે...

હલાલમેં હરકત, હરામમ બરકત.

See કસાઈને ઘેર...

હવનમાં હાડકું.

Dirt parts good company.

To put a spoke in his wheel.

N. B.—To prevent his accomplishing his design.

See રંગમાં ભંગ...

હવામાં કીલ્લા બાંધવા.

See પત્તેકી રોટી...

હશે તેનું જશે.

ધોબીનું ખાતર પડે ઘરાકનું જાય.

They only are in danger from others who have anything to lose. *Lat.*

See નાગાને લુટાવાનો... નાગો નહાય...

હસ્યાં તેનાં વસ્યાં, રોયાં તેના ખોયાં.

See આનંદ પરમ...

હસવાનું ખસવું થઈ જાય.

See ઘણું હસે તે...

હસવું અને લોટ ફાકવો બને નહીં.

One cannot do two things at the same time.

You can't whistle and drink at the same time.

I cannot spin and run both.

I cannot run and sit still at the same time.

We cannot both sup and blow.

A man cannot spin and reel (weave) at the same time.

હળદર (સૂંઠ) નો ગાંઠીઓ મળ્યો એટલે ગાંધી થયા !

See અડધીની સોપારી...

હળવદ કે જળવદ.

See આ પાર કે...

હાજર સો હથીઆર.

See હથીઆર કરતાં...

હાડીઓ બેસે ત્યાં વિષ્ટા કરે.

See જ્યાં જાય ઉકો...

હાથ આવેલી તક ખોવી.

To let slip a favourable opportunity is the greatest proof of embecility.

See લક્ષ્મી ચાંલ્લો... લાગ જોઈને... વખત જોઈને...

હાથ કાંકણ ને આરશી ખોળવી.

There is no necessity for proving the existence of light. *Fr.*

The sun can be seen by nothing but its own light.

See કેડમાં છોકરૂં...

હાથ ચાટે કાંઈ પેટ ભરાય ?

See થુંકે પુડા...

હાથના કયા હૈયે વાગે.

The evil that cometh out of thy mouth flieth into thy bosom.

See ખાડો ખોદે તે... વાવે તેવું...

હાથનો ચોખ્ખો નથી.

He is light fingered.

His fingers are lime twigs.

N. B.—Spoken of a thievish person.

હાથમાં આવ્યું તેજ ખરૂં.

હાથમાં તેના મ્હોંમાં.

See અડધી મૂકીને...

હાથ હલાવ્યા વગર કોળીઓ મ્હોંમાં ન પેસે.

He that would have the fruit must climb the tree.

Get thy spindle and distaff ready and God will send flax.

He who eats the meat, let him pick the bone. *Sp.*

He will rather die with thirst, than take the pains to draw water.

He who will eat the nut must crack it. *Fr.*

You may gape long enough ere a bird fall into your mouth.

He that gapeth until he be fed, well may he gape until he be dead.

See આપસમાન... જાગતાની... હીમતે મરદા...

હાથી ઉપર બેઠા બેઠા પણ બ્રાહ્મણ હાથ લાંબો કરે.

Women, priests and poultry never have enough. *Ital.*

See ટાઢ જાય રૂવે...

હાથીએ હાથી લડે અને ઝાડનો ખો.

See ગોલો ગોલી...

હાથીના ભાર તે હાથીજ ઉપાડે.

See જેનાં કામ...

હાથીની ગાંડમાં હરડે.

See આટામાં લૂણ...

હાથી પાછળ કૂતરાં ઘણાં ભસે છે.

પૂઠ તો પાદશાહની છે.

The moon does not heed the barking of dogs.

There is no reputation so clear but a slanderer may stain it.

There is no wool so white but a dyer can make it black.

Virtue itself 'scapes not calumnious strokes.

See સૂરજ સામી...

હાથે કરીને પોતાના પગ ઉપર કુહાડો મારવો.

See આ બલા...

હાથે કરીને પોતાની એબ ઉઘાડવી નહીં.
પોતાની જાંગ ઉઘાડીએ તો નાગા દેખાઈએ.

It is an ill bird that bewrays its own nest.
Who hath horns in his bosom, let him not put them on his head.
N. B.—Let a man hide his shame, not publish it.
He that speaks ill of his wife, dishonoureth himself.
That pilgrim is base that speaks ill of his staff. *Sp.*
Throw not stones at thine own window.

હાને અને નાને વેર.

No and yes often cause long disputes.

હાર્યો જુગારી બમણું રમે.

After losing one loses more. *Fr.*

હીમતે મરદા તો મદદે ખુદા.

Fortune gives her hand to a bold man.
Help thyself and God will help thee.
God helps those who help themselves.
Fortune favours the brave. *Sp.*
A faint heart never won a fair lady.
We are sure to get the better of fortune if we do but grapple with her.
Nothing is difficult to the brave.
Fortune dreads the brave and is only terrible to the coward. *Seneca.*
Every man for himself, and God for us all.
Begin your web properly, and God will supply you with thread.
They can conquer who believe they can.
Bold resolution is the favourite of providence.
Do the likeliest and God will do the best.
We must not lie down, and cry, God help us! *Sc.*
Uudaunted mind defies fortune.
Use the means, and God will give the blessing.
A stout heart crushes ill luck.
See આપ સમાન... પ્રયત્નથી... માણુસનું નસીબ... હાથ હલાવ્યા વગર...

હીરાની કીમત ઝવેરી આગળ.

See આંધળા આગળ...

હીરા ઘોઘે જઈ આવ્યો.

Fool's haste is no speed.

હીરા હીરાને કાપે.

Diamond cuts diamond.

હીસાબ કોડીનો અને બક્ષીસ લાખની.
વહેવારે આપવું લેવું.
વહેવારમાં શરમ શાની?

Count like Jews and agree like brothers. *Sc.*
Trade knows neither friends nor kindred. *Ital.*

હીંગ જાય પણ હીંગની વાસ ન જાય.
હીંગ જાય પણ ડબહું ગંધાય.

The jar will long retain the flavour of that with which it was first filled. *Lat.*
Every tub must smell of the wine it holds.

હુન્નરવાળો કાંઈ ભૂખે મરે?

He who has an art has everywhere a part.

હું બી રાણી, તું બી રાણી, કોણ ભરે આ બેડે પાણી.

See બધા પાલખીએ...

હેડમાં પગ અને મૂછો મરડે.

See કમજોર...

હેતના કુસકા સારા, પણ કમનની કમોદ ખોટી.

Better is a dinner of herbs where love is, than a stalled ox and hatred therewith. *Solomon.*

હૈયામાં હાશ હાશ અને મ્હોડે નાના.

See બંધાણીને...

હૈયું બાળ્યા કરતાં હાથ બાળવા સારા.

See આપ સમાન...

હૈયે તેવું હોઠે.

See અન્ન તેવા...

હૈયે હામ ન હોય તો પજે જોર રાખવું.

See મારીને...

હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.

See વા વાત...

હોઠ સાજા તો ઉત્તર ઝાઝા.

See કરવી લડાઈ...

હોય તો ઈદ, અને ન હોય તો રોજા.

See મળ્યા ત્યારે...

હોળી દીવાળી વચ્ચેનો વાયદો.

See અગસ્ત મુનીના...

હોળીનું નારીએળ.

A puppet moved by wires in the hands of others. *Lat.*

વીલીઅમ અને કંપનીની અકસીર દવાઓ.

જીર્ણુરસાયન—એ આત્મપાત, અજીરણુ તથા અપચો ઈ. ઉપર અકસીર ઈલાજ છે. કી. રૂ. ૧ા.
પ્રજગુટિકા—જ્ઞાનતંતુ સંબંધી નબળાઈ તથા વીર્યસ્રાવ ઉપર એ અસલ દવા છે. કી. રૂ. ૧.
જ્વરહરિ—બધી જાતના તાવ, સરદીના વિકાર, ટાઢીઓ તાવ ઈ. ઉપર અચુક દવા છે. કી. આ. ૧૨.
અમૃતાંજન—સંધીવા તથા બધી જાતનું દુઃખ, કાપવું, ઈ. ઉપર રામબાણુ છે. કી. રૂ. ૦–૮–૦.
હરસ ઉપર મલમ—એથી લોહી બંધ થઈ દુઃખ નરમ પડેછે અને તરત આરામ થાયછે. કી. આ. ૧૨.
કોલેરાની ગોળીઓ—એશીઆટીક કોલેરામાં કોઈ વખતે આપવાથી અચુક ગુણ થાયછે કી. આ. ૬.
વીંછીના ડંખ ઉપર—વીંછી તથા બીજા ઝેરી ડંખો ઉપર એ જાદુઈ ઈલાજ છે. કી. રૂ ૦–૮–૦.
દંતશૂલહરિ—એથી તાબડતોબ આરામ થઈ લોહી બંધ થાયછે અને પારા મજબુત બને છે. કી. આ ૮.
કર્ણુશૂલહરિ—એથી દુઃખ નરમ થઈ તરત આરામ થાયછે તથા સાંભળવાની ક્રિયા સુધરેછે. કી. આ. ૬
જળવાત ઉપર મલમ—એથી ચામડી નરમ થાયછે, અને નવી ચામડી આવેછે. કી. આ. ૬.
જૂઓ ઉપર મલમ—આથી જૂઓ નાશ થાય છે અને ખંજોળવાનું બંધ થાયછે. કી. આ. ૪.
કોઢ ઉપર મિશ્રણુ—કોઢ, ઈ. ઉપર એ પ્રસિદ્ધ દવા છે. કી. રૂ. ૧.
કોઢ ઉપર મલમ—એ કોઢ ઈ. ઉપર માનીતી દવા છે. કી. રૂ. ૧ [કી. આ. ૨.
દંતચૂર્ણુ—એથી દાંત સાફ થાયછે, લોહી બંધ થાયછે, પારા મજબુત બનેછે, અને સ્વાદમાં ગમતું છે.
સુખભોગી ગોળીઓ—એ ગરમી ઈ. રોગ ઉપર પેટમાં આપવાની ખાતરીની દવા છે. કી. રૂ. ૧.
સુખભોગી મલમ—એ ગરમી ઈ. રોગ ઉપર બહારથી લગાડવાને સહીસલામત મલમ છે. કી. રૂ. ૧.
રોમહરી—નહી જોઈતા વાળ કાઢીનાખવા સારૂ એ અસરકારક તેમજ નિરૂપદ્રવી ઈલાજ છે. કી. આ. ૮.
કેશવર્ધની—એથી માથું શાંત થાયછે, વાળ વધેછે, અને ઘણી મજાની ખુશબો છોડેછે. કી. રૂ. ૧.
ખોડા ઉપર મલમ—એથી ખોડો સાફ જતો રહી આરામ થાય છે. કી. આ. ૬.
સુરભિ ગોળીઓ—દુર્ગંધી નાશ કરવા સારૂ એ સારો મજાનો ઈલાજ છે. કી. આ. ૮. [કી. આ. ૮.
ગ્રહણી ગોળીઓ—અતિસાર, આમાતિસાર તથા કોઠા સંબંધી વિકારો ઉપર એ મુલ્યવાન ઈલાજ છે.
જુલાબની ગોળીઓ—બંધકોશ ઉપર આ સાદો વખણાયલો જુલાબ છે. કી. આ. ૮. [કી. રૂ. ૧.
કુસુમારી ગોળીઓ—અનિયમિત રજોદર્શન તથા તે સંબંધીના દુઃખ ઉપર એ ઉત્તમ ઉપાય છે.
સુરતી ગોળીઓ—એ ગરમી ઈ. ઉપર કીમતી ઈલાજ છે. કી. રૂ. ૧–૦–૦.
કફહરિ—ઠાંસો, હાંફણુ, અને કફ ઉપર એ ખાત્રીનો ઈલાજ છે. કી. રૂ. ૧–૪–૦.
કફહરિ ચૂર્ણુ—એ સુંઘવાથીજ તાબડતોબ ઠાંસો બેસી જાય છે. કી. રૂ. ૦–૮–૦
શિરોવેદન ગોળીઓ—હમેશનું તથા જ્ઞાનતંતુ સંબંધી માથાનું દરદ એથી મટી જાયછે. કી. આ. ૧૨.
નેત્રાંજન—સુજેલી, નબળી આંખમાં આંજવાને એ નિરૂપદ્રવી તથા આરામ કરનારી દવા છે. કી. આ. ૪.
જંતુવાતહરિ—કરમનો નાશ કરવા સારૂ એ સારી તથા સહેલી દવા છે. કી. આ. ૮.
ખુજલી ઉપર મલમ—ખુજલી તથા ચામડીના વિકારો માટે. કી. આ. ૩.
સુંદરી તેલ—એથી મોહડા પરની ફોલ્લીઓ નાશ પામી ચેહરો ખુબસુરત થાયછે. કી. રૂ–૦–૮–૦.
ધાધર ઉપર મલમ—અર્ધાંગવાયુવાળી ચામડીના રોગ ઉપર એ બહુ મુલ્યવાન દવા છે. કી. આ. ૬.

વીલીઅમ અને કંપની,

૮૧ ખેતવાડી મેનરોડ, મુંબઈ.

આ પુસ્તક સંબંધી પત્રવ્યવહાર નીચેને સરનામે કરવો:—

રા. રા. જગન્નાથ જેઠાભાઈ,

જાંભળી મહોલ્લા, શાહીવાળાનો માળો, નં. ૬૪૦

મુંબાઈ.